



ประกาศ

เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)



พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นสมควรให้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯ ที่ผู้แทนของประชาชนชาวไทยทุกสาขาอาชีพ จากทุกจังหวัดและทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ได้มีส่วนร่วมดำเนินการ และได้ให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาให้ความเห็นแล้ว เพื่อใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังมีสาระสำคัญตามที่แนบท้ายนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙ จนถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๔

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นปีที่ ๖๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก

นายกรัฐมนตรี



ตลอดระยะเวลาหกทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าในพระราชจริยวัตร และพระราชกรณียกิจนานัปการที่ได้ทรงบำเพ็ญสร้างความผาสุกแก่พสกนิกรชาวไทย ทั้งยังทรงดำรงไว้ซึ่ง “ธรรม” ทั้งปวง ทรงเปรียบประดุจแสงสว่างที่คอยส่องนำทางการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมาโดยตลอด ด้วยมีพระปณิธานอันแกร่งกล้าที่จะเสียสละประโยชน์สุขส่วนพระองค์เพื่อพสกนิกรชาวไทย สมดังที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นพระราชสัตยาธิษฐานที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ทั้งพระราชทานคำสอนและทรงคิดค้นรูปแบบกระบวนการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ยึดหลักผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน และภูมิสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่น ทั้งพระราชทาน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแนวปฏิบัติตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและบริหารประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งประกาศใช้ในปีมหามงคลนี้ เป็นแผนที่เกิดจากการระดมพลังความคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยจากทุกภาคส่วนทุกหมู่เหล่า ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ มาร่วมกันดำเนินการในทุกขั้นตอนอย่างกว้างขวาง และเห็นพ้องร่วมกันอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อันจะเป็นการเสริมสร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนโดยถ้วนหน้าสมดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในวโรกาสมหามงคลสมัย ปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ อันเป็นปีแห่งการฉลองเฉลิมพระเกียรติในการครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี อันยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ปวงชนชาวไทยทุกภาคส่วน ทุกสาขาอาชีพในทุกภูมิภาคที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาอย่างเป็นขั้นตอนโดยตลอด ขอน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจ และเชื่อมความรักสามัคคีของปวงชนทั้งชาติให้สมานฉันท์เป็นหนึ่งเดียว โดยมุ่งหวังให้สังคมไทยในอนาคตมีการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำสังคมไทยไปสู่ความสันติสุขและคนไทยทั้งชาติอยู่ร่วมกันอย่างรู้ รัก สามัคคีภายใต้ร่มพระบารมีตลอดไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

สารบัญ

ปฐมบท	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ	ก-ธ
ส่วนที่ ๑	สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)	น-ฮ
ส่วนที่ ๒	การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ สถานะ และวิสัยทัศน์ของประเทศไทย	
บทที่ ๑	การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ สถานะ และทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย	๑
ส่วนที่ ๓	การขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติ	
บทที่ ๒	ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคม แห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้	๔๗
บทที่ ๓	ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ	๖๕
บทที่ ๔	ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน	๗๗
บทที่ ๕	ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	๙๗
บทที่ ๖	ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ	๑๑๗
บทที่ ๗	การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล	๑๓๗
ภาคผนวก		



พระปฐมบรมราชโองการ
เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

“เราขอคร่ำครวญแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

วันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

ปฐมบท

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ

ดังเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาคมโลกโดยทั่วกันแล้วว่า ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าและทุกระดับต่างถวายความจงรักภักดีและเคารพรักอย่างแรงกล้าแต่ “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจและเชื่อมความรักสามัคคีของปวงชนทั้งชาติให้สมานฉันท์เป็นหนึ่งเดียวกัน ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกและทรงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์เชื่อมระหว่าง “ความรักชาติ” และ “ความศรัทธาในศาสนา” ตลอดทั้งทรงเป็นสัญลักษณ์ของความดีเลิศแห่งเอกลักษณ์ของชาติ การสืบทอดจารีตประเพณี ความมั่นคงแห่งระบอบการปกครอง และความหวังแห่งอนาคตของชาติไทยและของโลก

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ถึงปัจจุบันครบ ๖๐ ปี ยิ่งยืนนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระองค์ทรงดำรงไว้ซึ่ง “ธรรม” ทั้งปวงและทรงเปรียบประดุจแสงสว่างที่คอยส่องนำทางการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนมาโดยตลอดเวลานับยาวนานนี้ ด้วยมีพระปณิธานอันแกร่งกล้าที่จะทรงเสียสละประโยชน์ส่วนพระองค์เพื่อพสกนิกรชาวไทยทั้งมวล โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า และทรงถือว่าทุกข์ของพสกนิกรคือทุกข์ของพระองค์ จึงได้ทรงอุทิศพระวรกาย ทุ่มเทพระสติปัญญา และพระราชทรัพย์ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลากหลายนานัปการด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ทั้งพระราชทานคำสอนและมีพระจริยวัตรอันเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ซึ่งล้วนแต่นำประโยชน์สุขมาสู่พสกนิกรชาวไทยทั้งชาติ สมดังที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นพระราชสัจยธิษฐานเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

๑ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมโดยพื้นฐาน และเป็นอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท พระองค์จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนและศึกษาความเป็นอยู่ของพสกนิกรในพื้นที่ชนบททุกภูมิภาคทั่วประเทศ ได้ทอดพระเนตรสภาพภูมิประเทศที่ทุรกันดารและทรงรับทราบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนทั่วทุกท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่พระบรมราชวินิจฉัยในปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยพระราชทานแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่เน้นการพัฒนาให้ประชาชนและชุมชนในชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

๑.๑ หลักการทรงงาน

การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัวและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงยึดหลักการ^๑ ในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตลอดเวลาหกทศวรรษที่ผ่านมา สรุปได้ดังนี้

ประการแรก : การพัฒนาต้องเอา “คน” เป็นตัวตั้ง และยึดหลัก “ผลประโยชน์ของประชาชน” และ “การมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน” โดยในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการ ทรงให้ยึดหลักประชาชนทุกคนต้องได้รับประโยชน์จากโครงการและคนส่วนใหญ่ต้องเสียสละดูแลช่วยเหลือคนส่วนน้อย ยึดหลักคุ้มค้ำมากกว่าคุ้มทุนหรือ “ขาดทุนคือกำไร” คือการให้และการเสียสละอันมีผลเป็นกำไรคือ “ความอยู่ดีมีสุข” ของประชาชน และต้องให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในโครงการตั้งแต่ขั้นตอน “การทำประชาพิจารณ์” ก่อนเริ่มโครงการ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจเลือกหาทางออกของตนเอง แล้วจึงให้ผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันต่อไป

ประการที่สอง : ยึดหลัก “ภูมิสังคม” ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่น โดยการพัฒนาตามแนวพระราชดำริจะต้องมีกระบวนการศึกษาและวางแผนที่สอดคล้องกับ ภูมิ หรือลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ คือสภาพธรรมชาติแวดล้อมรอบ ๆ ตัวคน และต้องอยู่บนพื้นฐานเดิมของสังคม หรือภูมิประเทศทางสังคมวิทยา ที่คำนึงถึงการดำเนินวิถีชีวิตของ “คน” ในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อและศาสนา ประเพณี เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมในสังคมนั้น ๆ ทรงให้ความสำคัญต่อการใช้หลักวิชาในการ “ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ” และ “พัฒนาคน” โดยสร้างความรู้ความเข้าใจของคนในพื้นที่ต่อหลักการและประโยชน์ของการพัฒนา รวมทั้งข้าราชการก็ยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” คือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจในสภาพภูมิสังคมของคนในพื้นที่นั้น ๆ ว่า มีปัญหาเช่นไรและมีความต้องการอะไร ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสามารถแก้ปัญหาและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากที่สุด

ประการที่สาม : การพัฒนาต้องเริ่มต้นจาก “การพึ่งตนเอง” ให้ได้ก่อน โดยรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” ต้องสร้างพื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนและครอบครัวให้พอมี พอกิน พอใช้ก่อน โดยใช้วิธีการที่ประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งและเป็นอิสระแล้ว จึงค่อยพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือพึ่งพากันและร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว จึงพัฒนาเครือข่ายเชื่อมสู่สังคมภายนอกเพื่อความเจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป ดังที่ทรงใช้คำว่า “ระเบิดจากข้างใน”^๒

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” กรุงเทพมหานคร : เซ็นจูรี่, ๒๕๔๘

^๒ พระราชดำรัสที่พระราชทานกับ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เมื่อ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๙ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน, วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ เดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๔๗

๑.๒ การพัฒนาศักยภาพคนทุกมิติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญต่อ “การพัฒนาคน” เป็นอย่างยิ่ง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในระยะแรก ๆ ล้วนแต่เป็นการพัฒนาสุขภาพอนามัยและการศึกษาของประชาชน ทรงเริ่มจากโครงการหน่วยแพทย์พระราชทาน ซึ่งเมื่อมีการเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมประชาชนในพื้นที่ภูมิภาคต่าง ๆ ก็ได้ขยายขอบข่ายโครงการออกไปกว้างขวางในภูมิภาคต่าง ๆ โดยทำหน้าที่บำบัดรักษาประชาชนที่ส่วนใหญ่ยากจน และอบรมหมอหมู่บ้านอาสาสมัครในพื้นที่ห่างไกล และพระราชทานพระราชทรัพย์ให้จัดตั้ง “กองทุนโปลิโอ” ให้สร้างศูนย์ผลิตวัคซีน BCG ของสภากาชาดไทย รวมทั้งโครงการด้านสาธารณสุขอีกมากมายในปัจจุบัน ในด้านการศึกษาได้พระราชทานพระราชทรัพย์ให้ทหารจัดสร้าง “โรงเรียนร่มเกล้า” แก่ผู้ขาดโอกาสในพื้นที่ห่างไกล พระราชทาน “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์” สำหรับชาวภูเขา และ “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” สำหรับเด็กที่กำพร้า ตลอดจนทรงจัดตั้งทุนการศึกษาสำหรับบุคคลต่าง ๆ ไปเรียนต่อต่างประเทศ เพื่อกลับมาทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ ได้แก่ “ทุนภูมิพล” และ “ทุนอานันทมหิดล” เป็นต้น

นอกจากนี้ ตลอดเวลาหกทศวรรษที่พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ และพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่พสกนิกรที่ทรงให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกในศีลธรรมแก่ประชาชน ให้รู้จักประมาณตน ประหยัดอดออม ไม่วอกแวก มีคุณธรรมและจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรและอดทน รู้จักเสียสละและแบ่งปันอยู่เสมอ ดังนั้น การพัฒนาคนตามแนวพระราชดำรินี้จึงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของคนทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม มีจริยธรรมและความเพียร อันเป็นการขยายโอกาสและทางเลือกให้แก่ประชาชนในการดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างมั่นคงยั่งยืน และจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนตามไปด้วย

๑.๓ การพัฒนาแบบองค์รวม

การยึดหลัก “ภูมิสังคม” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีลักษณะเป็น “การพัฒนาแบบองค์รวม” กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่ “บูรณาการ” ทุกด้านเข้าด้วยกันภายใต้กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ในการนี้ได้พระราชทาน “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้” เพื่อเป็นแนวทางการทำงานแบบองค์รวมตามพระราชดำรินี้ โดยทรงจำลองพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละภูมิภาคไว้สำหรับให้ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง พัฒนา และเป็น “ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จสำหรับเกษตรกร” นับเป็นมิติใหม่ของการบริหารงานร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกเฉพาะส่วนอย่างที่เคยทำกันในอดีต โดยนำเอาแผนงานกิจกรรมของหน่วยราชการต่าง ๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและเกษตรกรมากที่สุด ทั้งยังเป็นการอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกร ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ โดยสามารถขอรับบริการได้ทั้งด้านการเกษตร การจัดหาเมล็ดพันธุ์พืช การตลาด การฝึกอบรมต่าง ๆ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ จึงเป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่และชุมชนอย่างบูรณาการและครบวงจร

นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริดังกล่าว ยังทำหน้าที่เสมือน “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” เพื่อเกษตรกร ประชาชน และหน่วยงานที่สนใจได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาเรียนรู้อย่างรอบด้าน จากสภาพความเป็นจริงของการดำรงวิถีชีวิต ความรู้ที่รวบรวมสรรพวิชาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้มีการทดลองวิจัยและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่ “ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด” สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติแวดล้อมและการประกอบอาชีพของประชาชน ตลอดจนการเรียนรู้วิธีการทำงาน “ร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจกัน” ของหน่วยราชการหลายฝ่าย ที่ได้ก่อให้เกิดการ “รู้ รัก สามัคคี” ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และขยายผลการพัฒนาให้กระจายในวงกว้างสู่ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ มีจำนวน ๖ แห่ง กระจายอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคที่มีลักษณะภูมิสังคมแตกต่างกัน โดยการศึกษาค้นคว้าทดลองวิจัยในแต่ละศูนย์ให้ความสำคัญในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของภูมิกษณนั้น ได้แก่ ๑) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีงานหลักคือ ทำการค้นคว้า ทดลอง และสาธิตเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดินที่เสื่อมโทรมให้กลับฟื้นคืนสภาพและใช้ทำมาหากินได้ ๒) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี ทำการศึกษาพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม ๓) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี ทำการศึกษาการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศบริเวณชายฝั่งและการประมง ๔) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาพัฒนาและค้นคว้าวิจัยเรื่องป่าไม้เสื่อมโทรม และการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรมและการสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นผิวดิน ๕) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ จังหวัดนราธิวาส ทำการศึกษาวิจัยดินพรุในภาคใต้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมได้ และ ๖) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร ศึกษาพัฒนาการอาชีพทั้งทางเกษตรกรรมอุตสาหกรรมในครัวเรือนและการพัฒนาหมู่บ้านตัวอย่าง

๑.๔ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ในการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่ชนบทและชุมชนท้องถิ่นนั้น พระองค์มิได้ทรงให้ความสำคัญแต่การพัฒนาอาชีพและการพัฒนาทางการเกษตรเท่านั้น แต่ยังทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยพระองค์ทรงมุ่งเน้นให้ประชาชนอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสันติและเกื้อกูลกัน ทั้งนี้เพราะเป็นฐานการทำมาหากินและการดำรงวิถีชีวิตที่สำคัญที่สุดของประชาชนในชนบท ซึ่งได้เสื่อมโทรมลงมากจากการใช้ประโยชน์ของภาคเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้รับการจัดการแก้ไขฟื้นฟูได้เท่าทันสถานการณ์ จึงได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ทั้งในเรื่องการจัดการน้ำ การปลูกป่าและการอนุรักษ์ดิน เนื่องด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งสามด้านนี้คือห่วงโซ่ของทุกชีวิต แนวทางดำเนินการจึงต้องมีการอนุรักษ์และพัฒนาควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้องและไม่ทำลายธรรมชาติแวดล้อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเข้าพระราชหฤทัยอย่างถ่องแท้ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ และทรงคิดวางโครงการพัฒนาพลังงานจากน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มแรกคือ การคิดค้นสร้างฝนมเทียมหรือที่รู้จักกันว่า “ฝนมหลวง” เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำแล้งให้น้ำใช้ในการเกษตรและการบริโภค ในด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและอนุรักษ์ป่าไม้ ได้ทรงคิดค้นวิธีการแก้ไขโดยง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อนและสอดคล้องกับสภาพระบบนิเวศและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น เป็นการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” อาทิ “การปลูกป่า ๓ อย่างแต่ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง” คือ การปลูกป่าใช้ไม้ ป่าสำหรับใช้ผล และป่าสำหรับใช้เป็นไม้ฟืน ตลอดจนเป็นป่าที่ช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย นอกจากนี้ยังทรงหาวิธีเก็บกักน้ำในพื้นที่สูง ซึ่งทรงนำแนวพระราชดำริมาจากชาวเขา โดยทำฝายเก็บกักน้ำขนาดเล็กตามแนวร่องหุบเขา ที่เรียกว่า “ฝายแม้ว” (Check Dam) ให้เต็มภูเขา ซึ่งจะระบบกันไฟเปียกและช่วยให้ป่าชุ่มชื้นสามารถเจริญงอกงามนำไปสู่ฝนตกตามฤดูกาล นอกจากนี้ ยังมีพระราชดำริแก้ไขปัญหาน้ำท่วมโดยวิธีที่เรียกว่า “แก้มลิง” โดยการขุดลอกคลองคูต่างๆ ให้น้ำไหลได้สะดวกและสร้างแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในช่วงฤดูแล้ง รวมทั้งการแก้ไขปัญหาน้ำเสียโดยใช้หลักการธรรมชาติ ได้แก่ การใช้บำบัดน้ำเสีย การใช้เครื่องกรองน้ำธรรมชาติคือวัชพืชดูดซับความสกปรกและสารพิษ การเติมออกซิเจนให้แก่ น้ำด้วยกังหันน้ำ และการใช้ป่าชายเลนบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาและอนุรักษ์ดิน ได้มีพระราชดำริให้ใช้น้ำเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ดินและใช้น้ำในการแก้ปัญหาดินขาดคุณภาพ เช่น เป็นตัวชะล้างและควบคุมปฏิกิริยาของดินเปรี้ยวหรือดินพุให้สามารถนำมาใช้เพาะปลูกได้ ที่ใช้คำว่า “แก้มลิงดิน” และได้ทรงแนะนำการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อบำรุงดินที่เสื่อมโทรมให้สามารถเพาะปลูกและเพิ่มผลผลิต ส่วนการป้องกันการพังทลายของหน้าดินตามพระราชดำริ คือ “การใช้หญ้าแฝก” ซึ่งเป็นวิธีการอนุรักษ์หน้าดินที่มีประสิทธิภาพ จนประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการใช้เทคนิควิชาการใช้หญ้าแฝกที่ประสบผลสำเร็จและก้าวหน้ามากที่สุดในปัจจุบัน

๑.๕ แนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่”

ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้ทดลองจัดทำเป็นตัวอย่างที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยึดหลักการ “พึ่งตนเอง” และชุมชนต้องมี “ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ” ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควบคู่กับ “ความขยันหมั่นเพียรและอดทน” เป็นที่ตั้ง โดยพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ๓ ขั้น กล่าวคือ **ขั้นที่หนึ่ง** การผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับประหยัดก่อน แล้วพัฒนาไปสู่ขั้นพออยู่พอกินและตัดค่าใช้จ่ายลงเกือบหมด **ขั้นที่สอง** การรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง และ**ขั้นที่สาม** การสร้างเครือข่ายกลุ่มและขยายขอบข่ายกิจกรรมให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านแหล่งเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการข่าวสารข้อมูล และอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การลดต้นทุน การเพิ่มผลประโยชน์ของกลุ่ม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสร้างความเข้มแข็งในระดับประเทศ

๑.๖ สรุป

ตลอดเวลาหกทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริรวมกว่า ๓,๐๐๐ โครงการ เป็นไปตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคมไทยและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยเอา “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้งและยึดหลัก “ผลประโยชน์ของประชาชน” “ภูมิสังคม” “การมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน” และ “การพึ่งตนเอง” โดยดำเนินการอย่างบูรณาการที่อาศัยความ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย และ “เป็นไปตามลำดับขั้น” ได้ส่งผลทำให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ อย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระวิสัยทัศน์กว้างไกลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นเวลากว่า ๒๐ ปีก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ขณะที่ระบบเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วและสร้างความมั่งคั่งให้แก่ประเทศ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและแข่งขันสูง ทอดพระเนตรเห็นความเสี่ยงของเศรษฐกิจไทยที่พึ่งพาปัจจัยภายนอกสูง จึงได้ทรงเตือนให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมา พบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนชาวไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ใช้ความรู้ คุณธรรมและความเพียรในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจเป็นที่รู้จักกันดีภายใต้ชื่อว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระองค์ท่านได้ทรงยึดเป็นแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริเสมอมา และทรงให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติแม้เพียงครั้งเดียวหรือเศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำก็พอ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) จึงได้นำแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” นี้มาปรับแนวความคิดการพัฒนาประเทศใหม่ โดยเปลี่ยนจากเดิมที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ทั้งในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและผู้ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา เป็นการพัฒนามี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม มีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันทุกมิติ และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดคนเป็นตัวตั้งและใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนจำต้องสะดุดลงตั้งแต่ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เมื่อประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและสังคมในวงกว้าง ทำให้ต้องหันกลับมาเร่งแก้ไขฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และลดผลกระทบจากปัญหาการว่างงานและความยากจนที่เพิ่มขึ้นอย่างรุนแรง



“...คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำรา ไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช่คำนี้. บิ๊กว่าแล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้. และ ได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียวคือ ไม่ดั่งอง รังหมัด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ. ในคราวนั้น เมื่อบิ๊กว่าแล้วนึกว่าเข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นาน เตือนว่าแล้ว มีผู้ใคร่ครวญ เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนา มาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอเท่านั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็พอ. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอเท่านั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ...”

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก. ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน. พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในศักราชนี้ เมื่อ เก้า ไตร ๒๐ ๒๔ ปี เมื่อปี ๒๕๑๗. ๒๕๑๗ ถึง ๒๕๔๑ นี้ ก็ ๒๔ ปี ไข่ใหม่. อันนั้นได้พูดว่า เราควรละปฏิบัติให้พอมีพอกิน. พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง. ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้. ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน. บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย. ฉะนั้นก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ก็ไม่พอมีพอกิน. สิ่งตั้งอันนโยบายก็จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...”

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีควมโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย. ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่ล้นโต้ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข. พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น. ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดว่าก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

๒ การพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ ภูมิสังคม หรืออัตภาพขององค์กร หรือความพร้อมของคนและระบบ ตามแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริ จึ่งหวังพึ่งพิงความรู้ เทคโนโลยี เงินลงทุน หรือตลาดจากภายนอกประเทศมากเกินไป โดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก ในขณะเดียวกัน ปัญหาซึ่งทับถมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญและผลประโยชน์จากการพัฒนา และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคน และในเชิงพื้นที่ รวมทั้งเกิดปัญหาทางสังคม ความย่อหย่อนทางศีลธรรม ความเสื่อมถอยของวัฒนธรรมที่ดั่งงามของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

๒.๑ สาเหตุ

ที่มาของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน เกิดจากการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ที่ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก และใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จของการพัฒนา ด้วยความคาดหวังว่า การเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงาน รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศทำให้ปัญหาความยากจนหมดไปได้ในที่สุด

แนวคิดและวิธีวัดการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว จึงทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจได้รับการเอาใจใส่ มากกว่าความสมดุลและความยั่งยืน ทั้งที่แท้จริงแล้วการ “การเติบโตทางเศรษฐกิจ” จะต้องไม่ขัดแย้งกับเสถียรภาพ ความสมดุลและความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว และควรเป็นนโยบายที่ใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจระยะสั้น โดยมีสมมติฐานว่าระบบเศรษฐกิจมีขีดความสามารถทางเทคโนโลยี ที่สามารถใช้ประโยชน์บรรดาปัจจัยการผลิตต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ “การพัฒนาเศรษฐกิจ”^๑ ที่จะทำให้เติบโตต่อเนื่องระยะยาวได้นั้น ต้องมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี มีการพัฒนาคุณภาพคนในเชิงสติปัญญาความรอบรู้ มีความพอเพียงของสินค้าและบริการสำหรับการดำรงชีวิตของประชาชน และมีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการผลิตในระหว่างปัจจัยการผลิตต่างๆ รวมตลอดทั้งความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชาติ ความมั่นคงและความสงบสุขในสังคม และมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เสื่อมสลายไม่คุ้มค่า และที่สำคัญที่สุดคือ มีเอกราชและอธิปไตยของชาติซึ่งไม่อาจที่จะแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่นใดได้ การพัฒนาที่ครอบคลุมความหมายทั้งหมดนี้จึงจะทำให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

^๑ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ : “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย”, กรุงเทพฯ : แสงดาว, หน้า ๑๘๒-๑๘๓

๒.๒ โครงสร้างการพัฒนาที่ไม่สมดุล

การพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระบบเสรีนิยมที่ผ่านมา แม้ดูเหมือนว่าประสบความสำเร็จจากการเติบโตขยายตัวในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง แต่แท้ที่จริงเป็นการเติบโตเชิงปริมาณที่ยังมีปัญหาความอ่อนแอในเชิงรากฐานของระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากยังพึ่งตนเองไม่ได้ทางเทคโนโลยี ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นเพียงการนำเข้ามาใช้ในการผลิตหรือเป็นการบริโภคเท่านั้น ทั้งที่เทคโนโลยีเป็นปัจจัยชี้ขาดการผลิตสินค้าและบริการที่มีความสำคัญเหนือปัจจัยอื่น ๆ ในขณะที่ผลิตภาพทุนและผลิตภาพแรงงานก็ยังมีปัญหาอยู่ในระดับต่ำ และการผลิตต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ทั้งพลังงานและวัตถุดิบต่าง ๆ ขณะเดียวกันการออมของประเทศมีจำกัด ทำให้ต้องกู้เงินต่างประเทศเพื่อการลงทุนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การพึ่งพาเทคโนโลยีและเงินลงทุนจากต่างประเทศนี้ นำไปสู่การผลิตสินค้าของต่างประเทศในไทยมากกว่าสินค้าที่ไทยผลิตเอง ตลอดจนพึ่งพิงตลาดต่างประเทศในการส่งออกสินค้าดังกล่าว จึงเป็นการนำประเทศไปสู่การพึ่งพิงต่างประเทศอย่างกว้างขวาง และสร้างความเสี่ยงสูงต่อการผันผวนของปัจจัยภายนอก

นอกจากนี้ การระดมทุนทั้งในประเทศและจากต่างประเทศผ่านสถาบันการเงิน ตลาดหลักทรัพย์ และการส่งเสริมการลงทุน ทำให้ฐานเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เมืองโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เติบโตอย่างรวดเร็ว สร้างความมั่งคั่งและรายได้แก่บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง กลายเป็น “เศรษฐกิจธุรกิจ” ครอบคลุมทั่วประเทศ และส่งผลให้เศรษฐกิจภาคเมืองมีการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากกว่าการมีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจภาคชนบท ทั้งสังคมเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วตามการขยายตัวของเศรษฐกิจธุรกิจ ก่อให้เกิดปัญหาการจัดบริการพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวดังกล่าว นำไปสู่ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนในเมือง

ในขณะเดียวกัน “เศรษฐกิจประชาชน” ซึ่งส่วนใหญ่กว่าสองในสามของประเทศอยู่ในพื้นที่ชนบท และเป็นฐานเศรษฐกิจภาคการเกษตร อยู่ในภาวะเสียสมดุลทางโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมากกว่าสี่ทศวรรษ หรืออีกนัยหนึ่ง ในเชิงเศรษฐกิจแล้วเป็นการเสียสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของคนชนบท เนื่องจากฐานการทำมาหากินถูกจำกัดจากทรัพยากรธรรมชาติที่เสียดุลจากการใช้อย่างสิ้นเปลืองและเสื่อมโทรมลงมาก ตลอดทั้งปัญหาก็ยธรรมชาติ ปัญหาระดับการศึกษาและผลิตภาพการผลิตต่ำ ขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สะสมมานาน และพึ่งพาภายนอกทางการตลาด จึงทำให้มีรายได้ต่ำและยากจน ขณะที่รายจ่ายเพิ่มขึ้นจากพฤติกรรมบริโภคของคนชนบทเริ่มเปลี่ยนเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย นำไปสู่ปัญหาหนี้สินมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อความสมดุลทางสังคมที่คนชนบทในวัยหนุ่มสาวต้องละทิ้งภูมิลำเนาเดิมไปแสวงหางานและรายได้ในเมืองใหญ่ ๆ และในต่างประเทศ ตามมาด้วยปัญหาความอ่อนแอของสังคมชนบทนานปีการ

ปัญหาการเสียสมดุลอย่างต่อเนื่องนี้ได้ทำให้คนชนบทอยู่ในภาวะยากไร้มานานปี ซึ่งลำพังปัจเจกหรือครอบครัวก็ยากจะฟื้นฟูแก้ไขให้เกิดสมดุลและยืนอยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็ง เพราะขาดความรู้ ขาดเทคโนโลยีที่พึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็ง และขาดทุนทรัพย์ รวมทั้งขาดประสบการณ์ในเรื่องเศรษฐกิจธุรกิจสมัยใหม่ การพลิกฟื้นให้คนในสังคมชนบทสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งมั่นคง จึงต้องอาศัยจุดแข็งของวัฒนธรรมระบบเครือญาติในการรวมกลุ่มเรียนรู้ ร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีปัญหาเสียสมดุลดังกล่าว แต่สังคมชนบทยังคงเป็นตาข่ายนิรภัยทางสังคมที่สามารถช่วยรองรับประชาชนจากสังคมเมืองที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตให้กลับมาพึ่งพิงได้

๒.๓ ผลกระทบต่อคนและสังคมไทย

การที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์ และเกิดการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทย โดยขาดความรอบรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดี ได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิต และการปฏิสัมพันธ์ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนและการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติถูกละเลย และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่น้อย

ขณะที่การพัฒนาศักยภาพคนแม้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูงขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาในเชิงคุณภาพการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากระบบการศึกษาในปัจจุบันเป็นระบบคิดแยกส่วนออกจากวิถีชีวิต โดยเอาตำราหรือวิชาเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นความรู้นอกตัว ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้รู้จักชีวิตหรือรู้จักตัวเอง ซึ่งจะทำให้วางความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องมีจริยธรรม^๔ และสามารถนำ “ความรอบรู้” ที่เชื่อมโยงทั้งหลักวิชาและประสบการณ์ความรู้จากชีวิตจริงมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นได้ต่อไป

๒.๔ การบริหารจัดการประเทศแบบรวมศูนย์

ระบบบริหารจัดการประเทศยังปรับตัวไม่ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง แม้จะเริ่มมีการปรับปรุงกลไกภาครัฐและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงสร้างและระบบการบริหารจัดการเศรษฐกิจและสังคมยังรวมศูนย์อำนาจการบริหารอยู่ในส่วนกลาง บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคประชาสังคมยังมีค่อนข้างจำกัด เนื่องจากยังไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจเชิงนโยบายและร่วมปฏิบัติตามหลักการและขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญยังมีขั้นตอนและระเบียบวิธีปฏิบัติที่ยุงยากซับซ้อน ไม่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ การจัดสรรทรัพยากรของประเทศและการออกกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือจัดสรรสิทธิและอำนาจ มุ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมดังกล่าว^๕ ยังขาดกฎหมายที่เกื้อหนุนและส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งมีกฎหมายที่ล้าสมัยและเปิดโอกาสการใช้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐมาก ทำให้สามารถแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อประกอบกับระบบความสัมพันธ์ในสังคมไทยที่ยังคงมีวัฒนธรรมอุปถัมภ์ จึงทำให้เกิดปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้

^๔ ประเวศ วะสี : “การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง”, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๗ หน้า ๑๖

^๕ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “การสร้างธรรมาภิบาล” (Good Governance), ในสังคมไทย, กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๒ หน้า ๖๘-๖๙

การพัฒนาเศรษฐกิจธุรกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบให้ความมั่งคั่งกระจุกตัวอยู่ที่คนส่วนน้อย และบางพื้นที่ เกิดความเหลื่อมล้ำของรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนาระหว่างกลุ่มคนในสังคม ระหว่างภูมิภาค และระหว่างชนบทกับเมือง นำไปสู่ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการของประเทศที่ไม่สมดุลและไม่เป็นธรรม และก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมเพิ่มมากขึ้น

๒.๕ การแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ จึงมีสาเหตุมาจากปัญหาความอ่อนแอของโครงสร้างที่สะสมมานานและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ความไม่พร้อมทั้งด้านคุณภาพคนและระบบแบบเก่า ทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้รองรับและเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพแวดล้อมของสังคมสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ประกอบกับปัญหาการกีดกันต่างประเทศระยะสั้นจำนวนมากและการลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนที่คุ้มค่าของภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งการเก็งกำไรในภาคอสังหาริมทรัพย์และตลาดหุ้น เพื่อมุ่งสร้างผลกำไรโดยมิได้คำนึงถึงผลลัพธ์ต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม ขณะที่นโยบายเศรษฐกิจมหภาคมุ่งกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยนโยบายการคลัง และใช้นโยบายการเปิดเสรีทางการเงินโดยขาดการกำกับและตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง จึงเป็นปัจจัยตัวเร่งที่ก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยและสังคมโดยรวมเป็นอย่างมาก

ในระยะสองปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เศรษฐกิจไทยประสบภาวะหดตัวมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ ทำให้ต้องปรับแผนใหม่โดยให้ลำดับความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับมาขยายตัวและมีเสถียรภาพ เพื่อที่จะลดผลกระทบจากวิกฤตที่มีต่อคนและสังคม โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและการว่างงานที่เพิ่มขึ้นสูงมาก พร้อมทั้งได้ดำเนินการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและปรับระบบบริหารจัดการของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากขึ้น การบริหารจัดการนโยบายเศรษฐกิจหลังวิกฤตดังกล่าวได้ช่วยทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง แรงกดดันที่มีต่อระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะด้านเสถียรภาพเริ่มคลี่คลายลง การแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินมีความคืบหน้าเป็นลำดับ ขณะที่การฟื้นฟูให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจขยายตัวได้ช่วยลดผลกระทบการว่างงานจนตลาดแรงงานกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ภาวะความยากจนเริ่มลดลง ตลอดจนการขยายหลักประกันสุขภาพ หลักประกันทางสังคมและการคุ้มครองแรงงานได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวมดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ พบว่า การพัฒนาประเทศยังขาดความสมดุล เศรษฐกิจไทยยังมีความเปราะบาง เนื่องจากเป็นการขยายตัวเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพและอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสิ้นเปลือง ทั้งยังคงพึ่งพิงภายนอกหรือภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากกว่าในประเทศ ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคนและสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้และการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา ปัญหาการปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งปัญหาความย่อหย่อนทางศีลธรรมและพฤติกรรมการบริโภคที่มุ่งวัตถุนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๒.๖ การทบทวนแนวคิดการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

บทเรียนจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลดังกล่าวข้างต้น ได้ทำให้ประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาค ส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ย้อนกลับมาพิจารณาและทบทวนวิถีการ ดำเนินชีวิตและยุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา แล้วหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและ ดำรงวิถีชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนเกิดกลุ่ม นักคิดและนักปฏิบัติจากหลายหน่วยงานและหลายสาขาอาชีพ ทั้งในระดับรากหญ้าและส่วนกลาง ที่หันมา ให้ความสนใจศึกษา ค้นคว้า พัฒนาคำรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในเชิงกรอบ แนวคิดทางทฤษฎี และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ตระหนักถึง ความสำคัญของพระราชดำริดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากลั่นกรอง พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สรุปออกมาเป็นนิยามความหมาย “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยได้รับ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชน โดยทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้อัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับการ ขับเคลื่อนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งวางรากฐาน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจาก ภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ นับว่าประสบผลสำเร็จที่สามารถผลักดัน ให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างมีเสถียรภาพ ฐานเศรษฐกิจมีความหลากหลายมากขึ้น การจ้างงานอยู่ใน ระดับค่อนข้างเต็มที่ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของคนไทยโดยรวมเพิ่มขึ้น ทำให้ความยากจนลดลง และความ เหลือมล่ำทางรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยมีแนวโน้มดีขึ้น ขณะเดียวกันการดำเนินการเสริมสร้าง สุขภาพอนามัยและการมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพโดยครอบคลุม คนส่วนใหญ่ของประเทศ ตลอดจนการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการทางสังคมอื่น ๆ ทั้งถึง มากขึ้น ส่งผลให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยรวมดีขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงมี ปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริหาร จัดการประเทศที่ยังคงขาดสมดุล การพัฒนาดังกล่าวจึงยังไม่สอดคล้องเป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงเท่าที่ควร เศรษฐกิจของประเทศยังพึ่งพาภายนอกและไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นภูมิคุ้มกันต่อภาวะ ความผันผวนจากกระแสโลกาภิวัตน์ และยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และ ผลประโยชน์จากการพัฒนา ขณะที่ภูมิคุ้มกันของสังคมไทยลดลงจากกระแสบริโภคนิยม เกิดความย่อหย่อน ทางศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมลดลง เช่นเดียวกับการให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เสื่อมถอยลง ตลอดทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับผลกระทบจากปัญหาขาดสมดุลระหว่างการ ใช้ ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จึงยังคงอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ควบคู่กับการพัฒนาแบบ บูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่ สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืนในที่สุด



ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ **ความพอเพียง** หมายถึง **ความพอประมาณ ความมีเหตุผล** รวมถึงความจำเป็นที่แต่ละสังคมมี **ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย **ความรอบรู้** **ความรอบคอบ** และ**ความระมัดระวัง** อย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกใน **คุณธรรม** **ความซื่อสัตย์สุจริต** และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี

ประมุขและกษัตริย์องค์ต่างๆพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมถึงพระราชดำรัสอื่นๆ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป



“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเน้นพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ยังคงยึดถือปฏิบัติเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศ

๓.๑.๒.๑ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ**

๓.๑.๑ **กรอบแนวคิด**

การพัฒนากรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายเชิงทฤษฎีของกลุ่มนักคิดต่างๆ^๖ พอสรุปได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาการดำรงชีวิตและดำรงชาติที่ก้าวพ้นเขตแดนความคิดแบบตะวันตกที่มีลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยม แต่ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีลักษณะเป็นพหุนิยมที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงทุกมิติของวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน จึงเป็นทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ทั้งเป็นปรัชญาที่มองสถานการณ์โลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มีความเป็นสากล เข้าใจง่าย และสามารถนำมาปฏิบัติได้ผลจริง จึงมีพลังสูงในการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน โดยประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตลอดเวลา ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งมีความสมสมัยในการชี้นำสังคมให้สามารถรอดพ้นวิกฤต และใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถพิจารณาจำแนกออกได้เป็น ๔ องค์ประกอบหลัก” ดังนี้

แนวคิดหลัก : “แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์”

แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลกท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้อย่างมั่นคง มีเกียรติศักดิ์ศรี สงบสุขและสันติกับนานาประเทศ และเป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” นั้น จำเป็นต้องทบทวนหา “ดุลยภาพเชิงพลวัตใหม่”^๗ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทรรศน์และวิถีการพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางบนพื้นฐานความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจและสังคมในชนบทกับในเมือง เพื่อให้เกิดความสมดุลพอดีระหว่าง “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในชนบทที่เป็นฐานรากของสังคมและความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม” กับ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจในเมืองและความร่วมมือเป็นเครือข่ายพันธมิตรการพัฒนาทั่วประเทศต่างๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์”

^๖ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : “กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หน้า ๕๙-๖๑

^๗ เกษม วัฒนชัย : “พอเพียง” เอกสารปาฐกถาพิเศษเนื่องในพิธีเปิดชมรมเศรษฐศาสตร์ สถาบันปวช อังภาคณ์ หน้า ๑๗

^๘ สุวิทย์ เมษินทรีย์ : “เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์ : การเชื่อมโยงโลกาภิวัตน์กับชุมชนวิวัฒน์”, หนังสือพิมพ์มติชน วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙

เป้าหมายสูงสุด : “ให้สังคมและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

เป้าประสงค์การพัฒนาประเทศ จึงต้องมุ่งสร้างความสมดุลของวิถีการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติของการพัฒนาแบบองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองเข้าด้วยกัน รวมทั้งสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ขณะเดียวกันต้องสร้างความสมดุลของการพัฒนาระหว่างภายในประเทศกับโลกภายนอก โดยต้อง “รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์” สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถลั่นกรองเลือกรับในสิ่งที่จะสร้างโอกาสการพัฒนาและป้องกันภัยคุกคามจากโลกภายนอก ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

หลักการ : “*ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก*”

การวางแผนยุทธศาสตร์และการดำเนินการพัฒนาและบริหารประเทศ รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับ จะต้องยึดหลักการ “ความพอเพียง” ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ จำเป็นต้องใช้หลัก “ความมีเหตุผล” ในการคิดวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ โดยรู้จักประมาณคือ “รู้เรา” ว่าสถานะของประเทศเป็นอย่างไร มีจุดแข็งและจุดอ่อนในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกยุคโลกาภิวัตน์คือ “รู้เขา” โดยต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคาม ข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อที่จะรู้จักเลือกรับหรือนำสิ่งที่ดีและมีความเหมาะสมมาประยุกต์ใช้และเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเป็นภัยคุกคามประเทศ วิธีคิดอย่างมีเหตุผลดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงหรือใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานความพอดีระหว่าง “ความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก” และระหว่าง “สังคมชนบทกับสังคมเมือง” โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล และมีการเตรียมการจัดการความเสี่ยงด้วย “ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้พอเพียงพร้อมรับผลกระทบและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

ข้อเสนอที่ฐาน : “*จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักความพอประมาณ ความพอเพียง มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ*”

ในการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและการพัฒนาทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามหลักการ “ความพอเพียง” นั้น จำเป็นจะต้องใช้ “ความรู้รอบรู้” ทั้งความรู้ในหลักวิชาและความรู้ในตัวตนที่สะสมจากประสบการณ์ชีวิตจริงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านี้มาพิจารณาให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างรอบด้าน และนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาอย่างระมัดระวังเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของวิถีชีวิตสังคมไทย เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างศีลธรรมทางจิตใจของคนในชาติในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และนักธุรกิจเอกชน ให้มีสำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมและ

ความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” คือ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีสติปัญญา ความรอบรู้และความรอบคอบ อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๓.๒ การประยุกต์ใช้กับบริบทการพัฒนาประเทศ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาหลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ ทำให้เกิดภาวะการพึ่งพาอาศัยและเชื่อมโยงกันของสังคมโลก เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงาน การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และอาชญากรรมข้ามชาติ ขณะที่กระแสประชาธิปไตยมีอิทธิพลต่อแนวคิดและค่านิยมในการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี ผู้ด้อยโอกาส และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งกระแสการผลักดันการปฏิรูปในเรื่องโลกาภิวัตน์และการจัดการระบบเศรษฐกิจโลกให้มีความโปร่งใสและมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ขณะเดียวกัน ความขัดแย้งทางลัทธิอุดมการณ์ได้ผ่อนคลายลง และภัยคุกคามต่อความมั่นคงได้เปลี่ยนรูปแบบใหม่ไปสู่การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการค้า ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เป็นระบบเดียวของโลกปัจจุบัน โดยกระแสการค้าและการเงินเสรีเป็นไปอย่างเข้มข้น มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค การกำหนดข้อตกลง กติกาการค้า และการลงทุนระหว่างประเทศใหม่ๆ ตลอดจนมีการพัฒนาวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างหลากหลายและก้าวกระโดด ซึ่งจะสร้างความได้เปรียบในเวทีการค้าโลก ทำให้ภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า การเงิน และการลงทุนระหว่างประเทศทวีความรุนแรงขึ้น และจะส่งผลให้การต่างประเทศทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในสหัสวรรษใหม่

ประเทศไทยนับเป็นประเทศเล็กในประชาคมโลก จึงย่อมถูกกระแสโลกผลักดันให้ต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกับประเทศอื่น ๆ โดยต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประชาคมโลกมากขึ้น ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หากประเทศไทยเลือกที่จะดำเนินไปในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมตามกระแสโลกอย่างขาดความรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และขาดความเข้าใจในบริบทของตนเอง ก็จะทำให้เกิดภาวะความเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นดังเช่นที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรงมาแล้วในอดีต ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องแสวงหาจุดยืนของตนเองให้เหมาะสม โดยอัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างได้อย่างสอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และบริบทสังคมไทย เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในประชาคมโลก

กระบวนการพัฒนารัฐธรรมนูญประเทศไทยในระยะ ๑๐-๑๕ ปีข้างหน้า ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อยู่บนพื้นฐานของ “ดุลยภาพเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง ขณะเดียวกันยอมรับความแตกต่างระหว่างระบบเศรษฐกิจและสังคมในชนบทกับในเมือง โดยมุ่งสร้างดุลยภาพการพัฒนาระหว่าง “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในชนบทที่เป็นฐานรากของสังคม และความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม” กับ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจในเมือง และการสร้าง

เครือข่ายพันธมิตรการพัฒนาในเวทีโลก” โดยให้ความสำคัญกับการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์คุณค่าของชาติ ทั้ง “ทุนสังคม” “ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” และ “ทุนเศรษฐกิจ” มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและสมดุล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบและวัฒนธรรมธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยใช้ความรู้ คุณธรรมและความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่อยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี เพื่อนำไปสู่สังคมไทยที่พึงปรารถนา คือ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” โดยมีบริบทการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ๕ ประการดังต่อไปนี้

(๑) การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมแห่งศีลธรรมและฐานความรู้

โดยที่ “คน” หรือ “ทุนมนุษย์” เป็นทุนสังคมที่สำคัญที่สุด และมีบทบาทเป็นทั้งผู้สร้างการพัฒนาและผู้ได้รับผลจากการพัฒนา จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา โดยเริ่มจากการเสริมสร้าง “สุขภาวะ” ของประชาชนให้มีสุขภาพแข็งแรงและมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีให้สามารถดูแลตนเองได้ และมีกำลังทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และให้ความสำคัญต่อการสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ” ของคน โดยเสริมสร้างบทบาทของสถาบันครอบครัว (บ้าน) สถาบันทางศาสนา (วัด) และสถาบันการศึกษา (โรงเรียน) ในการยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างศรัทธาและปลูกฝังให้คนหยั่งลึกใน “ศีลธรรมพื้นฐาน”^๙ คือ “การเคารพในศักดิ์ศรี คุณค่า สิทธิและหน้าที่ของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน” ยึดมั่นในคุณความดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความไม่โลภและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความเมตตา ความรู้ รัก สามัคคี ความรักชาติและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และมี “ความเพียร” คือ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีสติ ปัญญาและรอบคอบ อันจะทำให้ดำเนินวิถีชีวิตอย่างมีความสุข รู้จักประมาณตน มีเหตุผลและรอบคอบ ระมัดระวัง นำไปสู่ “สังคมแห่งศีลธรรมความดี” ที่มีความสมดุลระหว่าง “โลกวัตถุ” กับ “จิตวิญญาณ” และมีความสันติสุข พร้อมไปกับการพัฒนาคนให้มี “ปัญญาหรือความรู้” ให้รู้ตัวเองและรู้นอกตัว โดยเชื่อมโยงฐานความรู้ในตัวคนจากชีวิตจริงเข้ากับฐานความรู้ในหลักวิชาอย่างบูรณาการ ให้รู้รอบด้าน กระตุ้นให้ใฝ่รู้และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาในตัวคนที่มีหลากหลาย และถ่ายทอดเป็นภูมิปัญญาเปิดเผยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศ นำไปสู่ “สังคมแห่งการเรียนรู้” อันจะเป็นภูมิคุ้มกันให้คนมีความรอบรู้เท่าทันและพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกได้

ขณะเดียวกันพัฒนา “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้” อย่างเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย และสอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีในแนวพืงตนเอง หรือมีความได้เปรียบทางการแข่งขันของเศรษฐกิจไทย ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นลำดับแรก เน้นเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการผลิตมากกว่าการบริโภคของประชาชนโดยเฉพาะสินค้าฟุ่มเฟือย หรือเน้นเทคโนโลยีที่ใช้ประโยชน์จากทุนทรัพยากรธรรมชาติและ

^๙ ประเวศ วะสี : เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐

ทุนมนุษย์อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม^{๑๐} โดยใช้ประโยชน์จากศักยภาพของทุนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้ว และจากทุน “วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่มีคุณค่าหลากหลายซึ่งต้องรักษาและสืบสานสู่คนรุ่นหลัง โดยนำมาต่อยอดผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ให้เป็นจุดแข็งในการสร้างสรรค์คุณค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าและบริการของไทย รวมตลอดทั้งพัฒนาองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพความได้เปรียบในการผลิตสินค้าไทย อาทิ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี เพื่อสร้างรากฐานของอุตสาหกรรมไทยให้สามารถพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีได้มากขึ้น ลดการพึ่งพาความรู้และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ อันจะเป็นการเพิ่มผลิตภาพและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อภัยคุกคามที่เกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วของโลก

(๒) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ระดับจังหวัดและภายนอก

เพื่อสร้างความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วน เศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม เป็นการพัฒนา “เศรษฐกิจประชาชน” และ “สังคมชนบท” ที่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและพลังความร่วมมือของประชาชนใน “การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” โดยการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง เพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาและความยั่งยืนของการใช้ทุน ทั้งทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น “เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” โดยยึดมั่นในหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็น “ภูมิคุ้มกัน” ต่อผลกระทบที่ชุมชนท้องถิ่นอาจได้รับจากภายนอก และกระแสโลกาภิวัตน์ คือ “การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง” รู้จักพัฒนาตนเอง “การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน” ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และ “การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง” รู้จักลดกิเลสและความต้องการของตนเองลง และทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากขึ้น

ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เริ่มจาก “การพึ่งตนเอง” ในระดับครอบครัวในเรื่องปัจจัยสี่แล้วจึงพัฒนาตนเองให้ “สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง” ด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และอดออมให้พอมีพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แก้ไขปัญหาตามเหตุและปัจจัยด้วยความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ก่อนคิดพึ่งผู้อื่น เมื่อมีความเข้มแข็งและเป็นอิสระแล้ว จึงพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยนในขั้นพึ่งพาซึ่งกันและกัน นำไปสู่การรวมกลุ่มกันในระดับชุมชนและท้องถิ่น และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยมี “การจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” ให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้รับอำนาจและสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร สามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ และจัดการ “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนในชุมชน และมีธรรมาภิบาลในการจัดการองค์กรชุมชนท้องถิ่นจนสามารถ “พึ่งพาตนเอง” ในระดับชุมชนท้องถิ่นแล้วจึงพัฒนา “เครือข่าย” สู่ภายนอกกับชุมชนอื่นแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

^{๑๐} ลิปพนันท์ เกตุทัต : “ทางสายกลางของสังคมไทยในอนาคต : เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม”, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔ หน้า ๔๐-๔๑

นอกจากนี้ ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ ต้องมีบทบาทสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน โดยยึดหลักการทำงานแนวพระราชดำริ “ภูมิสังคม” และ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” เพื่อสร้าง “สันติ สมานฉันท์และความเจริญที่ยั่งยืน” ปรับกลไกและกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อวิถีการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น กระจายอำนาจและให้ความรู้แก่ชุมชนและท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการตนเอง และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายวิถีสหกรณ์ชุมชนและวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นลำดับขั้นตอน อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างมีอัตลักษณ์ มีศักดิ์ศรีและอยู่อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในลักษณะเชื่อมโยงและพึ่งพากันให้เข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อสร้างโอกาสการพัฒนาสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคและชนบท และขยายเชื่อมโยงสู่โลกาภิวัตน์ตามศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ควบคู่ไปด้วย

(๓) การพัฒนาเศรษฐกิจไทยบนฐานการผลิตที่แข็งแกร่งของประเทศ

เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ของ “เศรษฐกิจธุรกิจ” ที่สามารถใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างชาญฉลาด รู้เท่าทันและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานการผลิตที่เป็นจุดแข็งแกร่งของประเทศ หรือการผลิตบนฐานความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศไทยในระยะยาว ซึ่งอยู่บนพื้นฐานศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของทุนสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนเศรษฐกิจ ที่มีสะสมมานานของชาติ ซึ่งประเทศอื่นเลียนแบบได้ยาก และคนไทยสามารถต่อยอดความรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างนวัตกรรมใหม่ขึ้นได้ด้วยตนเอง เหมาะสมกับปัจจัยพื้นฐานหรือทุนที่มีอยู่เดิมในประเทศ ดังนั้น จึงต้องปรับโครงสร้างการผลิตของประเทศให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการบนฐานองค์ความรู้ โดยเน้นการสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการของไทยที่มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรม อัยาศัยไมตรี และเอกลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อพัฒนา “ความเก่ง” ในการแข่งขันยุคโลกาภิวัตน์

ในการสร้างความแข็งแกร่งของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถแข่งขันได้ต้องยึดหลัก “พึ่งพากันและกัน” โดยใช้กระบวนการพัฒนาเครือข่ายรวมกลุ่มกันเป็นคลัสเตอร์ และเชื่อมโยงห่วงโซ่บนฐานความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุน ยกกระดับคุณภาพมาตรฐาน ความรวดเร็วในการประกอบธุรกิจ นำไปสู่การเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ โดยภาครัฐมีบทบาทสนับสนุนด้านการพัฒนาคุณภาพคน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองและระบบโลจิสติกส์ และบริหารนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวมให้มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีระบบการจัดการความเสี่ยงให้เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน มีการส่งเสริมการออม เพิ่มทางเลือกการระดมทุนและการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและพัฒนาพลังงานทดแทน ที่จะช่วยลดความเสี่ยงและการพึ่งพาต่างประเทศ และให้มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรมในทุกภาคส่วน เศรษฐกิจและสังคม ตลอดทั้งการเสริมสร้างความร่วมมือเป็นพันธมิตรการพัฒนากับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและนานาประเทศ เพื่อเพิ่มบทบาทและความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก

พลวัตการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสการค้าการลงทุนเสรีในยุคโลกาภิวัตน์ นำมาซึ่งความหลากหลายและซับซ้อนในภาคการผลิตและบริการ องค์ความรู้ เทคโนโลยีใหม่ๆ และนวัตกรรมที่ได้ถูกคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การประกอบธุรกิจมิได้มุ่งเพียงตอบสนองความต้องการภายในประเทศเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศด้วย ภาคธุรกิจเอกชน

จึงต้องมี “ความรอบรู้เท่าทัน” บริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจทางธุรกิจและบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์เพื่อเป็น “ภูมิคุ้มกันที่ดีในธุรกิจ” นอกจากนี้ การประกอบธุรกิจต้องคำนึงถึง “หลักพอประมาณและความมีเหตุผลในเชิงธุรกิจ” ในการพัฒนาตนเอง เพื่อดำเนินธุรกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน “มีความรับผิดชอบต่อ” ไม่เบียดเบียนทั้งต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจการและต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อธุรกิจเข้มแข็งแล้วควรมีส่วนร่วมสร้างชุมชนและสังคมให้เข้มแข็งและน่าอยู่ ซึ่งไม่เพียงสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมจากการคืนกำไรให้กับสังคม แต่ยังเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้องค์กรอย่างยั่งยืนด้วย

(๔) การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้สามารถรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทุนทรัพยากรธรรมชาติ รักษาความสมดุลของระบบนิเวศ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ให้เป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในสังคมชนบทได้อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยอนุรักษ์ฟื้นฟูดิน น้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล และความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความเป็นธรรมให้ชุมชนมีสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกของประชาชนและชุมชนให้มี “จริยธรรม” ในการอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า พร้อมทั้งพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ที่อยู่บนฐานความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสามารถในการจัดการของชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ โดยพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ให้เกิดกระบวนการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง แล้วจึงขยายโอกาส สร้างเครือข่าย ยกกระดับภูมิปัญญาและนวัตกรรม สร้างคุณค่าเพิ่มของการผลิตสินค้าและบริการให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระดับประเทศและตลาดโลกในระยะยาว

นอกจากนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องส่งเสริมให้เกิด “การผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน” โดยปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และปรับพฤติกรรมการบริโภคของคนในสังคม โดยเฉพาะในสังคมเมือง ให้มุ่งสู่ “ความพอเพียง” มากขึ้น รวมทั้งมีการจัดการมลพิษอย่างมีประสิทธิภาพและควบคุมมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

(๕) การเสริมสร้างระบบและวัฒนธรรมธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยในสังคมไทย

เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้กับทุกภาคส่วนในสังคม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และประเทศไทยมีเสถียรภาพสามารถยกระดับขึ้นสู่ความเป็นสากลในประชาคมโลก โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้าง กลไก และกระบวนการบริหารจัดการประเทศบนหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย ที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคปัจเจกชนและครอบครัว มีส่วนร่วมผลักดันขับเคลื่อนการพัฒนาและการบริหารจัดการสังคมไทย ให้มีการสร้างความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้การทุจริตประพฤติมิชอบกระทำได้อย่างมีความรับผิดชอบตรวจสอบได้ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ รวมทั้งมีกฎเกณฑ์ที่ดีกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนที่ยุติธรรมชัดเจน และสร้าง “สิทธิ” และการยอมรับในส่วนรวมของแต่ละภาคส่วนในสังคม

ในด้านการบริหารจัดการภาครัฐ จำเป็นต้องลดขนาดของภาครัฐให้เล็กกระทัดรัดและมีประสิทธิภาพ โดยปรับบทบาทภารกิจจากเดิมที่ใช้อำนาจควบคุมและสั่งการมาเป็นการกำกับดูแลและสนับสนุนบทบาทของภาคประชาชนและภาคธุรกิจเอกชนให้มีการดำเนินการร่วมกันในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา และลดบทบาทและอำนาจของส่วนราชการในส่วนกลางลง โดยเพิ่มบทบาท มอบอำนาจ และกระจายอำนาจการตัดสินใจและดำเนินการให้แก่ส่วนราชการในพื้นที่ คือ ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งปรับกลไกและกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรของประเทศให้สนับสนุนการพัฒนาในระดับพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น ให้จังหวัดสามารถตั้งและรับการจัดสรรทรัพยากรโดยตรงเองได้ เพื่อนำมาพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและความต้องการของประชาชน ขณะเดียวกัน ปฏิรูปภาคธุรกิจเอกชนให้โปร่งใสและถูกต้องเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยลดการผูกขาด แรงการแข่งขันที่เป็นธรรมและคุ้มครองผู้บริโภค พร้อมไปกับเร่งสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมและภาคประชาชน และเพิ่มการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประเทศให้เกิดการคานอำนาจภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน รวมตลอดทั้งเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย ให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมไทย โดยเฉพาะการวางรากฐานกระบวนการประชาธิปไตยโดยเพิ่มอำนาจแก่ประชาชนมากขึ้น

โดยสรุป แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จึงเป็น “การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” โดยการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และวิถีการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของ “ดุลยภาพเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง รวมทั้งความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ขณะเดียวกันมีดุลยภาพการพัฒนาระหว่างภายในคือ “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของฐานรากของสังคมและความสมดุลในประโยชน์ของทุกภาคส่วน เศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม” กับภายนอกคือ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสร้างพันธมิตรการพัฒนาในโลกาภิวัตน์” โดยให้ความสำคัญกับการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติทั้ง “ทุนสังคม” “ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” และ “ทุนเศรษฐกิจ” มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและสมดุล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบและวัฒนธรรมธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยใช้ความรู้ คุณธรรมและความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่อยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันประเทศให้สามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่ดีมีสุข” ของคนไทยทั้งชาติ เป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และประเทศไทยสามารถ “ดำรงอยู่” ในประชาคมโลกได้อย่างมีเอกราชและอธิปไตยที่มั่นคง มีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ สงบสุขและสันติกับโลกในที่สุด

สรุปลำระสำคัญ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)

๑ ความนำ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศและเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปีแรกของแผนฯ ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุกลาม และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหาเสพติด แต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ ที่ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒ การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนา สถานะและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์

ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้านที่สำคัญ ซึ่งมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งแนวโน้มของบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมี ๕ บริบท ดังนี้

(๑) การรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก ทำให้การเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า และบริการ รวมทั้งคนในระหว่างประเทศมีความคล่องตัวมากขึ้น ประกอบกับการก่อตัวของศตวรรษแห่งเอเชียที่มีจีนและอินเดียเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ประเทศไทยต้องดำเนินนโยบายการค้าในเชิงรุก ทั้งการหาตลาดเพิ่มและการผลักดันให้ผู้ผลิตในประเทศปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้บนฐานความรู้ ฐานทรัพยากรธรรมชาติและความเป็นไทย นอกจากนี้ ปัญหาความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจของโลกที่สะสมมานาน และการขยายตัวของกองทุนประกันความเสี่ยงจะสร้างความผันผวนต่อระบบการเงินของโลก จึงมีความจำเป็นต้องยกระดับการกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ และการเตรียมความพร้อมต่อการผันผวนของค่าเงินและอัตราดอกเบี้ยในตลาดโลก

(๒) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี สร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งในด้านโอกาสและภัยคุกคาม จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดังกล่าวในอนาคต โดยจะต้องมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย อาทิ สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ มีการบริหารจัดการลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมกับชุมชน

(๓) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อประเทศไทย โดยด้านหนึ่งประเทศไทยจะมีโอกาสมากขึ้นในการขยายตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพ และการให้บริการด้านอาหารสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุ **จึงนับเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้** แต่ในอีกด้านก็จะเป็นภัยคุกคามในเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือและทักษะไปสู่ประเทศที่มีผลตอบแทนสูงกว่า ขณะเดียวกัน การแพร่ขยายของข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนทำให้การดูแลและป้องกันเด็กและวัยรุ่นจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์เป็นไปอย่างลำบากมากขึ้น ตลอดจนจนปัญหาการก่อการร้าย การระบาดของโรคพันธุกรรมใหม่ๆ และการค้ายาเสพติดในหลากหลายรูปแบบ

(๔) การเคลื่อนย้ายของคนอย่างเสรี ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการขนส่งและกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้มีการเดินทางทั้งเพื่อการท่องเที่ยวและการทำธุรกิจในที่ต่างๆ ทั่วโลกมากขึ้น รวมทั้งสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ ทำให้ประเทศต่างๆ ตระหนักถึงความสำคัญของบุคลากรที่มีองค์ความรู้สูงต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในขณะที่กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวกับการรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจมุ่งสู่การส่งเสริมให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและผู้ประกอบการเพื่อไปทำงานในต่างประเทศได้สะดวกขึ้น ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องคำนึงถึงมาตรการทั้งด้านการส่งเสริมคนไปทำงานต่างประเทศ การดึงดูดคนต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศ และมาตรการรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของคนในเชิงสุขภาพ และความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

(๕) การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวนประชากรในโลกที่มากขึ้น ได้สร้างแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกให้เสื่อมโทรมลง ส่งผลกระทบต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และการเกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้งขึ้น รวมทั้งการเกิดการระบาดของแพร่เชื้อโรคที่มีรหัสพันธุกรรมใหม่ๆ เป็นเหตุให้เกิดเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศและสนธิสัญญาเพื่อให้มีการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลกในประเด็นต่างๆ ร่วมกัน อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เป็นต้น นอกจากนี้ การกีดกันทางการค้าที่เชื่อมโยงกับประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็มีมากขึ้น **ประเทศไทยจึงต้องยกระดับมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยปกป้องฐานทรัพยากรเพื่อรักษาความสมดุลยั่งยืนของระบบนิเวศ** ด้วยการพัฒนาาระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม และปรับรูปแบบการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ขณะเดียวกัน ต้อง**เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และพัฒนาพลังงานทางเลือก** เพื่อรองรับความต้องการใช้พลังงานในประเทศ

๒.๒ สถานะของประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยต้องเผชิญในอนาคต การทบทวนสถานะของประเทศในด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศ แสดงว่าประเทศไทยมีโอกาสการปรับตัวและได้รับประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ยังคงพัฒนาโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในหลายประการ เพื่อให้คนไทยอยู่ดีมีสุข ซึ่งสรุปสถานะของประเทศที่สำคัญได้ ดังนี้

(๑) สถานะด้านสังคมของประเทศ

ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาคนระดับกลางและมีแนวโน้มการพัฒนาคนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทยในปี ๒๕๔๘ เท่ากับ ๐.๗๓๘ อยู่ในลำดับ ๗๓ จาก ๑๗๗ ประเทศ ซึ่งสูงกว่าจีนและเวียดนามแต่ต่ำกว่าญี่ปุ่น เกาหลีและสิงคโปร์ สำหรับการพัฒนาคุณภาพคนด้านการศึกษาขยายตัวเชิงปริมาณอย่างรวดเร็ว โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น ๘.๕ ปี ในปี ๒๕๔๘ และมีคนไทยที่คิดเป็นทำเป็นร้อยละ ๖๐ ของประชากร ส่วนการขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีมากขึ้น แต่ความสามารถในการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงนำความรู้ไปปรับใช้ของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพการศึกษายังไม่เพียงพอในการปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ จึงเป็นประเด็นที่ต้องเร่งให้ความสำคัญระยะต่อไป แม้การศึกษาของแรงงานไทยที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๙.๘ ในปี ๒๕๔๘ แต่ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานไทยยังต่ำเมื่อเทียบกับประเทศมาเลเซีย เกาหลี สิงคโปร์ ไต้หวัน และญี่ปุ่น ตลอดจนกำลังคนระดับกลางและระดับสูงยังขาดแคลนทั้งปริมาณและคุณภาพ และยังมีการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาเพียงร้อยละ ๐.๒๖ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยถึง ๗ เท่า ตลอดจนการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ จึงเป็นจุดอ่อนของไทยในการสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม รวมทั้งการวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ และเป็นจุดจุดตั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันต่างประเทศ

ขณะเดียวกันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมที่เป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ปูทางฝังศีลธรรมให้มีคุณภาพและจริยธรรมลดน้อยลงนำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ในด้านสุขภาพคนไทยได้รับหลักประกันสุขภาพอย่างทั่วถึงร้อยละ ๙๖.๓ ในปี ๒๕๔๘ การเจ็บป่วยโดยรวมลดลงเหลือ ๑,๗๙๘.๑ ต่อประชากรพันคนในปี ๒๕๔๗ อย่างไรก็ตาม คนไทยยังเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมทั้งโรคอุบัติใหม่หรือโรคระบาดซ้ำที่เป็นผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ส่วนหลักประกันทางสังคมยังไม่ครอบคลุมแรงงานนอกระบบและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง และคนไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูงขึ้น

สำหรับสถานะด้านชุมชน พบว่าสังคมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาชนบทกับเมืองมีลักษณะแยกส่วนส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาของชุมชนชนบท อย่างไรก็ตาม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและการจัดการความรู้มีมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการรวมตัว รวมกลุ่มและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาที่มากกระทบกับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง พร้อมกับมีการเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีกลไกการบริหารงานให้พร้อมรับภารกิจกระจายอำนาจโดยภาครัฐได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดทำแผนชุมชนแล้ว ๓,๖๕๗ ตำบล การส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนของส่วนท้องถิ่นและอำเภอ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน ขณะที่ในด้านวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อย ทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่มเสื่อมถอย อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังมีผู้นำการพัฒนาโดยเฉพาะผู้นำชุมชนและปราชญ์กระจายอยู่ทุกพื้นที่ประมาณ ๑.๗ ล้านคน และมีบทบาทสำคัญเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ทำให้มีชุมชนต้นแบบที่มีความเข้มแข็งสามารถเป็นแบบอย่างเพื่อเรียนรู้และประยุกต์ใช้อยู่ทั่วทุกภูมิภาค ขณะเดียวกันพฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนปรับเปลี่ยนไปจากอดีต โดยกระแสวัตถุนิยมที่เข้าสู่ชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้มีความสะดวกมากขึ้นแต่มีความสุขลดลง มีรายได้ไม่พอรายจ่าย มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงในลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

(๒) สถานะด้านเศรษฐกิจของประเทศ

เศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ต่อปี ในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๘ และจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง โดยมีขนาดทางเศรษฐกิจใหญ่เป็นลำดับที่ ๒๐ จากจำนวน ๑๙๒ ประเทศในโลก โดยยังคงมีบทบาททางการค้าระหว่างประเทศ และรักษาส่วนแบ่งการตลาดไว้ได้ในขณะที่การแข่งขันเพิ่มสูงขึ้น ตลอดทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้น ขณะที่โครงสร้างการผลิตมีจุดแข็งที่มีฐานการผลิตที่หลากหลาย ช่วยลดความเสี่ยงจากภาวะผันผวนของวัฏจักรเศรษฐกิจและสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจไทยมีจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างที่ต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วน พลังงาน เงินทุน และเทคโนโลยี ในสัดส่วนที่สูง โดยที่ผลิตภาพการผลิตยังต่ำ การผลิตอาศัยฐานทรัพยากรมากกว่าองค์ความรู้ มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตและบริโภคอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมและผลกระทบในด้านสังคมตามมา โดยไม่ได้มีการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างเหมาะสม ส่วนโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งและโลจิสติกส์ยังขาดประสิทธิภาพและการเชื่อมโยงที่เป็นระบบ ทำให้มีต้นทุนสูงถึงร้อยละ ๑๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อีกทั้งภาคขนส่งยังมีสัดส่วนการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์สูงถึงร้อยละ ๓๘ นอกจากนี้ โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ยังไม่กระจายไปสู่พื้นที่ชนบทอย่างเพียงพอและทั่วถึง ส่วนโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของไทยต่างอยู่ในระดับต่ำและตกเป็นรองประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งทางการค้า

อย่างไรก็ดีประเทศไทยมีจุดแข็งอยู่ที่การมีเสถียรภาพเศรษฐกิจในระดับที่ดีจากการดำเนินนโยบายเพื่อฟื้นฟูเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ดี โดย ณ สิ้นปี ๒๕๔๘ อัตราการว่างงานอยู่ที่เฉลี่ยร้อยละ ๒ และทุนสำรองเงินตราต่างประเทศอยู่ในระดับ ๕๒.๑ พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งนับว่าเป็นระดับที่มีความเพียงพอในการเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากภายนอก อย่างไรก็ตามราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นมากตั้งแต่ปลายปี ๒๕๔๗ และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ดุลการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงปัญหาความอ่อนแอในเชิงโครงสร้างที่พึ่งพิงภายนอกมากเกินไป รวมทั้งประเทศไทยยังมีฐานะการออมที่ต่ำกว่าการลงทุน จึงต้องพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีความเสี่ยงจากการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขบริบทโลกที่มีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของคน องค์ความรู้เทคโนโลยี เงินทุน สินค้าและบริการ

สำหรับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและการแก้ไขปัญหาความยากจน มีส่วนช่วยให้ความยากจนลดลงตามลำดับและการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นอย่างช้า ๆ ในปี ๒๕๔๗ มีจำนวนประชาชนที่ยังอยู่ภายใต้เส้นความยากจนซึ่งเป็นระดับรายได้ ๑,๒๔๒ บาทต่อเดือนอยู่จำนวน ๗.๓๔ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓ ของประชากรทั้งประเทศ สำหรับการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นอย่างช้า ๆ โดยค่าดัชนีจีนิ (Gini coefficient) ของประเทศไทยเท่ากับ ๐.๔๙๙ ลดลงต่อเนื่องจาก ๐.๕๒๕ ในปี ๒๕๔๓ และ ๐.๕๐๑ ในปี ๒๕๔๕ แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาการกระจายรายได้ต้องได้รับลำดับความสำคัญ เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แล้ว การกระจายรายได้ในประเทศไทยยังมีความเท่าเทียมน้อยกว่าหลายประเทศ

(๓) สถานะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายไปถึง ๖๗,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ในช่วง ๔๐ ปี ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และภัยธรรมชาติที่บ่อยครั้งและรุนแรง ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งลดความอุดมสมบูรณ์ลงโดยป่าชายเลนลดลงจาก ๒,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ เหลือ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ไร่ อัตราการจับสัตว์น้ำลดลง ๓ เท่า แหล่งปะการังและหญ้าทะเลสภาพเสื่อมโทรม สำหรับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ก็กำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น

คุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรม มีสาเหตุสำคัญจากการขยายตัวของจำนวนประชากร และแบบแผนการดำรงวิถีชีวิตที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดปัญหามลพิษเพิ่มขึ้น โดยคุณภาพอากาศและน้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐาน ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีมากขึ้นเกิน

ศักยภาพในการกำจัดได้ทัน ขณะที่การนำเข้าสารอันตรายที่ใช้ในการผลิตมีมากขึ้น โดยขาดกลไกการจัดการทั้งการควบคุมกระบวนการผลิต การจัดเก็บ การขนส่ง ทำให้เกิดการแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อมและปนเปื้อนห่วงโซ่อาหาร นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีอยู่จำกัด รวมทั้งมีความซ้ำซ้อน มีช่องว่าง และขาดการบังคับใช้

(๔) สถานะด้านการบริหารจัดการประเทศ

กระบวนการบริหารจัดการประเทศได้เริ่มเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้ามาร่วมกับภาครัฐมากขึ้น แต่ภาคประชาชนและภาคสาธารณะอื่นๆ ยังมีบทบาทจำกัด กล่าวคือ ภาคการเมืองปรับตัวเข้มแข็งขึ้นและมีเสถียรภาพอย่างมาก ขณะที่ยังมีการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และระบบการตรวจสอบถ่วงดุลขาดประสิทธิภาพ ขณะที่การปฏิรูประบบราชการนำไปสู่ความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่กระบวนการบริหารจัดการยังมีลักษณะปิดค่อนข้างมาก และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการประเมินการพัฒนาระบบราชการในด้านต่างๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีขึ้นไป และมีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ ๓.๘๒ ในปี ๒๕๔๗ ส่วนภาคประชาชนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและขยายบทบาทเพิ่มขึ้นทั้งด้านการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่น สัดส่วนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเป็นร้อยละ ๗๒.๖ ในปี ๒๕๔๘ สำหรับภาคเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และมีการบริหารจัดการที่เป็นธรรมาภิบาลมากขึ้น ผลการจัดอันดับธรรมาภิบาลภาคเอกชนของสถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาการจัดการ (Institute for Management Development : IMD) ปรากฏว่าประเทศไทยมีอันดับดีขึ้นจากอันดับที่ ๓๖ ในปี ๒๕๔๔ เป็นอันดับที่ ๓๐ ในปี ๒๕๔๙ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนโดยรวม โดยเฉพาะธุรกิจนอกตลาดหลักทรัพย์

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการภาครัฐดังกล่าวยังไม่ตอบสนองต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาล โดยยังมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ยังไม่เปิดโอกาสให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน แม้การดำเนินงานการกระจายอำนาจมีความก้าวหน้ามากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่เข้มแข็งและขาดอิสระในการจัดเก็บรายได้ให้เพียงพอต่อการพึ่งตนเอง นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมและกฎหมายปรับตัวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงจึงยังไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมกับทุกภาคี ขณะที่กลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐยังขาดประสิทธิภาพและกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลนอกภาครัฐยังมีบทบาทจำกัด ขาดการทำงานเป็นเครือข่ายที่จะก่อให้เกิดพลังร่วมในการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐมีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง โดยดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน จัดทำโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติเพิ่มสูงขึ้นเป็น ๓.๘ จากคะแนนเต็ม ๑๐ คะแนน ในปี ๒๕๔๘ ซึ่งยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ทั้งวัฒนธรรมอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึก ยังคงเป็นอุปสรรคขัดขวางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ประกอบกับการขาดคุณภาพและจิตสำนึกสาธารณะ จึงทำให้ไม่สามารถแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากผลประโยชน์สาธารณะ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมและการทุจริตประพฤติมิชอบที่ซับซ้อนมากขึ้น

๒.๓ แนวคิดและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย

(๑) แนวคิดหลัก

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต ตลอดทั้งการทบทวนผลการพัฒนาและสถานะของประเทศ ได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง การพัฒนาของประเทศไทยที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังได้ยึดความสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ด้วยแล้ว

(๒) ทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย

การพัฒนาประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จำเป็นต้องสร้างความแข็งแกร่งของระบบและโครงสร้างต่าง ๆ ภายในประเทศให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญต่อการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศ โดยการเสริมสร้างทุนสังคม ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพคนในทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ครอบครัวมีความอบอุ่น มั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และรวมพลังเป็น

เครือข่ายในการพัฒนาสำหรับการเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจไทยสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ มีคุณภาพ มีการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจฐานราก เพื่อกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ในส่วนของการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมสิทธิชุมชนในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรเพื่อสงวนรักษาให้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงความอุดมสมบูรณ์เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนไทยให้มีความสุขอย่างยั่งยืน

ขณะเดียวกันจำเป็นต้องเสริมสร้างระบบ โครงสร้าง กลไก และกระบวนการบริหารพัฒนาประเทศให้อยู่บนหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย โดยบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน พร้อมทั้งปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ลดบทบาทอำนาจของราชการในส่วนกลาง และเพิ่มบทบาท มอบอำนาจและกระจายอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินการ และกระจายการจัดสรรทรัพยากรให้แก่ราชการส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และชุมชน ส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนและการปฏิรูปธุรกิจเอกชนให้เข้มแข็ง สุจริต โปร่งใส และเร่งปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อสร้างสมดุลในการจัดสรรและกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาให้ทั่วถึงเป็นธรรม โดยต้องดำเนินการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงควบคู่ไปด้วย อันจะสนับสนุนให้การบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความมั่นคง นำไปสู่สันติสุขและความยั่งยืน

๓ วิสัยทัศน์และพันธกิจ

๓.๑ วิสัยทัศน์ประเทศไทย

มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

๓.๒ พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

(๑) พัฒนาคอนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้อุดมภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๒) เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อม ในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จ่ายเชิงของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(๓) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

(๔) พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์ จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ทรัพยากร

๔ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวในอนาคต และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาประเทศในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ ดังนี้

๔.๑ วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุล ระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

(๒) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

(๓) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำ ให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

(๔) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

(๕) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึง ผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุก ภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

(๖) เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความ หลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนา ประเทศ และการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษา ผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

(๗) เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการ เสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทาง ปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๔.๒ เป้าหมาย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

(๑) เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคน ให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ครอบคลุม ทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย โดยเพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น ๑๐ ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็นร้อยละ ๖๐ ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วนบุคลากรด้านการวิจัยและ พัฒนาเป็น ๑๐ คนต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน พร้อมทั้งลดปัญหาอาชญากรรมลงร้อยละ ๑๐ และ กำหนดให้อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น ๘๐ ปี ควบคู่กับลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วย โรคที่ป้องกันได้ใน ๕ อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของบุคคลลงในระยะยาว

(๒) เป้าหมายการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ ๔ ภายในปี ๒๕๕๔

(๓) เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืนโดยให้สัดส่วนภาคเศรษฐกิจในประเทศต่อภาคการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๕ ภายในปี ๒๕๕๔ สัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๕ ภายในปี ๒๕๕๔ อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐-๓.๕ ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไม่เกินร้อยละ ๕๐ ความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน ๑ : ๑ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนเป็นร้อยละ ๘ รวมทั้งลดสัดส่วนการใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดการใช้น้ำมันในภาคการขนส่งให้เหลือร้อยละ ๓๐ ของการใช้พลังงานทั้งหมด รายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๒๐ แรกมีสัดส่วนไม่เกิน ๑๐ เท่าของรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ ๒๐ ภายในปี ๒๕๕๔ และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

(๔) เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๓ และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๘ ของพื้นที่ประเทศ รักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า ๓๑,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ โดยรักษาคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ และแหล่งน้ำธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์พอใช้และดี รวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๕ คุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{๑๐}) ต้องมีค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงไม่เกิน ๑๒๐ มก./ลบ.ม. อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรลดลงร้อยละ ๕ จากปี ๒๕๔๖ คือไม่เกิน ๓.๕ ตัน/คน/ปี ควบคุมอัตราการผลิตขยะในเขตเมืองไม่ให้เกิน ๑ กก./คน/วัน และของเสียอันตรายจากชุมชนและอุตสาหกรรมได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ ๘๐ ของปริมาณของเสียอันตรายทั้งหมด รวมทั้งให้มีระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ระดับประเทศ ๑ ระบบ

(๕) เป้าหมายด้านธรรมาภิบาล มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ที่ ๕.๐ ภายในปี ๒๕๕๔ ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาครัฐการให้ได้รับร้อยละ ๑๐ ภายในปี ๒๕๕๔ ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้และมีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้น และภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง รู้สิทธิ หน้าที่ และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารจัดการประเทศ รวมทั้งให้มีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริบทไทยเพิ่มขึ้นในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่างๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ แข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรี โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

๕.๑ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับ

(๑) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

(๒) การเสริมสร้างสุขภาพคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ เน้นการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ

(๓) การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง

๕.๒ ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับ

(๑) การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

(๒) การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ

(๓) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

๕.๓ ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับ

(๑) การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการที่ใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ ตลอดจนการบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบ และพัฒนาระบบมาตรฐานในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

(๒) การสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ โดยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงและสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตโดยการระดมทุนไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพ พัฒนารัฐวิสาหกิจให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บนหลักการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิภาพและสวัสดิการสูงสุดแก่ประเทศ การส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งระดมทุนและเป็นหลักประกันในชีวิตของประชาชน และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานและประหยัดเงินตราต่างประเทศ

(๓) การสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยส่งเสริมการแข่งขันการประกอบธุรกิจในระบบอย่างเสรี เป็นธรรม และป้องกันการผูกขาด กระจายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและเป็นธรรม ให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ เพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการพัฒนาองค์การการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง รวมทั้งดำเนินนโยบายการคลังเพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ โดยกระจายอำนาจการจัดเก็บภาษี การจัดทำงบประมาณและการเบิกจ่าย และการก่องหน้ภายใต้กรอบการรักษาวินัยทางการคลังสู่ท้องถิ่น

๕.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับ

(๑) การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขต และการจัดการเชิงพื้นที่ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรแร่ รวมถึงการมีมาตรการหยุดใช้ทรัพยากรที่สำคัญที่ถูกทำลายสูงเป็นการชั่วคราว และการสร้างกลไกแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี รวมทั้งพัฒนาระบบการจัดการและการป้องกันภัยพิบัติ

(๒) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมบริโภคไปสู่การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดนโยบายสาธารณะ และใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ทั้งด้านการเงินและการคลัง รวมทั้งการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ระบบประเมินผลกระทบต่อทางสังคมและสุขภาพในโครงการพัฒนาของรัฐ หรือที่รัฐอนุมัติให้เอกชนดำเนินการควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดจนมีกลไกกำหนดจุดยืนต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

(๓) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ เริ่มจากการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน การคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะจากพันธกรณีระหว่างประเทศ สร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชน และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

๕.๕ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับ

(๑) การเสริมสร้าง และพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม วัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่เยาวชน และประชาชนทุกระดับ อย่างต่อเนื่องจริงจัง พร้อมทั้งพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสังคมทุกระดับเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ตลอดจนวางรากฐานกระบวนการประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเพิ่มประสิทธิภาพกลไกและกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการเมืองให้เข้มแข็งและเป็นอิสระมากขึ้น

(๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ โดยส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวและรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และร่วมในกระบวนการบริหารจัดการประเทศให้เกิดความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการพัฒนาประเทศ เสริมสร้างความเข้มแข็ง และสร้างเครือข่ายการทำงานของกลไกตรวจสอบภาคประชาชน เพื่อติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจของภาครัฐได้อย่างเข้มแข็งมีประสิทธิภาพ

(๓) สร้างภาคราชการที่มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล เน้นการบริการแทนการกำกับควบคุม และทำงานร่วมกับหุ้นส่วนการพัฒนา เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการปฏิบัติภารกิจด้วยการปรับบทบาทโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการภาครัฐและรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ลดการบังคับควบคุม คำนึงถึงความต้องการของประชาชนและทำงานร่วมกับหุ้นส่วนการพัฒนา เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในกิจการของรัฐและรัฐวิสาหกิจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการสาธารณะ และลดภาระการลงทุนของภาครัฐ ตลอดจนพัฒนากลไกการกำกับดูแลที่เข้มแข็งเพื่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม โปร่งใส โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศและคุ้มครองผู้ใช้บริการ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการปลูกฝังจิตสำนึกข้าราชการให้เห็นความสำคัญและยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล และยึด/ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างเคร่งครัด

(๔) การกระจายอำนาจการบริหารจัดการประเทศสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยพัฒนาศักยภาพ และกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ท้องถิ่นมีบทบาทสามารถ รับผิดชอบในการบริหารจัดการบริการสาธารณะ ตลอดจนแก้ไขปัญหที่ตอบสนองความต้องการของ ประชาชนในพื้นที่ และสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

(๕) ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาล โดยมี มาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชนทั้งที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจ เอกชนทั่วไปเป็น “บริษัทภิบาล” เพิ่มมากขึ้น สร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ ยุติธรรม ต่อผู้บริโภค และเป็นธรรมกับธุรกิจคู่แข่ง พร้อมทั้งยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปัน ผลประโยชน์คืนสู่สาธารณะ ตลอดจนสนับสนุนสถาบันวิชาชีพธุรกิจประเภทต่างๆ ให้มีบทบาทในการ สร้างธรรมาภิบาลแก่ภาคธุรกิจมากขึ้น

(๖) การปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความสมดุลในการจัดสรรประโยชน์จากการพัฒนา ด้วยการเปิดโอกาส ให้ภาคีและกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการเสนอแนะและตรากฎหมายเพื่อประสานประโยชน์ของภาคส่วน ต่างๆ ให้เสมอภาคและมีความสมดุล โดยการปฏิรูปกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ลด การใช้ดุลพินิจของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งของกลไกการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ เพื่อสร้างความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการขนาด เล็กและผู้ประกอบการใหม่

(๗) การรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการประเทศสู่ ดุลยภาพและความยั่งยืน โดยการพัฒนาศักยภาพ บทบาท และภารกิจของหน่วยงานด้านการป้องกัน ประเทศ ความมั่นคง และการรักษาความสงบเรียบร้อย ให้มีประสิทธิภาพมีความพร้อมในการป้องกัน ประเทศและตอบสนองต่อภัยคุกคามในทุกรูปแบบสถานการณ์ได้ฉับไว พร้อมทั้งผนึกพลังร่วมกับ ภาคส่วนต่างๆ ดำเนินการป้องกันและพัฒนาประเทศให้สามารถพิทักษ์รักษาเอกราช สถาบัน พระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข รวมทั้งสามารถสร้างความมั่นคงของประชาชนและสังคมให้มีความอยู่รอดปลอดภัยโดย ยึดหลักธรรมาภิบาลในทุกระดับ

๖ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคีพัฒนาจากทุกภาคส่วน เพื่อสามารถผนึกพลังความร่วมมือตามบทบาทความรับผิดชอบ ร่วมกันขับเคลื่อนโดยนำเอาแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ของแผนมาแปลงไปสู่แผนปฏิบัติการในระดับต่างๆ ที่สามารถนำไปขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ควบคู่ไปกับการปรับระบบการจัดสรรทรัพยากรและปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ รวมทั้งสร้างองค์ความรู้เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนให้สัมฤทธิ์ผล และมีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางสำคัญดังนี้

๖.๑ เสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา จัดทำแผนปฏิบัติการในระดับต่างๆ ที่บูรณาการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับการจัดแบ่งบทบาทหลักที่ชัดเจนของภาคีพัฒนาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสถาบันต่างๆ รวมถึงภาคชุมชนเพื่อสามารถดำเนินการกิจกรรมมีส่วนร่วมสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ ควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ให้กับภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง เพื่อมีส่วนร่วมขับเคลื่อนและจัดทำแผนปฏิบัติการระดับต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยภาครัฐจัดทำและขับเคลื่อนแผนบริหารราชการแผ่นดิน และแผนปฏิบัติการในรูปแบบต่างๆ ที่ยึดโยงกับมิติของงานตามภารกิจ มิติของพื้นที่ และมิติตามวาระงานพิเศษ และใช้กลไกกระบวนการชุมชนสร้างการบูรณาการกับแผนท้องถิ่น แผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และภาคไปจนถึงแผนระดับชาติ ตลอดจนให้มีกลไกที่ปรึกษาภาคประชาชนเพื่อร่วมขับเคลื่อนในระดับพื้นที่

๖.๒ กำหนดแนวทางการลงทุนที่สำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพื่อภาคีพัฒนาสามารถนำไปขับเคลื่อนภายใต้บทบาทภารกิจของตน และสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ โดยมีแนวทางการลงทุนภายใต้การพัฒนาคคนและสังคม รวมทั้งความเข้มแข็งของชุมชน เน้นการพัฒนาาระบบสุขภาพครบวงจร การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาคุณภาพการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างหลักประกันสังคมให้ผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ การแก้ปัญหาคความยากจนอย่างบูรณาการ ภายใต้การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ จะให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบการออม การรวมกลุ่ม การปฏิรูประบบนวัตกรรม การลดต้นทุนการขนส่ง และโลจิสติกส์ การลงทุนเพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่สมดุลเป็นธรรม และสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน

ภายใต้การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ การพัฒนาแหล่งน้ำ การควบคุมและบรรเทาอุทกภัย การลงทุนในการสร้าง ขยาย และปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย และกำจัดขยะมูลฝอย การใช้เทคโนโลยีสะอาดการปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องยนต์และพลังงานที่สะอาด การสร้างระบบจัดการฐานข้อมูลและสร้างศูนย์ข้อมูลระดับชาติด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ภายใต้การเสริมสร้าง ธรรมชาติบาลจะให้ความสำคัญกับการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกธรรมชาติบาล คำนึงวัฒนธรรม ประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธีแก่ประชาชนทุกระดับ ทุกภาคส่วน และทุกสถาบัน การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้าร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินการ รับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบในกระบวนการบริหารจัดการประเทศ และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และวัฒนธรรมธรรมชาติบาล

๖.๓ เร่งปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ภายใต้กรอบการปรับปรุงกฎหมายที่เอื้อต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันการทุจริต การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ตลอดจนการมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และเร่งรัดการพัฒนาบุคลากรทางกฎหมายให้มีความรู้ความสามารถทันต่อความจำเป็นของทางราชการและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมีกฎหมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรฯ และการบริหารจัดการที่ต้องเร่งผลักดันการออกกฎหมาย การปรับปรุงแก้ไข และการประกาศใช้ รวมทั้งการยกร่างขึ้นใหม่

๖.๔ ศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ที่จะช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้และการเผยแพร่ขยายผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับการปฏิบัติและระดับนโยบายได้ต่อไป โดยมีประเด็นสาระงานวิจัยหลัก ๆ ตามประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๖.๕ พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกๆระดับ โดยพัฒนาทุกระดับระบบติดตามตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน ให้มีมาตรฐานและมีวิธีวัดผลงานที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบและเปรียบเทียบผลระหว่างหน่วยงานได้ รวมทั้งสนับสนุนให้ทุกส่วนราชการพัฒนาสู่ระบบตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ ที่มุ่งความคุ้มค่า ความโปร่งใส และตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของประชาชน ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาดัชนีชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ทั้งในระดับภาพรวม และระดับยุทธศาสตร์ รวมทั้งพัฒนาดัชนีชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาที่มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการสร้างองค์ความรู้ด้านการติดตามประเมินผล และการเผยแพร่รายงานด้านการติดตามประเมินผลสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

๖.๖ สนับสนุนการพัฒนากระบวนฐานข้อมูลในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานกลางระดับนโยบาย ตลอดจนระดับพื้นที่และท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้หน่วยงานระดับนโยบายด้านข้อมูลพัฒนาระบบข้อมูล ฐานข้อมูล และระบบบริหารจัดการ สถิติเพื่อการวางแผนให้ตอบสนองต่อการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ส่งเสริมการพัฒนาข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวังและบ่งชี้ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคมของประเทศและระดับโลก ติดตามตรวจสอบการดำเนินนโยบาย และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายข้อมูลร่วมกันเพื่อการวางแผนและติดตามประเมินผลในระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชน ส่งเสริมการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชนเข้ากับส่วนกลาง ให้เป็นระบบที่เข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว



บทที่ ๑

การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ สถานะและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย

๑ จากแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ สู่วิสัยทัศน์ ฉบับที่ ๑๐

แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนของประเทศไทย นับเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทย และประสบความสำเร็จเชิงกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งการทบทวนผลการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑ ถึงฉบับที่ ๗ ร่วมกันได้ข้อสรุปว่า แม้เศรษฐกิจขยายตัวดี แต่การพัฒนาคนและสังคมและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมยังเป็นไปได้ช้า ส่งผลให้การพัฒนาไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน จึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาใหม่ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา กระบวนการพัฒนาใหม่นี้มีพื้นฐานมาจากแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้เป็นหลักการทรงงานมาตลอดเวลาหกทศวรรษนับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับชีวิตของสังคมไทยและนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ในปีแรกของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ เมื่อประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก การดำเนินนโยบายจึงให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพและมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งปฏิรูประบบการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานยุทธศาสตร์สำคัญของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ กระทำได้ไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนพลังทางสังคมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การสร้างแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญและเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาประเทศ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๐) ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุล่วงและสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง และการเชื่อมโยงกับตลาดโลกให้มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เพื่อให้เศรษฐกิจสามารถกลับมาขยายตัวได้อย่างมั่นคง ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ กล่าวคือ เศรษฐกิจของประเทศไทยมีเสถียรภาพและขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ต่อปี รายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มจาก ๘๖.๓ พันล้านบาทในปี ๒๕๔๕ เป็น ๑๐๙.๗ พันล้านบาท ในปี ๒๕๔๘ และยังมีเสถียรภาพที่มั่นคงตามกรอบเป้าหมายการบริหารนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม แม้เผชิญปัญหาต่างๆ เช่น การระบาดของโรคอุบัติใหม่หรือโรคระบาดซ้ำ ธรณีพิบัติภัย และราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาสำคัญในช่วงวิกฤตก็ปรับตัวสู่ความมั่นคง โดยอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยต่ำ อยู่ในกรอบเป้าหมายที่ร้อยละ ๓.๐ ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หนี้ต่างประเทศ และหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในระบบการเงินลดลงมาก ดุลบัญชีเดินสะพัดเฉลี่ยเกินดุลร้อยละ ๓.๑ ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด และทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ขณะที่ฐานการผลิตมีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘ ต่อปีสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้เป็นผลจากประสิทธิภาพการผลิตที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพยังช้ากว่าเป้าหมาย โดยที่การขยายตัวด้านปริมาณเร่งตัวเพิ่มขึ้นได้มากกว่าการปรับตัวด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ ระบบเศรษฐกิจไทยจึงยังมีฐานการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบและค่าแรงราคาถูก และการใช้ทรัพยากรที่เข้มข้น โดยอาศัยความต้องการในตลาดส่งออกเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ ขณะเดียวกันการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกทั้งวัตถุดิบ ทุนและเทคโนโลยียังมีสัดส่วนสูง เศรษฐกิจไทยจึงยังไม่เข้มแข็งพอและอ่อนไหวต่อปัจจัยภายนอกและความผันผวนของเศรษฐกิจโลก สะท้อนถึงความไม่สมดุลในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจและการขาดระบบการบริหารความเสี่ยงที่ดี เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของระบบเศรษฐกิจไทย

ในด้านคุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้น ส่งผลให้ความอยู่ดีมีสุขโดยรวมมีทิศทางดีขึ้น สัดส่วนความยากจนได้ลดลงมากจากร้อยละ ๑๕.๖ ในปี ๒๕๔๕ เหลือร้อยละ ๑๑.๓ ในปี ๒๕๔๗ และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยมีแนวโน้มดีขึ้น ขณะเดียวกันการส่งเสริมการมีงานทำ

ส่งผลให้การจ้างงานอยู่ในระดับค่อนข้างเต็มที่และสูงกว่าเป้าหมาย ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมากอันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ทำให้คนไทยร้อยละ ๙๖.๓ มีหลักประกันสุขภาพ รวมทั้งคนส่วนใหญ่ได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐานและบริการของสังคมมากขึ้น สำหรับศักยภาพคนไทยโดยรวมดีขึ้น แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า ๙ ปี โดยในปี ๒๕๕๘ คนไทยมีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๕ ปี การยกระดับการศึกษาของแรงงานไทยที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้นมีเพียงร้อยละ ๓๙.๘ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ ๕๐ ที่กำหนด ขณะที่การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาอาสพตได้อย่างจริงจัง ส่งผลให้ความรุนแรงของปัญหาลดลง อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญต่อเนื่อง ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพคน การแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบริหารจัดการภาครัฐในเรื่องความโปร่งใส เพื่อสร้างความอยู่ดีมีสุขของคนไทย

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความก้าวหน้ามากขึ้น แต่ยังไม่สามารถรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร ยังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปในกระบวนการผลิตค่อนข้างมาก การฟื้นฟูบูรณะยังทำได้น้อย ส่งผลกระทบและเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การขาดภูมิคุ้มกันของระบบนิเวศ ผลการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ พบว่า พื้นที่ป่าชายเลนมี ๑,๕๗๐,๐๐๐ ไร่ เพิ่มขึ้นสูงกว่าเป้าหมาย ๑,๒๕๐,๐๐๐ ไร่ แต่การลดปัญหาเรื่องดินยังดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมาย ขณะที่การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการลดมลพิษยังมีปัญหาแหล่งน้ำเสื่อมโทรมมากขึ้น และการจัดการของเสียอันตรายยังทำได้ต่ำกว่าเป้าหมาย ในระยะต่อไปจึงยังจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์ เพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ และเพื่อการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างยั่งยืน

แนวโน้มในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ประเทศไทยจะยังคงต้องเผชิญปัญหาราคาน้ำมัน ซึ่งสร้างแรงกดดันต่อภาวะเงินเฟ้อและดุลบัญชีเดินสะพัด แต่สถานการณ์โดยรวมเมื่อเทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ถือว่าเอื้ออำนวยต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่จะสามารถให้ความสำคัญกับเป้าหมายระยะยาวของการพัฒนา ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่มีความสมดุลและคนมีความสุขได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่จะมีผลต่อการพัฒนาในอนาคต แสดงว่าเศรษฐกิจและสังคมไทยจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบทและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในมิติต่างๆ รุนแรงขึ้น ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จึงเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อปรับตัวและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

๒

บริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาในอนาคต

ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้านที่สำคัญ ซึ่งมีความกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและรู้จักนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวโน้มของบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมี ๕ บริบท ดังนี้

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจและการเงินโลก

(๑) การรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่การเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าและบริการระหว่างประเทศมีความคล่องตัวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์การค้าโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง และแนวโน้มการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน ทั้งในระดับทวีปภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี และการรวมกลุ่มเขตการค้าเสรีมีความเข้มข้นและมีบทบาทชัดเจนมากขึ้น ขณะที่บทบาทการเป็นผู้นำการค้าโลกของสหรัฐอเมริกาลดลงจากภาวะความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจที่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง เกิดการก่อตัวของศตวรรษแห่งเอเชียที่มีจีนและอินเดียเป็นตัวจักรใหม่ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ประกอบกับการขยายตัวของตลาดการเงินและพัฒนาระบบเครื่องมือทางการเงินใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดการรวมตัวทางการเงินระหว่างประเทศและธุรกิจกองทุนบริหารความเสี่ยง (Hedge Fund) ขยายตัวในระดับสูง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นทั้งภัยคุกคามทางเศรษฐกิจที่แต่ละประเทศต้องเผชิญและปรับตัวไปตามกฎเกณฑ์การค้าที่สลับซับซ้อนมากขึ้น สร้างแรงกดดันในการกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศไม่ให้เกิดความผันผวนต่อตลาดเงินและอัตราแลกเปลี่ยน ขณะเดียวกันได้สร้างโอกาสทางการค้าใหม่ๆ เพิ่มช่องทางระดมทุนของธุรกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นมีความยืดหยุ่นและรวดเร็วมากขึ้น ช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะวิชาการด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันภายใต้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายการค้าในเชิงรุก เพื่อสร้างความเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตโลก

(๒) ความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจไทยกับเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค และผลกระทบต่อประเทศไทย

ประเทศไทยมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศจากการเป็นสมาชิกภายในกลุ่มข้อตกลงการค้า และข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ จำนวนมาก อาทิ ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน (ASEAN) และเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง

(Great Mekhong Sub – region: GMS) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย (BIMST-EC) รวมทั้งบทบาทในองค์การสหประชาชาติ การเป็นผู้ประสานงานประชุมเอเชีย-ยุโรป (ASEM) การประชุม UNCTAD การประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นต้น จึงทำให้ประเทศไทยสามารถขยายโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาต่าง ๆ ของโลกให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศ และเป็นโอกาสให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายการค้าเชิงรุกและการขยายตลาดส่งออก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมกับการเพิ่มผลผลิตการผลิต การเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทยที่สอดคล้องกับศักยภาพและความเป็นไปได้ของฐานทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างเศรษฐกิจไทยให้สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบทางการค้าและมาตรฐานทางการเงินใหม่ของโลก ต้องวางยุทธศาสตร์การแข่งขันเพื่อดึงดูดเงินทุนและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจไทย ปรับปรุงระบบบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม ให้สร้างบรรยากาศทางเศรษฐกิจที่คล่องตัวและมีเสถียรภาพ โดยเฉพาะการกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายเงินทุน การพัฒนาตลาดการเงินที่เป็นมาตรฐานสากล ให้เชื่อมโยงตลาดการเงินระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งและการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาลของภาคธุรกิจเอกชนและระบบเศรษฐกิจโดยรวม

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด

(๑) พัฒนาการทางเทคโนโลยีสู่เศรษฐกิจยุคใหม่และผลกระทบต่อการพัฒนาของโลก

ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีหลัก ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันการเติบโตของเศรษฐกิจยุคใหม่ที่อาศัยการผสมผสานเทคโนโลยีต่างๆ เข้ากับความคิดสร้างสรรค์ และความรู้ที่เหมาะสม ให้กลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ มากกว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีเช่น เครื่องจักรควบคู่กับปัจจัยด้านแรงงานและเงินทุนในการผลิตเช่นอดีต ปัจจุบันการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานต่อยอดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมทำให้เกิดการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการที่มีลักษณะเฉพาะและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่สะอาด ช่วยประหยัดการใช้ทรัพยากร และลดปริมาณของเสียและมลพิษได้มากขึ้น ขณะเดียวกันการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ช่วยสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้คนไทย ให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งสามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสั่งสมทุนที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการลงทุนวิจัยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนาโนเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวมีการลงทุนโดยรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ถึง ๓ พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณ ๑๒๒,๔๙๐ ล้านบาท

(๒) ผลกระทบจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีต่อประเทศไทย

สถานการณ์ด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ชีตความสามารถด้านวิทยาศาสตร์โดยรวมของประเทศไทยอยู่ในลำดับเกือบสุดท้ายเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งชั้น มีการลงทุนวิจัยพัฒนาเฉลี่ยประมาณปีละ ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท คิดเป็นเพียงร้อยละ ๐.๒๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ขณะที่การใช้เทคโนโลยีการผลิตสินค้าของภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ของไทยยังเป็นการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตระดับพื้นฐาน เช่น การผลิตเสื้อผ้า สินค้าอุปโภค/บริโภค และการประกอบอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้รายจ่ายค่าธรรมเนียมทางเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา แสดงว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นการเติบโตที่ไม่ได้อาศัยการมีเทคโนโลยีของตนเอง ซึ่งหากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพและวิธีการดำเนินกิจกรรมการผลิตที่เป็นอยู่ จะไม่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ที่เหมาะสม และตกอยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศตลอดเวลา ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในอนาคต จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยจะต้องมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย เช่น สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ สร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและผลักดันให้ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มีการบริหารจัดการลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมกับชุมชน

๒.๓ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

(๑) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและผลกระทบต่อประเทศไทย

สถานการณ์ประชากรโลกมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุจากภาวะเจริญพันธุ์ทั่วโลกลดลง ขณะที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นจากพัฒนาการทางการแพทย์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วเป็นส่วนใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้การออมและความมั่งคั่งของประเทศเหล่านี้ลดลง เนื่องจากผลิตภาพแรงงานที่เพิ่มขึ้นในอัตราต่ำ นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณสุขและการดูแลผู้เกษียณอายุมีจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อประเทศไทยในระยะต่อไป โดยด้านหนึ่งประเทศไทยจะมีโอกาสมากขึ้นในการขยายตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพและการให้บริการด้านอาหารสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุจากประเทศเหล่านี้ แต่ในอีกด้านก็จะเป็นภัยคุกคามในด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือและทักษะไปสู่ประเทศที่มีผลตอบแทนสูงกว่า รวมทั้งการแข่งขันในการดึงดูดเงินลงทุนเข้าสู่ประเทศ

(๒) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการบริโภคนของโลกและผลกระทบต่อประเทศไทย

การค้ายุคโลกาภิวัตน์ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งวัฒนธรรมอันหลากหลายจากทั่วทุกมุมโลกสามารถนำมาเผยแพร่ได้สะดวกรวดเร็ว กลายเป็นทั้งการสร้างโอกาสและปัญหาใหม่ ๆ ตามมา โอกาสที่เกิดขึ้นคือ ความต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่หลากหลายโดยเฉพาะกระแสนิยมตะวันออก ส่งผลให้ประเทศที่มีวัฒนธรรมมายาวนานอย่างประเทศไทยมีโอกาสในการพัฒนาสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม และสร้างรายได้มากขึ้น ทั้งการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับสุขภาพ และธรรมชาติที่ขยายตัวไปทั่วโลก ช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น และเกิดกระแสความนิยมบริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพ เช่น ออร์แกนิก ฟิชสมูนิโพร แพทย์ทางเลือก อาหารและบริการดูแลสุขภาพ จึงนับเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้

ขณะเดียวกันปัญหาที่ต้องเผชิญคือการแพร่ขยายของวัฒนธรรมต่างชาติ อาจจะทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นทุนสังคมของประเทศเริ่มเสื่อมถอยหากไม่ได้รับการอนุรักษ์และสืบสานอย่างเหมาะสม ขณะที่ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีแนวโน้มอยู่ในเขตเมืองที่แพร่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนไป เน้นความสะดวกสบายและให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อสินค้า แต่ต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ มีรูปแบบการบริโภคที่ผิดโภชนาการและการใช้ชีวิตที่เผชิญแรงบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ประกอบกับเด็กและวัยรุ่นอาจได้รับข้อมูลข่าวสารในแง่ลบเช่น ภาพและสื่อลามก พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนทางเพศ เป็นต้น เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและยั่วยุให้เกิดความรุนแรง เป็นเหตุให้การดูแลและป้องกันเด็กและเยาวชนจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์เป็นไปอย่างลำบากมากขึ้น สิ่งเหล่านี้สร้างความเสี่ยงใหม่ ๆ ด้านสังคมที่ต้องเผชิญ รวมถึงการก่อการร้าย การระบาดของโรคพันธุกรรมใหม่ ๆ และการค้ายาเสพติดในหลากหลายรูปแบบ เป็นต้น ล้วนเป็นเรื่องที่แต่ละประเทศจะต้องป้องกันและแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดผลร้ายต่อเศรษฐกิจและสันติสุขของสังคม

๒.๔ การเคลื่อนย้ายของคนอย่างเสรี

(๑) แนวโน้มการเคลื่อนย้ายของคนระหว่างประเทศ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการขนส่งและกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้มีการเดินทางที่รวดเร็วสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวและการทำธุรกิจในที่ต่าง ๆ ทั่วโลกมากขึ้น ในขณะที่กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจก็มักจะมุ่งไปสู่การส่งเสริมให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและผู้ประกอบการเพื่อไปทำงานในต่างประเทศได้สะดวกขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่จะส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายของคนระหว่างประเทศมากขึ้นในอนาคตที่สำคัญอีก ๒ ปัจจัย ได้แก่ (๑) กำลังแรงงานของกลุ่มประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่ลดลง จะนำไปสู่ความต้องการแรงงานจากต่างประเทศมากขึ้นและนำไปสู่การอนุญาตให้มีแรงงานต่างชาติเข้าทำงานในประเทศมากขึ้น ปรากฏการณ์นี้คาดว่าจะนำไปสู่

โอกาสในการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่มีทักษะระดับต่ำถึงปานกลางจากประเทศยากจนและประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศที่พัฒนาซึ่งเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุไปแล้ว (๒) สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของบุคลากรที่มีองค์ความรู้สูงต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในขณะที่การปรับปรุงระบบการศึกษาและพัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ ของประเทศจะต้องใช้เวลานาน ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้มีประสบการณ์และความรู้มาทำงานในประเทศจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งซึ่งเจริญเติบโตขึ้นโดยคนที่มีความสามารถจากที่ต่าง ๆ ทั่วโลกที่ไปทำงาน สอนหนังสือและสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในอดีต หลายประเทศในปัจจุบันเริ่มหาทางที่จะดึงดูดบุคลากรที่ขาดแคลนจากประเทศอื่น ๆ และในอนาคตการแข่งขันดึงดูดบุคลากรโดยเฉพาะในกลุ่มคนที่มีความสามารถสูงจะมีความรุนแรงขึ้น

(๒) ผลกระทบต่อประเทศไทย

นโยบายของแต่ละประเทศในยุคการเคลื่อนย้ายคนเสรี จะคำนึงถึงมาตรการทั้งด้านการส่งเสริมคนไปทำงานต่างประเทศ การดึงดูดคนต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศ และมาตรการรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของคนในเชิงสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น ปัญหาโรคระบาดหรือโรคติดต่อ เช่น โรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Severe Acute Respiratory Syndrome : SARS) ซึ่งอาจติดมากับผู้เดินทางหรือแรงงานต่างชาติ นอกจากนี้ การก่อการร้ายสากลและอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งกลายเป็นพฤติกรรมที่ไร้พรมแดนแฝงตัวมากับธุรกรรมทางเศรษฐกิจ และรูปแบบของการท่องเที่ยว เป็นภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจและสันติภาพในโลก ซึ่งหากมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจะเป็นปัจจัยที่ทำให้การเคลื่อนย้ายของคนที่เป็นไปอย่างเสรีลดลง โดยประเทศต่าง ๆ อาจจะมีมาตรการตรวจรับและคัดเลือกคนเข้าประเทศอย่างรุนแรง ทำให้โอกาสในการเดินทางหรือทำงานในต่างประเทศมีน้อยลง โดยบางประเทศอาจจะมีนโยบายรับเฉพาะคนต่างชาติบางกลุ่มหรือบางเชื้อชาติ แต่ความเป็นไปได้ของสถานการณ์นี้ก็ยังมีน้อย และหากการเคลื่อนย้ายคนอย่างเสรีมีมากขึ้นในอนาคตก็เป็นบริบทที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมยุทธศาสตร์ทั้งเชิงรุกและเชิงรับของประเทศ

๒.๕ การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลกมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลก การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้นจากภาวะเรือนกระจก ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศที่เพิ่มสูงขึ้น การสูญเสียโอโซนในชั้นบรรยากาศ แหล่งน้ำดิบเพื่อการบริโภคและเพื่อการผลิตอยู่ในสภาพที่ขาดแคลน ทรัพยากรดินป่าไม้ ป่าชายเลน และทรัพยากรชายฝั่งทะเล ตลอดจนพันธุ์พืชและสัตว์จำนวนมากถูกทำลายไปจากการกระทำของมนุษย์ในช่วงเวลาเพียง ๒๐๐ กว่าปี ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงและระบบนิเวศโดยรวมเสียสมดุล ส่งผลให้เกิดธรรมชาติแปรปรวนและได้ย้อนกลับมาสร้างความเสียหายทาง

เศรษฐกิจ บั่นทอนคุณภาพชีวิตมนุษย์จากการเกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้งขึ้น ทั้งภาวะน้ำท่วม ภัยแล้ง ใต้ฝุ่นและเฮอริเคน ปรากฏการณ์เอลนีโญ รวมถึงการเกิดและแพร่ระบาดของเชื้อโรคที่มีรหัสพันธุกรรมใหม่ๆ เช่น โรคซาร์ส และไข้หวัดนก เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการผลิตและการดำรงชีวิตของประชากรโลก และนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาในอนาคต

(๒) ผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

ความตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวผลักดันให้เกิดความเคลื่อนไหวในเวทีโลก นำมาสู่การสร้างข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่างๆ ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน ประเทศไทยจึงได้ร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาที่เร่งรัดให้มีการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหลายด้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาทิ (๑) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity)^๑ เพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพของประเทศ (๒) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย (Desertification)^๒ เพื่อจัดการปัญหาภัยแล้งและเป็นการเฝ้าระวังภาวะความแห้งแล้ง (๓) อนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ (Convention on Wetlands of International Importance as Waterfowl Habitat—RAMSAR) เพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด (๔) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora—CITES)^๓ (๕) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) เพื่อการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพพร้อมไปกับการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมของชุมชน^๔ (๖) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change—UNFCCC)^๕ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกและผลที่เกิดขึ้น และ (๗) อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน (Basel Convention) อนุสัญญาสต็อกโฮล์มว่าด้วยสารพิษที่ตกค้างยาวนาน (Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants [POPS]) ซึ่งประเทศสมาชิกต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามพันธสัญญาต่างๆ เหล่านี้ จึงเป็นข้อผูกมัดและเงื่อนไขข้อจำกัดในการบริหารจัดการเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและระดับหน่วยผลิต ให้ปรับตัวภายใต้ข้อกำหนดร่วมกันดังกล่าว

^๑ ประเทศไทยลงนามรับรองอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพในระหว่างการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร

^๒ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิก เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๓๙

^๓ หลังจากให้สัตยาบัน ประเทศไทยยังคงมีการค้าสัตว์ป่าและพืชป่า ที่ขัดกับอนุสัญญาฯ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายหรือนโยบายใด ๆ รองรับจนถูกพิจารณาโทษจากกลุ่มภาคีด้วยการห้ามทำการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์กับไทย เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๓๔ ไทยจึงได้ดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง พ.ร.บ. และได้กำหนดนโยบาย มาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามอนุสัญญาฯ ทาง CITES จึงยกเลิกการสั่งห้ามทำการค้าสัตว์ป่าและผลิตภัณฑ์กับประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๓๕

^๔ ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๐

^๕ ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคี UNFCCC เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ และลงนามให้สัตยาบันในพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) ซึ่งเป็นพิธีสารภายใต้อนุสัญญาฯ ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๖

นอกจากนั้น ประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกใช้เป็นเครื่องมือ กีดกันทางการค้ามากขึ้น จนอาจจะเป็นอุปสรรคต่อประเทศที่มีได้มีการบริหารจัดการเพื่อดูแล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างดี ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องยกระดับมาตรฐานการจัดการ สิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยปกป้องฐานทรัพยากรเพื่อรักษาความสมดุลยั่งยืนของระบบนิเวศ พัฒนา ระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจน ปรับรูปแบบการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมถึงการประหยัดพลังงานและ ใช้พลังงานที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสถานะแวดล้อม ความยั่งยืน ความปลอดภัย และความมั่นคงของพลังงานของประเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓ สถานะของประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยต้องเผชิญในอนาคต การประเมินผลการพัฒนา ที่ผ่านมาและทบทวนสถานะของประเทศไทยในประชาคมโลกและสถานะภายในประเทศทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริหารการปกครอง แสดงว่าประเทศไทยมี ศักยภาพและโอกาสในการปรับตัวและได้รับประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ยังมีประเด็น เชิงโครงสร้างหลายประการที่ต้องพัฒนาเพื่อให้คนไทยอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคมไทยภายใต้ บริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ การพัฒนาที่ผ่านมาได้ส่งผลต่อสถานะของประเทศไทยที่สำคัญ ดังนี้

๓.๑ สถานะด้านสังคม

(๑) ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาคนระดับกลาง โดยมีแนวโน้ม การพัฒนาคนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ระดับการพัฒนาคนของประเทศไทยเปรียบเทียบกับนานาชาติโดยดัชนีวัดผล การพัฒนาคน (Human Development Index : HDI) ของ UNDP ที่วัดด้านสาธารณสุข การศึกษาและ มาตรฐานความเป็นอยู่ สรุปได้ว่า ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาคนระดับกลาง โดยในช่วง กว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา ค่าดัชนีการพัฒนาคนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก ค่าดัชนี ๐.๖๑๔ ในปี ๒๕๑๔ เป็น ๐.๗๔๙ ในปี ๒๕๓๔ และ ในปี ๒๕๔๔ มีค่าดัชนีเท่ากับ ๐.๗๗๘ อยู่ อันดับที่ ๗๓ จาก ๑๗๗ ประเทศ ซึ่งสูงกว่าจีน (๘๕) เวียดนาม (๑๐๘) แต่ต่ำกว่าหลายประเทศใน ภูมิภาคเอเชีย อาทิ ญี่ปุ่น (๑๑) เกาหลี (๑๘) และสิงคโปร์ (๒๕)

นอกจากนี้ การพิจารณาระดับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของประเทศไทยกับนานาชาติโดยสถานอื่น ๆ อาทิ สถาบัน IMD WEF และ OECD พบประเด็นสำคัญคือ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของ คนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยในปี ๒๕๔๔ อยู่ที่ค่าเฉลี่ย ๘.๕ ปี เมื่อเทียบกับ ประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ที่มีค่าเฉลี่ยประมาณ ๑๐-๑๒ ปี ขณะเดียวกัน

การประเมินเชิงคุณภาพการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการแข่งขันของประเทศไทยยังล้าหลังกว่าประเทศมาเลเซียและอินเดีย แต่ดีกว่าฟิลิปปินส์ จีน เกาหลี และอินโดนีเซีย ขณะที่ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานไทยยังต่ำคิดเป็น ๖.๒ เหรียญสหรัฐต่อคนต่อชั่วโมงเมื่อเทียบกับมาเลเซีย เกาหลี สิงคโปร์ ใต้หวัน และญี่ปุ่นที่มากกว่า ๑๑ เหรียญสหรัฐ สำหรับการบริการสุขภาพของไทยที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาแห่งสหัสวรรษส่วนใหญ่บรรลุเกณฑ์ที่กำหนด ยังคงมีประเด็นด้านสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ของไทยต่อประชากรอยู่ในระดับต่ำประมาณ ๓๐ คนต่อประชากรแสนคน ขณะที่ญี่ปุ่นมี ๒๐๑ คน อินเดีย ๕๑ คน จีน ๑๖๔ คนต่อประชากรแสนคน

(๒) การพัฒนาศักยภาพคนไทยด้านการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

(๒.๑) คนไทยได้รับการศึกษาเฉลี่ยสูงขึ้น การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มมากขึ้น แต่คุณภาพการศึกษายังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ต้องให้ความสำคัญโดยเร่งด่วน ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาซึ่งประเมินจากค่าผลสะสมทางการศึกษา หรือระดับความรู้ทักษะในระดับสูงสุดของคนไทยทั้งประเทศ โดยวัดจากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย พบว่า เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๖.๓ ปีและ ๗.๘ ปี ในปี ๒๕๔๓ และปี ๒๕๔๖ เป็น ๘.๕ ปี ในปี ๒๕๔๘ แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ และต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์

สำหรับการขยายโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรเพิ่มขึ้นทุกระดับ อัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๙ ในปี ๒๕๔๔ เป็นร้อยละ ๗๑.๒ ในปี ๒๕๔๘ และอัตราส่วนนักเรียนอุดมศึกษาต่อประชากรอายุ ๑๘-๒๑ ปี (ไม่รวมสูงกว่าปริญญาตรี) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๐.๓ ในปี ๒๕๔๔ เป็นร้อยละ ๔๔.๓ ในปี ๒๕๔๗ อย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยที่วัดจากคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบ ๔ วิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์) ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ มาโดยตลอด กล่าวคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกระดับลดลงจากร้อยละ ๔๓.๘๙ ในปี ๒๕๔๔ เหลือร้อยละ ๓๘.๖๑ ในปี ๒๕๔๗ ขณะเดียวกัน การประเมินเชิงคุณภาพของการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการแข่งขันของประเทศ พบว่า ประเทศไทยยังล้าหลังกว่าประเทศมาเลเซีย และอินเดีย จึงเป็นเรื่องที่ต้องเร่งปรับปรุงในเชิงคุณภาพของการศึกษาโดยเร่งด่วน

(๒.๒) การขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยเพิ่มมากขึ้น แต่ความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้กับการนำไปใช้ของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ รัฐได้ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจาก ๑๓,๖๘๘ แห่ง หรือร้อยละ ๒๐ ของหมู่บ้านในปี ๒๕๔๖ เป็น ๑๕,๓๔๑ แห่ง หรือร้อยละ ๒๒.๒ ของหมู่บ้านในปี ๒๕๔๘ สัดส่วนคอมพิวเตอร์ต่อประชากรในปี ๒๕๔๘ อยู่ที่อัตรา ๕๗ เครื่องต่อประชากรพันคน น้อยกว่าค่าเฉลี่ย ๖.๔ เท่า สำหรับการเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในปี ๒๕๔๗ ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่สามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ๑๑๖.๗ คนต่อประชากรพันคน เพิ่มขึ้น ๑.๒ เท่า เมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๖

อย่างไรก็ตาม คนไทยอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่จบประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่นับเป็น “ผู้มีการเรียนรู้” หรือมีความสามารถในการอ่านเขียนและคำนวณในเบื้องต้นที่สามารถปรับใช้ในการดำเนินชีวิต นำไปสู่การ “คิดเป็น ทำเป็น” มีเพียงร้อยละ ๖๐ ของประชากรทั้งสิ้น ส่วนทักษะการอ่าน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการหาความรู้ และจัดการกับสาระที่ไม่คุ้นเคยและสามารถใช้อ้างอิง พบว่า ทักษะการอ่านของนักเรียนไทยส่วนใหญ่มีค่าไม่เกินระดับ ๒ จาก ๕ ระดับ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นต้องเร่งพัฒนาความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ของคนไทย

(๓) **กำลังคนระดับกลางและระดับสูงขาดแคลนทั้งปริมาณและคุณภาพ ทั้งการวิจัยพัฒนายังอยู่ในระดับต่ำ เป็นจุดฉุดรั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ**

(๓.๑) การขาดแคลนกำลังคนระดับกลางและระดับสูง การเร่งรัดยกระดับการศึกษาของแรงงานไทยที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๕.๖ ในปี ๒๕๔๕ เป็นร้อยละ ๓๙.๘ ในปี ๒๕๔๘ ขณะที่ความต้องการของกำลังคนระดับกลางภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมมีถึงร้อยละ ๖๐ จึงจำเป็นต้องเร่งผลิตกำลังคนระดับกลางโดยเฉพาะสายอาชีพ เพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย สำหรับกำลังคนระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์ยังคงขาดแคลนมาก โดยมีกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทำงานด้านการออกแบบและการวิจัยและพัฒนาไม่ถึงร้อยละ ๒.๐ ขณะที่บุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศมีเพียง ๖.๗ คนต่อประชากรหมื่นคน

(๓.๒) การลงทุนวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยถึง ๗ เท่า คิดเป็นเพียงร้อยละ ๐.๒๖ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เป็นข้อจำกัดของไทยในการสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรม รวมทั้งการวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ โดยการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาแม้มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่การนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ ในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๖ จำนวนสิทธิบัตรทั้งหมดที่จดทะเบียนในประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วน ๐.๔ ของสิทธิบัตรทั่วโลก และร้อยละ ๗๗ ของจำนวนดังกล่าวเป็นการจดทะเบียนโดยชาวต่างชาติ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ของคนไทยส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นต้น จึงไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากเท่าที่ควร ขณะเดียวกัน ในปี ๒๕๔๔ มีบทความด้านวิทยาศาสตร์ของไทยที่เผยแพร่ในระดับสากลน้อยมากเพียง ๗๒๗ เรื่อง ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยเกือบ ๒ เท่า

(๔) **คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง ขณะเดียวกันวัฒนธรรมและระบบคุณค่าที่ตีงามของสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอย**

(๔.๑) ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบมาจากการเคลื่อนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิด วิเคราะห์

อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ปัจจุบันเว็บไซต์ลามกในประเทศไทยขยายตัวสูงขึ้น นอกจากนี้ สื่อสารมวลชนอื่น ๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพภายในครอบครัว รวมทั้งปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมอื่น ๆ

(๔.๒) สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และอบรมหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ลูกหลานเริ่มเปราะบางลง เนื่องจากวิถีชีวิตปรับเปลี่ยนไปมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น และมีครอบครัวมากกว่าร้อยละ ๔๐ ไม่มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอย การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากมายกว่า ๓ หมื่นแห่งทั่วประเทศและการประกอบกิจการศานาน้อยลงอยู่ในวงแคบและในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ส่วนสถาบันการศึกษาเปลี่ยนจากในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ปัจจุบันเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นหลักวิชา ให้ความสำคัญกับใบรับรองการศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

(๕) คนไทยมีสุขภาวะดีขึ้น ได้รับหลักประกันสุขภาพทั่วถึง การเจ็บป่วยโดยรวมลดลง แต่การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

(๕.๑) การขยายหลักประกันสุขภาพครอบคลุมประชากรมากขึ้นทำให้คนไทยมีอายุยืนขึ้น อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันอายุเฉลี่ยชาย ๖๘ ปี หญิง ๗๕ ปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก คือ ชาย ๖๕ ปี หญิง ๖๙ ปี แต่ยังห่างจากประเทศญี่ปุ่นที่มีอายุยืนที่สุด คือ ชาย ๗๘ ปี และหญิง ๘๕ ปี ในด้านการมีหลักประกันสุขภาพ ในปี ๒๕๔๘ คนไทยร้อยละ ๙๖.๓ มีหลักประกันสุขภาพ สะท้อนการจัดบริการสุขภาพแก่ประชาชนที่เท่าเทียมกัน ทั้งยังลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ผู้ที่ไม่เคยมีหลักประกันใดๆ มาก่อนเริ่มโครงการ ๓๐ บาทรักษาทุกโรคสามารถประหยัดรายจ่ายลงได้ ๗๑๐.๕๐ บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นค่าใช้จ่ายรวมทั้งประเทศ ๑๐,๖๓๔ ล้านบาทในปี ๒๕๔๖

(๕.๒) การเจ็บป่วยโดยรวมของคนไทยลดลง จาก ๑,๘๐๙.๖ ต่อประชากรพันคน ในปี ๒๕๔๕ เป็น ๑,๗๙๘.๑ ต่อประชากรพันคนในปี ๒๕๔๗ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนมีการดูแลสุขภาพดีขึ้น ผู้ที่มีอายุ ๖ ปีขึ้นไปออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอสัปดาห์ละ ๓ วัน ๆ มีร้อยละ ๒๕.๕ ในปี ๒๕๔๔

เป็นร้อยละ ๒๓ ในปี ๒๕๔๗ นับว่าอยู่ในอัตราต่ำ อัตราการสูบบุหรี่ของชายและหญิงไทย เท่ากับ ร้อยละ ๓๙ และ ๒ ตามลำดับในปี ๒๕๔๕ ขณะที่ประเทศอื่นทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่มีการพัฒนา ด้อยกว่าประเทศไทยส่วนใหญ่มีอัตราที่สูงกว่า คือ สหรัฐมีอัตราการสูบบุหรี่ของชายและหญิงร้อยละ ๒๖ และ ๒๑ ญี่ปุ่น ร้อยละ ๔๗ และ ๑๒ อินโดนีเซียร้อยละ ๖๙ และ ๓ ตามลำดับ

(๕.๓) การเจ็บป่วยด้วยโรคป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ในช่วงปี ๒๕๔๗ อัตราการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยสูงที่สุดร้อยละ ๑๘.๔ รองลงมา ได้แก่ เบาหวานร้อยละ ๑๔.๒ โรคหัวใจร้อยละ ๑๓.๔ และมะเร็งร้อยละ ๔ ตามลำดับ สาเหตุจากคนไทย จำนวนมากยังให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพน้อยและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ไม่มากเท่าที่ควร พฤติกรรมการบริโภคและการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสม อาทิ การบริโภคน้ำตาลเกิน มาตรฐานมาก คือ ๑๖ ช้อนชาต่อคนต่อวัน ขณะที่มาตรฐานโภชนาการ (๖ ช้อนชา/คน/วัน) ปัญหา ภาวะโภชนาการเกิน (อ้วน) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กในเขตเมือง โดย เด็กวัยเรียน ๖-๑๔ ปี ในกรุงเทพฯ ร้อยละ ๑๕ เป็นโรคอ้วนสูงกว่าเด็กในภาคอื่นๆ ๓-๕ เท่า มีสาเหตุ มาจากการนิยมบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลและไขมันสูง

(๕.๔) ภาวะการเจ็บป่วยจากโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำที่เป็นผลกระทบ จากกระแสโลกาภิวัตน์ ในระยะ ๒-๓ ปีที่ผ่านมา เช่น โรคซาร์ส ไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่ เป็นต้น องค์การอนามัยโลกได้รายงานสถานการณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ จนถึง ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๙ มีผู้ป่วยยืนยัน ไข้หวัดนก รวม ๒๓๒ ราย เสียชีวิต ๑๓๔ ราย ใน ๑๐ ประเทศ สำหรับในประเทศไทยมีผู้ป่วย ๒๓ ราย เสียชีวิต ๑๕ ราย โรคเหล่านี้ยากที่จะประเมินสถานการณ์ ประกอบกับองค์ความรู้ในการป้องกันการแพร่ ระบาดจากโรคที่มีรหัสพันธุกรรมใหม่ในประเทศไทยยังไม่เพียงพอและไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้โรคเหล่านี้กลับมาระบาดและแพร่กระจายได้ง่ายและรวดเร็วและ กลายเป็นโรคประจำถิ่น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อที่รุนแรงและบั่นทอนคุณภาพชีวิตของประชากรโลกและ ประชากรไทย หากยังปราศจากแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ครบวงจร

(๕.๕) การลงทุนด้านสุขภาพของประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือประมาณร้อยละ ๓.๓ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ต่ำกว่าประเทศอื่นที่มีค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ ๗.๗ ของผลิตภัณฑ์ มวลรวมในประเทศ และถูกจัดอยู่ในอันดับที่ ๕๙ จาก ๖๑ ประเทศ อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายาม ปรับปรุงระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขด้วยการขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพระดับ ชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่ ควบคู่กับการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน มีโรงพยาบาลที่ผ่านการรับรอง มาตรฐานอย่างครบถ้วน จำนวน ๑๓๔ แห่ง ในปี ๒๕๔๘ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๕๘ ในปี ๒๕๔๗ รวมทั้ง การเร่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีสัดส่วน บุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรต่ำเพียง ๓๐ คนต่อประชากรแสนคน ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ และมีการกระจุกตัวในบางพื้นที่โดยเฉพาะเขตเมือง

(๖) การคุ้มครองทางสังคมมีการขยายความครอบคลุมมากขึ้น แต่แรงงานนอกระบบและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสยังไม่ได้รับหลักประกันทางสังคมอย่างทั่วถึง

(๖.๑) แรงงานนอกระบบยังไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคม ตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ เป็นต้นมา รัฐได้ดำเนินมาตรการดูแลความมั่นคงของแรงงานอย่างต่อเนื่อง โดยขยายความคุ้มครองแรงงานให้ครอบคลุมถึงสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๑ คนขึ้นไป ส่งผลให้แรงงานที่ประกันตนภายใต้ระบบประกันสังคม มีจำนวน ๘.๒ ล้านคนในปี ๒๕๔๘ คิดเป็นสัดส่วนแรงงานที่ประกันตนต่อกำลังแรงงานร้อยละ ๒๒.๗๓ แต่ครอบคลุมเฉพาะแรงงานที่อยู่ในระบบเท่านั้น ส่วนแรงงานนอกระบบซึ่งมีมากกว่าร้อยละ ๗๐ ไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสังคม โดยเฉพาะแรงงานภาคเกษตร หาบเร่ แผงลอย

(๖.๒) รัฐขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมแก่กลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในลักษณะการสงเคราะห์เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่ทั่วถึง และไม่สามารถทำให้พึ่งตนเองได้ในระยะยาว ที่ผ่านมามีการให้ความช่วยเหลือและการสงเคราะห์ สามารถให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนได้ ๑.๐๗ ล้านคน ผู้ป่วยเอดส์ยากไร้ ๖,๐๐๐ คน และผู้พิการยากไร้ ๓๙,๕๙๕ คน การให้โอกาสด้านการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนจากครัวเรือนที่ยากจนให้มีโอกาสศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินโครงการบ้านเอื้ออาทรและบ้านมั่นคงเพื่อช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง จำนวน ๖๐๑,๗๒๗ หน่วย และประชาชนในชุมชนแออัดมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองจำนวน ๒๙,๗๓๘ ครัวเรือน

(๗) คนไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและการก่อความไม่สงบในสังคมสูงขึ้น

(๗.๑) ปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมยังเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข แม้ว่าสัดส่วนคดียาเสพติดจะมีแนวโน้มลดลงจาก ๔๒๒.๘ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๔๕ เป็น ๑๖๐.๓ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๔๘ แต่ยังคงต้องเผชิญกับปัญหานิตของยาเสพติดเปลี่ยนแปลงไป และการค้ารูปแบบใหม่ๆ เช่น มีการสั่งซื้อทางอินเทอร์เน็ต และลักลอบซื้อขายผ่านทางไปรษณีย์ เป็นต้น เนื่องจากการค้ายาเสพติดยังคงเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้สูง คาดว่ามูลค่าการค้าขายทั่วโลกในปี ๒๕๔๘-๒๕๔๙ มีจำนวนสูงอย่างต่อเนื่องถึง ๔๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ/ปี ขณะเดียวกันยังต้องเผชิญความเสี่ยงจากปัญหาคดีอาชญากรรม การประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน คดีชีวิตร่างกายและเพศ ตลอดจนคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้แต่ละปีรัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการป้องกันและปราบปรามเป็นจำนวนมาก ในปี ๒๕๔๘ งบประมาณรายจ่ายในแผนงานป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีจำนวนสูงถึง ๓๖,๖๙๘ ล้านบาท

(๗.๒) ปัญหาอุบัติเหตุและภัยพิบัติมีแนวโน้มสูงขึ้น การตายด้วยอุบัติเหตุการจราจรทางบกอยู่ในระดับสูงและค่อนข้างคงที่จาก ๒๐.๙ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๕ เป็น ๒๐.๖ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๘ สาเหตุหนึ่งเกิดจากการไม่เคารพกฎระเบียบสร้างความสูญเสียให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน ในปี ๒๕๔๗ มูลค่าทรัพย์สินที่เสียหายจากอุบัติเหตุการจราจรทางบกสูงถึง ๑,๙๙๐ ล้านบาท ทั้งยังต้องประสบกับความสูญเสียจากภัยพิบัติและอุบัติเหตุอื่น เป็นมูลค่าสูงอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยขาดการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์และระบบเฝ้าระวังอุบัติเหตุ

(๗.๓) ปัญหาความไม่สงบในสังคมไทย คนไทยยังต้องเผชิญผลกระทบจากปัญหาการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีลักษณะยืดเยื้อต่อเนื่อง รวมทั้งปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติที่ทวีความรุนแรงและแผ่ขยายเข้ามาในภูมิภาค โดยเฉพาะปัญหาการส่งผู้ลักลอบเข้าเมืองและค้ามนุษย์ จัดว่าเป็นอาชญากรรมข้ามชาติที่เติบโตรวดเร็วที่สุด โดยมีปัจจัยสนับสนุนมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจและการเมืองในหลายภูมิภาคของโลก ประเมินว่ามีผู้ตกเป็นเหยื่อทั่วโลกปีละ ๔ ล้านกว่าคน วงเงินที่เกี่ยวข้อง ๕,๐๐๐-๗,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับผลกระทบต่อประเทศไทยในระยะหลังนี้ นอกจากผู้ลักลอบเข้าเมืองจากประเทศเพื่อนบ้านจะเข้ามาใช้แรงงานและถูกแสวงประโยชน์ทางเพศอย่างต่อเนื่องแล้ว ผู้ลักลอบเข้าเมืองกลุ่มใหม่ๆ อาทิ เกาหลีเหนือ บังคลาเทศ และศรีลังกา มุ่งหวังให้ประเทศไทยเป็นทางผ่านไปประเทศที่สามมากขึ้น

(๘) สังคมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาชนบทกับเมืองมีลักษณะแยกส่วน ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา

(๘.๑) ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ชุมชนเมืองขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการเสียสมดุลของชุมชนชนบท โดยสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรทั้งประเทศเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๙.๔ ในปี ๒๕๓๓ เป็นร้อยละ ๓๑.๒ ในปี ๒๕๔๕ ส่วนชุมชนชนบทมีสัดส่วนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๗๐.๖ เหลือร้อยละ ๖๘.๘ ในช่วงเวลาเดียวกัน โดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีส่วนสนับสนุนการเจริญเติบโตของฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและบริการของเมืองมากกว่าการพัฒนาภาคเกษตรและชนบทมาก ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองกับชนบทเพิ่มขึ้นโดยลำดับ สถานะดังกล่าวทำให้ภาคชนบทอยู่ในภาวะความยากจนและการพัฒนาที่ล่าช้าและเสียสมดุลในเชิงโครงสร้าง โดยในทางเศรษฐกิจเป็นการเสียสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่าย เนื่องจากเป็นฐานเศรษฐกิจภาคการเกษตรที่ถูกจำกัดจากทรัพยากรธรรมชาติที่เสียดุลจากการใช้อย่างสิ้นเปลืองและเสื่อมโทรมมาก ขณะที่คนชนบทมีการศึกษาต่ำและผลิตภาพการผลิตต่ำ ส่งผลกระทบต่อการเสียสมดุลทางสังคมที่คนชนบทวัยหนุ่มสาวต้องละทิ้งภูมิลำเนาไปแสวงหางานและรายได้ในเมืองและในต่างประเทศ ตามมาด้วยปัญหาความอ่อนแอของชุมชนชนบท ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวให้ชุมชนชนบทสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง จำเป็นต้องอาศัยการรวมพลังร่วมแรงร่วมใจและพึ่งพาอาศัยกันในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

(๘.๒) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนามีมากขึ้น มีการเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งการบริหารจัดการ ระบบการวางแผน ระบบงบประมาณ การคลัง และกลไกการบริหารงานให้พร้อมรับการดำเนินงานกิจกรรมตามภารกิจ การกระจายอำนาจ ภาครัฐได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนแล้วจำนวน ๓,๖๕๗ ตำบล ส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนพัฒนาอำเภอทุกชั้นตอน รวมทั้งมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามการดำเนินงานควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน และได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบลทุกตำบล มีการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์และช่วยเหลือกันเองในลักษณะของเครือข่ายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนทั่วประเทศ ขณะนี้จำนวน ๒๘,๒๙๖ แห่ง และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ๓๒ แห่ง รวมทั้งมีการโอนเงินให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว ๗๗,๕๐๘ ล้านบาท สำหรับประชาชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนในการเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่มากกระทบอย่างรุนแรงและรวดเร็ว และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอและเป็นเครือข่าย

(๘.๓) วัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ น้อย ประกอบกับระบบคุณค่าที่ดีงามของไทยเสื่อมถอยทั้งในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามสังคมไทยมีผู้พร้อมเป็นผู้นำการพัฒนา โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ปราชญ์กระจายอยู่ทุกพื้นที่ ๑.๗ ล้านคน อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด จำนวน ๙๘๗,๕๑๓ คน รองลงมาเป็นภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้จำนวน ๓๘๓,๗๒๙ ๑๗๔,๕๓๗ และ ๑๓๑,๘๙๒ คนตามลำดับ บุคคลเหล่านี้ล้วนมีจิตสำนึกในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนและระดับประเทศและมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการอย่างหลากหลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่สามารถเปิดตลาดภายในและต่างประเทศ สร้างรายได้ของประชาชนและสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ปี ๒๕๔๗ มีมูลค่าการจำหน่ายถึง ๔๖,๒๗๖ ล้านบาท

(๘.๔) พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนปรับเปลี่ยนไปจากเดิม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมกรบริโภค ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์และการสื่อสารไร้พรมแดน นำพากระแสวัฒนธรรมเข้าสู่ชุมชน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะสังคมเมือง ทำให้มีความสะดวกสบายมากขึ้นแต่มีความสุขลดลง มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงและมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

โดยสรุป สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนที่มีการรวมตัว รวมกลุ่มและมีการเรียนรู้ร่วมกันสามารถจัดการกับปัญหาที่มากกระทบกับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง โดยใช้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ที่เน้นกระบวนการพัฒนาโดยคนในชุมชนเป็นหลัก และใช้การจัดการความรู้จากองค์ความรู้ในชุมชนและความรู้จากภายนอกมาประยุกต์ใช้ ซึ่งการพัฒนาชุมชนโดยใช้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งได้รับการสนับสนุนมาอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และมีชุมชนต้นแบบที่มีความเข้มแข็งสามารถเป็นแบบอย่างเพื่อเรียนรู้และประยุกต์ใช้อยู่ทั่วทุกภูมิภาคของไทย

๓.๒ สถานะด้านเศรษฐกิจ

(๑) ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้นตามลำดับ และจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลาง โดยยังคงบทบาททางการค้าระหว่างประเทศและรักษาส่วนแบ่งการตลาดไว้ได้ ขณะที่การแข่งขันเพิ่มสูงขึ้น

ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ต่อปี โดยในปี ๒๕๕๘ เศรษฐกิจไทยมีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ ๒๐ จากจำนวน ๑๙๒ ประเทศในโลก ประชาชนมีรายได้ต่อหัวปีละ ๑๐๙,๕๗๔ บาท และรายได้ต่อหัวที่คำนวณในรูปของกำลังซื้อที่แท้จริงของประชากรไทยเท่ากับ ๘,๕๕๒ เหรียญสหรัฐ สูงเป็นลำดับที่ ๗๒ และสูงกว่ารายได้ต่อหัวเฉลี่ย ๗,๐๐๐ เหรียญสหรัฐ ของกลุ่มประเทศรายได้ระดับปานกลางด้วยกัน แต่ยังต่ำกว่ารายได้ต่อหัวเฉลี่ย ๙,๒๓๙ เหรียญสหรัฐ ของประชากรโลก

ปัจจัยหลักที่ผลักดันการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยมาโดยตลอดคือการส่งออก ในขณะที่การค้าระหว่างประเทศมีการแข่งขันกันมากขึ้น ประเทศไทยยังคงรักษาสัดส่วนการส่งออกไว้ได้ในระดับประมาณร้อยละ ๑-๑.๑ ของการส่งออกจากทุกประเทศทั่วโลก ขณะที่มาเลเซียมีระดับการส่งออกค่อนข้างคงที่ในระดับร้อยละ ๑.๔-๑.๕ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งเช่นจีนที่มีสัดส่วนการส่งออกของโลกเพิ่มสูงขึ้นมาก จากเดิมร้อยละ ๒.๙ ในปี ๒๕๓๘ เป็นร้อยละ ๗.๓ ในปี ๒๕๕๘ จึงเป็นแรงบีบให้ไทยต้องปรับบทบาทการค้าของตนเองในเชิงรุก และปรับตัวไปสู่การผลิตบนฐานความรู้และการสร้างสรรค์คุณค่าให้กับสินค้าเพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ การพึ่งพิงตลาดส่งออกซึ่งเดิมประเทศไทยมีคู่ค้าหลักเพียง ๓ กลุ่ม คือ สหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น นั้น เริ่มเป็นการกระจายไปพึ่งพิงตลาดจากประเทศจีนสูงขึ้น ส่วนการค้ากับกลุ่มประเทศอาเซียนยังอยู่ในระดับเดิม ทั้งนี้ ประเทศไทยมีการค้าเสียดุลการค้าให้กับประเทศจีน ญี่ปุ่น และกลุ่มตะวันออกกลางที่เป็นการนำเข้าน้ำมันเท่านั้น ส่วนกับประเทศคู่ค้าอื่นๆ ยังคงเกินดุลการค้า โดยทิศทางการค้าระหว่างประเทศจะขึ้นกับการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการย้ายฐานการผลิตจากประเทศอื่นมาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งพบว่าการลงทุนจากต่างประเทศในไทยมีแนวโน้มลดลงจากอันดับที่ ๔ ในปี ๒๕๕๓ เป็นอันดับที่ ๖ ในปี ๒๕๕๗ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศจีน อินเดีย และประเทศในกลุ่มอาเซียน

(๒) อันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยที่มีการพัฒนาดีขึ้นมาโดยตลอดนับจากปีแรกของแผนฯ ๙ ได้ปรับตัวลดลงในปีสุดท้ายของแผน

ผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ รวม ๖๑ ประเทศ โดยสถาบันนานาชาติเพื่อการพัฒนาการจัดการ (Institute for Management Development: IMD) พบว่า อันดับความสามารถในการแข่งขันของไทยได้ปรับดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากอันดับที่ ๓๑ ในปี ๒๕๕๕ มาเป็นอันดับที่ ๒๗ ในปี ๒๕๕๘ สำหรับปี ๒๕๕๙ ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับลดลงเป็นอันดับที่ ๓๒ ขณะที่สหรัฐอเมริกา ฮองกง และสิงคโปร์ยังคงครองอันดับ ๑-๓ ตามลำดับ ส่วนญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย

และอินเดียประสบความสำเร็จในการแข่งขันสูงขึ้น ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้อันดับของประเทศไทย ลดลงมาจากปัจจัยการแข่งขันด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านประสิทธิภาพของภาครัฐที่มีอันดับต่ำลงจาก อันดับที่ ๗ และอันดับ ๑๔ ในปี ๒๕๔๘ มาเป็นอันดับที่ ๒๑ เช่นเดียวกัน ในปี ๒๕๔๙ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานมีอันดับต่ำลงเล็กน้อยจากอันดับที่ ๔๗ เป็นอันดับที่ ๔๘ ส่วนปัจจัย ด้านประสิทธิภาพภาคเอกชนมีอันดับคงที่เมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๘ คือ อันดับที่ ๒๘

(๓) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้น และอยู่ในระดับเดียวกับประเทศมาเลเซีย

สถานะเศรษฐกิจฐานความรู้^๖ ของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีเศรษฐกิจ ฐานความรู้ (Knowledge Economy Index; KEI) ที่จัดทำโดยธนาคารโลก พบว่า ปรับตัวดีขึ้นจาก ๔.๒๖ ในปี ๒๕๓๘ เป็น ๔.๗๘ ในปี ๒๕๔๕ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและ โทรคมนาคมและด้านการศึกษาเป็นหลัก การพัฒนาด้านนวัตกรรมมีเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ในขณะที่ ด้านสภาพแวดล้อมและสถาบันทางเศรษฐกิจยังคงอยู่ในระดับเดิม เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชีย ตะวันออก พบว่า ประเทศไทยมีดัชนีเศรษฐกิจฐานความรู้อยู่ในระดับเดียวกับประเทศมาเลเซีย เมื่อพิจารณาในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๔๕ พบว่า ประเทศไทยสามารถพัฒนาระดับเศรษฐกิจฐานความรู้ได้ใน อัตราที่เร็วกว่าประเทศมาเลเซีย แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าของประเทศฮ่องกง (๘.๑๔) สิงคโปร์ (๗.๖๙) ไต้หวัน (๖.๖๗) และเกาหลี (๕.๘๐) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีค่าดัชนีเศรษฐกิจฐานความรู้สูง

(๔) โครงสร้างการผลิตของประเทศไทยมีจุดแข็งจากการที่มีฐานการผลิตที่หลากหลาย โดยที่การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนสูงสุดแต่ฐานการผลิตส่วนใหญ่ยังคงเป็นการผลิตในระดับ ต้นของห่วงโซ่มูลค่าของโลกและผลิตภาพการผลิตต่ำจึงมีคู่แข่งมาก

โครงสร้างการผลิตของประเทศไทยในปัจจุบันนับว่ามีจุดแข็งจากการที่มีฐานการผลิต ที่หลากหลาย ในปี ๒๕๔๘ ฐานการผลิตประกอบด้วย ภาคเกษตรประมาณร้อยละ ๘.๗ ภาคอุตสาหกรรม รวมอุตสาหกรรมเกษตรร้อยละ ๓๙.๑ การก่อสร้างร้อยละ ๒.๕ ภาคการค้าส่งและค้าปลีกร้อยละ ๑๔ การผลิตเหมืองแร่ร้อยละ ๒.๓ ไฟฟ้าและประปาร้อยละ ๓.๔ ภาคการเงินและธนาคารร้อยละ ๓.๖ และ ภาคบริการและอื่น ๆ อีกร้อยละ ๓๒ ซึ่งฐานการผลิตที่หลากหลายช่วยลดความผันผวนของวัฏจักร เศรษฐกิจได้ระดับหนึ่งและสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น โดยที่ในภาคการเกษตรมีการผลิตอาหารมีความเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในประเทศและเป็นประเทศ ผู้ส่งออกอาหารที่สำคัญของโลก สำหรับภาคการท่องเที่ยวนั้นมีความได้เปรียบทั้งในเรื่องสถานที่ท่องเที่ยว

^๖ เศรษฐกิจฐานความรู้คือ ระบบเศรษฐกิจที่มีการสร้างสรรค์จัดหา ดัดแปลง เผยแพร่ความรู้และนำความรู้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการ ขับเคลื่อนและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีปัจจัยพื้นฐาน ๔ ด้าน ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกัน ได้แก่ ด้านนวัตกรรม ด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม และด้านสภาพแวดล้อมและสถาบันทางเศรษฐกิจ

วัฒนธรรมไทย และคุณภาพการบริการ ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามลำดับและเป็นฐานรายได้เงินตราต่างประเทศที่มีความสำคัญมากขึ้นและคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจไทยยังมีจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างที่ต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วน พลังงาน เงินทุน และเทคโนโลยี ในสัดส่วนที่สูง โดยที่ผลผลิตภาพการผลิตยังต่ำ ทำให้มีความเสี่ยงจากการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัด นอกจากนี้ ประเทศไทยตกอยู่ในฐานะที่มีคู่แข่งทางการค้าในตลาดโลกจำนวนมากและถูกบีบอยู่ตรงกลางระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีขีดความสามารถในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเบาที่มีความได้เปรียบจากค่าจ้างแรงงานที่ยังต่ำกว่าไทย เช่น จีน อินเดีย และเวียดนาม เป็นต้น ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ประเทศที่มีแบรนด์และเทคโนโลยีเป็นของตนเองในการผลิตสินค้าและบริการสำหรับตลาดบนของรถยนต์ อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าและบริการทางการเงิน การศึกษา สาธารณสุข เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์ และญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งประเทศไทยยังไม่สามารถยกระดับมาตรฐานและรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทัดเทียมได้ สำหรับการประเมินสถานะในแต่ละสาขาการผลิต มีสาระสำคัญ ดังนี้

(๔.๑) ภาคเกษตรมีความได้เปรียบจากฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยแต่ผลผลิตภาพการผลิตยังต่ำ ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่สำคัญของโลกในหลายรายการ เช่น การส่งออกยางพาราของไทยคิดเป็นร้อยละ ๔๕ ของมูลค่าการส่งออกยางพารารวมของโลก และการส่งออกข้าวเป็นร้อยละ ๒๕ ของการส่งออกข้าวรวมของโลก เป็นต้น โดยที่สินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปสำคัญมีมูลค่าส่วนเพิ่มที่เป็นผลประโยชน์ของประเทศในสัดส่วนที่สูง เช่น การผลิตยางพารามีมูลค่าเพิ่มเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๕ ของมูลค่าผลผลิตรวมข้าวร้อยละ ๗๐ มันสำปะหลังร้อยละ ๖๕ และอุตสาหกรรมอาหารร้อยละ ๓๒

อย่างไรก็ตาม การผลิตในภาคเกษตรยังมีจุดอ่อนในเรื่องการบริหารจัดการระบบน้ำเพื่อการผลิตที่ยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้ผลผลิตภาคเกษตรยังต้องขึ้นกับสภาพของธรรมชาติเป็นหลัก การจัดระบบการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกที่ไม่เหมาะสม และมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในวงจำกัด ทำให้ผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเห็นได้จากผลผลิตภาพการผลิตโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นน้อย โดยในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๘ ผลผลิตภาพภาคเกษตรลดลงร้อยละ ๑.๙๔ ในขณะที่ผลผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๖๒ ภาคบริการและอื่นๆ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๔๙ และผลผลิตภาพรวมของประเทศที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๔๒ นอกจากนี้ภาคเกษตรยังคงมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตเป็นจำนวนมากและเป็นการใช้อย่างไม่ถูกต้อง ทำให้มีปัญหาสารปนเปื้อนที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารและสิ่งแวดล้อม และเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกและเพิ่มต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกร

สำหรับการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรยังมีน้อยและขาดความหลากหลาย โดยสินค้าเกษตรหลักยังคงส่งออกในรูปแบบวัตถุดิบแปรรูปขั้นต้นเป็นส่วนใหญ่ และการจัดระบบตลาดและกระจายสินค้าเกษตรยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้มีปัญหาระง่อนผลผลิตล้นตลาดและราคาตกต่ำได้ง่าย นอกจากนี้ แนวโน้มการแข่งขันด้านการเกษตรในอนาคตของโลกจะรุนแรงมากขึ้น ทั้งการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต และความระมัดระวังเรื่องคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากขึ้น ทำให้การผลิตภาคเกษตรของไทยจะต้องเร่งปรับตัวให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้นและผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล

(๔.๒) การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มของสินค้าขั้นต้นของห่วงโซ่มูลค่าของโลก และต้องพึ่งวัตถุดิบและเทคโนโลยีนำเข้าเพื่อการผลิตจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ในปี ๒๕๕๘ การผลิตภาคอุตสาหกรรมคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๓๙ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกมากกว่าครึ่งหนึ่ง แต่ลักษณะการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของไทยส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มที่มีการเพิ่มมูลค่าเพียงในระดับต้น เป็นการรับจ้างผลิตโดยที่ไม่มีแบรนด์เป็นของตนเอง (Original Equipment Manufacturing: OEM) จึงเป็นการผลิตที่ต้องอาศัยการใช้แรงงาน (Sweat and tear products) และทรัพยากรอย่างเข้มข้นเป็นหลัก โดยอาศัยความได้เปรียบจากค่าแรงและต้นทุนทรัพยากรที่ต่ำในการแข่งขัน การผลิตสินค้าในประเทศไทยส่วนใหญ่นับได้ว่ายังอยู่ในช่วงต้น ๆ ของห่วงโซ่มูลค่าของโลก โดยที่การสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการและการเพิ่มผลผลิตการผลิตจากองค์ความรู้ยังอยู่ในระดับต่ำ ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ ผลผลิตการผลิตที่เพิ่มขึ้นสนับสนุนเพียงประมาณร้อยละ ๕๘ ของการขยายตัวของเศรษฐกิจ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๔๒ ได้มาจากการเพิ่มปริมาณปัจจัยการผลิต

(๔.๓) ภาคบริการมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับในระบบเศรษฐกิจไทย ทั้งบริการท่องเที่ยว บริการด้านการศึกษา บริการด้านสาธารณสุข บริการด้านโทรคมนาคมและการสื่อสารและบริการทางการเงิน โดยเฉพาะบริการด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวประมาณร้อยละ ๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของโลก รองรับส่วนแบ่งตลาดนักท่องเที่ยวประมาณร้อยละ ๑.๔ ของนักท่องเที่ยวรวมของโลก แต่การขยายตัวการท่องเที่ยวของไทยยังคงอาศัยฐานทรัพยากรเป็นสำคัญ มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมและผลกระทบในด้านสังคมจากการเลือนไหลของวัฒนธรรมโดยไม่ได้มีการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังขาดการพัฒนาคุณภาพและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงภาคการท่องเที่ยวเข้ากับภาคบริการอื่น ๆ ให้เป็นนวัตกรรมและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย สำหรับบริการด้านสาธารณสุข การศึกษา และการเงินนั้นนอกจากจะมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับในระบบเศรษฐกิจไทยแล้ว ยังเป็นแหล่งบริการที่สำคัญมากขึ้นสำหรับภูมิภาคเอเชีย แต่ยังคงต้องเร่งพัฒนาในด้านคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการรวมทั้งการคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้น

(๕) โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนยังมีจุดอ่อน

โครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งและโลจิสติกส์ยังขาดประสิทธิภาพและการเชื่อมโยงที่เป็นระบบ ทำให้มีต้นทุนสูงถึงร้อยละ ๑๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีต้นทุนอยู่ที่ระดับร้อยละ ๗-๑๑ เท่านั้น อีกทั้งภาคขนส่งยังมีสัดส่วนการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์สูงถึงร้อยละ ๓๘ นอกจากนี้ โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ยังไม่กระจายไปสู่พื้นที่ชนบทอย่างเพียงพอและทั่วถึง ส่วนโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของไทยต่างอยู่ในระดับต่ำและตกเป็นรองประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งทางการค้า อาทิ ความสามารถในการซึมซับเทคโนโลยี (Technology Absorption) ที่ต่ำกว่าสิงคโปร์ เกาหลีและมาเลเซีย มีปัญหาการขาดแคลนนักวิจัย ครู อาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีสัดส่วนนักวิจัยต่อประชากรเพียง ๖.๗ คนต่อประชากร ๑ หมื่นคน ในปี ๒๕๕๖ เทียบกับสิงคโปร์ที่มีสัดส่วนนักวิจัยต่อประชากร ๔๗.๘ คนต่อประชากรหมื่นคน นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายการวิจัยและพัฒนาอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ ๐.๒๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดในแผน (เท่ากับร้อยละ ๐.๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ) เป็นต้น ล้วนชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งลงทุนพัฒนาฐานความรู้และนวัตกรรม ตลอดจนความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศเพื่อสร้างมูลค่าความมั่งคั่ง และคุณภาพชีวิตให้กับคนในประเทศ

(๖) เสถียรภาพเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดีแต่มีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขบริบทโลกที่มีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของคน องค์กรความรู้/เทคโนโลยี เงินทุน สินค้าและบริการ

การดำเนินนโยบายเพื่อฟื้นฟูเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจและทำให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ดี อาทิ ในปี ๒๕๔๘ อัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ ๒ ซึ่งเป็นระดับที่สอดคล้องกับศักยภาพการขยายตัวของเศรษฐกิจและไม่สร้างแรงกดดันต่อเงินเฟ้อ ณ สิ้นปี ๒๕๔๘ หนี้สาธารณะเท่ากับร้อยละ ๔๖.๔ ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำกว่ากรอบการคลังยั่งยืนที่กำหนดเกณฑ์ไว้ที่ร้อยละ ๕๐ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ สัดส่วนหนี้สาธารณะของประเทศไทยสูงเป็นลำดับที่ ๖๐ ในกลุ่ม ๑๑๔ ประเทศ นอกจากนี้ ทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศอยู่ในระดับ ๕๒.๑ พันล้านดอลลาร์ สรอ. คิดเป็น ๓.๓ เท่าของหนี้ต่างประเทศระยะสั้น และคิดเป็น ๕.๙ เดือนของการนำเข้า ซึ่งนับว่าเป็นระดับที่มีความเพียงพอในการเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน

อย่างไรก็ตามราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นมากตั้งแต่ปลายปี ๒๕๔๗ และต่อเนื่องในปี ๒๕๔๘ และ ๒๕๔๙ ทำให้อัตราเงินเพื่อเพิ่มสูงขึ้นมากจากร้อยละ ๒.๗ ในปี ๒๕๔๗ เป็นร้อยละ ๔.๕ ในปี ๒๕๔๘ รวมทั้งทำให้ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลในปี ๒๕๔๘ มากถึง ๘,๕๗๘ และ ๓,๗๑๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ แรงกดดันต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจดังกล่าวสะท้อนถึงความอ่อนแอในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีการพึ่งพิงพลังงานในระดับสูงที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศประมาณร้อยละ ๘๐ รวมทั้งการพึ่งพิงวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปและสินค้าทุนในระดับสูง การพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ที่ทำให้มูลค่าการนำเข้าและค่าใช้จ่ายคาร์บอนเพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจและการส่งออกที่ขยายตัว โดยการประเมินสถานะในแต่ละด้าน มีดังนี้

(๖.๑) เศรษฐกิจไทยพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบ สินค้าทุน เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากต่างประเทศในระดับสูง และต้องอาศัยการส่งออกเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศไทยอ่อนไหวต่อสถานการณ์ภายนอก ซึ่งเป็นจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างที่ทำให้มีความเสี่ยงที่จะขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและดุลการค้าได้ง่าย การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมทำให้ต้องนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนเป็นจำนวนมาก เพื่อเพิ่มการผลิตสินค้าและบริการเพื่อการส่งออก โดยสัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ ๓๖.๙๓ ในปี ๒๕๔๕ เป็นร้อยละ ๔๖.๒๔ ในปี ๒๕๔๘ โดยเฉพาะการนำเข้าสินค้ากลุ่มน้ำมันที่ส่งผลต่อปัญหาการขาดดุลการค้าเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ ๕๘.๔ นอกจากนี้ การส่งเสริมและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ยังไม่สามารถสนับสนุนและตอบสนองการขยายตัวของภาคการผลิต ทำให้ต้องพึ่งพิงการนำเข้าเทคโนโลยีโดยตรงจากต่างประเทศ โดยสัดส่วนรายจ่ายคาร์บอนดีและค่าธรรมเนียมใบอนุญาตต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ ๐.๗๑ ในปี ๒๕๔๔ เป็น ๐.๘๗ ในปี ๒๕๔๕ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑ ในปี ๒๕๔๘ ขณะที่การค้าต่างประเทศของไทยทั้งการนำเข้าและส่งออกเป็นสัดส่วนต่อขนาดเศรษฐกิจที่สูง ทำให้เศรษฐกิจไทยขาดภูมิคุ้มกันที่จะรองรับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกที่การแข่งขันรุนแรงมากขึ้น

(๖.๒) เศรษฐกิจไทยพึ่งพาพลังงานเพิ่มขึ้นในระดับสูง เศรษฐกิจไทยมีมูลค่าการใช้พลังงานขั้นสุดท้ายในสัดส่วนที่สูงถึงประมาณร้อยละ ๑๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งสูงกว่าในอีกหลายประเทศ ทำให้ความต้องการใช้พลังงานของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาคการขนส่งซึ่งใช้พลังงานเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๓๗.๒ ของปริมาณการใช้พลังงานทั้งหมดของประเทศ ขณะที่พลังงานที่ผลิตได้ในประเทศไม่เพียงพอต้องอาศัยการนำเข้า โดยพลังงานส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๔ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการนำเข้าน้ำมันดิบมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๐ ของปริมาณนำเข้าน้ำมันดิบ ดังนั้นแนวโน้มราคาน้ำมันในตลาดโลกที่เพิ่มสูงมากจึงทำให้มีความเสี่ยงต่อฐานะดุลบัญชีเดินสะพัดและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ขณะที่การใช้พลังงานในภาคขนส่ง อุตสาหกรรม และครัวเรือนยังขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนต่อพลังงานทั้งหมดมีแนวโน้มลดลง ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และการแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญในอนาคต

(๖.๓) ประเทศไทยยังมีฐานะการออมที่ต่ำกว่าการลงทุน ทำให้ต้องพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศทั้งในรูปของการลงทุนโดยตรง การกู้ยืมจากต่างประเทศ และการเข้ามาลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของต่างชาติ ทำให้ประเทศไทยมีความเสี่ยงจากการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และจากการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ การออมโดยรวมของประเทศลดลงจากระดับสูงสุดที่ร้อยละ ๓๕ ในปี ๒๕๓๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมาอยู่ที่ประมาณร้อยละ ๓๑.๒ ในปี ๒๕๔๗ ซึ่งเป็นระดับที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุนในอนาคตหากไม่มีการส่งเสริมการออมที่เหมาะสมในระยะต่อไป โดยเฉพาะภาครัฐเองมีแนวโน้มที่จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นเมื่อประเทศเข้าสู่สังคมสูงอายุ ซึ่งจะทำให้การออมภาครัฐมีแนวโน้มลดลง การขาดแคลนเงินออมจะสร้างแรงกดดันให้อัตราดอกเบี้ยปรับตัวสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อต้นทุนที่สูงขึ้นตามไปด้วย สำหรับในปัจจุบันฐานะการลงทุนระหว่างประเทศสุทธิของประเทศไทย (International investment position: IIP) อยู่ในฐานะขาดดุลโดยมีสินทรัพย์ต่างประเทศรวมน้อยกว่าหนี้สินต่างประเทศรวมอยู่เป็นจำนวน ๕๓,๒๕๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ณ สิ้นปี ๒๕๔๗ การพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศจะเป็นความเสี่ยงที่ประเทศไทยต้องเผชิญ โดยเฉพาะการลงทุนของต่างประเทศในตลาดหลักทรัพย์ในลักษณะของการเก็งกำไรที่กระทบเสถียรภาพของตลาดหลักทรัพย์และบรรยากาศการลงทุนในประเทศ

(๖.๔) โครงสร้างภาคการเงินของประเทศไทยยังพึ่งพิงกับธนาคารในการระดมทุนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การระดมทุนจากตลาดทุนมีน้อย เช่นเดียวกับการใช้ตราสารหนี้ระดมทุนของภาคเอกชนที่ยังมีสัดส่วนน้อย จึงเป็นโครงสร้างที่อาจทำให้เกิดปัญหาการกู้เงินระยะสั้นมาลงทุนในโครงการที่ใช้เวลายาวกว่าก่อนที่จะได้รับผลตอบแทนหรือมีกระแสรายได้เข้า จึงเกิดปัญหากับการสร้างทุนที่เป็นสินทรัพย์ในรูปของเครื่องจักร อุปกรณ์ ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง และซอฟต์แวร์ได้ง่าย นอกจากนี้ขนาดของตลาดทุนไทยที่เล็ก ทำให้มีความอ่อนไหวต่อการเคลื่อนย้ายเงินทุนโดยเฉพาะจากการดำเนินธุรกรรมของกองทุนบริหารความเสี่ยงของต่างชาติ (hedge fund) ได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสถานการณ์ได้เริ่มปรับตัวดีขึ้นตามลำดับซึ่งเป็นผลจากนโยบายการพัฒนาตลาดทุนอย่างต่อเนื่อง

(๗) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ความยากจนลดลงตามลำดับและการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นอย่างช้าๆ ในปี ๒๕๔๘ มีจำนวนประชาชนที่ยังอยู่ภายใต้เส้นความยากจนซึ่งเป็นระดับรายได้ ๑,๒๔๒ บาทต่อเดือนอยู่จำนวน ๗.๓๔ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓ ของจำนวนประชากรรวมของประเทศ การกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นอย่างช้าๆ โดยในปี ๒๕๔๗ ค่าดัชนีจีนิ (Gini coefficient) ของประเทศไทยเท่ากับ ๐.๔๙๙ ลดลงต่อเนื่องจาก ๐.๕๒๕ ในปี ๒๕๔๓ และ ๐.๕๐๑ ในปี ๒๕๔๕ แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาการกระจายรายได้ต้องได้รับลำดับความสำคัญเนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับนานาประเทศการกระจายรายได้ในประเทศไทยยังมีความเท่าเทียมน้อยกว่าหลายประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น (๐.๒๕) ประเทศเกาหลีใต้ (๐.๓๑) ยุโรป (๐.๓๒) อินเดีย (๐.๓๓) จีน (๐.๔๕) สหรัฐฯ (๐.๔๑) และในปี ๒๕๔๘ รายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๒๐ คิดเป็น ๑๒.๑ เท่าของรายได้ของกลุ่มล่างสุดร้อยละ ๒๐

๓.๓ สถานะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตภูมิประเทศและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ทำให้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล แร่ธาตุ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทั้งชนิดพันธุ์ พันธุกรรม และระบบนิเวศ ชุมชนมีวิถีการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากร ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ แม้ว่าความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเป็นจุดแข็งของประเทศมาแต่เดิม แต่ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรเพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัด การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจได้เพิ่มปริมาณของเสียและมลพิษที่เกินขีดความสามารถในการฟื้นตัว และการรองรับของระบบนิเวศ จนส่งผลกระทบต่อความสมดุลยั่งยืนของทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตที่เป็นปกติสุขของชุมชนและสังคมโดยรวม เมื่อพิจารณาสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนถึงปัจจุบัน พบว่าอยู่ในสภาพที่กำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษาฐานการผลิตให้บริการ และการดำรงชีพที่ยั่งยืนทั้งในเขตเมืองและชนบท ดังนี้

(๑) การขาดสมดุลระหว่างการใช้อย่างประหยัดกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาภัยธรรมชาติ

(๑.๑) พื้นที่ป่าไม้ลดลงจนระบบนิเวศเสียสมดุล ป่าไม้ของประเทศถูกทำลายไปถึง ๖๗,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ ในช่วง ๔๐ ปี ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ และยังไม่สามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ให้ถึงร้อยละ ๔๐ ซึ่งเป็นระดับที่จะรักษาสมดุลของระบบนิเวศไว้ได้ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในแถบเอเชีย พบว่า ไทยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ในขณะที่ญี่ปุ่น มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ถึงร้อยละ ๖๘ และเวียดนาม มีร้อยละ ๔๐

(๑.๒) ทรัพยากรน้ำมีปัญหาขาดแคลน น้ำหลากท่วม และคุณภาพน้ำ เป็นประจำ โดยปริมาณน้ำจืดของประเทศไทยมีเฉลี่ย ๓,๔๐๐ ลบ.ม./คน/ปี ต่ำกว่าประเทศลาวที่ ๔๙,๐๙๐ ลบ.ม./คน/ปี และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเอเชียที่ ๓,๙๒๐ ลบ.ม. ซึ่งตามเกณฑ์ของ UNESCO ถือว่ามีสถานะการขาดแคลนน้ำในระดับรุนแรง ส่วนพื้นที่ไม่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ เช่น ประเทศแคนาดา โอเชียเนียมีปริมาณน้ำต่อคนต่อปี อยู่ในระหว่าง ๑๗,๐๐๐-๑๘,๐๐๐ ลบ.ม. ในขณะที่พื้นที่ขาดแคลนน้ำในชั้นวิกฤติจะอยู่ในตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือโดยมีปริมาณน้ำน้อยกว่า ๑,๐๐๐ ลบ.ม. ต่อคนต่อปี นอกจากนี้ ปริมาณน้ำจืดของไทยยังไม่กระจายตลอดปี โดยเป็นน้ำในช่วงฤดูฝนร้อยละ ๘๖ และช่วงฤดูแล้งเพียงร้อยละ ๑๔ ขณะที่สามารถกักเก็บน้ำในช่วงน้ำมากไว้ใช้ในชวงน้ำน้อยได้เพียงร้อยละ ๓๔ ของปริมาณน้ำทั้งหมด ทำให้ต้องประสบปัญหาทั้งน้ำหลากท่วมและน้ำขาดแคลนเป็นประจำทุกปี การแก้ไขปัญหานี้ที่ผ่านมา ดำเนินการโดยภาครัฐเป็นหลัก โดยการลงทุนขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มการกักเก็บน้ำและการแก้ไขเฉพาะหน้า ขาดมิติการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น มีการใช้น้ำเพิ่มขึ้นมากอย่างต่อเนื่องในภาคเกษตร ขณะที่การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่เพิ่มเติม มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่เหมาะสม และมีการครอบครองใช้ประโยชน์แล้ว รวมทั้งถูกต่อต้านหรือไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน ส่งผลให้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรแย่งชิงน้ำรุนแรงมากขึ้น กระทบต่อคุณภาพชีวิตและการผลิตทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งในปัจจุบันและในระยะยาว

สำหรับในด้านคุณภาพน้ำ พบว่า ในปี ๒๕๕๘ มีแหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๒๐ เกณฑ์พอใช้ร้อยละ ๔๘ เกณฑ์เสื่อมโทรมร้อยละ ๒๗ และเกณฑ์เสื่อมโทรมมากร้อยละ ๕ ซึ่งในช่วง ๓-๔ ปีที่ผ่านมา แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมีจำนวนลดลงเกือบเท่าตัว ที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมากมา โดยตลอด คือ เจ้าพระยาตอนล่าง ท่าจีนตอนล่าง ลำตะคองตอนล่าง และทะเลสาบสงขลา โดยมีค่า ออกซิเจนละลายในน้ำต่ำกว่ามาตรฐานและปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์และแบคทีเรีย (กลุ่มฟีคอล โคลิฟอร์ม) สูงกว่ามาตรฐาน สาเหตุหลักเกิดจากน้ำเสียชุมชนที่ไม่ผ่านกระบวนการปรับคุณภาพน้ำก่อน ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ และการปล่อยของเสียจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ลงสู่ทางน้ำธรรมชาติ รวมทั้งข้อจำกัดในการ บริหารจัดการของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ ในขณะที่ภาครัฐได้ลงทุนสร้างระบบ บำบัดน้ำเสียในเขตเทศบาลไปแล้ว ๘๗ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่บริการได้ร้อยละ ๓๔ แต่สามารถบำบัดน้ำเสีย ได้เพียงร้อยละ ๒๕ ของปริมาณน้ำเสียทั้งหมด

(๑.๓) ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมมากขึ้นจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลาย ดินขาดอินทรีย์ ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ที่ดินที่มีปัญหาถึงร้อยละ ๖๐ ของ พื้นที่ทั้งหมด และขยายตัวเพิ่มขึ้นเกือบปีละ ๑,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ โดยเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลาย ประมาณร้อยละ ๓๓ ของประเทศ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกและเอเชียที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๓ และ ๒๕ ตามลำดับ ในขณะที่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยลดลงจาก ๒๑ ไร่ต่อคน ในปี ๒๕๓๖ เหลือเพียง ๑๙.๓ ไร่ต่อคน ในปี ๒๕๕๖ มีผู้ไร้ที่ทำกิน ๗๗๐,๐๐๐ ราย ต้องการ ที่ดิน ๑๑,๕๐๐,๐๐๐ ไร่ แต่มีที่ดินของรัฐที่สามารถนำไปจัดสรรได้เพียง ๑๘๕,๐๐๐ ไร่ จากการที่ความอุดม สมบูรณ์ของดินลดลงและพื้นที่ทำการเกษตรลดลง ทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยการใช้สารเคมี และเกิดปัญหา การตกค้างของสารเคมีในดินมากขึ้น

(๑.๔) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งลดความอุดมสมบูรณ์ อัตราการจับสัตว์ น้ำลดลง ๓ เท่า จาก ๒๙๘ กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี ๒๕๐๔ ลดลงเหลือ ๖๒.๑๐ กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี ๒๕๒๗ และลดลงเหลือเพียง ๒๓ กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี ๒๕๔๖ ปาชายเลนลดลงจาก ๒,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ เหลือ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ไร่ และครึ่งหนึ่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม แหล่งปะการังร้อยละ ๕๐ และหญ้าทะเลร้อยละ ๓๐ มีสภาพเสื่อมโทรม โดยมีสาเหตุมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ร้อยละ ๑๑ ของชายฝั่งเกิดปัญหาการกัดเซาะ

(๑.๕) ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยอยู่ใน ๒๐ ลำดับแรกของโลก โดยมีระบบนิเวศไม่ต่ำกว่า ๑๕ ระบบนิเวศ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์และพืชประมาณร้อยละ ๒.๖-๑๐ ของ ชนิดพันธุ์ทั้งหมดที่พบในโลก พันธุ์พืชของไทยมีอยู่ราว ๑๕,๐๐๐ ชนิด คิดเป็นร้อยละ ๘ ของพันธุ์พืช ในโลก มีชนิดพันธุ์ที่สำคัญในเชิงเศรษฐกิจ เช่น เป็นพืชที่ขึ้นบัญชีสมุนไพรประมาณ ๑,๐๐๐ ชนิด กล้วยไม้ ๑,๐๐๐ ชนิด เห็ดรา ๓,๐๐๐ ชนิด และพืชเฉพาะถิ่น ๑,๐๐๐ ชนิด ขณะนี้กำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ และส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น มีรายชื่อสัตว์และพันธุ์พืช ในบัญชีที่ใกล้สูญพันธุ์ถึง ๖๘๔ ชนิด

(๒) คุณภาพสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไข แต่โดยภาพรวมยังมีสภาพเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต

(๒.๑) คุณภาพอากาศ ในบริเวณเมืองใหญ่ที่การจราจรหนาแน่น พื้นที่ที่มีการเผาในที่โล่งแจ้ง และเขตอุตสาหกรรม มีคุณภาพอากาศเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{๑๐}) ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจและจำนวนรถยนต์สะสม โดย ณ บริเวณริมถนน ยังคงเกินเกณฑ์ค่าเฉลี่ยมาตรฐานเฉลี่ยทั้งปี ที่ไม่ควรเกิน ๕๐ มก./ลบ.ม. ในเขตกรุงเทพมหานคร แม้คุณภาพอากาศจะอยู่ในระดับที่ดีกว่ากรุงเทพฯ จากอัตรา นิวเดลี และมะนิลา แต่ก็ยังด้อยกว่าในอีกหลาย ๆ เมือง เช่น ฮองกง ไทเป และโตเกียว เป็นต้น ในขณะที่อัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Carbon dioxide emissions) เพิ่มจาก ๐.๙ ตัน/คน/ปี ในปี ๒๕๒๓ เป็น ๓.๗ ตัน/คน/ปี ในปี ๒๕๔๕ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกในปีเดียวกันเล็กน้อย ซึ่งเท่ากับ ๓.๖ ตัน/คน/ปี โดยประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ ๗๓ จากจำนวน ๑๗๗ ประเทศ อย่างไรก็ตามในปี ๒๕๔๓ อัตราการปล่อยก๊าซดังกล่าวของไทยคิดเป็นร้อยละ ๐.๙ ของปริมาณที่เกิดขึ้นในโลกเท่านั้น

(๒.๒) ปริมาณกากของเสีย ทั้งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีมากถึงปีละ ๒๒ ล้านตัน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สามารถกำจัดได้ทัน อัตราการผลิตขยะมูลฝอยในเขตเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร สูงถึง ๑.๓ กก./คน/วัน เท่ากับของกรุงโตเกียวและฮองกง แต่ความสามารถในการจัดการขยะชุมชนอย่างถูกสุขลักษณะมีเพียงร้อยละ ๔๐ ของขยะในเขตเมือง ในขณะที่การนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ยังทำได้เพียงร้อยละ ๒๒ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ซึ่งแม้จะสูงกว่าของกรุงเทพฯ และมะนิลา แต่ก็ยังต่ำกว่าฮองกง สิงคโปร์ และเกาหลี ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจไปปีละประมาณ ๑๖,๐๐๐ ล้านบาท

(๒.๓) ของเสียอันตราย เกิดขึ้นปีละ ๑.๘ ล้านตัน กำจัดได้ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของเสียอันตรายประมาณ ๒ ใน ๓ มาจากอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโลหะ ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเติบโตมากกว่าการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมโดยรวมถึง ๒-๓ เท่า การผลิตและการนำเข้าสารอันตรายเพื่อใช้ในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น จาก ๘.๙ ล้านตัน ในปี ๒๕๓๗ เป็น ๓๑.๗ ล้านตัน ในปี ๒๕๔๘ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๒ โดยเป็นการนำเข้าปุ๋ยเคมี ๓.๖ ล้านตัน และสารเคมีการเกษตร ๗๘,๐๐๐ ตัน ในขณะที่ยังขาดกลไกการจัดการที่ดี ทั้งการควบคุมในกระบวนการผลิต การกักเก็บ การขนส่ง และการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม มีอุบัติเหตุจากสารเคมีที่สร้างความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สินบ่อยครั้งขึ้น รวมทั้งเกิดการตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อมและปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

สาเหตุหลักของปัญหามลพิษ นอกจากจะเกิดจากการขยายตัวของจำนวนประชากร ที่ทำให้อุปสงค์ในการบริโภคทรัพยากรและปล่อยของเสียเพิ่มขึ้นแล้ว ยังเกิดจากอุปนิสัยบริโภคนิยมหรือนิยมบริโภคเกินความจำเป็น การใช้กระบวนการและเทคโนโลยีในการผลิตและดำเนินวิถีชีวิตที่ใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองและก่อมลพิษ ตลอดจนการใช้พื้นที่อย่างไม่เหมาะสม ทั้งที่เกินขีดความสามารถในการ

พื้นที่ของทรัพยากรหรือรองรับมลพิษ และเกินศักยภาพในการบริหารจัดการมลพิษของท้องถิ่น ที่ยังมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ จนอาจไม่พร้อมรับมือกับภาวะที่จะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชาชน ซึ่งเป็นทั้งผู้ก่อปัญหาและรับผลกระทบต่อปัญหายังขาดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการน้อย การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ยังมีอยู่จำกัด รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีปัญหาทั้งในด้านความซ้ำซ้อน ช่องว่าง และขาดการบังคับใช้

(๓) จุดอ่อนที่สำคัญของปัญหาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การบริหารจัดการแบบแยกส่วน

กลไกกฎหมายของรัฐได้แยกสังคมชุมชนออกจากทรัพยากร ละเลยรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการผลิต การดำรงชีวิตของชุมชน และการจัดการทรัพยากร ในขณะที่กลไกตลาดมุ่งใช้ทรัพยากรเป็นสินค้าในระบบตลาด ผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรถูกดึงเข้าสู่ศูนย์กลาง และไม่มีการกระจายผลประโยชน์ให้สังคมอย่างทั่วถึงเป็นธรรม ในขณะที่นโยบายของรัฐขาดบูรณาการ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ขาดองค์ความรู้และระบบข้อมูลที่เป็นเอกภาพ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ โดยเฉพาะนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น นโยบายส่งเสริมการเกษตรเชิงเดี่ยว เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันที่ขาดความพอตีพอประมาณได้มีส่วนทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่าไม้ เช่น กรณีของยางพาราและปาล์มน้ำมัน การเร่งเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยละเลยความสมดุลของระบบนิเวศ ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้และชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศที่เปราะบาง และแหล่งกำเนิดความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งนำไปสู่ปรากฏการณ์ภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกันนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมของประเทศที่มุ่งเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการจ้างงานเป็นหลัก ได้เปิดรับการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูงเข้าสู่ประเทศไทย โดยขาดองค์ความรู้และการพิจารณาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ จะทำให้มีการเพิ่มปริมาณการปล่อยของเสียและการแพร่กระจายของมลพิษที่เป็นภาระในการบริหารจัดการ ต่อไป

นอกจากนี้ กระแสบริโภคนิยมและวงจรการใช้สินค้าที่สั้นลง ทำให้มีการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ปริมาณของเสียเพิ่มขึ้น ทั้งขยะชุมชน ขยะอุตสาหกรรม ของเสียอันตราย น้ำเสีย และอากาศเสีย รวมทั้งการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซพิษ ที่ทำให้อุณหภูมิโลกร้อนขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ และอาจทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตสูงขึ้น ทั้งอาจกลายเป็นข้อจำกัดตามอนุสัญญาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอีกด้วย การขยายตัวของเมือง ความหนาแน่นของประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ของภาคเมือง ก่อให้เกิดความต้องการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น จนเกิดการแย่งชิงและกลายเป็นข้อขัดแย้งกับภาคชนบท

อย่างไรก็ตาม บริบทการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ได้สร้างข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่างๆ ก่อให้เกิดความร่วมมือและการแข่งขันซึ่งจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันในภูมิภาค พร้อมกับมีข้อเรียกร้องให้ประเทศต้องปรับมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่สะอาด ประหยัดการใช้ทรัพยากร ลดปริมาณของเสียและมลพิษได้มากขึ้น เทคโนโลยีชีวภาพจะเป็นโอกาสในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ที่ทำให้อุตสาหกรรมชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวัตถุดิบที่มีค่าในการสร้างความก้าวหน้าด้านการแพทย์ การเกษตร และอุตสาหกรรม นอกจากนี้ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุ พื้นฐานการศึกษาและระดับความรู้ที่สูงขึ้น และกระแสการอนุรักษ์และนิยมธรรมชาติมากขึ้น ได้ทำให้รูปแบบของสินค้าและบริการส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป สู่ความนิยมในสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงการรักษาสุขภาพ และนิยมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ ซึ่งได้สร้างโอกาสในการพัฒนาให้เกิดความสมดุลในระหว่างมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

๓.๔ สถานะด้านการบริหารจัดการประเทศ

กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศทำให้เกิดภาวะการณ์เชื่อมโยงกันของโลก รวมถึงเคลื่อนย้ายแลกเปลี่ยนข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์อย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และแนวคิดและค่านิยมอย่างกว้างขวาง เกิดเป็นกระแสที่ผลักดันให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนท่าทีกระบวนการและกลไกการบริหารจัดการประเทศให้สอดคล้องกับกระแสประชาธิปไตย การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งกระแสการปฏิรูปเรื่องโลกาภิวัตน์และการจัดการระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่งจะทำให้ห้องค้ระหว่างประเทศมีบทบาทในด้านการเมืองและความมั่นคงของโลกมากขึ้น และมีการปฏิรูปให้โปร่งใสและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ขณะเดียวกันความขัดแย้งด้านลัทธิอุดมการณ์ที่แตกต่างกันยังมีปัญหาอยู่หลายพื้นที่ นำไปสู่การใช้ความรุนแรงและการก่อการร้าย ซึ่งจะคุกคามต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยและความมั่นคงของนานาประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของสังคมไทย โดยในด้านการปฏิรูปการเมือง รัฐธรรมนูญเป็นตัวเร่งให้เกิดการเติบโตของกระบวนการประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจ เปิดโอกาสกระแสการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งมากขึ้น และในด้านปฏิรูปสังคมไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนด้วยการปฏิรูปการศึกษาและสาธารณสุข การคุ้มครองทางสังคมอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ตลอดจนการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีความพยายามที่จะดำเนินการตามยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดีในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และฉบับที่ ๙ โดยสังคมไทยทุกระดับมีความตื่นตัวและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาระบบบริหารจัดการในภาคส่วนของตนเองให้มีธรรมาภิบาลมากขึ้น ทั้งในเรื่องการปฏิรูปราชการ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชน ในขณะที่ภาคประชาชนเริ่มได้รับโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและเข้าร่วมในกระบวนการตรวจสอบมากขึ้น โดยสถานะด้านการบริหารจัดการประเทศที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

(๑) กระบวนการบริหารจัดการประเทศได้เริ่มเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามาร่วมกับภาครัฐมากขึ้น แต่ภาคประชาชนและภาคสาธารณะอื่น ๆ ยังมีบทบาทจำกัด

(๑.๑) ภาคการเมืองปรับตัวเข้มแข็งขึ้น และมีเสถียรภาพอย่างมาก อันเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปการเมืองและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ทำให้ระบบพรรคการเมืองรัฐบาล และระบบรัฐสภามีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพมากขึ้น รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีความชัดเจนในเรื่องนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ การผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งรัฐบาลยังให้ความสนใจเป็นอย่างมากกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และระบบการตรวจสอบถ่วงดุลขาดประสิทธิภาพ

(๑.๒) การปฏิรูประบบราชการนำไปสู่ความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่กระบวนการบริหารจัดการยังรวมศูนย์อำนาจที่มีลักษณะปิดค่อนข้างมาก และยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การปฏิรูประบบราชการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งการปรับโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม และการปฏิรูปการบริหารจัดการไปสู่การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักและวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นเครื่องมือผลักดันที่สำคัญ ส่งผลให้สามารถวัดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเปิดเผยต่อสาธารณะอย่างกว้างขวาง ซึ่งการปฏิรูปดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการของภาครัฐเพิ่มขึ้น ผลการประเมินการพัฒนาระบบราชการในด้านต่าง ๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีขึ้นไป และมีคะแนนเฉลี่ยในระดับภาพรวมในปี ๒๕๕๗ เท่ากับ ๓.๘๒ ซึ่งเพิ่มจากปี ๒๕๕๖ ที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๑

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวยังไม่ตอบสนองต่อการสร้างการบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล การบริหารจัดการภาครัฐยังมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ การกำหนดนโยบายแผนงาน/โครงการจะดำเนินการในราชการส่วนกลาง เช่นเดียวกับระบบงบประมาณที่กำหนดให้กระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจเท่านั้นที่เป็นหน่วยได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน ส่วนการมอบอำนาจและจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาจังหวัดให้ราชการส่วนภูมิภาค (ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ) ยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ

ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็งและขาดอิสระในการจัดเก็บรายได้ให้เพียงพอต่อการพึ่งตนเอง และการบริหารงานยังไม่เป็นอิสระจากส่วนกลางอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการกระจายอำนาจมีความก้าวหน้ามากขึ้นตามแผนการกระจายอำนาจและแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจ ซึ่งผลการดำเนินงานจนถึงต้นปี ๒๕๕๘ พบว่า การกระจายอำนาจด้านการเงินการคลัง สามารถจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ ๒๐.๙๒ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๒๔.๐๕ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ในส่วนการถ่ายโอนภารกิจดำเนินการไปแล้วจำนวน ๑๘๐ ภารกิจ และยังไม่ถ่ายโอน ๖๔ ภารกิจ โดยครึ่งหนึ่งของภารกิจที่ยังไม่ถ่ายโอนเป็นด้านการจัดการศึกษาและสาธารณสุข ขณะที่การถ่ายโอนบุคลากรได้ดำเนินการไปแล้วในช่วงปีงบประมาณ ๒๕๕๖-๒๕๕๗ จำนวนรวม ๔,๕๕๙ คน เป็นข้าราชการ ๑,๓๗๘ คน และลูกจ้างประจำ ๓,๐๘๑ คน ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่มีภารกิจด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

(๑.๓) ภาคประชาชนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และมีบทบาทเพิ่มขึ้น ทั้งทางการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนตื่นตัวด้านการเมืองและเข้ามามีส่วนในกระบวนการตัดสินใจเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่นิติบัญญัติและบริหารในลักษณะของการใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น จากสัดส่วนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่ต่ำสุดเพียงร้อยละ ๒๙.๕๑ ในปี ๒๕๙๑ ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเป็นร้อยละ ๗๐.๖ ในปี ๒๕๔๔ และ ๗๒.๖ ในปี ๒๕๔๘ ซึ่งนับเป็นอัตราที่สูงที่สุดตลอดช่วงที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศ จึงจำกัดอยู่ในขั้นตอนของการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อทิศทางของการพัฒนาเท่านั้น ยังเข้าไม่ถึงอำนาจการตัดสินใจในเชิงนโยบาย ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งปัจจุบันภาคประชาชนมีความตื่นตัวเข้าร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ในกระบวนการบริหารจัดการประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งการมีส่วนร่วมในระดับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย/มาตรการในระดับชาติ การเสนอกฎหมายการยื่นถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่ายังมีปัญหาเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่ซับซ้อน ยุ่งยาก และไม่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วม

(๑.๔) ภาคธุรกิจเอกชนเป็นกลไกที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และมีการบริหารจัดการที่เป็นธรรมาภิบาลมากขึ้น แต่ยังไม่มีการปรับระดับเคลื่อนธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนโดยรวม ภาคเอกชนมีบทบาทการพัฒนาประเทศร่วมกับภาครัฐมาตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ - ๔ ที่ดำเนินการในรูปสภาหอการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมไทย สมาคมธนาคารไทย เป็นต้น ต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ ได้มีการร่วมมือกันในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการผลิตและการส่งออกในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจขยายตัวรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องการใช้ทรัพยากร และความไม่เป็นธรรมในการพัฒนาเพิ่มขึ้น ผลประโยชน์จากการพัฒนากระจุกตัวอยู่ในเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจและอุตสาหกรรม ส่วนเกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน ประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค สถานการณ์ดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ที่สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการลงทุนที่เกินตัวและลงทุนในกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมของภาคเอกชน เนื่องจากขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างบรรษัทภิบาล โดยผลักดันให้มีแนวทางและหลักเกณฑ์ส่งเสริมธรรมาภิบาลสำหรับบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เพื่อให้เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพัฒนาและการเติบโตอย่างยั่งยืนของบริษัท และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้มูลค่าหุ้นของกิจการเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งช่วยลดต้นทุนในการกู้ยืม ซึ่งสร้างความตื่นตัวให้ภาคเอกชนมาก แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ไม่กี่แห่ง และยังมีจำนวนมากพอที่จะสร้างกระแสการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในภาพรวม

สำหรับธรรมาภิบาลของภาคเอกชนไทยดีขึ้นในสายตาต่างประเทศโดยการจัดอันดับธรรมาภิบาลภาคเอกชนของสถาบันจัดอันดับ IMD ได้ ปรากฏว่าอันดับโดยเฉลี่ยของประเทศไทยดีขึ้น จากอันดับที่ ๓๖ ในปี ๒๕๔๔ เลื่อนขึ้นเป็นอันดับที่ ๓๒ ในปี ๒๕๔๕ อันดับที่ ๓๑ ในปี ๒๕๔๗ อันดับที่ ๓๐ ในปี ๒๕๔๘ และยังคงที่อันดับที่ ๓๐ ในปี ๒๕๔๙ โดยปัจจัยส่วนใหญ่ที่

นำมาใช้ในการจัดลำดับธรรมาภิบาลภาคเอกชนได้ปรับตัวดีขึ้น โดยเฉพาะความรับผิดชอบทางสังคม การให้ความสำคัญต่อลูกค้า และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีการปรับตัวจากเดิมขึ้นมาก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ยังมีอยู่ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของผู้บริหาร ความสามารถของผู้บริหารในการสร้างมูลค่าให้ผู้ถือหุ้น และด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและพนักงาน ขณะที่ความโปร่งใส และความเป็นธรรมแม้จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ยังมีเรื่องการใช้ข้อมูลภายในเพื่อผลประโยชน์ในการซื้อขายหลักทรัพย์ และเรื่องการแข่งขันทางการค้าที่ภาคเอกชนไทยมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเพิ่มขึ้น

(๒) กระบวนการยุติธรรมและกฎหมายยังไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมกับทุกภาคี ขณะที่กลไกการตรวจสอบภาครัฐยังขาดประสิทธิภาพ

(๒.๑) กระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการยุติธรรมยังปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และเอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจอุตสาหกรรมมากกว่าเศรษฐกิจขนาดเล็กในชุมชน กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องจัดสรรสิทธิและอำนาจนั้น ยังเปิดโอกาสการใช้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่รัฐค่อนข้างมาก ขาดความโปร่งใส และเกณฑ์วัดความถูกต้อง ในขณะที่เดียวกันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนระบบภาษีอากร มุ่งสนับสนุน ส่งเสริม และคุ้มครองภาคธุรกิจเอกชนในการผลิตเชิงอุตสาหกรรม และการค้ามากกว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้เอื้อประโยชน์และจัดสรรสิทธิให้แก่ธุรกิจขนาดใหญ่มากกว่าการดูแลภาคธุรกิจขนาดเล็ก/เศรษฐกิจชุมชน เกษตรกรในชนบท

(๒.๒) กลไกตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ยังขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การปฏิบัติงานขององค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญจึงขาดความเชื่อมั่นจากสังคม ทำให้เกิดการละเมิดหลักเสียงไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งกระทบต่อความพยายามในการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี และมีธรรมาภิบาล ในขณะที่กลไกตรวจสอบถ่วงดุลนอกภาครัฐยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สื่อมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคนักวิชาการ กลุ่มสถาบัน/วิชาชีพยังมีบทบาทจำกัดเฉพาะเรื่องเฉพาะด้าน ยังไม่มีการทำงานเชิงลึก เชิงตรวจสอบสืบสวน และยังขาดการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่จะก่อให้เกิดพลัง

(๓) วัฒนธรรมอุปถัมภ์ยังคงเป็นอุปสรรคขัดขวางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย

แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ จะมีบทบัญญัติที่มุ่งให้การเมือง การบริหารจัดการมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งกระจายอำนาจทางการเมือง การปกครอง และการเงินการคลัง แต่โดยพื้นฐานของสังคมไทยยังคงมีวัฒนธรรมอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึก ประกอบกับการขาดคุณธรรมและจิตสำนึกสาธารณะทำให้ไม่สามารถแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่หรือประโยชน์สาธารณะ การปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจขึ้นอยู่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลค่อนข้างมาก จึงทำให้มีปัญหาความไม่เป็นธรรม ตลอดจนการทุจริตประพฤติมิชอบที่ขยายตัวในรูปแบบที่ซับซ้อน

สำหรับความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐมีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perception Index: CPI) เป็นตัวชี้วัดที่พัฒนาโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) และมหาวิทยาลัยกอตทิงเกน ในประเทศเยอรมนี ซึ่งมีการสำรวจและจัดอันดับภาพลักษณ์คอร์รัปชันเป็นประจำทุกปี มีภาพลักษณ์ดีขึ้นต่อเนื่องจากคะแนน ๓.๒ เมื่อปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ได้สูงขึ้นเป็น ๓.๘ ในปี ๒๕๔๘ แต่ยังคงอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตาม จากการประเมินของ World Economic Forum พบว่า ความโปร่งใสของภาครัฐในการชี้แจงเรื่องการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๘ อยู่ในระดับ ๔.๑-๔.๓ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘-๓.๙ จากจำนวนประเทศที่สำรวจทั้งหมด ๘๐-๑๐๔ ประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านในประเทศอาเซียนยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยอยู่ในระดับดีกว่า ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และอินโดนีเซีย แต่ยังต่ำกว่ามาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งมีคะแนนสูงอยู่ในลำดับต้น ๆ ของโลก

๔ แนวคิดและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย

๔.๑ แนวคิดหลัก

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ตลอดจนการทบทวนผลการพัฒนาที่ผ่านมาและสถานะของประเทศไทยได้สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และเปราะบางต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนทัศน์การพัฒนาให้เป็นไปในทางสายกลางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังต่อไปนี้

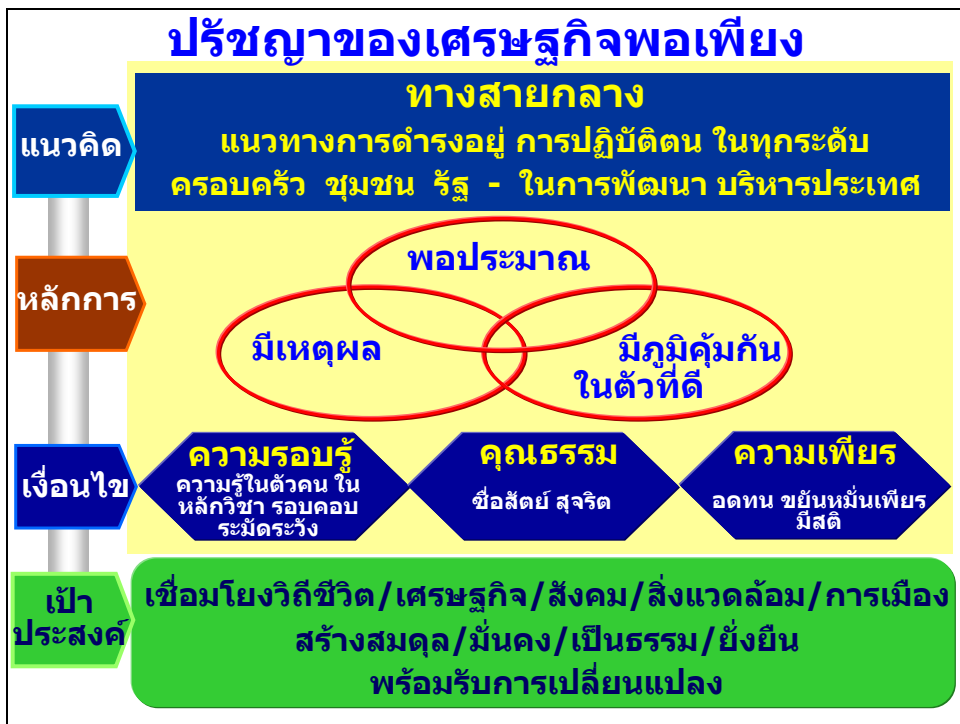
(๑) กระบวนทัศน์การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะ ๑๐-๑๕ ปีข้างหน้าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ดำเนินไปในทางสายกลางบนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ดังนี้

(๑.๑) ยึดหลักการ “ความพอเพียง” ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ การใช้หลัก “ความมีเหตุผล” ในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับสถานะของประเทศได้อย่างชัดเจนว่ามีจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง ต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น เพื่อเลือกรับหรือนำสิ่งที่ดีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ และพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเป็นภัยคุกคามประเทศ วิธีคิดอย่างมีเหตุผลดังกล่าวจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับ “ความพอประมาณ” เพื่อ

สร้างความสมดุลในการพัฒนาบนพื้นฐานความพอดีระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

(๑.๒) การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างศีลธรรมในจิตใจของคนในชาติในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล นักวิชาการและนักธุรกิจเอกชนให้สำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ



(๒) กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

แนวคิดการพัฒนาสู่ความพอเพียงที่ปรับจากการมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจมาเป็นการพัฒนาที่ยึด “คน” เป็นตัวตั้ง ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์และความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นหลัก และใช้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยต้องปรับวิถีคิดและวิธีการพัฒนาจากเดิมที่มีลักษณะแบบแยกส่วนตามภารกิจและหน้าที่ มาเป็นแบบ

บูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง และยึดหลัก “ภูมิสังคม” ตามความแตกต่างของความหลากหลายทางธรรมชาติและหลากหลายทางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมนั้น ๆ รวมตลอดทั้งปรับกระบวนการพัฒนาจาก “บนลงล่าง” มาเป็นจาก “ล่างขึ้นบน” ยึดหลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในกระบวนการพัฒนาและตัดสินใจ โดยพัฒนาอย่างเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เริ่มต้นจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน แล้วจึงพัฒนาไปสู่การรวมกลุ่มพึ่งพากันและกันและสร้างเครือข่ายการพัฒนาเชื่อมโยงสู่ภายนอกเพื่อความอยู่ดีมีสุขและความเจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป แนวคิดการพัฒนานี้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “การพัฒนาที่เอาคนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงทุกมิติของคุณค่าความเป็นคน และการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน”



(๓) ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศได้ยึดหลักความสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ในด้านสิทธิและเสรีภาพของคนไทย แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับมีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนและกระบวนการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการพัฒนา

๔.๒ ทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย

การพัฒนาประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและมีแนวโน้มทวีรุนแรงขึ้น จำเป็นต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับความแข็งแกร่งของระบบและโครงสร้างต่าง ๆ ภายในประเทศให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน โดยมีหลักการที่สำคัญคือ

(๑) การเสริมสร้างทุนเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ทิศทางการพัฒนาจะให้ความสำคัญกับการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ทั้ง “ทุนสังคม” “ทุนเศรษฐกิจ” และ “ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศได้อย่างมั่นคง

(๑.๑) การเสริมสร้างทุนสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา โดยเสริมสร้างสุขภาวะ และความรู้ให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงและก้าวสู่สังคมฐานความรู้ มีจิตสำนึกในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงาม ครอบคลุมมีความอบอุ่น มั่นคงด้านเศรษฐกิจและสังคม ประชากรทุกช่วงวัย ทุกกลุ่มเป้าหมายมีการเตรียมความพร้อมให้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อการพัฒนา ตลอดจนมีการใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นชุมชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑.๒) การเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทยสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ มีคุณภาพ โครงสร้างการผลิตมีการเพิ่มคุณค่าบนฐานความรู้ และความเป็นไทย มีการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุน ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ การบริหารองค์ความรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาพลังงานทางเลือก รวมทั้งปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจฐานราก เพื่อกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

(๑.๓) การเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมสิทธิชุมชนในการเข้าถึง และจัดการทรัพยากรเพื่อสงวนรักษาให้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงความอุดมสมบูรณ์เป็นรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และเป็นฐานการดำรงชีวิตของคนไทยให้มีความสุขอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันมีการเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมกรบริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๒) การบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน

การบริหารประเทศระยะต่อไปจำเป็นต้องเสริมสร้างความแข็งแกร่งของระบบโครงสร้าง กลไกและกระบวนการบริหารจัดการประเทศให้อยู่บนหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย โดยบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทุกระดับให้เกิดพลังร่วมและเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีบทบาทขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐ ทั้งระบบราชการ และรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ลดบทบาทอำนาจของราชการในส่วนกลาง และเพิ่มบทบาทมอบอำนาจและกระจายอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินการ และการกระจายการจัดสรรทรัพยากรให้แก่ ราชการส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนและการปฏิรูปธุรกิจ เอกชนให้เข้มแข็งสุจริต โปร่งใส และเร่งปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อสร้างสมดุลในการจัดสรรและกระจายผลประโยชน์การพัฒนาให้ทั่วถึงเป็นธรรม โดยต้องดำเนินการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคง ควบคู่ไปด้วย อันจะสนับสนุนให้การบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความมั่นคง นำไปสู่สันติสุขและความยั่งยืน

๕ วิสัยทัศน์และพันธกิจการพัฒนาประเทศ

ผลการระดมความคิดเห็นจากประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมไทยในเวทีทุกระดับที่ผ่านมา ประกอบกับการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลง และสถานะของประเทศ รวมทั้งการประเมินสถานภาพ ทุนของการพัฒนาประเทศ สามารถนำมากำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจการพัฒนาประเทศในอนาคต ที่ทุกภาคส่วนเห็นพ้องต้องกัน ดังนี้

๕.๑ วิสัยทัศน์ประเทศไทย

มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

๕.๒ พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังกล่าว เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

(๑) พัฒนาคอนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๒) เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อม ในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไปไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(๓) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

(๔) พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบ ต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สู่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ทรัพยากร

๖ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวในอนาคต และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ ดังนี้

๖.๑ วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุล ระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

(๒) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

(๓) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้ และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิต สูงขึ้น

(๔) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

(๕) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึง ผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุก ภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

(๖) เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความ หลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนา ประเทศ และการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษา ผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

(๗) เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการ เสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๖.๒ เป้าหมาย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

(๑) เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน

(๑.๑) การพัฒนาคน

๑) คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบ อาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๒) เพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น ๑๐ ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็นร้อยละ ๖๐ ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเป็น ๑๐ คนต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน

๓) อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น ๘๐ ปี ควบคู่กับการลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคป้องกันได้ใน ๕ อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของบุคคลลงในระยะยาว

(๑.๒) การพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณ เพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและบรรเทาปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ ๔ ภายในปี ๒๕๕๔

(๒) เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

(๒.๑) โครงสร้างเศรษฐกิจ สัดส่วนภาคเศรษฐกิจในประเทศต่อภาคการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๕ ภายในปี ๒๕๕๔ และสัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๕ ภายในปี ๒๕๕๔

(๒.๒) เสถียรภาพเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐-๓.๕ ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่เกินร้อยละ ๕๐ และความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน ๑ : ๑ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

(๒.๓) ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สัดส่วนรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๒๐ แรกต่อรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ ๒๐ ไม่เกิน ๑๐ เท่าภายในปี ๒๕๕๔ และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

(๓) เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(๓.๑) รักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๓ และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๔ ของพื้นที่ประเทศ รวมทั้งรักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า ๓๑,๐๐๐,๐๐๐ ไร่

(๓.๒) รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยรักษาคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำต่าง ๆ และแหล่งน้ำธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์พอใช้และดี รวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๕ คุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{๑๐}) ต้องมีค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงไม่เกิน ๑๒๐ มก./ลบ.ม. อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรลดลงร้อยละ ๕ จากปี ๒๕๕๖ คือไม่เกิน ๓.๕ ตัน/คน/ปี ควบคุมอัตราการผลิตขยะในเขตเมืองไม่เกิน ๑ กก./คน/วัน และของเสียอันตรายจากชุมชนและอุตสาหกรรมได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ร้อยละ ๘๐ ของปริมาณของเสียอันตรายทั้งหมด รวมทั้งให้มีระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ระดับประเทศ ๑ ระบบ

(๔) เป้าหมายด้านธรรมาภิบาล

(๔.๑) มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ที่ ๕.๐ ภายในปี ๒๕๕๕ ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาคราชการให้ได้ร้อยละ ๑๐ ภายในปี ๒๕๕๕ ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้และมีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้น ภาคประชาชน มีความเข้มแข็ง รู้สิทธิ หน้าที่ และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารจัดการประเทศ

(๔.๒) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริษัทไทย ให้มีการศึกษาวิจัย พัฒนางค์ความรู้ในด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมสันติวิธีเพิ่มขึ้นในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๗ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้น จะส่งผลกระทบต่อทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตเป็นอย่างมาก ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมและรู้จักนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ การประเมินสถานะของประเทศในเวทีโลกและการประเมินสถานภาพทุนของประเทศในระยะที่ผ่านมา ได้สะท้อนให้เห็นโอกาสและข้อจำกัด รวมทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้สภาวะแวดล้อมดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมต่อไป

การใช้โอกาสและเล็งภาวะคุกคามจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องเน้นการพัฒนาบนฐานความรู้และสร้างนวัตกรรม และการค้าเสรี รวมทั้งการที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้อย่างกว้างขวางด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ จะช่วยเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้คนไทย ซึ่งปัจจุบันคุณภาพการศึกษายังก้าวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันจะช่วยเสริมโอกาสการสร้างสรรค่นวัตกรรมการผลิตสินค้าและบริการบนฐาน

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สังคมไทยมีกระจายอยู่ทุกพื้นที่ เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการที่มีความโดดเด่นจากประเทศคู่แข่ง และสร้างรายได้ให้สินค้าและบริการของประเทศได้

ขณะเดียวกันยังสามารถใช้ศักยภาพจากฐานทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลาย ควบคู่กับเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งที่มีอยู่ในหลายพื้นที่ ภายใต้กระแสการอนุรักษ์และนิยมธรรมชาติ มาสร้างโอกาสการผลิตสินค้าและบริการเชิงอนุรักษ์และสุขภาพ ซึ่งจะเป็สินค้าที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็รากฐานที่มั่นคงของประเทศ และการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยคนและชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล

นอกจากนี้ สามารถใช้จุดแข็งจากระบบเศรษฐกิจไทยที่มีฐานการพัฒนาที่หลากหลายทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ มีบรรยากาศการลงทุนและการแข่งขันที่ดี ร่วมกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า และบริการเป็นไปอย่างเสรี มากำหนดแนวทางปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ที่เน้นการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีคุณภาพแข่งขันได้ และกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรม อีกทั้งยังใช้โอกาสจากกระแสผลักดันธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยในสังคมโลก ร่วมกับการใช้โอกาสที่ประชาชนตื่นตัวมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศ และมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ มาเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน

ดังนั้น ในการเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสม โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ภายใต้การพัฒนาที่ยืด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อยู่บนพื้นฐานของ “ดุลยภาพเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง ขณะเดียวกันยอมรับความแตกต่างระหว่างระบบเศรษฐกิจและสังคมในชนบทกับในเมือง โดยมุ่งสร้างดุลยภาพการพัฒนา ระหว่าง “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในชนบทที่เป็นฐานรากของสังคม และความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม” กับ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจในเมือง และการสร้างเครือข่ายพันธมิตรการพัฒนาในเวทีโลก” โดยใช้ความรู้ คุณธรรมและความเพียรในกระบวนการพัฒนาที่อยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพแข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ให้เป็ภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็รากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชน

และสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลก ได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรี โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้



๗.๑ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มวัยตลอดชีวิต และสามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยเน้นการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม

๗.๒ ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียง ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะ

วิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการเสริมสร้าง ศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล และ การสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

๗.๓ ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการ ปรับโครงสร้างเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตและบริการ บนฐานการเพิ่มคุณค่าสินค้าและ บริการจากองค์ความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม และการบริหารจัดการที่ดี รวมทั้งสร้าง บรรยากาศการลงทุนที่ดีด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบ การพัฒนามาตรฐานในด้านต่าง ๆ และการดำเนินนโยบายการค้าระหว่าง ประเทศให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พร้อมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกัน และระบบบริหารความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ โดยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม การส่งเสริมการออม การพัฒนาพลังงานทางเลือก และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจน สนับสนุนให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม และการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง เพื่อให้การปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจช่วยแก้ปัญหาความยากจนและมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

๗.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความ มั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุล ของระบบนิเวศเพื่อรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อ ยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมบริโภค เพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร จัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และการพัฒนาคุณค่าความ หลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจน ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน และพัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

๗.๕ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่ง เสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาค ประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ พร้อมทั้งสร้างภาคราชการที่มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล โดยเน้นการบริการแทนการกำกับควบคุมและทำงานร่วมกับหุ้นส่วนการพัฒนา รวมทั้งกระจายอำนาจการบริหารจัดการประเทศสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ตลอดจน ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาล นอกจากนั้นดำเนินการปฏิรูป กฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความ สมดุลในการจัดสรรประโยชน์จากการพัฒนา รวมทั้งการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสนับสนุน การบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพและความยั่งยืน

๘ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติ ต้องให้ภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โดยนำเอาแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ของแผนมาแปลงไปสู่แผนปฏิบัติการในระดับต่างๆ ควบคู่ไปกับการปรับระบบการจัดสรรทรัพยากร การปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ การสร้างองค์ความรู้ รวมทั้งการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๘.๑ เสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนา จัดทำแผนปฏิบัติการในระดับต่างๆ ที่บูรณาการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับการจัดแบ่งบทบาทหลักที่ชัดเจนของภาคีพัฒนา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสถาบันต่างๆ รวมถึงภาคชุมชนเพื่อสามารถดำเนินภารกิจร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ ควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ให้กับภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง เพื่อมีส่วนร่วมขับเคลื่อนและจัดทำแผนปฏิบัติการระดับต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๘.๒ กำหนดแนวทางการลงทุนที่สำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพื่อภาคีพัฒนาสามารถนำไปขับเคลื่อนภายใต้บทบาทภารกิจของตน และสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ โดยมีแนวทางการลงทุนภายใต้การพัฒนาคนและสังคม ความเข้มแข็งของชุมชน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

๘.๓ เร่งปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ภายใต้กรอบการปรับปรุงกฎหมายที่เอื้อต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันการทุจริต การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ตลอดจนการมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และเร่งรัดการพัฒนากฎหมายให้มีความรู้ความสามารถทันต่อความจำเป็นของทางราชการและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมีกฎหมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรฯ และการบริหารจัดการที่ต้องเร่งผลักดันการออกกฎหมาย การปรับปรุงแก้ไข และการประกาศใช้ รวมทั้งการยกร่างขึ้นใหม่

๘.๔ ศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยสร้าง องค์ความรู้ที่จะช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้และการเผยแพร่ขยายผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับการ ปฏิบัติและระดับนโยบายได้ต่อไป โดยมีประเด็นสารงานวิจัยหลัก ๆ ตามประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๘.๕ พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนา ในทุกระดับ โดยพัฒนาระดับระบบติดตามตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการภาครัฐ แนวใหม่ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ให้มีมาตรฐานและมีวิธีวัดผลงานที่ชัดเจน รวมทั้งสนับสนุนให้ทุกส่วนราชการ พัฒนาสู่ระบบตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ ที่มุ่งความคุ้มค่า ความโปร่งใส และตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของประชาชน ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาดัชนีชี้วัด ผลสำเร็จ และผลกระทบของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ทั้งในระดับภาพรวม และระดับยุทธ ศาสตร์ ควบคู่ไปกับการสร้างองค์ความรู้ด้านการติดตามประเมินผล และการเผยแพร่รายงานด้านการ ติดตามประเมินผลสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

๘.๖ สนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูล ข่าวดูระหว่างหน่วยงานกลางระดับนโยบาย ตลอดจนระดับพื้นที่และท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้ หน่วยงานระดับนโยบายด้านข้อมูลพัฒนาระบบข้อมูล ฐานข้อมูล และระบบบริหารจัดการสถิติเพื่อการ วางแผนให้ตอบสนองต่อการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และส่งเสริมการเชื่อมโยงโครงข่าย ข้อมูลระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชนเข้ากับส่วนกลาง ให้เป็นระบบที่เข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ ร่วมกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว



บทที่ ๒

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

๑ บทนำ

ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคน ในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียงพอพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและ “คุณธรรม” ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติสุข ขณะเดียวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

จากการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากบริบทการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ทำให้ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ใน ๒๐ ปีข้างหน้า ประชากรวัยเด็กมีสัดส่วนลดลงอย่างรวดเร็วจากร้อยละ ๒๔.๓ ในปี ๒๕๔๓ เป็นร้อยละ ๒๐.๒ ในปี ๒๕๕๔ ประชากรวัยทำงานยังคงมีสัดส่วนสูงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๖๕.๙ ในปี ๒๕๔๓ และสูงสุด ในปี ๒๕๕๒ คือร้อยละ ๖๗.๑ ก่อนจะลดลงเป็นร้อยละ ๖๖.๐ ในปี ๒๕๕๔ ประชากรวัยสูงอายุ มีสัดส่วนสูงขึ้นเป็นลำดับจากร้อยละ ๙.๕ ในปี ๒๕๔๓ เป็นร้อยละ ๑๓.๘ ในปี ๒๕๕๔ จึงมีระยะเวลา น้อยในการเตรียมความพร้อมคนและระบบต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งประเด็นที่พึงระวัง คือ ภาวะพึ่งพิงสูงขึ้น คนวัยแรงงานต้องรับภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ ขณะที่พื้นฐานความรู้ ทักษะ และผลิตภาพแรงงานของไทยยังต่ำ การผลิตของประเทศจะลดลงส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มผลิตภาพแรงงานในช่วงที่ประชากรวัยแรงงานมีสัดส่วนสูงจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนก่อนที่กลุ่มวัยแรงงานจะมีสัดส่วนลดลง การบริการทางสังคมรวมถึงการจัดระบบการคุ้มครองทางสังคมต่างๆ ที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอ โดยเฉพาะบริการทางการแพทย์ เนื่องจากแบบแผนการเกิดโรคเรื้อรังและโรคที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณสุขและการจ่ายผลตอบแทนเพื่อการเกษียณอายุที่จะเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันประเทศไทยมีโอกาสจากการที่ประชากรโลกโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นสังคมผู้สูงอายุ และพฤติกรรมบริการบริโภคเปลี่ยนแปลงที่นิยมบริโภคสินค้าธรรมชาติและกระแสนิยมวัฒนธรรมตะวันออก ทำให้สามารถนำจุดแข็งด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

การประเมินสถานะการพัฒนาคคนและสังคมไทยพบว่าคนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ผลการพัฒนาชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญหลายประการที่ต้องเร่งแก้ไขและเสริมสร้างให้เข้มแข็ง

การพัฒนาทางการศึกษาขยายตัวเชิงปริมาณอย่างรวดเร็ว จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็น ๘.๕ ปี ในปี ๒๕๔๘ แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ และต่ำกว่าประเทศในแถบเอเชียที่มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๐-๑๒ ปี อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรเพิ่มขึ้นทุกระดับ การเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๑.๒ ระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๔.๓ แต่คุณภาพการเรียนเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญสูง ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ๔ วิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์) ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ มาโดยตลอด รวมทั้งยังขาดความเข้มแข็งในด้านความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานด้านการคิด วิเคราะห์และสร้างสรรค์ ทักษะการอ่านของนักเรียนไทยส่วนใหญ่มีค่าไม่เกินระดับ ๒ จากทั้งหมด ๕ ระดับ

คนไทยได้รับโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้นแต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร ร้อยละ ๒๒ ของหมู่บ้านทั่วประเทศมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศมีมากขึ้น คนไทยมีคอมพิวเตอร์ใช้ ๕๗ เครื่องต่อประชากรพันคนแต่ต่ำกว่าอเมริกาที่มีอัตรา ๗๖๓ เครื่องต่อประชากรพันคน การเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ๑๑๖.๗ คนต่อประชากรพันคน แต่ยังคงต่ำกว่า ๖ เท่าเมื่อเทียบกับประเทศไอซ์แลนด์ ซึ่งเข้าถึงเครือข่ายสูงที่สุดในโลก ขณะที่ประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีความสามารถในการอ่านเขียนและคำนวณในเบื้องต้นนำไปสู่การคิดเป็นทำเป็น เพียงร้อยละ ๖๐ ของประชากร

กำลังคนระดับกลางและระดับสูงขาดแคลนทั้งปริมาณและคุณภาพเป็นจุดจุดรั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แม้แรงงานไทยที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๕.๖ ในปี ๒๕๔๕ เป็นร้อยละ ๓๙.๘ ในปี ๒๕๔๘ แต่ความต้องการของภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมมีถึงร้อยละ ๖๐ ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานไทยยังต่ำคิดเป็น ๖.๒ เหรียญสหรัฐต่อคนต่อชั่วโมงเทียบกับมาเลเซีย เกาหลี สิงคโปร์ ได้หวั่นที่มากกว่า ๑๑ เหรียญสหรัฐ

กำลังคนระดับสูงด้านวิทยาศาสตร์ยังมีสัดส่วนที่ไม่เหมาะสม และมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาต่ำ ภาคอุตสาหกรรมมีกำลังคนระดับกลางและระดับสูงน้อยกว่าร้อยละ ๒๐ บุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีอยู่เพียง ๖.๗ คน-ปีต่อประชากรหมื่นคน ในปี ๒๕๕๖ การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ ๐.๒๖ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ๗ เท่า แม้ว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อยู่ในระดับต่ำ จำนวนสิทธิบัตรที่จดทะเบียนในประเทศไทยมีร้อยละ ๐.๔ ของสิทธิบัตรทั่วโลกและร้อยละ ๗๗ เป็นของชาวต่างชาติ

การจัดบริการสุขภาพมีทั่วถึง คนไทยร้อยละ ๙๖.๓ มีหลักประกันสุขภาพ โครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพระดับชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่ การเจ็บป่วยโดยรวมลดลง แต่การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ชาย ๖๘ ปี หญิง ๗๕ ปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก แต่ยังห่างจากประเทศญี่ปุ่นที่มีอายุยืนที่สุด คือ ชาย ๗๘ ปี และหญิง ๘๕ ปี การเจ็บป่วยโดยรวมลดลงเป็น ๑,๗๙๘.๑ ต่อประชากรพันคนในปี ๒๕๕๗ แต่เนื่องจากคนไทยยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพทั้งการบริโภคและการใช้ชีวิต ทำให้การเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้เพิ่มขึ้น ทั้งการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ และมะเร็ง มีอัตราเพิ่มร้อยละ ๑๘.๔ ๑๔.๒ ๑๓.๔ และ ๔ ตามลำดับ รวมทั้งปัญหาภาวะโภชนาการเกิน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับระดับไขมันที่อยู๋ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้โรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำ เช่น โรคซาร์ส ไข้หวัดนก ไข้หวัดใหญ่ เป็นต้น ยังเป็นปัญหาสุขภาพที่เป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขอย่างจริงจัง

การลงทุนด้านสุขภาพของประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือประมาณร้อยละ ๓.๓ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นอัตราที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ ๗.๗ สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรไม่เพียงพอ ๓๐ คนต่อประชากรแสนคน ในขณะที่ญี่ปุ่นมี ๒๐๑ คน อินเดีย ๕๑ คน จีน ๑๖๔ คนต่อประชากรแสนคน และมีการกระจุกตัวของบุคลากรในบางพื้นที่โดยเฉพาะเขตเมือง

หลักประกันทางสังคมครอบคลุมแรงงานนอกระบบและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสยังไม่ทั่วถึง ปี ๒๕๕๘ แรงงานที่ประกันตนภายใต้ระบบประกันสังคมมีจำนวน ๘.๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๓ ของกำลังแรงงาน ส่วนแรงงานนอกระบบซึ่งมีกว่าร้อยละ ๗๐ ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสังคม และการเข้าถึงบริการทางสังคมของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในลักษณะการสงเคราะห์เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่ทั่วถึง

นอกจากนี้ ในภาวะที่มีความเป็นเมืองมากขึ้น คนไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แม้อัตราเสพติดมีแนวโน้มลดลงแต่พัฒนาการของยาเสพติดและการค้าในรูปแบบใหม่เป็นสิ่งที่ต้องเตรียมรับมือ อาทิ เช่น ทางอินเทอร์เน็ต ไปรษณีย์ ขณะเดียวกันการก่ออาชญากรรมยังมีแนวโน้มสูงขึ้น สัดส่วนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน เพิ่มจาก ๑๐๙.๗ คดีเป็น ๑๒๒.๑ คดีต่อประชากรแสนคน คดีชีวิต ร่างกายและเพศ เพิ่มขึ้นจาก ๖๐.๕ คดีเป็น ๗๓.๔ คดีต่อประชากรแสนคน และเด็กมีแนวโน้มกระทำผิดมากขึ้น

คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทศนคติและคุณธรรมของคนในสังคม เป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสร้างสรรค์ยังมีน้อย สื่อที่เป็นภัยและผิดกฎหมายมีการเผยแพร่มากขึ้นแม้มีมาตรการปราบปรามอย่างเข้มงวด เว็บไซต์ทางเพศเพิ่มขึ้น ๓ เท่าตัว ขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับสถาบันทางสังคม อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา มีบทบาทน้อยลงในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาศักยภาพคนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัว มีความเปราะบาง อัตราการหย่าร้างสูงขึ้นจาก ๔.๔ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๔ เป็น ๕.๐ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๘ สถาบันการศึกษา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนไม่มากเท่าที่ควร สถาบันศาสนา ยังใช้ประโยชน์จากศาสนสถานและบุคลากรทางศาสนาซึ่งมีอยู่มากมายไม่เต็มที่ และขาดความสอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมไทยที่มีความหลากหลายโดดเด่น และระบบความสัมพันธ์ที่เป็นวัฒนธรรมและเป็นรากฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทย และเป็นตาข่ายนิรภัยทางสังคม รวมทั้งมีภูมิปัญญาไทยที่มีการสั่งสม สืบทอดและรักษาไว้อย่างรู้คุณค่า มีปราชญ์และผู้รู้ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศกว่า ๑.๗ ล้านคน หากยังมีการถ่ายทอด สืบค้น ถอดความรู้ รวบรวม พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบน้อย

จากการประเมินสถานะคนและสังคมไทยประกอบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาในอนาคต ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ จึงมุ่งพัฒนาคนและสังคมไทยครอบคลุม ๓ เรื่องหลัก คือ การพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต ตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเสริมสร้างสุขภาพคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ เน้นการพัฒนาาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างคนไทยให้มีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองและความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง

๒ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมไทย

๒.๑ วัตถุประสงค์

- (๑) สร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา และเสริมสร้างสมรรถนะกำลังคน สามารถประกอบอาชีพเพื่อดำรงชีวิตและสนับสนุนการแข่งขันของประเทศ
- (๒) เสริมสร้างระบบสุขภาพที่มีคุณภาพอย่างครบวงจร ตั้งแต่การส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ สามารถลดการเจ็บป่วยและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล
- (๓) สร้างระบบคุ้มครองทางเศรษฐกิจสังคมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้คนไทยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๒.๒ เป้าหมาย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ในปี ๒๕๕๔ ดังนี้

(๑) เป้าหมายเชิงคุณภาพ

คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

(๒) เป้าหมายเชิงปริมาณ

- (๒.๑) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น ๑๐ ปี
- (๒.๒) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักของทุกระดับสูงกว่าร้อยละ ๕๕
- (๒.๓) เพิ่มกำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ
- (๒.๔) จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ คนต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน
- (๒.๕) อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น ๘๐ ปี
- (๒.๖) ลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ ๕ อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคเนื้องอกร้าย (มะเร็ง)
- (๒.๗) ผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง
- (๒.๘) ลดคดีอาชญากรรมลงร้อยละ ๑๐

๓ แนวทางการพัฒนา

เพื่อให้เป็นไปตามพันธกิจในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทัน แนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ในระยะ ๕ ปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนใน ๓ มิติ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งให้เกิดการเสริมสร้างความรู้ตามความเหมาะสมของคนทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง และสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ในขณะเดียวกัน มุ่งเสริมสร้างคนไทยให้มีสุขภาวะที่ดี ควบคู่กับการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

๓.๑ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงาน และเร่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการจัดการองค์ความรู้

(๑) การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ โดย

(๑.๑) ผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด มีภาวะผู้นำ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม และมีบทบาทดูแล ตักเตือน เผื่อแผ่ความประพฤตินั้นที่เครือข่ายติวรวมทั้งสืบค้นคนดีในสังคม เชิดชูให้เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกระดับ

(๑.๒) ปลุกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เปิดโอกาสให้คนทุกวัยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเรียนรู้ทำงานร่วมกันประสานประโยชน์ เช่น กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสาธารณประโยชน์ การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมลูกเสือและเนตรนารี และกิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น และในระดับองค์กรของทุกภาคีการพัฒนา มุ่งส่งเสริมให้มีการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

(๒) การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ โดย

(๒.๑) พัฒนาเด็กเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งเกิดให้เติบโตตามวัยอย่างเหมาะสมและพร้อมเรียนรู้ โดยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับพ่อแม่ในการดูแลสุขภาพและพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดทั้งทางจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ฝึกให้เด็กคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เป็นระบบ รู้จัก เข้าใจและสามารถควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม รู้ถึงความสามารถที่ตนมีอยู่ และร่วมมือกับผู้อื่น ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จริงและมีความสุขจากการเรียนรู้

(๒.๒) พัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้หลากหลายสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองที่บูรณาการเรื่องศีลธรรม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการลดความขัดแย้งแบบสันติวิธี เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในรากเหง้าของตน และเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่จูงใจให้เด็กสนใจและใฝ่รู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ และพัฒนาคุณภาพครูให้รู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่

(๒.๓) สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีมุ่งศึกษาสายอาชีพศึกษาเพิ่มขึ้น โดยสร้างระบบเครือข่ายผู้ประกอบการ การจัดบริการเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่องทั้งการซ่อมสร้าง พัฒนาระบบถ่ายโอนที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการส่งเสริมผู้ที่จบการศึกษาชั้นพื้นฐานและกลับสู่ภูมิภาคได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๓) พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ โดยเพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานและจัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับพื้นฐานสู่ระดับวิชาชีพ

(๓.๑) เพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานเพื่อเสริมสร้างผลิตภาพแรงงานให้สูงขึ้นทั้งการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหา ตัดสินใจ ทำงานเป็นทีม มีจริยธรรม มีวินัยในการทำงาน สามารถรองรับ และเรียนรู้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนได้ง่ายปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และพร้อมก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

(๓.๒) จัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่สอดคล้องกับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ และมีการส่งต่ออย่างเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปสู่ระดับวิชาชีพ โดย

๑) เสริมสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนทุกระดับในการพัฒนาสมรรถนะแรงงาน โดยจัดหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นที่หลากหลายสำหรับแรงงาน เพื่อสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพและเป็นช่องทางการเปลี่ยนงานตามความถนัดเหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งส่งเสริมการฝึกงานในสถานประกอบการให้กว้างขวาง

๒) ผลักดันองค์กรต่าง ๆ ในสังคม เช่น องค์กรชุมชน สถานประกอบการ สถาบันการแพทย์ สถานสงเคราะห์ เป็นต้น ให้จัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่มุ่งจัดการเรียนขั้นพื้นฐานและวิชาการด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพคนไทย เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๓) เร่งรัดการจัดทำระบบคุณวุฒิวิชาชีพในสาขาที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับความต้องการและนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้แรงงานได้รับค่าจ้างเหมาะสมกับความรู้ ทักษะและประสบการณ์ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กับการผลักดันการจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ

๔) สนับสนุนผู้ด้อยโอกาสให้ทำงานที่เหมาะสมตามศักยภาพ โดยผลักดันให้ภาคเอกชนร่วมกับชุมชนและสถาบันการศึกษาจัดการฝึกอบรมอาชีพและสร้างงานให้ผู้ด้อยโอกาสทั้งในสถานประกอบการและอาชีพอิสระ

๕) จัดทำข้อมูล ข่าวสารและความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานและความก้าวหน้าในวิชาชีพในทุกอาชีพเผยแพร่ผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ลดการถูกเอารัดเอาเปรียบและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

(๔) **เร่งสร้างกำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ** โดยมุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพในทุกสาขา โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนานักวิจัย และสร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาการทุกแขนง

(๔.๑) **ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ บนฐานการพึ่งตนเองทางวิทยาการสมัยใหม่**

๑) **เร่งผลิตนักวิจัยในสาขาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและของสังคมไทย เพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนาประเทศ** โดย

- ผลักดันให้การค้นหาเด็กที่มีอัจฉริยภาพด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและพัฒนาศักยภาพให้มีความเป็นเลิศทั้งในด้านความรู้และคุณธรรม โดยส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถเข้าถึงสันทนาการเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทั้งในโรงเรียนและชุมชน

- มุ่งผลิตนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และด้านสังคมให้สามารถบริหารจัดการความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา เน้นสาขาหลัก อาทิ เทคโนโลยี พัฒนาคน สังคม และการบริหารจัดการ และร่วมทำวิจัยกับต่างประเทศที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย

๒) **พัฒนานักวิจัยที่มีอยู่ให้มีศักยภาพ มีความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญสูงขึ้น สามารถสร้างนวัตกรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและเชิงพาณิชย์**

- ปลุกฝังคุณค่าในเรื่องความไว้วางใจให้กับนักวิจัยที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างเป็นเครือข่ายทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ สร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้

- สนับสนุนให้ทำการวิจัย พัฒนาและสร้างนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกับความหลากหลายทางชีวภาพ มุ่งสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าเพิ่ม เพิ่มผลิตภาพโดยรวม นำไปสู่การพึ่งตนเองในระยะยาว

(๔.๒) สร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาการทุกสาขาให้เป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง กำหนดมาตรการจูงใจ และกระจายแหล่งเรียนรู้ให้กว้างขวางในทุกภูมิภาค

๑) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในทุกสาขาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีที่สร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการลงทุนจากต่างประเทศ โดยผลักดันให้บริษัทข้ามชาติจัดกิจกรรมวิจัยและพัฒนาในประเทศเพิ่มขึ้น รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศควบคู่กับการสนับสนุนการร่วมลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างฐานเทคโนโลยีของตนเอง

๒) กำหนดมาตรการจูงใจที่มุ่งสนับสนุนให้นักวิจัยสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ยกเว้นภาษีทุกประเภทที่เกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาทุกสาขา จัดให้มีกลไกจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียอย่างเป็นธรรม พัฒนาระบบการแพร่กระจาย ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี และยกย่องนักวิทยาศาสตร์ไทย นักวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ ที่มีผลงานดีเด่นให้เป็นแบบอย่างสำหรับเด็กและเยาวชน

๓) กระจายและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทุกสาขาวิชา พัฒนาและยกระดับศูนย์ความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ สร้างเครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องในทุกภูมิภาค โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปสู่ภูมิภาคและชุมชน สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

(๕.๑) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนทุกช่วงวัย ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน โดย

๑) สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทุกคนในสังคมไทย ให้ความสำคัญและสนใจการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

๒) ปรับทัศนคติของสังคมให้ยกย่องผู้ที่ใฝ่ศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นคนที่มีคุณค่า มีความขยันหมั่นเพียรและสามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

๓) ส่งเสริมเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้และปรับตัวรองรับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและความรู้อย่างกว้างขวาง

(๕.๒) พัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับสภาพของเมืองและชุมชน โดย

๑) เปิดพื้นที่ทั้งสถานศึกษาและชุมชนให้เป็นสถานที่เรียนรู้ของคนในชุมชน โดยจัดกิจกรรมหลังเวลาเรียนในโรงเรียน ขยายหลักสูตรสำหรับคนทั่วไปในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย เพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะเพื่อการเรียนรู้ อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬา

๒) พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยสำรวจความต้องการของผู้เรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งให้ประโยชน์ ผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้สอน มีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการเรียนรู้เพื่อให้เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น นักการศึกษา ผู้ฝึกกีฬา ผู้นำเยาวชน บรรณารักษ์ ห้องสมุด ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ อาสาสมัคร เป็นต้น และจัดทำปฏิทินการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจของสาธารณชน รวมทั้งการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเบื้องต้นที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

(๕.๓) ปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับทุกคน โดย

๑) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยกำหนดมาตรการจูงใจ อาทิ การลดหย่อนภาษีให้ภาคเอกชนที่ร่วมลงทุน และส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในสถานประกอบการ เป็นต้น ปรับปรุงกฎ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาสถานที่เรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรม

๒) จัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าถึงผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งจัดหน่วยให้คำปรึกษาสำหรับการเรียนรู้เพื่อแนะนำการเรียนที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้สนใจเรียน

(๖) การจัดการองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของคนไทยและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย

(๖.๑) การจัดการ พัฒนาต่อยอด ใช้ประโยชน์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อรักษาองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่และเผยแพร่สู่สากล โดย

๑) จัดการความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการสืบค้น ถอดความรู้/ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนออกเป็นความรู้ที่ผู้อื่นสามารถเรียนรู้ รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูลในชุมชน และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน อาทิ การจัดทำแผนชุมชน และคุ้มครองความรู้เหล่านี้ ทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย ป้องกันมิให้ตกไปอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์

๒) สนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการปฏิบัติจริงร่วมกับปราชญ์ ผู้รู้ และผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และผลักดันให้เป็นวิชาในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา

๓) นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และนำไปผลิตสินค้าและบริการ สร้างรายได้ให้ชุมชน ควบคู่กับการทำวิจัยในพื้นที่ที่นักวิจัยในชุมชนร่วมกับสถาบันการศึกษาและภาครัฐ รวมทั้งจัดระบบการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงลึก

(๖.๒) การจัดการความรู้ระดับประเทศ ที่มุ่งสร้างศักยภาพทางการแข่งขันในเวทีโลก บนฐานของการพึ่งตนเองตามศักยภาพของคนไทย โดย

๑) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทุกสาขาให้ผลิตองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับศักยภาพของประเทศ ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง และผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่สามารถเพิ่มผลิตภาพการผลิต สร้างสรรค์คุณค่า พัฒนาคุณภาพชีวิต อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยปรับมาตรการจูงใจทางการเงินการคลัง ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาให้พัฒนาขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๒) พัฒนานวัตกรรมที่นำไปสู่การพึ่งตนเอง สามารถลดการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และปรับระบบจูงใจด้านการเงิน พร้อมกับจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเป็นระบบ ให้ความสำคัญกับการคุ้มครอง การแบ่งปันผลประโยชน์ การนำองค์ความรู้ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ มีองค์กร กลไก รับผิดชอบโดยตรง

๓.๒ การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยมุ่งสร้างความมั่นคงด้านอาหารและการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน

(๑) การพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร ที่มุ่งส่งเสริม การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ พัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพการเฝ้าระวังและการจัดการกับโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำที่ทันสถานการณ์

(๒) พลิกฟื้นแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้เพียงพอกับการดำรงชีวิตโดยเฉพาะคนยากจนและด้อยโอกาส ส่งเสริมการบริโภคที่ปลอดภัย ใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมในการเสริมสร้างสุขภาพที่ดี โดยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่มีอยู่และองค์ความรู้ใหม่ มาพัฒนาให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ สร้างและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ แทนการใช้สารเคมี รวมทั้งผสมผสานเทคโนโลยีสะอาดในการทำเกษตรกรรม

(๓) สนับสนุนให้คนไทยลด ละ เลิกพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ ควบคู่กับการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย รู้จักการป้องกันโรคเบื้องต้น มีพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสม ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เล่นกีฬา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสริมสร้างความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนในการสร้างสุขภาพที่ดีและพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เหมาะสมกับสุขภาพมากขึ้น

(๔) พัฒนาการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์แผนไทย ที่มุ่งการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจ จัดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนา และพัฒนาบุคลากรที่สามารถผสมผสานการแพทย์แผนไทย/ทางเลือกกับการแพทย์สมัยใหม่

๓.๓ การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมทั้งมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เกิดความสงบสุขในสังคม

(๑) เสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษา สืบทอดวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป โดย

(๑.๑) เสริมสร้างพ่อแม่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปลอดภัยและมั่นคงภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวรับบทบาทหน้าที่ ควบคู่กับการให้ความรู้ตามหลักวิชาการและหลักคำสอนทางศาสนาในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้เหมาะสมตามช่วงวัย รวมทั้งประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตรหลานภายใต้วัฒนธรรมไทยที่ดีงาม

(๑.๒) ส่งเสริมให้ครอบครัวนำความรู้ที่เป็นทักษะในการดำรงชีวิตมาอบรม กลุ่มญาติ ชี้แนะบุตรหลานบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงามและความพอเหมาะพอควร ประหยัดอดออม มีวินัยในการใช้จ่าย และให้รู้จักรักเหง้าของตนเองและท้องถิ่น โดยทำกิจกรรมทางสังคมและศาสนาร่วมกัน จัดสรรเวลาสำหรับการพูดคุยกับบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่กับการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมของครอบครัว และการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ

(๑.๓) เร่งขยายพื้นที่สารสนเทศและพื้นที่สาธารณะให้เด็กและเยาวชนสามารถแสดงออกทางความคิดและจินตนาการได้อย่างอิสระและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

(๒) ให้ทุกคนได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง สามารถป้องกันและบรรเทาความเสี่ยงที่เผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้และการดำรงชีวิตให้มีความมั่นคง โดย

(๒.๑) สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพและรายได้อย่างทั่วถึง โดยเร่งรัดพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่สามารถให้บริการเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพแก่คนในชุมชนได้ทั่วถึงและเชื่อมโยงกับธนาคารของรัฐและธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งเร่งรัดมาตรการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนทำให้คนในชุมชนสามารถสร้างรายได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

(๒.๒) ขยายการคุ้มครองทางสังคมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้แก่คนในชุมชน มุ่งจัดสวัสดิการสังคมให้ทั่วถึง โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ สตรีและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียง รวมทั้งส่งเสริมการออมเพื่อชราภาพ สร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจสำหรับอนาคต

(๒.๓) ส่งเสริมการออมระดับครัวเรือนที่มุ่งลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยกระตุ้นให้คนไทยมีการออมในรูปแบบต่างๆ อาทิ พันธบัตรรัฐบาล อสังหาริมทรัพย์ การประกันชีวิตและสุขภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตและส่งผลให้การออมรวมของประเทศมีเพียงพอที่จะนำมาลงทุนพัฒนาประเทศ

(๓) ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ และสงบสุข บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและได้รับการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม โดย

(๓.๑) เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกอย่างจริงจัง ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เด็กและสตรี ป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด

(๓.๒) เสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ภายใต้กรอบกฎหมาย จารีตประเพณี วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมความเสมอภาคของบทบาทหญิงและชาย โดยเฉพาะบทบาทผู้หญิงในการบริหารและการปกครองทุกระดับให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกระดับโดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือ

(๔) เร่งขยายโอกาสการเข้าถึงบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสให้ทั่วถึง โดยสนับสนุนให้สามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ทั้งการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ การเสริมสร้างสุขภาพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้หลากหลายวิธีอย่างเท่าเทียมกัน

๔ บทบาทภาคีการพัฒนา

การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมีบทบาทในการผลักดันแนวทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติบนพื้นฐานของความร่วมมือและประสานเชื่อมโยงการทำงานอย่างบูรณาการ ดังนี้

๔.๑ ภาคีรัฐ กำหนดนโยบาย มาตรการ ในการกำกับดูแล สนับสนุนและประสานการทำงานที่เชื่อมโยงทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ และติดตามประเมินผล

(๑) ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง

(๑.๑) สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพคน พัฒนากำลังคนทุกระดับร่วมกับภาคอุตสาหกรรมและสถาบันการศึกษา เร่งรัดการจัดทำระบบคุณวุฒิวิชาชีพ สร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบให้กระจายอย่างทั่วถึง และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย รวมทั้งผลักดันสถาบัน องค์กรต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถานศึกษา จัดการศึกษาที่เน้นคุณธรรมนำความรู้

(๑.๒) ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะส่งเสริมและผลักดันการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทางปัญญาอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความตระหนักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

(๑.๓) พัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร ที่มุ่งส่งเสริม การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ พัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข และเพิ่มศักยภาพในการเฝ้าระวังโรคทั้งโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำ รวมทั้งเชื่อมโยงเครือข่ายการส่งเสริมสุขภาพสู่ชุมชน

(๑.๔) กำกับดูแล ประสาน เชื่อมโยงการพัฒนาของภาคส่วนต่าง ๆ ปรับวิธีการบริหารราชการที่บูรณาการการทำงานทั้งแนวดิ่งและแนบราบ ติดตามการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ทุกช่วงวัย รวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวม

(๒) ระดับท้องถิ่น

(๒.๑) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ สามารถบริหารงบประมาณได้อย่างคุ้มค่า

(๒.๒) จัดบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีคุณภาพ ดูแลความมั่นคงและปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม สวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพ ให้ครอบคลุมประชาชนในพื้นที่

(๒.๓) สนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสุขภาวะ และจัดบริการสังคมให้ทั่วถึงโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จัดสรรงบประมาณการพัฒนาที่สมดุลทั้งเศรษฐกิจและสังคม และผลักดันการจัดทำแผนชุมชน

(๒.๔) ประสานและสนับสนุนการสืบค้น รวบรวม จัดเก็บ การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นระบบ และนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

(๒.๕) ส่งเสริมและประสานให้เกิดการรวมกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ของคนในชุมชน ในการทำกิจกรรมการพัฒนาด้านต่าง ๆ รวมทั้งสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องในการดูแล เฝ้าระวังทางสังคมทั้งในเรื่องการพัฒนาการเรียนรู้ สุขภาวะ ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน และกระบวนการยุติธรรม

๔.๒ ธุรกิจเอกชน

(๑) จัดทำบริษัทภิบาลในองค์กร ยกระดับการผลิตบนฐานความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาคุณภาพแรงงานด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการเสริมสร้างชีวิตนามัย รวมทั้งสร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจการค้า

(๒) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการผลิต บนฐานการพึ่งตนเอง และลดการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมทั้งการสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการบนพื้นฐานของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย นำไปสู่การเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

(๓) ประสานความร่วมมือกับภาครัฐและสถาบันการศึกษาในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ร่วมพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน ส่งเสริมการพัฒนาความรู้และทักษะ และศักยภาพของแรงงานในการดูดซับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

๔.๓ ประชาสังคม เป็นการรวมตัวของภาคีการพัฒนาต่างๆ ประกอบด้วย ชุมชน ประชาคม มูลนิธิ สมาคม และองค์กรพัฒนาเอกชน

(๑) สร้างผู้มีศักยภาพ/ผู้นำตามธรรมชาติให้เป็นแกนนำของประชาสังคม ริเริ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ตลอดจนเป็นแกนนำในการขยายเครือข่ายประชาสังคมไปสู่ระดับประเทศ

(๒) เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสนับสนุนการจัดการความรู้ของชุมชนอย่างเป็นระบบ สร้างความรู้ใหม่ๆ ให้คนในชุมชนมีความรู้และทักษะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างสุขภาวะที่ดี โดยประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมให้ปราชญ์ ผู้รู้ ผู้สูงอายุในชุมชน มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่

(๓) จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ดูแล พื้นฟู และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

(๔) สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนในชุมชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมการออม พัฒนาวิสาหกิจชุมชน จัดสวัสดิการชุมชน ติดตามและเฝ้าระวังทางสังคม

๔.๔ สถาบันทางสังคม ประกอบด้วย

(๑) ครอบครัว

(๑.๑) น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต หาคำความรู้ และเพิ่มพูนทักษะในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสมตามวัย และเป็นแบบอย่างที่ดี

(๑.๒) ปลุกฝังนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน สนับสนุนการเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจอย่างต่อเนื่อง ถ่ายทอดวัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม และอบรมให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ มีวินัย รับผิดชอบ เป็นคนดี มีคุณธรรม มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ

(๑.๓) ร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล แก้ไขปัญหา เฝ้าระวังชุมชนให้มีความปลอดภัย

(๑.๔) ร่วมสืบค้น รวบรวม จัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม พื้นบ้านให้เป็นระบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

(๑.๕) ผลิตและบริโภคพืชผักที่ปลอดภัยปราศจากสารพิษ นำสมุนไพรใช้ทดแทนสารเคมี ป้องกันและรักษาโรค รวมทั้งรักษาสภาพแวดล้อมของบ้าน จัดการขยะในครัวเรือน และร่วมดูแลชุมชนให้น่าอยู่อาศัย

(๒) สถาบันการศึกษา

(๒.๑) พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ค้นหาศักยภาพเด็ก และพัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัด ส่งเสริมความเป็นเลิศ เชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบการศึกษา ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

(๒.๒) พัฒนาและจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ทักษะ พื้นฐานเข้มแข็ง พร้อมต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งชี้แนะแนวทางการเข้าสู่อาชีพ เพิ่มความรู้เรื่องทักษะชีวิต ทักษะพื้นฐาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกรูปแบบ

(๒.๓) สร้างและพัฒนากำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เน้นการปฏิบัติจริงตั้งแต่ชั้นปฐมวัย ให้ผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญจากสถานประกอบการด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และผู้รู้ด้านภูมิปัญญาไทยมีส่วนร่วมถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์

(๒.๔) สร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม โดยให้ความสำคัญกับฐานทางด้านเทคโนโลยีที่พึ่งพาตนเอง นำภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับเทคโนโลยี รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้อย่างกว้างขวาง

(๒.๕) เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการของชุมชน ทำการวิจัยร่วมกับชุมชน ถอดรหัสความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย และสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชน

(๓) สถาบันศาสนา

(๓.๑) สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น และเป็นศูนย์รวมใจและที่ยึดเหนี่ยวของคนในสังคม โดยปรับรูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมให้ทันต่อยุคสมัยและกลุ่มเป้าหมาย ชี้แนะแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตตามหลักธรรม

(๓.๒) พัฒนาบุคลากรทางศาสนาให้มีศักยภาพในการจูงใจให้คนเลื่อมใสศรัทธา และปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา

(๓.๓) ผนึกพลังร่วมกับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ในการร่วมสร้างคนดีและสังคมดี โดยเน้นสร้างบทบาททางด้านการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกในการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม

(๔) สื่อสารมวลชน

(๔.๑) ผลิตสื่อสร้างสรรค์ สร้างกระแสเชิงบวกให้เกิดแก่สังคม สร้างพื้นที่ดี ให้แก่เด็กและครอบครัว และส่งเสริมให้เด็กมีบทบาทร่วมผลิตสื่อสร้างสรรค์

(๔.๒) เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ผลงานวิจัย นวัตกรรมที่หลากหลายสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เสริมสร้างความรู้ที่เพิ่มมุมมองและเปิดโลกทัศน์ และกระตุ้นให้คนไทยเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจและจุดประกายความคิดเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งการใช้สื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในบทบาท สิทธิ และหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี

(๕) องค์การระหว่างประเทศ

(๕.๑) ให้การสนับสนุนทางวิชาการในงานพัฒนา เป็นศูนย์ข้อมูล เป็นที่ปรึกษา และส่งเสริมสนับสนุนการฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อพัฒนาขีดความสามารถด้านต่างๆ ให้แก่ประเทศที่ขอรับการช่วยเหลือ

(๕.๒) ประสานการถ่ายทอดประสบการณ์ของประเทศต่างๆ และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา เพื่อสร้างทางเลือกในการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ

(๕.๓) สร้างความตระหนัก ผลักดัน ประสานและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ/เครือข่ายความร่วมมือในการช่วยเหลือ การพัฒนาและสร้างภาคีการพัฒนาระดับนานาชาติในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อหรือก่อให้เกิดการพัฒนาในระดับสากล ตลอดจนส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษาเพื่อก่อให้เกิดความสมานฉันท์

(๕.๔) ติดตามและเฝ้าระวัง รวมทั้งเสนอแนะประเด็นการพัฒนาที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในระดับโลก



บทที่ ๓

ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ

๑ บทนำ

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น และเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนทางสังคมจะเป็นพื้นฐานหลัก โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ

ชุมชนเกิดจากการรวมตัวของผู้คนทั้งในชนบทและในเมือง ในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ในอาชีพหนึ่งหรือในความสนใจร่วมกันของคนหลายอาชีพจากหลายแห่งหลายพื้นที่ การรวมตัวกันดังกล่าวมีทั้งที่เป็นมูลนิธิ เป็นสหกรณ์ สมาคม หรือรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียนรวมกันเป็นกลุ่มอาชีพ เป็นชมรม มีกติกาหลักการและกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน การเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็งมาร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตาม **ภูมิสังคม** ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อมุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจาก **ความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้** ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพิ่มพูนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมระหว่างผู้คนที่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งนี้ การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชนนอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนที่มีความเป็นองค์รวมเกี่ยวพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ซึ่งต้องอาศัยชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเสาหลักในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการให้หลุดพ้นจากความยากจนตลอดไปแล้ว ยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย

การพัฒนาที่ผ่านมา มีการกระจายอำนาจให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนามีมากขึ้น โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนชุมชนแล้วจำนวน ๓,๖๕๗ ตำบล ส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนพัฒนาอำเภอทุกชั้นตอน รวมทั้งมีส่วนร่วมตรวจสอบติดตามการดำเนินงานควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน มีวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนทั่วประเทศ ขณะนี้จำนวน ๒๘,๒๙๖ แห่ง รวมทั้ง มีการโอนเงินให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว ๗๗,๕๐๘ ล้านบาท สำหรับประชาชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน อันเป็นความก้าวหน้าของการเตรียมความพร้อมแก่ท้องถิ่นและชุมชนรองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ท้องถิ่นซึ่งจักต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความไม่สมดุลของกระบวนการพัฒนาประเทศ ประกอบกับการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำพาระบบเศรษฐกิจยุคใหม่และการสื่อสารไร้พรมแดนเข้ามา ความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ภาวะความเป็นเมืองมากขึ้น และพฤติกรรมการบริโภคเลียนแบบโลกตะวันตก ล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งสิ้น ปัจจัยดังกล่าวจะเป็นภัยคุกคามหากชุมชนขาดความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันอาจเป็นโอกาสในการพัฒนาของชุมชนได้เช่นกัน หากชุมชนสามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากบริบทการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน บนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความสามานฉันท์ มีการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมยั่งยืนนำไปสู่สภาวะดินดำน้ำชุ่ม ป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ปลอดภัย อยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสันติและเกื้อกูลเกิดความสงบสุขร่วมเย็น สามารถแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีบูรณาการ มีภูมิคุ้มกันสามารถต้านรับและใช้ประโยชน์จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน และมีบทบาทที่เข้มแข็งในการพัฒนาประเทศ

๒ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๒.๑ วัตถุประสงค์

(๑) เสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนฐานของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาซึ่งกันและกันในท้องถิ่น

(๒) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชนและการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีดุลยภาพเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันลดรายจ่าย สร้างรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

(๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศได้อย่างเกื้อกูลสามารถอนุรักษ์ ฟื้นฟู เข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมที่น่าอยู่สงบสุขและสมานฉันท์

๒.๒ เป้าหมาย

เป้าหมายเชิงคุณภาพ ให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดสวัสดิการชุมชน มีความมั่นคงด้านอาหาร มีดุลยภาพในการดำรงชีวิตภายใต้ศักยภาพของฐานทรัพยากรและวิถีวัฒนธรรมที่ดำรงในชุมชน มีการบริหารจัดการที่ดี มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และนำไปสู่การลดปัญหาความยากจน

เป้าหมายเชิงปริมาณ ให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปประกอบการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนที่ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ

๓ แนวทางการพัฒนา

๓.๑ การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการเสริมหนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน คำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้เป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดย

(๑) การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ และเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ อยู่แล้วให้มีขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ผ่านสื่อบุคคล สื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติ รวมถึงการปรับปรุงกลไกทางกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและมาตรการการเงินการคลังเพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

(๒) การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดย

(๒.๑) พัฒนารฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนในประเด็นต่างๆ อาทิ สถานะของกลุ่มต่างๆ กิจกรรมของชุมชน ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์หรือผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น โดยจัดทำเป็นแผนที่ทุนของชุมชนที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

(๒.๒) จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริง มีเครือข่ายการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการต่อยอดปรับใช้ประโยชน์ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชน อาทิ ธนาคารประชาชน สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน และกองทุนต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น พัฒนาความต้องการของชุมชนให้เป็นแผนชุมชนไปเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์จังหวัด และแผนอื่นๆ ตามความเหมาะสม

(๒.๓) ส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน โดยเชื่อมโยงความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่จริง ควบคู่กับการค้นหาผู้นำตามธรรมชาติ รุ่นใหม่ที่เข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเพียร และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว

(๒.๔) สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความหลากหลายของทุนในชุมชน ควบคู่กับการฟื้นฟูความรู้พื้นบ้าน โดยสนับสนุนบทบาทนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับนักวิจัยของสถาบันการศึกษาในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เช่น การทำเกษตรผสมผสาน และการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น โดยรวบรวมความรู้ต่างๆ อย่างเป็นระบบ เผยแพร่สู่ชุมชนและมีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์สู่การพึ่งตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

(๓) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน และการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิชุมชน รวมถึงการเฝ้าระวังช่วยเหลือเยียวยาเมื่อชุมชนเผชิญกับภัยพิบัติต่าง ๆ โดย

(๓.๑) เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อชุมชนและสื่อสาธารณะให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เช่น ความรู้ด้านโภชนาการ คำปรึกษาการใช้ชีวิตสมรสและการเป็นพ่อแม่ที่ดี วิธีการเข้ารับบริการจากรัฐ ราคาผลิตภัณฑ์การเกษตร ช่องทางการตลาด ฯลฯ รวมถึงการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านบทบาทชายหญิง การจัดกิจกรรมเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษา และสถาบันทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

(๓.๒) เสริมสร้างโอกาสและสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์สาธิตของหน่วยงานรัฐ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ฯลฯ รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกอย่างสม่ำเสมอด้วยสาระและเครื่องมือที่หลากหลายในราคาถูกลง เช่น การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม รายการวิทยุโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์ อินเทอร์เน็ตประจำชุมชน สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ

(๓.๓) เสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน โดย

๑) สนับสนุนการระดมทุนในชุมชนเพื่อการออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ การออมวันละบาท ฯลฯ เพื่อเป็นแหล่งทุนในการพัฒนาอาชีพ และจัดสวัสดิการขั้นต้นของชุมชน ควบคู่กับการสร้างวินัยในการใช้จ่าย รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีการออมสินทรัพย์อื่น ๆ ของคนในชุมชน เพื่อช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต เช่น การออมความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่า พืชผัก ผลไม้ และสัตว์ เป็นต้น

๒) สร้างประชาคมสุขภาพของชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยการทำเกษตรผสมผสานให้มีกินตลอดปี การใช้สมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นทดแทนการใช้สารเคมีและเพื่อความปลอดภัยของอาหาร ควบคู่กับการเสริมสร้างให้ชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพและเฝ้าระวังสุขภาวะของชุมชน ทั้งโรคอุบัติใหม่ โรคระบาดซ้ำ การมีสุขอนามัยที่ดีและสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ปลอดภัย

๓) เตรียมความพร้อมและยกระดับการพัฒนาคุณภาพบริการ ให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดบริการทางสังคมขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนแต่ละช่วงวัยและวิถีชีวิตในชุมชน เช่น การจัดศูนย์เด็กเล็กในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทพ่อแม่ การจัดบริการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน การดูแลสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน การให้ความช่วยเหลือ เด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชน นำอยู่แบบองค์รวมที่มุ่งสู่ความสะอาด สงบ สะดวก ความปลอดภัย และความมีระเบียบวินัย

๔) พัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการความเสี่ยงภัยของชุมชน เช่น ผลกระทบของการเปิดการค้าเสรีหรือการลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐ อาชญากรรมข้ามชาติ ที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี โดยเฉพาะประเด็นการค้ามนุษย์ ยาเสพติดและการฟอกเงิน ฯลฯ รวมไปถึงการเฝ้าระวังความเสี่ยงจากภัยพิบัติจากธรรมชาติ ความเสี่ยงจากราคาผลิตภัณฑ์การเกษตร ความเสี่ยงจากโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำ โดยมีระบบการให้ความช่วยเหลืออย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ

๕) เชื่อมโยงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน สถาบัน ทางศาสนา และสถานศึกษาในการสืบสานวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชน การฟื้นฟูค่านิยมการทำงานร่วมกัน เช่น ประเพณีลงแขก สืบชะตาลำน้ำ เป็นต้น การปฏิบัติตามหลักธรรมและการทำนุบำรุงศาสนา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันท์เครือญาติโดยเฉพาะคนยากจน การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการสร้างความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชนต่างชาติพันธุ์ วรรณคดีสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้คนในชุมชนเป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ รักและภาคภูมิใจในบ้านเกิด รวมทั้งสนับสนุนการเป็นอาสาสมัครชุมชน

๓.๒ การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทสตรีในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน โดย

(๑) สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ เช่น สหกรณ์กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติกกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ ฯลฯ พัฒนาระบบเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมการเกษตรหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลาย มีการแปรรูปและการผลิตบนฐานทรัพยากรในชุมชนให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคภายในชุมชน และนำส่วนเกินไปแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน หรือเชื่อมโยงเครือข่ายสู่ตลาดภายนอกชุมชน โดยมีข้อตกลงและผลประโยชน์ที่ยอมรับร่วมกันอย่างเป็นธรรม

(๒) รมรงค์และส่งเสริมภาคการผลิตและบริการในการเคลื่อนย้ายเครื่องจักรหรือกิจกรรมบางส่วนไปสร้างอาชีพและการจ้างงานในท้องถิ่นและพื้นที่ห่างไกล เพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมืองหลวงและเมืองใหญ่ ทำให้ครอบครัวอบอุ่นอยู่พร้อมหน้าทุกวัย มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและมีแกนนำ/ผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนควบคู่ไปด้วย

(๓) ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจบนหลักของความโปร่งใส ใช้ฐานทรัพยากรในพื้นที่ อาทิ การสร้างโรงงานไบโอดีเซล เกษตรอินทรีย์ หัตถกรรม บริการสุขภาพและสปา ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและลองสเตย์ เป็นต้น และเชื่อมโยงการค้าการลงทุนระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับวิสาหกิจขนาดกลางและหรือวิสาหกิจขนาดใหญ่ สร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงธุรกิจตลอดห่วงโซ่การผลิต โดยทบทวนกฎ ระเบียบ และกฎหมายให้เอื้อต่อการร่วมทุน และการให้มีระบบการบริหารจัดการที่ดี

(๔) สนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น อาหารสุขภาพ หัตถกรรม บริการสุขภาพ บริการการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยรักษาคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็งเมื่อนำภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไปต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์

(๕) พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนพิการที่สอดคล้องกับความหลากหลายของอาชีพในชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

๓.๓ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดย

(๑) สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต รวมทั้งกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นให้ชุมชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม อาทิ การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่นเพื่อความมั่นคงด้านอาหารและเป็นสมุนไพรเพื่อรักษาโรค โดยไม่ส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหาร การจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง การบริหารจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมือง เช่น ชยะ น้ำเสีย เป็นต้น ตลอดจนโอกาสให้ได้รับการชดเชยหากเกิดการทำลายทรัพยากรของชุมชน โดยกิจการอื่นนอกชุมชน

(๓) เสริมสร้างขีดความสามารถและองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นภาคีหลักในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการป่าและพื้นที่อนุรักษ์ การจัดการลุ่มน้ำ การจัดการและฟื้นฟูป่าชายเลน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีการใช้และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างยุติธรรม

๔ บทบาทของภาคีการพัฒนา

ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง ชุมชนมีการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นชุมชนที่น่าอยู่ มีความสุข และมีการเชื่อมต่อกันระหว่างชุมชนเป็นเครือข่ายขยายผลเพื่อการพัฒนาทั่วประเทศ แต่ละภาคีพัฒนามีบทบาท ดังนี้

๔.๑ ภาคีรัฐ

(๑) ส่วนกลาง

(๑.๑) บริหารสังคมโดยการเชื่อมโยงแผนทุกระดับ ตั้งแต่แผนพัฒนาระดับชาติ แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด แผนท้องถิ่นและแผนชุมชน อย่างเป็นขั้นเป็นตอน รวมทั้งบูรณาการกิจกรรมภายใต้วาระแห่งชาติด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านยาเสพติด การแก้ปัญหาความยากจน ด้านเมืองไทยแข็งแรง การแก้ปัญหาใช้หัวदनก ฯลฯ โดยใช้ชุมชนเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน

(๑.๒) ประสานและอำนวยความสะดวกให้ภาคีต่าง ๆ ทั้งระดับชาติ จังหวัด ศตจ. ศตส. อปท. องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มปราชญ์/แกนนำชุมชนมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณและวิชาการ

(๑.๓) ปรับปรุงกฎ ระเบียบ กฎหมาย เครื่องมือด้านการเงิน การคลัง การระดมทุนนอกระบบงบประมาณ รวมทั้งการลดการนำเข้าสารเคมีด้านการเกษตร การลดภาษีหรือลดหย่อนค่าใช้จ่ายให้แก่ธุรกิจเอกชนที่สร้างอาชีพในชุมชน การร่วมทุนในชุมชน

(๑.๔) กระจายอำนาจการบริหารจัดการด้านบริการขั้นพื้นฐานสู่ท้องถิ่นและชุมชน พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพการดำเนินงานแก่ อปท. ทั้งในด้านการเงิน ด้านปัจจัยสี่ การดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของประชาชนและชุมชน ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมในส่วนที่เกินขีดความสามารถของท้องถิ่น

(๑.๕) ปรับวิถีคิดของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้มีมุมมองในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม เป็นผู้หนุนเสริมศักยภาพ ชุมชน อำนาจความสะดวกให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง ตลอดทั้งทำความเข้าใจกับแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มบทบาทในการดำเนินการและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

(๑.๖) สร้างระบบเตือนภัยทางสังคมที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับชุมชน จังหวัด ระดับชาติ และนานาชาติ โดยเฉพาะการเฝ้าระวังผลกระทบต่อชุมชนตามแนวชายแดนที่มีแนวโน้มการเกิดอาชญากรรมข้ามชาติ เนื่องจากการเคลื่อนย้ายคนโดยเสรีทั้งในเรื่องการค้ามนุษย์ ยาเสพติดและการฟอกเงิน

(๒) ส่วนท้องถิ่น

(๒.๑) นำแผนชุมชนมาประกอบการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่นและผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการระดมทรัพยากรภายในพื้นที่รับผิดชอบทั้งจากภาครัฐ เอกชน พัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

(๒.๒) จัดบริการทางเศรษฐกิจและสังคมขั้นพื้นฐานให้ชุมชนอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน การศึกษา สาธารณสุข และการคุ้มครองทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน

(๒.๓) ประสานความร่วมมือระหว่างภาคีการพัฒนาต่างๆ ในทุกระดับตั้งแต่ชุมชน จังหวัด กลุ่มจังหวัด ภูมิภาค และประเทศ ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมการพัฒนาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างกว้างขวางในหลายมิติ พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีมาตรการทางสังคมเพื่อเฝ้าระวังและตรวจสอบบริการต่างๆ ให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม โดยมีมาตรการคุ้มครองผู้ที่ทำประโยชน์เพื่อชุมชน/สังคม

(๒.๔) พัฒนาระบบข้อมูลท้องถิ่น ให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การรวมกลุ่มและการจัดกิจกรรมของชุมชน ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์หรือผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชน ประสานสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และเปิดเวทีให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการร่วมพัฒนาและเป็นแกนในการจัดการองค์ความรู้

(๒.๕) พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลของชุมชน และจัดทำตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น ตัวชี้วัดความสุขของชุมชน ทั้งความสุขภายในจิตใจ เช่น การเข้าถึงหลักศาสนา ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นต้น และความสุขภายนอก เช่น การมีครอบครัวอบอุ่น การมีปัจจัยสี่พอเพียง การมีหลักประกันในชีวิต เป็นต้น

๔.๒ ภาคเอกชน

(๑) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำวิจัยร่วมกับชุมชน เป็นหุ้นส่วนของชุมชนในการต่อยอดภูมิปัญญา ประสานและสร้างความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจและชุมชน

(๒) สนับสนุนทรัพยากร วิทยากร สร้างอาชีพในชุมชน และร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน รอบสถานประกอบการ ให้มีกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสังคม รวมทั้งมีการผลิตสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงามของชุมชน

(๓) สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน การบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน การสร้างผู้ประกอบการใหม่ ร่วมสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนจากความหลากหลายทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน สนับสนุนทั้งในรูปแบบเงินทุน โอกาสทางการตลาด องค์ความรู้ โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๔.๓ ชุมชน (ประชาชน/ประชาคม)

(๑) รวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาฐานข้อมูลชุมชน กำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยการคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลชุมชน มาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริงบนฐานองค์ความรู้และศักยภาพของชุมชน ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่าย และจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

(๒) ริเริ่มและเป็นแกนนำจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เชื่อมโยงบทบาทระหว่างบ้าน สถาบันศาสนา โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างเครือข่ายการดูแลคุ้มครอง การจัดสวัสดิการสังคมภายในชุมชน รวมถึงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทุกประเภท และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๓) จัดให้มีมาตรการทางสังคมในชุมชน ติดตาม ตรวจสอบบริการต่างๆ สร้างธรรมาภิบาลในชุมชน และให้มีมาตรการคุ้มครองผู้ที่ทำประโยชน์เพื่อชุมชน/สังคม

๔.๕ สถาบันทางสังคมอื่น ๆ

(๑) องค์กรพัฒนาเอกชน

(๑.๑) มีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชน เป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบริหารจัดการ

(๑.๒) เป็นหน่วยเติมเต็มช่วยเหลือเกื้อกูลในเรื่องที่ชุมชนขาดแคลน ประสบปัญหาเร่งด่วนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการดูแลและเยียวยาผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ

(๒) สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ

(๒.๑) ทำวิจัยร่วมกับชุมชนโดยชุมชนเป็นนักวิจัยหลัก ถอดรหัสความรู้ที่อยู่ในตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลและที่ปรึกษาของชุมชน

(๒.๒) สร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชนของตนเอง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเกิดรายได้แก่ชุมชน

(๒.๓) กระตุ้นเผยแพร่ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ เช่น ภาษาต่างประเทศ ผลของภาวะโลกร้อนต่อระบบนิเวศและการทำมาหาเลี้ยงชีพ ภัยไซเบอร์ ฯลฯ

(๓) สถาบันศาสนา

(๓.๑) ปลุกฝังทัศนคติและแนวธรรมะปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

(๓.๒) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ชุมชนและสถาบันครอบครัวในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และการสืบสานจารีตประเพณี

(๓.๓) เป็นศูนย์รวมใจเชื่อมโยงสายใยของคนให้มาร่วมในการพัฒนาครอบครัวชุมชน

(๔) สื่อ

(๔.๑) เป็นแกนกลางในการไหลเวียนข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการปรับตัวของชุมชน กระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องให้แก่ชุมชนผลกระทบการค้าเสรีการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งสินค้าและบริการ ตลอดทั้งการสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ของประชาชน ชุมชน

(๔.๒) ปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม สร้างค่านิยมรักถิ่น ครอบครัวยุบอุ่น พฤติกรรมดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดีงามแก่เด็กและเยาวชนและสังคมไทย และทั้งร่วมกันดูแลฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๔.๓) สอดแทรกสาระสร้างสรรค์สังคมในสื่อทุกรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและครอบครัว และเปิดโอกาสให้เด็กมีบทบาทร่วมผลิตสื่อสร้างสรรค์ เช่น สื่อสะท้อนการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเฝ้าระวังทางสังคมและการเผยแพร่ความรู้ เป็นต้น

(๔.๔) ใช้สื่อในชุมชนทุกรูปแบบในการให้ความรู้/สร้างค่านิยมที่ดีแก่ชุมชน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอันตราย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างกิจกรรมให้ครอบครัว การสร้างสำนึกรักบ้านเกิด การเชิดชูคนดี และการสร้างระเบียบวินัยของคน ชุมชน เป็นต้น



บทที่ ๔

ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

๑ บทนำ

จากความท้าทายที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญในระยะต่อไป และจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยังมีอยู่ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ยั่งยืนและมั่นคงในระยะยาวต้องเร่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามหลักการ “ความเพียงพอ” ที่มุ่งใช้ “ความมีเหตุผล” พิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่จะได้รับอย่างรอบคอบ พัฒนาด้วย “ฐานความรู้” ทั้งจากภายนอกและภูมิปัญญาที่สั่งสมภายในประเทศเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างชาญฉลาดและรู้เท่าทัน มุ่งให้เกิดการขยายตัวที่สมดุลทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ โดยอาศัย “การพึ่งพาร่วมมือกัน” มากกว่าการมุ่งแข่งขันเอาชัยชนะเพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ จำเป็นต้องเร่งปรับโครงสร้างการผลิตให้เศรษฐกิจภายในประเทศที่มาจากวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชนมีฐานการผลิตที่ใหญ่ขึ้นและเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการพัฒนาเครือข่ายรวมกลุ่มกันเป็นคลัสเตอร์ (Cluster) และเชื่อมโยงการผลิตในช่วงต้นน้ำหรือปลายน้ำเข้ากับภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันได้มากขึ้น พร้อมกับการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ (Value Creation) ในประเทศไทยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาและบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การผลิตสินค้าและบริการในประเทศไทยก้าวไปสู่การผลิตที่ใช้ “ฐานความรู้และนวัตกรรม” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ อันจะทำให้การผลิตสินค้าและบริการในทุกสาขาสามารถใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ มีการออกแบบที่สร้างตลาดเฉพาะได้ และมีแบรนด์ของประเทศไทยเองที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในตลาด และสินค้าและบริการมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล

การปรับโครงสร้างการผลิตยึดหลักความมีเหตุผลจากการวิเคราะห์และทำความเข้าใจในสถานะของประเทศที่เป็นไปอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเช่นในอดีต หากแต่จะใช้จุดแข็งการผลิตที่มี เพื่อสร้างฐานการผลิตที่แข็งแกร่งและประเทศไทยมีความได้เปรียบ โดยภาคเกษตรของไทยจะพัฒนาเป็นฐานอาหารที่มีความปลอดภัยและเพียงพอ ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเคลื่อนสู่ระดับห่วงโซ่มูลค่าที่สูงขึ้น ภาคบริการอาศัยจุดแข็งทางด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทยเป็นแนวทางในการพัฒนา และภาคบริการมีฐานที่กว้างขึ้นจากความก้าวหน้าของการบริการทางการศึกษา สาธารณสุข บริการด้านโทรคมนาคมและการสื่อสาร และบริการทางการเงิน นอกจากนี้ต้องมีการสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตที่จะช่วยยกระดับห่วงโซ่มูลค่าของทั้งระบบการผลิตและการบริการ โดยมีการปรับใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมที่จะช่วยให้การผลิตและการบริโภคประหยัดการใช้พลังงานและทรัพยากรอื่น ๆ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีปัจจัยสนับสนุนจาก

(๑) การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิตและส่งเสริมมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน (๒) การปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ (๓) การปรับโครงสร้างภาษีให้สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปและสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศ การส่งเสริมการลงทุนที่จะสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาฐานเศรษฐกิจให้มีความแข็งแกร่ง และ (๔) การสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาสังคมของประเทศ

ขณะเดียวกัน จำเป็นต้องสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ” เพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยคุกคามจากภายนอก โดยเฉพาะการเปิดเสรีทางการค้าและการเคลื่อนย้ายด้านเงินทุนและกลไก “การบริหารความเสี่ยง” ที่เหมาะสมทั้งในตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน ตลาดแรงงานและตลาดปัจจัยการผลิตอื่น เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเก็งกำไรและความผันผวนภายในประเทศหรือจากภายนอกประเทศ ทั้งนี้จะต้องพัฒนาปัจจัยแวดล้อมในหลายด้านให้เข้มแข็งทั้งในส่วนของการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรดำเนินการ และให้มีองค์ความรู้และการบริหารจัดการที่ดีเป็นเครื่องมือในการสร้าง “สมดุล” ระหว่างประสิทธิภาพ คุณภาพ และปริมาณทั้งในกระบวนการผลิตและพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งการสร้าง “ภูมิคุ้มกันและระบบประกันความเสี่ยง” จะประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดความอ่อนไหวด้านพลังงานของเศรษฐกิจไทย การบริหารเศรษฐกิจมหภาคให้มีความเหมาะสม การส่งเสริมการออมให้เพียงพอเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนของประเทศและลดการพึ่งพิงเงินทุนจากต่างประเทศโดยเฉพาะการพึ่งพิงในรูปของเงินกู้และเงินทุนระยะสั้น ตลอดจนลดพฤติกรรมกรรมการบริโภค ที่ฟุ่มเฟือยจนไร้ขอบเขต ซึ่งจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด รวมทั้งเป็นการสร้างหลักประกันสำหรับประชาชนในช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางที่จะทำให้อุตสาหกรรมของสังคมมีวิถีชีวิตที่ “พอประมาณ” มีการใช้จ่ายและลงทุนอย่างสมเหตุสมผลบนพื้นฐานการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในแนวทางดังกล่าวจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับการส่งเสริม “การแข่งขันที่เป็นธรรม” โดยอาศัยกลไกตลาดที่มีประสิทธิภาพที่จะสะท้อนต้นทุนและราคาที่แท้จริง และการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบในการป้องกันการผูกขาดทางการค้าและการลงทุนและในการรักษามาตรฐานสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและมีการคุ้มครองผู้บริโภคที่เหมาะสม อาทิ การบังคับใช้กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบการเงินฐานรากเพื่อเป็นช่องทางในการระดมทุนในระดับชุมชนและหมู่บ้านและส่งเสริมการออม การปรับโครงสร้างภาษีให้มีความเป็นธรรม และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

ดังนั้น แนวทางหลักในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืนในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ จึงประกอบด้วย ๓ แนวทางหลัก คือ (๑) แนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตให้ผลิตภาพการผลิตและคุณค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศไทยสูงขึ้น บนฐานความรู้และความเป็นไทย (๒) การสร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงสำหรับตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน ตลาดปัจจัยการผลิต และระบบการคลัง และ (๓) การส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายรายได้

๒ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๒.๑ วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิต เพื่อให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

(๒) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

(๓) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งการสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

๒.๒ เป้าหมายการพัฒนา

การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้โครงสร้างเศรษฐกิจมีความสมดุลและยั่งยืน ดังนี้

(๑) ด้านการผลิตกำหนดเป้าหมายผลิตภาพการผลิตรวมสูงขึ้นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ ต่อปี และประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายให้สัดส่วนการส่งออกในตลาดโลกเพิ่มขึ้น ในขณะที่การดำเนินการพัฒนาในแนวทางที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายการผลิต ทุน และพลังงาน จะทำให้ฟั๊งพากการนำเข้าในสัดส่วนที่ต่ำลง ทั้งนี้โดยกำหนดเป้าหมายการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาเป็นร้อยละ ๐.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และกำหนดเป้าหมายที่จะลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์จากร้อยละ ๑๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ในปี ๒๕๔๘ เป็นร้อยละ ๑๓ ภายในปี ๒๕๕๔

โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีความสมดุลขึ้นระหว่างภาคเศรษฐกิจภายในประเทศ และภาคการค้าระหว่างประเทศ โดยกำหนดเป้าหมายให้สัดส่วนอุปสงค์ในประเทศต่อภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่วัดด้วยผลรวมของมูลค่าการส่งออกและการนำเข้าสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๗๑ ในปี ๒๕๔๘ เป็นร้อยละ ๗๕ ภายในปี ๒๕๕๔

สำหรับสาขาการผลิตของประเทศ ฐานการผลิตจากภาคเกษตร เกษตรแปรรูปและภาคบริการทั้งบริการท่องเที่ยว บริการการศึกษา บริการสาธารณสุข และบริการทางการเงินจะมีขนาดใหญ่ขึ้นและผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายมากขึ้น สำหรับภาคอุตสาหกรรมโครงสร้างมีรากฐานของกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ และอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ ที่เข้มแข็งขึ้นเพื่อใช้เป็นช่องทางตลาดกับกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ โดยกำหนดเป้าหมายให้สัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในปี ๒๕๔๘ เป็นร้อยละ ๑๕ ภายในปี ๒๕๕๔

(๒) การพัฒนาให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพมากขึ้น กำหนดเป้าหมายอัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐-๓.๕ ต่อปี อัตราการว่างงานต่ำไม่เกินร้อยละ ๒ ของกำลังแรงงาน การบริหารการคลังมีประสิทธิภาพทำให้นี้สาธารณะมีสัดส่วนไม่เกินร้อยละ ๕๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และสัดส่วนการออมรวมของประเทศอยู่ที่ระดับร้อยละ ๓๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศภายในปี ๒๕๕๔ โดยเป็นการเพิ่มขึ้นทั้งจากฐานการออมครัวเรือน ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐ อันเนื่องมาจากการส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบและการสร้างฐานรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ประเทศมีความเสี่ยงจากการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดลดลง โดยกำหนดเป้าหมายการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเฉลี่ยต่อปีไม่เกินร้อยละ ๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และการใช้พลังงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยกำหนดเป้าหมายความยืดหยุ่นของการใช้พลังงานในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ไม่เกิน ๑ : ๑ ต่ำกว่าเฉลี่ย ๑.๕ : ๑ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ และสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนเป็นร้อยละ ๘.๐ รวมทั้งลดสัดส่วนการใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดการใช้ น้ำมันในภาคการขนส่งให้เหลือร้อยละ ๓๐ ของการใช้พลังงานทั้งหมดจากระดับร้อยละ ๓๘ ในปัจจุบัน

(๓) การสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและพัฒนาให้เป็นฐานที่ใหญ่ขึ้นของระบบเศรษฐกิจ มีผู้ประกอบการใหม่เพิ่มขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายให้ผลิตภัณฑ์และบริการที่ผลิตและให้บริการโดยวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จากสัดส่วนร้อยละ ๓๙.๔ ในปี ๒๕๔๘ และจากเศรษฐกิจฐานรากที่ใหญ่ขึ้น กลไกตลาดที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นรวมทั้งการดำเนินงานของตลาดล่วงหน้าสินค้าเกษตร การจัดระบบพื้นที่ทางการเกษตรที่จะช่วยสร้างเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร การลงทุนด้านสังคมของรัฐ และการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานและการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสม จะทำให้มีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น โดยได้กำหนดเป้าหมายให้รายได้ของกลุ่มที่รายได้สูงสุดร้อยละ ๒๐ แรกมีสัดส่วนไม่เกิน ๑๐ เท่าของรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ ๒๐ ภายในปี ๒๕๕๔

๓ แนวทางการพัฒนา

การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน นั้นให้ความสำคัญกับการปรับฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้ใหญ่ขึ้น ให้มีการปรับตัวในการเพิ่มผลิภาพการผลิตได้ใกล้เคียงกับภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น และพัฒนาระบบภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์ และสร้างกลไกที่จะทำให้มีการกระจายผลประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและมีการแข่งขันที่เป็นธรรม ซึ่งประกอบด้วยแนวทางสำคัญ คือ (๑) การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตและการบริการบนฐานการเพิ่มคุณค่าสินค้าและบริการจากองค์ความรู้และนวัตกรรม และการบริหารจัดการที่ดี มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบ และพัฒนาระบบมาตรฐานในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต (๒) การสร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจที่มี

ประสิทธิภาพ โดยการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือก และการส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบ และ (๓) การสนับสนุนให้เกิดแข่งขันที่เป็นธรรม และการสร้างเครื่องมือและกลไกในการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึงเพื่อให้การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจช่วยแก้ปัญหาค่าความยากจน และมีกระจายรายได้ที่ดีขึ้น โดยมีสาระสำคัญของแนวทาง ดังนี้

๓.๑ แนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการถ่ายทอดและต่อยอดเทคโนโลยี และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ เพื่อผลักดันยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ

(๑) การปรับโครงสร้างภาคเกษตร ให้ประเทศไทยมีความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก เป็นแหล่งผลิตไฟเบอร์และวัสดุเพื่อสนับสนุนสาขาอื่นนอกจากเป็นแหล่งผลิตอาหาร และสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรที่มีโอกาสใหม่ เช่น พลังงานทดแทน สินค้าที่มาจากฐานการผลิตบนความหลากหลายทางชีวภาพ และสินค้าที่สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป รวมทั้งเป็นฐานรายได้ที่มั่นคงของเกษตรกร โดย

(๑.๑) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าอาหารเพื่อให้เป็นแหล่งการผลิตอาหารแปรรูปที่สำคัญของโลกที่มีคุณภาพมาตรฐาน และความปลอดภัยของอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคสินค้าในระยะยาว โดยมีสินค้าเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กุ้ง ไข่ เนื้อ ผักและผลไม้

(๑.๒) สนับสนุนการผลิตและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรที่มีใช้อาหาร (Non-Food) และมีโอกาสใหม่ทางการตลาด ได้แก่ สมุนไพร พืชเส้นใย รวมทั้งส่งเสริมการผลิตพืชที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเป็นพลังงานทดแทน เช่น ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลัง อ้อย

(๑.๓) สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างมูลค่าสินค้า เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและมีมูลค่าสูงบนพื้นฐานการใช้องค์ความรู้ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวและการรักษาคุณภาพผลผลิตการเกษตร

(๑.๔) พัฒนาสถาบันเกษตรกร กระบวนการจัดทำแผนชุมชน และวิสาหกิจชุมชนในการสร้างเครือข่าย และเป็นกลไกในการเชื่อมโยงการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) ระดับชุมชนกับประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่ได้รับโอกาสจากข้อตกลงการค้าเสรี

(๑.๕) ส่งเสริมการทำเกษตรที่ยั่งยืน อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน มีผลผลิตที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาและมีมูลค่าผลผลิตสูง โดยเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตและมีการขยายพื้นที่การทำเกษตรแบบยั่งยืนให้มากขึ้น

(๑.๖) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการสร้างตราสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปของไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้บริโภคทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการขยายตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่มีการเพิ่มมูลค่า

(๑.๗) จัดระบบการใช้ที่ดินการเกษตร และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิต และควบคุมพื้นที่ชลประทานให้ใช้เป็นพื้นที่สำหรับการผลิตในภาคเกษตรตลอดไป

(๒) การปรับโครงสร้างภาคอุตสาหกรรม ให้เป็นฐานการผลิตระดับภูมิภาคและโลก สำหรับอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูง และวางรากฐานให้กับอุตสาหกรรมใหม่ที่มีศักยภาพและแนวโน้มที่ดี บนพื้นฐานการสร้างมูลค่าโดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม โดย

(๒.๑) ลงทุนเพื่อสร้างและพัฒนาต่อเชื่อมห่วงโซ่มูลค่า รวมทั้งขับเคลื่อนอุตสาหกรรมใหม่ที่มีศักยภาพสูง เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมแพชั่น อุตสาหกรรมอุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานและที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรมแผงวงจรไฟฟ้าและฮาร์ดดิสต์ไดรฟ์ (HDD) วิทยุและโทรทัศน์ และอุตสาหกรรมใหม่ (New Wave Industries) เช่น อุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ อุตสาหกรรมวัสดุชีวภาพ และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (Nutra-Ceutical) ซึ่งเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องด้านชีวภาพที่เป็นศักยภาพของไทยในอนาคต

(๒.๒) จัดทำแผนที่นำทางการบริหารจัดการสิทธิบัตร เพื่อให้ผู้ประกอบการใช้ต่อยอดในการผลิตผลิตภัณฑ์เป้าหมายในกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ และกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูงที่แข่งขันได้ดีอยู่แล้ว

(๒.๓) สร้างระบบวิจัยในเชิงประยุกต์อย่างบูรณาการ เพื่อมุ่งสร้างนวัตกรรม ทั้งในรูปของผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต โดยการส่งเสริมการสร้างขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี ตั้งแต่การได้มาและการเข้าถึงเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และการสร้างขบวนการเชื่อมโยงทั้งระหว่างและภายในองค์กร รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ได้มา หรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถปรับปรุง วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อสร้างความพิเศษและแตกต่าง

(๒.๔) ส่งเสริมสถาบันเฉพาะทางให้มีบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนในการพัฒนาอุตสาหกรรม กลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยใช้แนวทางคลัสเตอร์ และจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานและระบบอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศูนย์ทดสอบผลิตภัณฑ์ และศูนย์รับรองมาตรฐาน เป็นต้น

(๒.๕) สร้างหรือสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการที่เกื้อหนุนต่อการสร้างนวัตกรรม โดยใช้ระบบบ่มเพาะธุรกิจ ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบสนับสนุนอื่น ๆ ได้แก่ แหล่งเงินทุน และกระบวนการจัดองค์ความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

(๒.๖) พัฒนาบุคลากรทั้งในระบบและการฝึกอบรมให้มีความเก่ง/ความชำนาญ โดยสถาบันการศึกษาและสถาบันอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการที่จะยกระดับอุตสาหกรรมรายสาขา ควบคู่ไปกับการสร้างสำนึกและทักษะให้เกิดพฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยทางอุตสาหกรรม (Industrial Habit) และสร้างและพัฒนาบุคลากรที่มีความต้องการสูงในอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยเฉพาะบุคลากรในอุตสาหกรรมแฟชั่น ยานยนต์ และแม่พิมพ์ เป็นต้น

(๒.๗) พัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม สำหรับอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและโอกาสด้านตลาด ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจ ในอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพที่ต้องปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการพัฒนาการรวมกลุ่มในเชิงอุตสาหกรรมและในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะในสาขาอาหาร ยานยนต์ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนผู้ประกอบการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent) และติดตามประเมินผลการพัฒนาคลัสเตอร์ในภาคการผลิตและบริการภายใต้แนวทางการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม

(๓) การปรับโครงสร้างภาคบริการ ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ โดยพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาค บนฐานความโดดเด่นและหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นไทย และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดธุรกิจบริการครอบคลุมระดับภูมิภาค บนฐานการสร้างแตกต่างและความชำนาญเฉพาะด้านของบริการที่สำคัญได้แก่ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพและสปา ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก ธุรกิจบริการทางการเงิน ธุรกิจบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ธุรกิจการก่อสร้างและธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น

(๓.๑) ฟื้นฟู พัฒนา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถานในเชิงกลุ่มพื้นที่ และเสริมสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อสร้างสินค้าท่องเที่ยวใหม่ๆ แก่ธุรกิจการท่องเที่ยวไทย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดท่องเที่ยวโลก

(๓.๒) ส่งเสริมการลงทุน พัฒนาธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจ ได้แก่ ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจศูนย์ประชุมและแสดงสินค้า การพำนักระยะยาว การจำหน่ายซื้อสินค้า สินค้าโอท็อป และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้น

(๓.๓) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของธุรกิจและบริการที่มีศักยภาพให้เป็นที่ยอมรับ นำเชื่อถือ และตอบสนองความต้องการของตลาดโลก รวมทั้งเพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีภาคบริการ บนฐานความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยเฉพาะธุรกิจบริการที่มีศักยภาพในการดึงดูดลูกค้ามาใช้บริการในประเทศ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการด้านสุขภาพ และธุรกิจภาพยนตร์ไทย เป็นต้น

(๓.๔) ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวและกลุ่มลูกค้าธุรกิจบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาฐานตลาดเดิมและขยายตลาดใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพ เช่น ตลาดรัสเซียและกลุ่มประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของรัสเซีย ตลาดตะวันออกกลาง และตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดร่วมกัน

(๓.๕) พัฒนาปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมเพื่อการเข้าถึงและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว มาตรฐานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการปรับปรุงกฎระเบียบข้อกฎหมาย การพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจ และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ และขีดความสามารถการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๓.๖) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นกับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อช่วยสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน

(๔) การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต

(๔.๑) บริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการสั่งสม การสร้าง การแพร่กระจาย และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ในเชิงพาณิชย์ และมีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมเข้าสู่เศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ ดังนี้

๑) พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้สามารถรองรับกับเทคโนโลยีใหม่ๆ และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทั้งในระดับนักวิจัย นักเรียน นักศึกษา ครูและอาจารย์

๒) พัฒนาและผลิตองค์ความรู้และเทคโนโลยี ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาระบบการได้มาซึ่งองค์ความรู้และเทคโนโลยี วิจัยและพัฒนา ตามศักยภาพของคนไทยและนำมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓) สนับสนุนการทำวิจัย พัฒนา นวัตกรรม และผลักดันไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมีการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดตั้งกองทุนรัฐร่วมเอกชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรมเป้าหมาย จัดตั้งบริษัทร่วมทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีและหน่วยบ่มเพาะเทคโนโลยี เร่งสร้างนวัตกรรมรุ่นใหม่ ๆ และจัดตั้งศูนย์ขยายนวัตกรรมต้นแบบ เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

๔) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตและสังคม โดย

- เร่งพัฒนาและยกระดับศูนย์แห่งความเป็นเลิศเฉพาะทาง ในสาขาเทคโนโลยีที่สำคัญในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานวิจัย

- พัฒนาระบบการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสนับสนุนให้มีการนำผลงานวิจัยและพัฒนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ โดยให้มีการจัดตั้งสำนักงานอนุญาตเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แก่มหาวิทยาลัย การแบ่งปันผลประโยชน์ และสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม เพื่อนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีไปพัฒนาหรือต่อยอดในเชิงอุตสาหกรรม

(๔.๒) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิต ภาคธุรกิจ และภาคบริการของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและการบริหารจัดการโลจิสติกส์ และระบบสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดย

- พัฒนาเครือข่ายโลจิสติกส์ในประเทศให้เชื่อมโยงอย่างบูรณาการทั้งเครือข่ายภายในและการเชื่อมโยงไปสู่ต่างประเทศ โดยการพัฒนาระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ระบบการขนส่งสนับสนุน (Feeder) รวมทั้งศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าตามจุดยุทธศาสตร์ฐานการผลิตของประเทศ รวมทั้งยกระดับประสิทธิภาพกระบวนการอำนวยความสะดวกทางการค้า

- ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการโลจิสติกส์ในภาคการผลิตให้เชื่อมโยงถึงกันตลอดห่วงโซ่อุปทาน และพัฒนารัฐกิจการให้บริการโลจิสติกส์ บุคลากร และกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

- สนับสนุนการใช้รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการขนส่งเพื่อการประหยัดพลังงาน โดยเฉพาะระบบขนส่งทางราง ทางน้ำ และทางท่อให้มากขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนการใช้พลังงานในภาคขนส่งไปสู่รูปแบบที่มีต้นทุนต่ำ การประยุกต์ใช้วิธีการจัดการขนส่งที่ทันสมัย และการใช้เทคโนโลยีการขนส่ง เพื่อนำไปสู่การลดต้นทุนการขนส่งทั้งในระดับธุรกิจและระดับประเทศ

- พัฒนาโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย ประหยัดเวลา และลดการใช้พลังงาน

- พัฒนาโครงข่ายและบริการสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุนและมุ่งเน้นให้มีการแข่งขันด้านการให้บริการอย่างเสรี เพื่อสนับสนุนภาคการผลิต ภาคธุรกิจ และบริการ รวมทั้งรองรับการพัฒนาระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับให้บริการแก่ประชาชน และภาคธุรกิจ

๒) บริหารจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่โปร่งใส มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย โดย

- สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ การยอมรับและความโปร่งใสในการดำเนินโครงการ

- มุ่งเน้นให้มีการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ และการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม สังคมและชุมชน และสุขภาพของประชาชนอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้แน่ใจว่าโครงการมีความคุ้มค่าในการลงทุนและมีมาตรการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ชัดเจน โดยเน้นให้มีกระบวนการกลั่นกรองโครงการ และการบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด

- ส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุน และแข่งขันการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น ไม่ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนในการลงทุน โดยมีการปรับปรุงระเบียบและกฎหมาย ให้มีความคล่องตัวและยืดความโปร่งใส รวมทั้งเร่งรัดการจัดตั้งองค์การกำกับดูแลรายสาขา เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค และกำกับดูแลการแข่งขันที่โปร่งใสและเป็นธรรม

- ส่งเสริมการจัดการด้านอุปสงค์ และการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัด คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

(๔.๓) ดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศ การส่งเสริมการลงทุน และสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาสังคมของประเทศ ดังนี้

๑) สร้างกลไกเพื่อรองรับผลกระทบและผลักดันการใช้ประโยชน์ที่เกิดจากการให้สัตยาบันตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และการตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ จากการค้า การลงทุน และการบริการ เพื่อช่วยเหลือธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีให้สามารถปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้หรือปรับไปสู่ธุรกิจอื่นและบรรเทาผลกระทบด้านสังคมระหว่างการปรับตัว

๒) ขยายตลาดส่งออกโดยการเปิดเสรีกับประเทศที่มีช่องทางการค้าสำหรับประเทศไทยในทวีปอเมริกาใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา และ เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมแบบมีนัยสำคัญในทุกขั้นตอนการเจรจาเปิดเสรี ของทั้งภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ ประชาชน โดยเฉพาะสื่อมวลชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

๓) พัฒนาและเร่งรัดการปรับกฎระเบียบและกฎหมายระหว่างประเทศต่าง ๆ และพัฒนาบุคลากรด้านกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้พร้อมรับการเปิดเสรีทางการค้า และการปฏิบัติตามกรอบความร่วมมือต่าง ๆ รวมทั้งการสนับสนุนให้เอกชนได้ประโยชน์จากการเปิดเสรีที่ได้ตกลงแล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ ปรับปรุงกฎระเบียบ จัดคณะผู้แทนทางการค้าของภาครัฐร่วมเอกชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๔) ผลักดันความร่วมมือของประเทศในภูมิภาคให้มีความก้าวหน้าในการก้าวสู่ประชาคมเอเชียตะวันออก (East Asian Community) ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ Economic Community, Social Community and Security Community โดยการขยายความร่วมมือ ASEAN และ ASEAN+๓ รวมทั้งผลักดันการดำเนินการในเรื่องตลาดพันธบัตรเอเชียให้สามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนสำรองแหล่งสุดท้าย

๕) ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศในกรอบความร่วมมือ GMS ACMECS IMT-GT JDS และ BIMSTEC โดยพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานหลักเชื่อมโยงแนวพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ ปรับปรุงกฎระเบียบทั้งในประเทศและระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกการค้าการลงทุนข้ามพรมแดน ควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดูแลและป้องกันผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๖) พัฒนาผู้ประกอบการใหม่และส่งเสริมผู้ประกอบการไทยที่มีศักยภาพ ไปลงทุนในหลากหลายสาขาในต่างประเทศเพิ่มขึ้น และเจรจาเพื่อขอแก้ไขกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวกับการลงทุนในประเทศพันธมิตร เพื่อส่งเสริมการลงทุนของไทยในต่างประเทศ อาทิ กฎหมายแรงงาน และกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้บริการ เป็นต้น

๗) สนับสนุนความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือ และการแก้ไขในประเด็นปัญหาร่วมระหว่างประเทศ เช่น โรคติดต่อ และภัยพิบัติธรรมชาติ การขาดแคลนพลังงาน ปัญหาความมั่นคง ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การฟอกเงิน และส่งเสริมความร่วมมือในการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาข้ามพรมแดน เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะลุ่มน้ำที่สำคัญ อาทิ ลุ่มแม่น้ำโขง เป็นต้น

๘) เสริมสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นของต่างประเทศต่อประเทศไทย ด้วยการมีบทบาทในเวทีโลก และพัฒนามาตรฐานของประเทศในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม และธรรมาภิบาล รวมทั้งการพัฒนาตามเป้าหมายสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs)

๓.๒ แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ๓ แนวทางหลัก คือ การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงและสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต โดยการระดมทุนไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งระดมทุนและเป็นหลักประกันในชีวิตของประชาชน และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานและประหยัดเงินตราต่างประเทศ

(๑) การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาด้านการเงิน และแนวทางพัฒนาด้านการคลัง มีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑.๑) แนวทางการพัฒนาด้านการเงิน เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการออมและสนับสนุนให้มีการระดมทุนไปสู่ภาคเศรษฐกิจจริงอย่างเหมาะสมและสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต และช่วยกระจายความเจริญและความเป็นธรรมไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ของสังคม โดย

๑) ดำเนินนโยบายการเงินอย่างโปร่งใส อิสระ และยืดหยุ่น โดยมุ่งรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยการดำเนินนโยบายการเงินให้เหมาะสมกับพลวัตรของโครงสร้างและพื้นฐานทางเศรษฐกิจ รวมทั้งพิจารณาปรับปรุงเป้าหมายและวิธีดำเนินนโยบายการเงินตามความจำเป็น มีการกำหนดมาตรการและแผนดำเนินงานล่วงหน้าเพื่อป้องกันการเกิดวิกฤตหรือบรรเทาผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางการเงินด้านต่าง ๆ รวมทั้งการเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยและป้องกันการแทรกแซงโดยทางการเมือง ทั้งนี้โดยพิจารณาให้มีรูปแบบการแถลงนโยบายต่อสาธารณะและการกำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบ

๒) บริหารภาคการเงินให้มีความมั่นคง แข็งขันได้ และสามารถเป็นกลไกสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การออม และการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย

■ **ปรับโครงสร้างระบบสถาบันการเงินตามแผนพัฒนาสถาบันการเงิน** และเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสของการกำกับดูแลสถาบันการเงิน ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเงินและโครงสร้างของระบบสถาบันการเงินที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานกำกับเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับที่มีมาตรฐานสอดคล้องกัน ซึ่งเป็นการรองรับกระแสของธุรกิจที่ทับซ้อนกันระหว่างสถาบันการเงินต่างประเภทเพื่อรักษาเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงิน

■ **ยกระดับการกำกับสถาบันการเงินให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล** โดยเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านกฎหมายที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน และพระราชบัญญัติสถาบันคุ้มครองเงินฝาก เพื่อให้สามารถกำกับดูแลสถาบันการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามมาตรฐานสากล สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทันเหตุการณ์

- ยกระดับการประเมินและบริหารความเสี่ยงของสินทรัพย์ของสถาบันการเงินให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล อาทิ การใช้มาตรฐาน Basel II ในการวัดความเพียงพอ (Minimum capital requirements) ของเงินกองทุนซึ่งจะเริ่มใช้ในปี ๒๕๕๑ โดยให้ความสำคัญเรื่องการจัดตั้งกฎเกณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ และการกำหนดทั้งบทลงโทษและการให้รางวัลหรือแรงจูงใจควบคู่กันไปด้วย

- พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินโดยการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และการกำกับดูแลตลาดทุนให้มีความชัดเจน โปร่งใส เพื่อรองรับบรรยากาศของการแข่งขัน และในขณะเดียวกันก็เป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นการสร้างเสถียรภาพของตลาดทุน โดยเฉพาะการปรับปรุงโครงสร้างภาษีเงินได้จากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์และตลาดตราสารหนี้ให้มีความเป็นกลาง และส่งเสริมการสร้างศักยภาพของธุรกิจในการปฏิบัติตามเกณฑ์การบริหารจัดการที่ดี (Corporate Governance: CG) ตามมาตรฐานสากลที่มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศ

๓) เพิ่มบทบาทของตลาดทุนให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและภาคการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนมีมาตรฐานสากลทัดเทียมกับตลาดทุนอื่น ๆ และรองรับผลกระทบและสามารถใช้ประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายทุนอย่างเสรี โดย

- ดำเนินการตามแผนพัฒนาตลาดทุนในการเพิ่มอุปสงค์หรือเงินลงทุนในตลาดทุนเพื่อให้ตลาดมีความลึกหรือขนาดใหญ่ขึ้น ควบคู่กับการสร้างเสถียรภาพของตลาดโดยขยายฐานผู้ลงทุนในตลาดตราสารทุนและตราสารหนี้ และสนับสนุนการลงทุนผ่านกองทุน เพิ่มผู้ลงทุนสถาบันในประเทศ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงจากการเคลื่อนย้ายเงินทุน ตลอดจนพัฒนาตลาดพันธบัตรเอเชียอย่างต่อเนื่องเพื่อขยายโอกาสในการระดมทุนสำหรับโครงการที่มีประสิทธิภาพ

- เพิ่มอุปทานหรือตราสารที่ซื้อขายในตลาดทุน ทั้งตราสารทุนตราสารหนี้ภาครัฐและเอกชน รวมทั้งตราสารทางการเงินใหม่ๆ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการออมและการระดมทุน ลดความเสี่ยงของผู้ประกอบการ ผู้ลงทุน และช่วยให้ตลาดมีสภาพคล่องและมีขนาดที่ใหญ่ขึ้น โดยต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในตราสารแต่ละประเภทให้กับผู้ลงทุน ผู้ออกตราสาร และตัวกลางในตลาด

- ส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าสู่ระบบของการเป็นบริษัทจดทะเบียน มีการออกตราสารทุนและตราสารหนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการระดมทุนเพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มศักยภาพในการวางแผนและการบริหารทางการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พัฒนาและส่งเสริมการใช้กองทุนร่วมลงทุน (Venture capital) ในการสนับสนุนธุรกิจใหม่ๆ ที่มีศักยภาพ แต่มีระยะเวลาคืนทุนนาน หรือธุรกิจที่เป็นเป้าหมายของนโยบาย และช่องทางการเข้าจดทะเบียนในตลาด Market for Alternative Investment (MAI) และการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization) ของสินเชื่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

(๑.๒) แนวทางการพัฒนาด้านการคลัง เพื่อสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ ภายใต้กรอบความยั่งยืนทางการคลัง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการคลังโดยมีระบบการติดตามและประเมินผลที่ดีภายใต้เงื่อนไข ความคุ้มค่า ความยั่งยืน และการรักษาวินัยทางการคลัง โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑) สร้างความโปร่งใสทางการคลัง และพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงทางการคลังที่ดี เพื่อให้รับรู้ถึงความเสี่ยงทางการคลังทั้ง ๔ ประเภท อันได้แก่ ความเสี่ยงจากการไม่รู้สถานการณ์คลังที่แท้จริงของรัฐบาล ความเสี่ยงที่เกิดจากความผันผวนของเศรษฐกิจมหภาค ความเสี่ยงที่เกิดจากความไม่ยั่งยืนทางการคลัง และความเสี่ยงอันเนื่องมาจากความอ่อนแอของโครงสร้างการคลัง และหน่วยงานบริหารจัดการด้านการคลัง

๒) พัฒนาระบบฐานข้อมูลการคลังสาธารณะของประเทศ (Consolidated Public Sector Account) ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลการคลังรัฐบาลซึ่งรวมเงินนอกงบประมาณและกองทุนนอกงบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อจะรับรู้ถึงสถานะทางการคลังที่แท้จริงของภาครัฐ รวมทั้งการพัฒนาระบบบัญชีที่สามารถแสดงให้เห็นหนี้สินในอนาคต (Contingent liabilities) ที่อาจจะกลายเป็นความเสี่ยงทางการคลัง

๓) ปรับโครงสร้างภาษีให้สอดคล้องกับแนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคการผลิต เช่น การกำหนดอัตราภาษีการนำเข้าวัตถุดิบและภาษีสินค้าสำเร็จรูปที่สอดคล้องตามทิศทางการปรับโครงสร้างการผลิต การทบทวนโครงสร้างภาษีนิติบุคคล และการทบทวนโครงสร้างฐานภาษีให้มีความเหมาะสมกับโครงสร้างเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น และบริหารระบบการจัดเก็บให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

๔) จัดลำดับความสำคัญของการใช้จ่าย ที่ให้ลำดับความสำคัญกับการใช้จ่ายเพื่อพัฒนาสังคมทั้งทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข และการพัฒนาวิทยาศาสตร์ วิจัยและพัฒนา เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต และการบริหารองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาบนฐานความรู้ โดยมีการจัดทำกรอบงบประมาณรายจ่ายระยะปานกลาง (Medium-term Expenditure Framework: MTEF) ภายใต้กรอบการรักษาเสถียรภาพในระดับมหภาค และความจำเป็นในการใช้จ่ายของรัฐบาลตามลำดับความสำคัญของการพัฒนา ซึ่งจะทำให้การบริหารการคลังมีความยืดหยุ่นและมีการปรับเปลี่ยนได้ทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งจะเป็นการลดความเสี่ยงต่อฐานะการคลัง

๕) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารรายจ่ายนอกงบประมาณและกองทุนนอกงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส เพื่อลดความเสี่ยงต่อฐานะการคลัง โดยการจัดระบบกองทุนและเงินทุนหมุนเวียนที่รัฐบาลสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใสในการบริหารการคลัง ซึ่งจะช่วยลดภาระงบประมาณที่ซ้ำซ้อนหรือไม่มีความจำเป็น

๖) ปฏิรูประบบประกันสังคมและระบบบำเหน็จบำนาญเพื่อให้ฐานที่มั่นคงในระยะยาวเมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และลดภาระรายจ่ายของรัฐบาล และเพื่อเป็นการส่งเสริมการออม

๗) พัฒนารัฐวิสาหกิจให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการที่ดี และรายงานผลการดำเนินงานอย่างโปร่งใส โดยมีกฎหมายกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันในการให้บริการจากภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรและเกิดสวัสดิการสูงสุดแก่ประเทศ ทั้งนี้ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจจะต้องคำนึงถึงเกณฑ์ ๓ ประการที่สำคัญ คือ มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน การเพิ่มมูลค่าสินทรัพย์ของรัฐ และการดูแลผลประโยชน์ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง

(๒) แนวทางการส่งเสริมการออมและการเพิ่มทางเลือกในการระดมทุนในประเทศ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดวิกฤตการณ์การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและดุลการชำระเงิน อันเนื่องมาจากการขาดแคลนการออมและการระดมทุนที่ไม่เหมาะสม และเพื่อให้ประชาชนสร้างหลักประกันในชีวิตโดยมีการออมที่พอเพียงโดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนที่จะเข้าสู่ช่วงผู้สูงอายุ ซึ่งในขณะเดียวกันก็จะเป็นการช่วยลดภาระของรัฐบาล โดย

(๒.๑) ส่งเสริมการออมทั้งระบบของประเทศ ทั้งการออมภาคครัวเรือน การออมภาครัฐ และการออมภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้การออมรวมของประเทศมีพอเพียงเพื่อการลงทุนของประเทศ ควบคู่ไปกับการสร้างฐานรายได้ที่มั่นคงสำหรับประชาชน และการสร้างพฤติกรรมการออม เพื่อเพิ่มการออมครัวเรือน

(๒.๒) พัฒนาระบบการออมต่างๆ เช่น การออมภาคบังคับ โดยการจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ ที่มีกรอบโครงการบำเหน็จบำนาญครอบคลุมแรงงานทั้ง ๑๓ ล้านคน และพัฒนากองทุนการออมให้เป็นระบบการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ ที่มีความครอบคลุมครบถ้วนสำหรับกำลังแรงงานของประเทศทั้งหมด

(๒.๓) ส่งเสริมระบบสหกรณ์และพัฒนาองค์กรการเงินฐานรากเพื่อเป็นทางเลือกในการออมของประชาชนที่เป็นรากหญ้า

(๓) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและเร่งรัดการใช้พลังงานทดแทน เพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศในการนำเข้าพลังงาน ลดต้นทุนการผลิตและค่าใช้จ่ายด้านพลังงานของประชาชน และลดมลพิษที่เกิดจากการใช้พลังงานในกระบวนการผลิตและบริการของประชาชน ดังนี้

(๓.๑) จัดหาแหล่งพลังงานทั้งในและต่างประเทศเพิ่มเติม รวมทั้งหาแหล่งพลังงานใหม่ๆ ตลอดจนสำรวจแหล่งพลังงานให้เพียงพอและสามารถรองรับความต้องการในภาวะขาดแคลน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศในระยะยาว

(๓.๒) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในภาคขนส่ง อุตสาหกรรม และครัวเรือน โดยใช้มาตรการจูงใจและมาตรการบังคับ เช่น การให้การส่งเสริมการลงทุนเป็นกรณีพิเศษแก่ อุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงแต่ใช้พลังงานน้อย การควบคุมการนำเข้าเครื่องจักรและ อุปกรณ์จากต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพในการประหยัดพลังงานต่ำ เป็นต้น รวมทั้งการใช้มาตรการ ผังเมือง การปรับโครงสร้างการขนส่ง และระบบโลจิสติกส์ ที่เน้นรูปแบบการขนส่งที่ใช้เชื้อเพลิงน้อย และเน้นลดการเดินทางของคนและสินค้า การขนส่งโดยระบบรางและทางน้ำ การพัฒนาอุตสาหกรรมใน ลักษณะคลัสเตอร์ และการพัฒนาเมืองแบบครบวงจร

(๓.๓) รมรงค์ให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พลังงานและใช้พลังงาน ทางเลือกต่าง ๆ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์ (NGV) ก๊าซโซฮอลล์ และไบโอดีเซล รวมทั้งการให้ คำปรึกษาแก่ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐในกระบวนการผลิตพลังงานทางเลือก และ พลังงานทดแทน การลดการใช้พลังงาน และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงาน

(๓.๔) วิจัยและพัฒนาพลังงานทางเลือก และพลังงานทดแทน รวมทั้งศึกษาความ เหมาะสมในการนำเชื้อเพลิงรูปแบบใหม่ในการผลิตไฟฟ้าสำหรับอนาคต ทั้งด้านเทคนิค ความคุ้มค่าเชิง พาณิชย์ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อม และการให้ ความรู้แก่ประชาชนได้เข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็น

๓.๓ แนวทางการสนับสนุนให้เกิดแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์
จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยการบริหารจัดการเศรษฐกิจและการสร้างเครื่องมือและกลไก ในป้องกันการผูกขาดในทุกตลาด และทำให้เกิดการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึงเพื่อให้การปรับ โครงสร้างทางเศรษฐกิจช่วยพัฒนาวิสาหกิจต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง คุ่มครองผู้บริโภค แก้ปัญหาความยากจน และมีกระจายรายได้ที่ดีขึ้น โดย

(๑) การส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมในประเทศ โดยเน้นให้ผู้ประกอบการขนาด เล็กและผู้ประกอบการใหม่สามารถประกอบธุรกิจในระบบได้อย่างเสรีและเป็นธรรม รวมทั้งป้องกันการ ผูกขาดและป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรม โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกการบังคับ ใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า ตลอดจนทบทวนมาตรการส่งเสริมการลงทุนให้เอื้อต่อการ ประกอบการของนักลงทุนภายในประเทศและนักลงทุนต่างประเทศภายใต้สภาพแวดล้อมของการแข่งขัน ที่เป็นธรรม

(๒) การกระจายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและเป็นธรรม ให้ ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ โดย เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียอย่างเป็นระบบ ขยายโครงข่ายการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารความรู้ได้อย่าง กว้างขวางให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เด็กและสตรี รวมทั้งพัฒนาระบบประปาใน พื้นที่ชนบทให้ทั่วถึง เพียงพอ และวางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับแหล่งงาน และพื้นที่ฐาน การผลิต รวมทั้งให้ความสำคัญในการสร้างชุมชนที่น่าอยู่เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และลด ความเหลื่อมล้ำของการได้รับบริการพื้นฐานของประชาชนในเขตเมืองและชนบท

(๓) การเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อส่งเสริมการออมรายย่อยและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และการใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกในการระดมเงินทุนให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและเศรษฐกิจฐานราก โดย

(๓.๑) สนับสนุนองค์กรการเงินชุมชนให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการตัดสินใจและดำเนินงาน และให้สามารถทำธุรกรรมในนามกลุ่มได้ภายใต้กรอบการกำกับดูแลที่ออกแบบให้เป็นมาตรฐานหรือกติกากลางเพื่อคุ้มครองผู้มีส่วนได้เสียโดยได้รับยกเว้นภาษีเงินได้เช่นเดียวกับสหกรณ์

(๓.๒) เพิ่มขีดความสามารถบุคลากรในระดับชุมชนให้สามารถบริหารจัดการเงินทุนและการทำบัญชีของกลุ่มการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจริยธรรมเพื่อให้มีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลและสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรระดับชุมชนนั้น ๆ

(๓.๓) สร้างกลไกเชื่อมโยงเงินทุนระหว่างกลุ่มการเงินด้วยกัน และกลุ่มการเงินกับสถาบันการเงิน เพื่อให้การระดมทุนภายในประเทศและการบริหารสภาพคล่องทางการเงินเกิดประโยชน์สูงสุดในการสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

(๓.๔) ใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกในการระดมเงินทุนให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและเศรษฐกิจฐานราก รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เช่น การแยกบัญชีธุรกิจเชิงพาณิชย์กับธุรกิจตามนโยบาย เพื่อการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงาน และใช้ในการสนับสนุนเงินทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา และการสร้างความมั่นคงของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

(๔) การดำเนินนโยบายการคลังเพื่อส่งเสริมการกระจายรายได้ กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อการกระจายความเจริญไปทั่วทุกภูมิภาค โดยการกระจายอำนาจด้านการจัดเก็บภาษี การกระจายอำนาจด้านการจัดหางบประมาณและการเบิกจ่าย และการกระจายอำนาจด้านการกอบเหนี่ยว ภายใต้กรอบการรักษาวินัยทางการคลัง การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเตรียมความพร้อมด้านกฎระเบียบและความรับผิดชอบ โดย

(๔.๑) พัฒนาแหล่งรายได้ขององค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถพึ่งพิงรายได้ที่จัดเก็บเองได้มากกว่าเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลาง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการแบ่งแยกประเภทการจัดเก็บภาษีโดยรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นอย่างชัดเจน การปฏิรูปโครงสร้างภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เช่น การนำภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมาใช้แทนภาษีโรงเรือนและที่ดินและภาษีบำรุงท้องที่ การเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการปฏิรูปการบริหารจัดการเงินเหลือจ่ายสะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เอื้อประโยชน์สูงสุดต่อการหารายได้จากการบริหารเงินสะสม

(๔.๒) แบ่งบทบาทการดำเนินการกิจอย่างชัดเจน ทั้งการแบ่งบทบาทระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง การดำเนินการกิจร่วมกันในการให้บริการสาธารณะ และการดำเนินการกิจร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองที่มีความเชื่อมโยงกัน

(๔.๓) ให้อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำงบประมาณของตนเองอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ การบริหารจัดการ การตรวจสอบ และประเมินผลการใช้จ่าย และการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารการคลังส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน

(๔.๔) จัดทำกรอบงบประมาณที่ครอบคลุมงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรภายใต้ยุทธศาสตร์จังหวัด เพื่อให้สะท้อนกรอบวงเงินงบประมาณเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่แท้จริง

(๔.๕) กระจายอำนาจด้านการกอบกู้และการบริหารหนี้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดและการรักษาเสถียรภาพโดยรวมของประเทศ โดยที่รัฐบาลไม่ค้ำประกันเงินกู้

๔ บทบาทภาคีการพัฒนา

๔.๑ ภาคีรัฐ ในอนาคตรัฐจะลดบทบาทลงโดยจะเป็นเพียงผู้กำหนดนโยบาย กำกับดูแล และส่งเสริมสถานะแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาและดำเนินธุรกิจมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาของประเทศสามารถเป็นประโยชน์ต่อประชาชนได้สูงสุด โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

(๑) กำหนดทิศทางนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความสอดคล้องกัน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพในการขยายตัวรวมทั้งส่งเสริมการออมในทุกระดับ

(๒) กำกับและสนับสนุนการทำงานของภาคเอกชนให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งการดำเนินการตามแนวทางบรรษัทภิบาล เพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

(๓) ดำเนินภารกิจในส่วนที่มีความจำเป็นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา และในกิจการที่ไม่ให้ผลตอบแทนในเชิงพาณิชย์แต่มีความจำเป็นต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

(๔) จัดเก็บภาษีอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองการดำเนินงานให้บรรลุผลตามกรอบนโยบายการพัฒนา โดยยึดหลักธรรมาภิบาลที่สามารถตรวจสอบได้ และมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ

๔.๒ ภาคเอกชน ดำเนินงานโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสภาวะแวดล้อมของประเทศมากขึ้น รวมทั้งต้องร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาประเทศ โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

(๑) ร่วมมือกับภาครัฐในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและผลักดันไปสู่การปฏิบัติ

(๒) ลงทุนในธุรกิจ สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน และร่วมดำเนินงานกับภาครัฐในการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

(๓) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจและบุคลากร โดยการสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม รวมทั้งการปรับปรุงกระบวนการผลิตและการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการลดการสิ้นเปลืองด้านพลังงาน

๔.๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในระยะยาวจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น เนื่องจากจะมีการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางไปสู่พื้นที่เพิ่มขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนี้

(๑) ร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมธุรกิจในพื้นที่ รวมทั้งการร่วมมืออนุรักษ์พัฒนาพื้นที่ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

(๒) พัฒนาขีดความสามารถด้านประสิทธิภาพการคลังและการบริหารจัดการให้สามารถพึ่งตนเองในด้านรายได้และจัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ควบคู่กับการปรับระบบการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล

(๓) เปิดเผยข้อมูลที่เป็นข้อมูลสาธารณะให้ประชาชนได้รับทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณ และแผน/โครงการพัฒนาโดยผ่านสื่อลักษณะต่าง ๆ

๔.๔ ชุมชน (ประชาชน/ประชาสังคม) เป็นภาคส่วนที่จะมีบทบาทในกระบวนการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น โดยควรมีบทบาท ดังนี้

(๑) ร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ และมีส่วนในกระบวนการตรวจสอบการดำเนินงานและโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐให้โปร่งใส และสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนา

(๒) ร่วมกันประหยัดและอนุรักษ์พลังงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานของประเทศ

(๓) ใฝ่รู้ในเชิงวิชาการและพัฒนาทักษะทางอาชีพด้วยความตั้งใจและมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ

๔.๕ นักวิชาการ/สถาบันการศึกษา เป็นภาคส่วนที่ถูกคาดหวังจากสังคมในการเป็นแหล่งความรู้และความเป็นกลางทางวิชาชีพ ซึ่งควรมีบทบาท ดังนี้

- (๑) เป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการเศรษฐกิจแก่สาธารณชนอย่างเป็นกลางและถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อที่สังคมจะได้รับความรู้และสามารถใช้เคราะห์ประเด็นการพัฒนาได้อย่างถูกต้อง
- (๒) เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ และร่วมทำการวิจัยกับชุมชน เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ที่สามารถนำไปสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ

๔.๖ สื่อสารมวลชน เป็นภาคส่วนที่มีบทบาทในการกระตุ้นและสร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็ง โดย

- (๑) พัฒนาคุณภาพมาตรฐานในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและเป็นกลาง
- (๒) เป็นแกนรับฟังความคิดและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ
- (๓) เผยแพร่องค์ความรู้เรื่องการปรับโครงสร้างการผลิต สู่สาธารณชนในวงกว้าง



บทที่ ๕

ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๑ บทนำ

จุดมุ่งหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ คือสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการปฏิบัติที่สำคัญ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ยึดหลัก "ความพอเพียง" ของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์และการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคล ชุมชน และสังคมนั้นๆ มุ่ง "ทางสายกลางหรือความสมดุล" ระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้นและผลประโยชน์ระยะยาว ระหว่างผลได้และผลเสีย ขณะเดียวกันยังต้องคำนึงถึง "คุณธรรมหรือความเป็นธรรม" ในการครอบครองสิทธิ การเข้าถึง การใช้ และการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้าง "ความรู้" ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันของทุกภาคส่วน รวมทั้งยึดหลัก "ความพอประมาณ" ในการพัฒนาที่ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถในการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและการบำบัดมลพิษของระบบนิเวศให้คงไว้ซึ่ง "ความสมดุล" เพื่อสร้างหลักประกันว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นจะยังคงอยู่และคงความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันและเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์จึงเริ่มจากใช้หลัก "ความมีเหตุผล" ด้วยการสร้างความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม คุณค่าฐานทรัพยากรที่มีอยู่ ให้เข้าใจถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปกป้องภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ การสร้างฐานรากที่มั่นคงเข้มแข็ง การใช้โอกาสและปัจจัยแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดการยกระดับและเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างเป็นลำดับขั้น เป็นการพัฒนาที่สามารถ "พึ่งตนเอง" ได้ มี "ภูมิปัญญา" และสร้าง "ภูมิคุ้มกัน" ให้พร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยคุกคามจากภายนอกได้ โดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการบริหารจัดการเชิงป้องกัน ปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตและการบริโภคให้เกิดความยั่งยืน ควบคู่กับการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการฐานทรัพยากรของตนเอง และสร้างทางเลือกของการพัฒนาบนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจึงถูกกำหนดขึ้น โดยใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง และปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ รวมทั้งคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยแนวคิดการบริหารจัดการมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งใน มิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการพัฒนาฟื้นฟูและสร้างความอุดมสมบูรณ์ ของฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล และความหลากหลาย ทางชีวภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เพื่อให้ฐาน ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต เป็นพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างทุนทางสังคม และรักษาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อการพัฒนาที่ สมดุลและยั่งยืน

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจุดแข็งของประเทศไทย มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นทุนที่มีชีวิต เกี่ยวโยงอยู่ในทรัพยากรทุกอย่าง บ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกัน บริบทการ เปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีชีวภาพ สังคมผู้สูงอายุ กระแสสุขภาพและการ นิยมธรรมชาติ จะทำให้เป็นโอกาสของการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นฐานการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของภาคการผลิตและบริการ และใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าสูงขึ้น ใน ขณะที่พันธกรณีระหว่างประเทศ และข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้าทั้งทวีภาคีและพหุภาคี จะส่ง ผลกระทบอย่างกว้างขวาง ทั้งเรื่องการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรสินทางปัญญา การค้า บริการ และภาคการผลิต ทำให้ต้องพิจารณากำหนดจุดยืนและวางยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เพื่อรักษาผลประโยชน์ ของประเทศ สามารถรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคุ้มครองสิทธิชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในระยะยาว

การประเมินสถานภาพทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้น พบว่า ความ อุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เคยเป็นจุดแข็งของประเทศมาแต่เดิม ได้รับผลกระทบจาก แบบแผนการพัฒนาที่มุ่งใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็น หลัก ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัด การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจและ การย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมที่มีมลพิษสูง จากผลของการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน รวมทั้งพฤติกรรมบริโภคและกระแสวัตถุนิยม ได้เพิ่มปริมาณมลพิษและของเสีย ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ทำให้สถานการณ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในสภาพที่กำลังเป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายไปถึง ๖๗,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ในช่วง ๔๐ ปี ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่า ร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ น้อยกว่าประเทศในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เวียดนาม และต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ซึ่งเป็นระดับที่จะรักษาสมดุลของระบบนิเวศไว้ได้ การสูญเสียพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และภัยธรรมชาติที่บ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น นอกจากนั้น ยังประสบปัญหาทั้งน้ำขาดแคลน และความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ สภาวะการขาดแคลนน้ำของประเทศอยู่ในระดับรุนแรงเมื่อเทียบตามเกณฑ์ของ UNESCO มีการใช้น้ำเพิ่มขึ้นมากอย่างไม่มีการจำกัด ขณะที่การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่เพิ่มเติม มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่เหมาะสม รวมทั้งมีการครอบครองใช้ประโยชน์ ทำให้เกิดกรณีขัดแย้งซึ่งน้ำที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ในขณะที่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยการใช้สารเคมี เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดิน รวมทั้งมีปัญหาการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินที่กระจุกตัว ในปี ๒๕๔๖ มีผู้ไร้ที่ทำกินราว ๗๗๐,๐๐๐ ราย ต้องการที่ดินทำกินเพิ่มถึง ๑๑,๕๐๐,๐๐๐ ไร่ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งก็ลดความอุดมสมบูรณ์ลง อัตราการจับสัตว์น้ำลดลง ๓ เท่า ป่าชายเลนลดลงจาก ๒,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ เหลือ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ไร่ แหล่งปะการังร้อยละ ๕๐ และหญ้าทะเลร้อยละ ๓๐ มีสภาพเสื่อมโทรม สำหรับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ก็กำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น มีรายชื่อสัตว์และพันธุ์พืชในบัญชีใกล้สูญพันธุ์ถึง ๖๘๔ ชนิด

สถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศในช่วงที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แต่โดยภาพรวมยังมีสภาพเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต โดยคุณภาพอากาศในบริเวณเมืองใหญ่ที่การจราจรหนาแน่น พื้นที่ที่มีการเผาในที่โล่งแจ้ง และเขตอุตสาหกรรม มีคุณภาพอากาศต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจและจำนวนรถยนต์สะสม การผลิตและการนำเข้าสารอันตราย เพื่อใช้ในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ขณะที่ยังขาดกลไกการจัดการที่ดี ทั้งการควบคุมในกระบวนการผลิต การกักเก็บ การขนส่ง และการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม มีอุบัติเหตุจากสารเคมีที่สร้างความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สินบ่อยครั้งขึ้น รวมทั้งเกิดการตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อมและปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

สำหรับปริมาณกากของเสียทั้งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีมากถึงปีละ ๒๒ ล้านตัน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สามารถกำจัดได้ทัน ในขณะที่การนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ยังทำได้จำกัด ๒ ใน ๓ ของของเสียอันตรายมาจากอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโลหะ ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเติบโตมากกว่าการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมโดยรวมถึง ๒-๓ เท่า

สถานการณ์และบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เป็นที่ตระหนักว่าทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเคยเป็นจุดแข็งของประเทศ และเป็นรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาและการดำรงชีวิตของชุมชนและสังคม ได้รับผลกระทบจากแบบแผนการพัฒนาที่ไม่สมดุล ในขณะที่ศักยภาพและโอกาสของประเทศ ในฐานะที่มีฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์สูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ยังไม่มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการในเชิงยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน หากประเทศไม่มีการปกป้องดูแลโดยเหมาะสม ก็จะทำให้ฐานทรัพยากรดังกล่าวเสื่อมโทรมอ่อนแอ จนกลายเป็นข้อจำกัดได้

ยุทธศาสตร์การพัฒนารากฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงของฐานทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ใช้หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะประกอบด้วย ๓ แนวทาง ได้แก่ การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อวางพื้นฐานสำหรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนารากฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนับสนุนการดำรงชีพพื้นฐานอย่างทั่วถึง ควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดระบบนิเวศที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต และความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสร้างสรรค์คุณค่าของฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นการใช้โอกาสจากบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับพื้นฐานของประเทศ เชื่อมโยงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ทั้งนี้ จะทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงคุณค่าของฐานทรัพยากร ที่ต้องหวงแหนรักษาไว้ตลอดไป ทำให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประโยชน์กับสังคมทุกระดับ และสร้างสมดุลของการพัฒนา ที่นำไปสู่สังคมที่มีความสุขได้อย่างยั่งยืน

๒ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จะเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับทิศทางการพัฒนาให้กลับมาสู่รากฐานที่เป็นจุดแข็งและเป็นศักยภาพที่แท้จริงของสังคมไทย โดยมุ่งหวังว่าทิศทางการพัฒนาดังกล่าว จะช่วยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เกิดความสมดุลมากขึ้น สร้างโอกาสการพัฒนาที่เปิดกว้างหลากหลายให้สังคมและชุมชน ตามเงื่อนไขสภาพแวดล้อม ศักยภาพและภูมิปัญญาของคนในสังคม และคาดหวังว่าแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จะกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศ นำไปสู่ความพอเพียง พึ่งตนเองได้และสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

๒.๑ วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ และยกระดับการสร้างคุณค่า และคุณภาพชีวิตของประชาชน
- (๒) เพื่อเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคง สมดุลและยั่งยืน
- (๓) เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว
- (๔) เพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจและมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ของประเทศจากข้อตกลงในพันธกรณีระหว่างประเทศ

๒.๒ เป้าหมาย

(๑) การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

- (๑.๑) ค้ำครองพื้นที่ป่าให้คงความอุดมสมบูรณ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๓ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๘ ของพื้นที่ประเทศ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ๒,๙๐๐,๐๐๐ ไร่
- (๑.๒) พื้นที่ดินที่มีปัญหา เช่น ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ดินขาดอินทรีย์ ไม่ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ และลดพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐,๐๐๐ ไร่

(๒) การตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการดำรงชีวิต

- (๒.๑) ออกกรรมสิทธิ์ที่ดิน (โฉนด) ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ จัดสรรที่ทำกินให้ผู้ไร้ที่ทำกินไม่น้อยกว่า ๗๐๐,๐๐๐ ราย
- (๒.๒) มีการบริหารจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ ๒๕ ลุ่มน้ำ และเพิ่มพื้นที่ชลประทานไม่น้อยกว่า ๘ แสนไร่
- (๒.๓) มีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐ ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ของเสียอันตรายจากชุมชนและอุตสาหกรรมได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ ๘๐ ของปริมาณของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นทั้งหมด มีระบบเรียกคืนซากของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ใช้แล้วโดยผู้ผลิตและผู้นำเข้า

(๒.๔) ลดการนำเข้าปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตรให้ไม่เกินปีละ ๓.๕ ล้านตัน รวมทั้งมีระบบจัดการสารเคมีอย่างครบวงจรตั้งแต่การผลิต การนำเข้า จนถึงการจัดทำทำลาย

(๒.๕) ควบคุมรักษาคุณภาพน้ำ ในลุ่มน้ำต่างๆ และแหล่งน้ำธรรมชาติ ให้อยู่ในเกณฑ์พอใช้และดี รวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๕ พื้นพืชมคุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลัก โดยเฉพาะเจ้าพระยา ตอนล่าง ทำจันทอนล่าง ลำตะคองตอนล่าง และทะเลสาบสงขลา ไม่ให้อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก และควบคุมคุณภาพอากาศทั้งในเขตเมือง ชนบท และเขตอุตสาหกรรม ให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

(๓) การวางรากฐานด้านการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ

(๓.๑) มีระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ระดับประเทศ ๑ ระบบ รวมทั้งมีกลไกระเบียบควบคุมการเข้าถึง การใช้ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(๓.๒) เกิดเครือข่ายชุมชนพึ่งตนเองที่มีความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ จากการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่นไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ ชุมชน

๓

แนวทางการพัฒนา

หลักการสำคัญที่ใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาของยุทธศาสตร์ ประการแรก คือต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติและควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยต่อเนื่อง ประการที่สองจะต้องระมัดระวังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ การดำรงชีวิตของคนในชุมชน การสร้างกิจกรรมและการผลิตทางเศรษฐกิจ ให้เป็นไปอย่างรู้คุณค่าโดยการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลประโยชน์และผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร ประการที่สาม คือการนำจุดแข็งและโอกาสของประเทศ คือ ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ด้วยการวางรากฐานการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ผสมผสานระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประการสุดท้าย คือ การบริหารจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และการได้รับผลกระทบจากมลพิษโดยสันติ โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

๓.๑ การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ

การตระหนักว่าฐานทรัพยากรเป็นทรัพย์สินร่วมกันของสังคม ทุกคนมีส่วนได้รับประโยชน์ และมีส่วนในการรับผิดชอบโดยเท่าเทียมกัน จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทการบริหารจัดการให้เกิดลักษณะกระจายอำนาจ และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีองค์ความรู้ การเสริมสร้างศักยภาพ และจิตสำนึก เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการตัดสินใจ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้นกับผลประโยชน์ระยะยาว และระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ นอกจากนั้น ยังจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เป็นความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ชุมชน ท้องถิ่น และนักวิชาการ เพื่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางสังคมอย่างแท้จริง โดยมีแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

(๑) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้

พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ และข้อมูลแผนที่ ๑ : ๔๐๐๐ เพื่อใช้กำหนดแนวเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจนโดยชุมชนมีส่วนร่วม และจัดทำระบบฐานข้อมูลและทะเบียนการบุกรุกใช้ประโยชน์ เพื่อวางระบบกระจายการถือครองให้คนยากจนมีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง สนับสนุนการวิจัยร่วมระหว่างภาควิชาการกับชุมชนท้องถิ่น ค้นหาค้นหาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนตามลักษณะของระบบภูมินิเวศน์ ในการดูแลฟื้นฟูฐานทรัพยากร รวมทั้งมีการติดตามการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่สำคัญ เช่น ป่าต้นน้ำ ลุ่มน้ำ ระบบนิเวศชายฝั่ง แหล่งกำเนิดความหลากหลายทางชีวภาพ จัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลที่ต้องเป็นเอกภาพ นำไปเผยแพร่ต่อชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างฐานองค์ความรู้และใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากร รวมทั้งเผยแพร่รูปธรรมตัวอย่างในการอนุรักษ์และจัดการฐานทรัพยากรที่มีความสมดุลและยั่งยืน

(๒) ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้ชุมชนท้องถิ่นที่มีศักยภาพ สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างความเข้มแข็งของประชาคม ส่งเสริมบทบาทของผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และการสร้างเครือข่ายทางสังคม เครือข่ายอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชนในการดูแลฟื้นฟูฐานทรัพยากร รวมทั้งถ่ายทอดยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรร่วมกับความรู้สมัยใหม่ เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรกับการผลิตของชุมชน ส่งเสริมชุมชนในการจัดตั้งป่าชุมชน การจัดการประมงทะเล และทรัพยากรชายฝั่ง สร้างมาตรการจูงใจสนับสนุนให้ชุมชนทำหน้าที่ฟื้นฟู รักษาสายพันธุ์ท้องถิ่น ทั้งพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ หายากและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและการดำรงชีวิต ซึ่งจะทำให้ชุมชนที่อยู่รอบระบบนิเวศและฐานทรัพยากร เป็นฐานเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งในการฟื้นฟูรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

(๓) พัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

(๓.๑) ให้ความสำคัญกับการกำหนดเขต และการจัดการเชิงพื้นที่ โดยคำนึงถึงสภาพทางภูมิศาสตร์และขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ สร้างแนวกันเขตพื้นที่อนุรักษ์ โดยจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อป้องกันการบุกรุกขยายพื้นที่ในอนาคต กำหนดเขตการใช้ประโยชน์และกระจายการถือครองที่ดิน โดยร่วมกับท้องถิ่นกำหนดเขตการใช้ที่ดินและวางผังเมือง แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งเรื่องการทำโซนของแนวเขตที่ดิน และจัดระเบียบการบุกรุกใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กำหนดมาตรการเพื่อรักษาที่ดินที่เหมาะสมซึ่งรัฐได้ลงทุนพัฒนาระบบชลประทานไว้แล้ว ให้เป็นที่ดินสำหรับการเกษตรตลอดไป

(๓.๒) มีมาตรการประกาศภาวะฉุกเฉินหยุดใช้ชั่วคราว สำหรับทรัพยากรที่อยู่ในภาวะถูกทำลายสูง เพื่อให้ทรัพยากรนั้นได้สร้างตัวใหม่ และเกิดความยั่งยืน ในบางพื้นที่ที่มีความสำคัญสูง โดยประกาศเป็นพื้นที่ควบคุมอย่างชัดเจน

(๓.๓) สร้างกลไกแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ยุติธรรมอยู่บนหลักเกณฑ์ที่ทุกภาคส่วนยอมรับ และบูรณาการให้เกิดความสมดุลในการปรับเปลี่ยนเป้าประสงค์และกระบวนการผลิตที่ไม่ยั่งยืนไปสู่ความสมดุลที่ได้จากการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในอนาคต

(๓.๔) ฟื้นฟูสภาพป่าให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และคงความหลากหลายทางชีวภาพ โดยปฏิบัติตามมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์อย่างเข้มงวด และปลูกป่าเสริม กำหนดมาตรการ “คนอยู่ร่วมกับป่า” โดยให้ทำกิจกรรมสนับสนุนการฟื้นฟูรักษาระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยยังคงรักษาระบบนิเวศไว้ตลอดไป

(๓.๕) บริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ เพื่อให้มีน้ำในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม สนองความต้องการจำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดีและการผลิตทางเศรษฐกิจที่พอเพียง โดย

๑) อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้เกิดความสมบูรณ์ ด้วยการปลูกป่าเสริมสร้างฝายในพื้นที่ต้นน้ำ ปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน

๒) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น โดยการจัดหาน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคให้เพียงพอทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพิ่มขีดความสามารถในการเก็บกักของแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม ฟื้นฟูปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ ขุดสระน้ำในไร่นา พัฒนาระบบโครงข่ายเชื่อมโยงแหล่งน้ำและการกระจายน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำใหม่เพิ่มเติมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสมและที่ประชาชนยอมรับ และพัฒนานำน้ำบาดาลมาใช้ร่วมกับน้ำผิวดิน ในพื้นที่ที่มีศักยภาพน้ำบาดาลเพียงพอ ภายใต้การบริหารจัดการความต้องการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า

๓) ป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย โดยการก่อสร้างแก้มลิงรองรับน้ำท่วม การปรับปรุงระบบป้องกันและระบายน้ำชุมชนเมือง

๔) ควบคุมและบรรเทาปัญหาน้ำเสีย โดยการฟื้นฟูและเพิ่มขีดความสามารถของระบบบำบัดน้ำเสียรวมในชุมชนขนาดใหญ่ การบังคับใช้กฎหมายควบคุมและกำจัดน้ำเสียให้เกิดประสิทธิผล การสนับสนุนการบำบัดน้ำเสียที่แหล่งกำเนิดทั้งจากครัวเรือนและรวมกลุ่มอาคาร ตลอดจนการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย

๕) เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการน้ำ โดยพัฒนาระบบช่วยในการตัดสินใจบริหารจัดการน้ำ ระบบพยากรณ์และเตือนภัยน้ำแล้งและน้ำท่วม ระบบฐานข้อมูลสถานการณ์น้ำและโครงการแหล่งน้ำต่าง ๆ เพื่อการติดตามประเมินผล พัฒนาศักยภาพขององค์กรบริหารจัดการน้ำระดับชาติและองค์กรภาครัฐ ให้สามารถผลักดันนโยบายการบริหารจัดการน้ำในกลุ่มน้ำอย่างยั่งยืนสู่การปฏิบัติ และสามารถสร้างให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและระหว่างส่วนกลางกับพื้นที่ได้ รวมทั้งพัฒนาองค์กรกลุ่มน้ำและองค์กรชุมชน ให้มีองค์ความรู้และศักยภาพในการปฏิบัติการจัดการน้ำและบรรเทาปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับน้ำในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓.๖) ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยรณรงค์สนับสนุนให้เกษตรกรใช้วิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสม มีความหลากหลาย กำหนดมาตรการลดการใช้สารเคมีเกษตร ลดและควบคุมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ส่งเสริมเกษตรกรรมเชิงอนุรักษ์ ขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เกษตรกรรม

(๓.๗) ส่งเสริมการจัดการพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่งอย่างผสมผสานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ให้มีการกำหนดเขตพื้นที่และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ โดยการตกลงร่วมกันของภาคีการพัฒนา ในการจัดการป่าชายเลนชุมชน การคุ้มครองปะการัง หล้าทะเล พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยง และการทำประมงชายฝั่ง

(๓.๘) จัดให้มีหลักเกณฑ์และมาตรการควบคุมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ให้อยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การสร้างคุณค่าการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพมากกว่าการเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยว

(๓.๙) วางแผนบริหารจัดการทรัพยากรแร่ ปรับปรุงอัตราค่าภาคหลวง และเพิ่มสัดส่วนรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษาเพื่อกำหนดปริมาณที่เหมาะสมในการนำแร่มาใช้ประโยชน์ โดยคำนึงถึงความจำเป็นและมูลค่าในอนาคต กำหนดมาตรการและการบังคับใช้ที่เข้มงวดเพื่อควบคุมผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ ที่ก่อมลพิษต่อสภาพแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ป่าต้นน้ำลำธาร และสุขภาพอนามัยของประชาชน

(๓.๑๐) พัฒนาระบบการจัดการและป้องกันภัยพิบัติ ให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนจัดการภัยพิบัติที่ครอบคลุมตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย และแผนป้องกันระยะยาว พัฒนาระบบการเตือนภัยล่วงหน้า การช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉิน รวมทั้งการป้องกันและลดผลกระทบที่ใช้ทั้งมาตรการด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน และมาตรการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่เสี่ยงภัย

๓.๒ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดเวลาที่ผ่านมา โครงสร้างการผลิตและบริการของไทยใช้ทรัพยากรเป็นฐานหลักอย่างสิ้นเปลือง ไม่คุ้มค่า ประกอบกับกระแสการบริโภคแบบวัตถุนิยม ยิ่งทำให้คนเกิดความต้องการบริโภคมมากขึ้น มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง จนไม่สามารถเกิดหรือสร้างขึ้นใหม่ทันกับความต้องการใช้ได้ ทั้งยังปล่อยของเสียที่เหลือจากการใช้ดังกล่าวให้เป็นภาระในการจัดการ ซึ่งบางประเภทก็เป็นสารอันตราย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของสาธารณชนอีกด้วย นอกจากนี้การบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาแบบแยกส่วนและแก้ไขที่ปลายเหตุ ซึ่งนอกจากจะไม่ทำให้มลพิษลดลงแล้ว ยังต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าการป้องกันมิให้ปัญหาเกิด อันเป็นการจัดการด้านอุปสงค์ เพื่อลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและลดปริมาณของเสียตั้งแต่ต้นทางหรือที่แหล่งกำเนิด ดังนั้น เพื่อให้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับมาเป็นฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกครั้งหนึ่ง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตและบริการ ทั้งในภาคอุตสาหกรรม เกษตร และบริการ ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจำเป็นต้องเร่งปลูกจิตสำนึกและสร้างค่านิยมใหม่เรื่องการบริโภคอย่างพอเพียง สร้างความรู้และความเข้าใจแก่สาธารณชนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคของคนในสังคมให้มุ่งสู่ความยั่งยืนมากขึ้น สร้างอุปสงค์ในสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอที่จะจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนวิธีการมาผลิตสินค้าและบริการประเภทนี้มากขึ้น รวมทั้งต้องเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเน้นการป้องกันหรือควบคุมมลพิษตั้งแต่แหล่งกำเนิด โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) การปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑.๑) กำหนดนโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมการผลิตและบริการที่ยั่งยืนในสังคม เช่น การปรับนโยบายการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งที่ประหยัดพลังงานคือระบบรางและการขนส่งทางน้ำแทนการขนส่งทางถนน การใช้ระบบขนส่งมวลชนแทนการใช้รถยนต์ส่วนตัว เพื่อให้เกิดการประหยัดทรัพยากร พลังงานและลดมลพิษ การกำหนดมาตรการทางภาษีและราคา เพื่อจูงใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมของผู้บริโภค

(๑.๒) ส่งเสริมการผลิตที่สะอาดในภาคอุตสาหกรรม และการบริการ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดกลาง ขนาดเล็กที่ก่อมลพิษ รวมทั้งขยายผลประสบการณ์เรียนรู้ด้านการผลิตที่สะอาด จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสะอาด โดยเฉพาะสำหรับ SMEs ในกลุ่มวิสาหกิจ และคู่ค้าธุรกิจ

(๑.๓) ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรยั่งยืนเพื่อลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตร โดยส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสะอาดในภาคเกษตร ส่งเสริมการทำเกษตรโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ พัฒนาถ่ายทอดเทคนิคและความรู้ด้านเกษตรยั่งยืน มีการประกันความเสียหายผลผลิตจากการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรกระแสหลักมาทำเกษตรยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายด้านการตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการนำวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์

(๑.๔) กำหนดมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ทั้งทางการเงินและการคลังเพื่อให้เกิดการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน รวมทั้งปรับโครงสร้างภาษีเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จูงใจให้เกิดการประหยัดการใช้ทรัพยากรและพลังงานในการผลิต และจูงใจสนับสนุนให้ผู้ประกอบการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการผลิตที่สะอาด เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากร ลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ประกอบการที่นำวัสดุใช้แล้วมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต สนับสนุนการลงทุนแก่ผู้ผลิตสินค้าจากวัสดุใช้แล้ว รวมทั้งลดหย่อนภาษีนำเข้าเทคโนโลยีสะอาดและภาษีเงินได้นิติบุคคลแก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนผลักดันให้สถาบันการเงินพิจารณาให้สินเชื่อเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ประกอบการที่ใช้กระบวนการผลิตที่สะอาด

(๑.๕) ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสะอาด เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี เพื่อช่วยให้เกิดการประหยัด ทรัพยากร พลังงาน และลดมลพิษ รวมทั้งการผลิตพลังงานทดแทนจากพืชและชีวมวล โดยให้ดำเนินการร่วมกับภาคเอกชนที่จะเป็นผู้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในเชิงพาณิชย์ และชุมชนที่มีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมให้ต่อยอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่แล้ว โดยเฉพาะในภาคเกษตรที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มาก

(๑.๖) สร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยภาครัฐเป็นผู้นำในการบริโภค ปรับปรุงกฎ ระเบียบ วิธีการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐให้สามารถรองรับสินค้าดังกล่าว รวมทั้งกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน กลไกการตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของตลาดโลก พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลสินค้า ฉลากเขียว/สินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กำหนดและให้รางวัลกับหน่วยงานที่เป็นองค์กรสีเขียวของภาครัฐ ตลอดจนส่งเสริมการจัดซื้อที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในองค์กรภาคเอกชนผ่านห่วงโซ่อุปทานสีเขียวหรือการจัดการสิ่งแวดล้อมผ่านคู่ค้าทางธุรกิจ ควบคู่กับการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายผู้บริโภคเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือในการพิทักษ์สิทธิและเฝ้าระวัง เช่น เป็นชมรมหรือเครือข่ายเกษตรปลอดสารพิษ ชมรมผู้บริโภคเพื่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เป็นต้น

(๑.๗) ส่งเสริมการใช้วัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิตตามวิถีไทย เพื่อปลูกฝัง ค่านิยมการบริโภคอย่างพอเพียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้สถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ผ่านการให้ความรู้โดยตรง การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี และการทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจน สร้างตัวอย่างชุมชนพอเพียง ที่มีการบริโภคตามความจำเป็น ผลิตโดยใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น บนฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม เน้นการเรียนรู้และพึ่งตนเอง ตัวอย่างเช่น ชุมชนเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

(๑.๘) รณรงค์ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจ และสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน การบริโภคอย่างพอเพียง รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสาร และ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการบริโภคที่ไม่ยั่งยืนหรือมีการปนเปื้อนของสารพิษต่อ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพื่อให้ผู้บริโภคมีองค์ความรู้เพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ

(๒) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่ จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

(๒.๑) ผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment - SEA) ตั้งแต่ขั้นของการกำหนดนโยบาย แผน และการพัฒนาระดับพื้นที่ อย่างสอดคล้องกับศักยภาพในการรองรับและบริหารจัดการมลพิษของพื้นที่ รวมทั้งจัดให้มีระบบ กลไก และตัวชี้วัดผลกระทบทางสุขภาพจากสิ่งแวดล้อม (Health Impact Assessment - HIA) และพัฒนา ระบบประเมินผลกระทบทางสังคม และผลกระทบทางสุขภาพ ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบ สิ่งแวดล้อม และนำหลักการดังกล่าว มากำหนดไว้ในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการพัฒนา ของรัฐและ/หรือที่รัฐอนุมัติให้เอกชนดำเนินการ ตลอดจนให้มีการสำรวจประเมินผลกระทบโครงการพัฒนา โดยเฉพาะโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่มีผลกระทบสูงต่อคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และความ หลากหลายทางชีวภาพ

(๒.๒) กำหนดเขตการใช้ที่ดิน รวมทั้งกำหนดทิศทางและจัดระเบียบการเติบโตของ ชุมชนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงศักยภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม ปริมาณและประเภทของ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐาน และบริการสาธารณะ เพื่อให้สามารถควบคุมผลกระทบ มิให้เกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และความสามารถในการบริหารจัดการ

(๒.๓) เพิ่มประสิทธิภาพของกลไกการจัดการขยะชุมชน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ของเสียอันตราย และขยะติดเชื้อ โดยสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจให้เกิดการลดและคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด สนับสนุนการสร้างธุรกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน และธุรกิจเอกชนจากขยะรีไซเคิล พัฒนาระบบรวบรวม คัดแยกและโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการจัดการ ของเสียอันตราย รวมทั้งออกกฎหมายให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อซากผลิตภัณฑ์ของตนเอง เรียกเก็บภาษีผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดของเสียอันตราย พิจารณานำมาตรการภาษีบรรจุกัมมันต์ และการเก็บอัตราภาษีที่แตกต่างกัน สำหรับสินค้าที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้และที่เป็นของเสียอันตราย สนับสนุนการวิจัย และนำมาใช้เชิงพาณิชย์สำหรับ ผลิตภัณฑ์/บรรจุกัมมันต์ทดแทน ตลอดจนสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีระบบเก็บขนและกำจัด ขยะติดเชื้อแยกต่างหากและเป็นแบบบูรณาการ

(๒.๔) จัดการการใช้สารเคมีอย่างเป็นระบบ ควบคุมได้ และปลอดภัย ทั้งสารเคมี ในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ ซึ่งรวมทั้งสาธารณสุข มีระบบควบคุม ฝัาระวัง และติดตาม ทั้งการผลิต เก็บกัก ขนส่ง ใช้ กำจัด และจัดการด้านความเสี่ยง อย่างมีประสิทธิภาพตลอดวงจร ติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบายการจัดการสารเคมีของต่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป และเผยแพร่ข้อมูลความเคลื่อนไหวให้ผู้ประกอบการตระหนักและเข้าใจ ส่งเสริมและพัฒนาให้หน่วยงานที่มีข้อสนเทศเกี่ยวกับสารเคมีและอาชีวอนามัยมีการจัดเก็บข้อมูลให้สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลกันได้ เพื่อจัดการความปลอดภัยในการใช้สารเคมีในประเทศ

(๒.๕) ควบคุมมลพิษทางอากาศจากภาคการขนส่ง อุตสาหกรรม ก่อสร้าง การเผาในที่โล่ง และการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเร่งปรับปรุงระบบขนส่งมวลชนที่ปราศจากมลพิษ เช่น รถไฟฟ้า เป็นต้น สนับสนุนการใช้เครื่องยนต์ และพลังงานสะอาด โดยเฉพาะในระบบขนส่งสาธารณะ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง และสนับสนุน มาตรการกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism - CDM)

(๒.๖) ยกกระตือรือร้นขีดความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการกำจัด/บำบัด มลพิษขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งทางด้านวิชาการ บุคลากรและงบประมาณ ควบคู่กับการสร้าง จิตสำนึก และกระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปยังองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และชุมชน ในการร่วมติดตาม ตรวจสอบ และฝัาระวัง กำหนดเงื่อนไขด้านงบประมาณ เพื่อจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดเก็บค่า บำบัดน้ำเสีย และค่ากำจัดขยะเพื่อนำมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น จัดทำศูนย์จัดการขยะรวม หรือการลงทุนร่วมกัน รวมทั้งจัดให้มีระบบการชดเชยที่เหมาะสมและเป็นธรรมให้แก่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ จากการดำเนินการของรัฐ และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การทำหลุมฝังกลบหรือเตาเผาขยะ และ ระบบบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

(๒.๗) ส่งเสริมให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อกำหนดจุดยืนเชิงยุทธศาสตร์ ต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งข้อตกลงทางการค้าที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับ สิ่งแวดล้อม ที่สำคัญ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก พิธีสารเกียวโต อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารเคมีและของเสียอันตราย เช่นอนุสัญญาบาเซล อนุสัญญาสต็อกโฮล์ม ว่าด้วยสารมลพิษที่ตกค้างยาวนาน และอนุสัญญา Rotterdam ว่าด้วยการระบุนการแจ้งข้อมูลล่วงหน้าสำหรับ สารเคมี เป็นต้น ติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวและประเด็นการเจรจา และสร้างทีมผู้เชี่ยวชาญเพื่อ เตรียมความพร้อมในการเจรจาต่อรอง จัดทำกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐาน ควบคุมการนำเข้าและ การใช้สารเคมีและของเสียอันตรายภายใต้อนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเภท โครงการที่สมควรดำเนินการ และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการขายคาร์บอนเครดิตภายใต้กลไก การพัฒนาที่สะอาด ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ ในระดับโลก ภูมิภาค ทวิภาคี และพหุภาคี รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการรวมกลุ่มเพื่อ เจรจาต่อรองรักษาผลประโยชน์ร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศ

๓.๓ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ การพัฒนาจะต้องดำเนินการอย่างเป็น ขั้นตอน คือ เริ่มต้นจากการสร้างองค์ความรู้และภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งป้องกันการคุกคามจากภายนอก เมื่อมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง แล้วจึงขยายโอกาส สร้างเครือข่าย ยกระดับภูมิปัญญาและ การผลิต พัฒนานวัตกรรม จนสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระดับประเทศและการส่งออกได้ตาม ศักยภาพที่แท้จริง โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จะเป็นการวางพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยน โครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว มีแนวทางดังนี้

(๑) จัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน

แม้ว่าประเทศไทยจะมีทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ และมีการสะสมองค์ความรู้ที่เกิดจากการดำรงชีวิตและการใช้ประโยชน์ฐานทรัพยากรของชุมชนมาแต่เดิม แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่มี การเชื่อมต่อกับองค์ความรู้สมัยใหม่ ทำให้ฐานความรู้ของประเทศโดยภาพรวม ยังไม่เข้มแข็ง และขณะนี้ มีทั้งโอกาสและภัยคุกคามจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น การพัฒนาบนฐานความ หลากหลายทางชีวภาพควรเริ่มต้นจากการสร้างองค์ความรู้และภูมิคุ้มกันก่อนเป็นลำดับแรก ดังนี้

(๑.๑) พัฒนาระบบฐานข้อมูล วางระบบการจัดการฐานข้อมูลและสร้างศูนย์ข้อมูล ระดับชาติด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ มีรายละเอียดด้านอนุกรมวิธาน คุณสมบัติ การใช้ ประโยชน์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยระบุมชนเจ้าของภูมิปัญญา รวมทั้งจัดทำระบบข้อมูล ท้องถิ่น ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยภาครัฐและภาคีการพัฒนา ช่วยพัฒนาระบบการจัดเก็บและบันทึกข้อมูล ฐานข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน จัดทำระบบฐานข้อมูลงานวิจัยที่สามารถเชื่อมโยงใช้ประโยชน์ ร่วมกันได้ โดยให้มีระบบการบริหารจัดการที่สามารถคุ้มครองการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อการค้าโดยไม่ เป็นธรรม

(๑.๒) สร้างองค์ความรู้และบุคลากร สร้างระบบการเรียนรู้และจิตสำนึกของชุมชน ให้ตระหนักถึงคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้และบุคลากร จัดทำหลักสูตรด้านความหลากหลายทางชีวภาพทั้งการฟื้นฟู อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่อง สุขภาพโดยวิถีธรรมชาติ การแพทย์แผนไทย สมุนไพร และเกษตรธรรมชาติ ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้สืบ ทอดอย่างเป็นระบบ ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดตั้งโรงพยาบาล แพทย์แผนไทยทุกภูมิภาค สนับสนุนการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ และความเข้าใจอย่างบูรณาการ ทั้งด้านนิเวศวิทยา เทคโนโลยีชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้าน และ แพทย์แผนไทย และนักพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในการสืบทอดองค์ความรู้เพื่อสร้างคนรุ่นต่อไป รวมทั้ง ระดมให้ความรู้เรื่องสิทธิบัตร ทรัพย์สินทางปัญญา สร้างความตื่นตัว ความหวงแหนภูมิปัญญาไทย และเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณชน

(๑.๓) ส่งเสริมการวิจัยพัฒนา ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ สนับสนุนวิธีการวิจัยและพัฒนาความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและชุมชนให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่สอดคล้อง กับความต้องการของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นหรือการวิจัยเพื่อทดแทนการนำเข้า เช่น พัฒนาบริการ ด้านสุขภาพสมุนไพร สร้างผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดสารพิษ การปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับองค์ความรู้ภูมิปัญญา สร้างสรรค์คุณค่าของผลิตภัณฑ์ และสร้าง นวัตกรรมที่เป็นสินค้าท้องถิ่น

(๑.๔) คุ่มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะจากพันธกรณีระหว่างประเทศ และข้อตกลงการเปิดเขตการค้าเสรี ติดตามสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวและประเด็นการเจรจา เตรียมความพร้อมในการเจรจาต่อรองในเวทีโลก มีมาตรการเชิงรุก เพื่อรองรับเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการจดสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ที่อาจทำให้การเข้าถึงเพื่อใช้ประโยชน์ ฐานทรัพยากรของชุมชนมีปัญหาในอนาคต สร้างกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เปิดกว้าง เพื่อพิจารณาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มต่าง ๆ อย่างรอบคอบ โดยสร้างกลไกภายในทั้งด้านกฎหมาย และการบริหารจัดการที่เข้มแข็งโปร่งใส ก่อนการรับรองพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมทั้งสร้าง เครือข่ายความร่วมมือระดับภูมิภาค และกำหนดจุดยืนร่วมกันในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

(๑.๕) สร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชนและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ทั้งในแง่ของกฎหมาย มาตรการ การจัดตั้งองค์กรโดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีกลไกปกป้อง พันธุ์กรรมและสิทธิภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเฝ้าระวัง กำกับดูแล กำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงข้อมูลและ องค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งเพื่อการศึกษาและการใช้ประโยชน์ รวมทั้ง สร้างกลไกการตอบแทนผลประโยชน์แก่ชุมชนที่เป็นเจ้าของพันธุ์กรรมและภูมิปัญญา เมื่อมีการนำไปใช้ ประโยชน์เชิงพาณิชย์

(๑.๖) อนุรักษ์ฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุ์กรรมท้องถิ่น เพื่อรักษาความ หลากหลายของสายพันธุ์ ที่เชื่อมโยงกับระบบนิเวศ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะการ คุ้มครองสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ การอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง และพืชพรรณซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และประเทศ สร้างธนาคารทรัพยากรพันธุ์กรรมของทรัพยากรชีวภาพทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ พัฒนากลไกมาตรการในการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ และการป้องกันชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน

(๒) ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน

ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ คือ บทบาทของชุมชน ที่เริ่มจากการพึ่งตนเองจนเกิดความเข้มแข็งแล้ว จึงขยายโอกาสไปสู่การผลิตเพื่อการค้า โดยชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอาศัยอยู่รายรอบฐานทรัพยากร จะสามารถนำทรัพยากรมาใช้ในการพึ่งตนเองในการดำรงชีพ สร้างความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพ เมื่อชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ และสร้างตลาดท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาจนสามารถเริ่มสร้างนวัตกรรม สร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า โดยความร่วมมือจากเครือข่ายต่าง ๆ และมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเหมาะสม

(๒.๑) ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพ ในการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ ที่นำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน พื้นฟูวิถีชีวิตและส่งเสริมรูปแบบการผลิตของชุมชนที่พึ่งตนเองด้านอาหารและสุขภาพด้วยทรัพยากรท้องถิ่น โดยการสร้างความหลากหลายให้เกิดขึ้นในชุมชน และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่สร้างขึ้น ควรเผยแพร่รูปแบบตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ และประสานให้เกิดการเรียนรู้และความร่วมมือกับชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

(๒.๒) สนับสนุนภาคการผลิตและบริการที่ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการ โดยพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีอำนาจในการจัดการผลิต การตลาด และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บริการสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ สมุนไพร ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ อาหารสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการวิเคราะห์ทิศทางและโอกาสทางการตลาด จัดทำแผนที่นำทางการพัฒนา และแนวทางส่งเสริมในภาพรวม โดยเริ่มต้นจากการสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นมาเป็นลำดับ ส่งเสริมการรวมตัว เชื่อมโยงขยายเครือข่าย เพื่อสร้างฐานการผลิตและการตลาดที่เข้มแข็ง

(๒.๓) พัฒนาบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการฝึกอบรม พัฒนาทักษะด้านการผลิต การจัดการ และการตลาด โดยสร้างตัวอย่างที่ได้มาตรฐานเพื่อการเรียนรู้ ส่งเสริม SMEs ให้มีระบบการจัดการที่ดี มีการรวมกลุ่มเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจการ สนับสนุนการวิจัยตลาดของสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น นวดไทย สปา อาหาร เกษตรปลอดภัย สารพิษ ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ เพื่อรักษาขีดความสามารถ และพัฒนาให้ก้าวหน้า ควรสร้างบุคลากรและแรงงานให้เพียงพอ สอดคล้องกับทิศทางการขยายตัวและสนองตลาดที่กว้างขวางขึ้น

(๒.๔) สนับสนุนและบูรณาการนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายการเสริมสร้างสุขภาพ การพัฒนาสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย อาหารปลอดภัย การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน การลดสารเคมีการเกษตร รวมทั้งกำหนดจุดยืนที่ชัดเจนในประเด็นที่อาจมีข้อขัดแย้งเชิงนโยบายในอนาคต เช่น เรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม (GMOs) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเกิดความเข้าใจ และดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

(๓) พัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

การยกระดับการผลิตเพื่อการแข่งขัน ควรดำเนินการเมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความพร้อมในด้านพื้นฐานองค์ความรู้ที่เป็นระบบ และสามารถดูแลปกป้องฐานทรัพยากรได้อย่างเข้มแข็งแล้ว ซึ่งจะต้องคำนึงถึงศักยภาพและความพร้อม อย่างรอบคอบ เพื่อเริ่มสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยกระดับให้สูงขึ้น โดยพิจารณาจากกระแสการเติบโตและความต้องการในตลาด ควรวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดแข็งของประเทศอย่างต่อเนื่อง ส่วนการพัฒนาสินค้าที่ต้องใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และการลงทุนระดับสูง อาจต้องพึ่งพาต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีชีวภาพ การผลิตสารสกัดอุตสาหกรรมยา ควรดำเนินการเมื่อประเทศมีการสะสมทุน และมีองค์ความรู้ของตนเองอย่างเพียงพอแล้ว จึงยกระดับสู่การพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการค้า ในขั้นต่อไป

(๓.๑) สร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่มีการสะสมองค์ความรู้อย่างเพียงพอ พัฒนาจากฐานความต้องการตอบสนองตลาดที่กำลังขยายตัว เช่น นวัตกรรมเพื่อเพิ่มผลิตภาพเกษตรอินทรีย์ อาหารสุขภาพ สมุนไพร ควรกำหนดจุดยืนที่ชัดเจนในเรื่องอุตสาหกรรมยาและอุตสาหกรรมอาหาร ที่เน้นความเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพสูง มีเป้าหมายสนับสนุนความต้องการภายในประเทศ ลดการพึ่งพาภายนอก กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนานวัตกรรม โดยใช้ระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม เชื่อมโยงกับศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างนวัตกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศจากฐานความเข้มแข็งภายใน

(๓.๒) ยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร สมุนไพร และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ให้สอดคล้องกับการสร้างสังคมแห่งสุขภาพ สร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค พัฒนาระบบการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐาน ต้องมีระบบให้การรับรองโดยความร่วมมือของหลายหน่วยงาน เช่น การผลิตพืชตามหลักการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิต (GMP) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ รวมทั้งต้องมี Clinical Study เกี่ยวกับสมุนไพร และแพทย์แผนไทยด้วย

(๓.๓) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย พัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อย และภาคธุรกิจในกลุ่มการผลิต การค้า และบริการ ที่สามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้ เชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและขยายสู่ระดับประเทศ

(๓.๔) สร้างค่านิยมและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่เป็นจุดแข็งของประเทศ โดยใช้เรื่องสุขภาพเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างกระแส เช่น สังคมแห่งสุขภาพ วิถีธรรมชาติ อาหารปลอดภัย เพื่อเชื่อมโยงกับฐานเศรษฐกิจ ทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้สนใจภูมิปัญญาไทยให้มากขึ้น เผยแพร่ข้อมูลความรู้ให้เกิดขึ้นทุกระดับของสังคม เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อนด้านอุปสงค์ (Demand Driven) ที่ก่อให้เกิดการขยายจากระดับประเทศ ไปสู่การแข่งขันในตลาดโลกในอนาคต

๔ บทบาทภาคีการพัฒนาในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

ทุกภาคีล้วนเป็นส่วนหนึ่งของพลังร่วมที่จะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนา และล้วนเป็นผู้ร่วมรับผลกระทบหรือผลประโยชน์หรือมีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อให้ผลของการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ฯ นี้ มุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคีตลอดกระบวนการพัฒนาควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบในหน้าที่ ให้องค์ความรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนไทยทุกคน และการสร้างกลไกให้เอื้อต่อการเข้ามีส่วนร่วมฯ มีสิทธิในการเข้าถึง ใช้และรับประโยชน์อย่างเป็นธรรมและสมดุลกับข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมของตน จึงเป็นเงื่อนไขของความสำเร็จ ซึ่งภาคีต่าง ๆ ควรมีบทบาท ดังนี้

๔.๑ **ภาครัฐ** ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จะต้องปรับบทบาทจากผู้ควบคุมและสั่งการ มาเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวก พร้อมทั้งกระจายอำนาจการเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการไปยังภาคีร่วมพัฒนาอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชน คือ

(๑) **การรักษาฐานทรัพยากรและสมดุลของระบบนิเวศ** ภาครัฐส่วนกลางต้องสนับสนุนสิทธิการดูแลทรัพยากรและพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชน รวมทั้งกตีกาสังเคราะห์ความยุติธรรมในการใช้ประโยชน์ของภาคการผลิตและชุมชน โดยปรับปรุงกฎ ระเบียบ กฎหมาย และใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งสร้าง เชื่อมโยง และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ภาคีร่วมพัฒนา และใช้กลไกและการเข้าถึงฐานข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขยายบทบาทการจัดการและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้น โดยพัฒนาทั้งองค์ความรู้ ชีตความสามารถในการบริหารจัดการและแนวทางกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้แก่ชุมชน

(๒) **การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน** ภาครัฐส่วนกลางต้องปรับปรุงนโยบายสาธารณะให้สนับสนุนการประหยัดการใช้ทรัพยากรและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ใช้มาตรการทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อจูงใจให้เกิดการประหยัดทรัพยากร พลังงานและลดมลพิษ ทั้งด้านผู้ผลิตและผู้บริโภค ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาขีดความสามารถและองค์ความรู้ รวมทั้งความรับผิดชอบให้พร้อมรับกับการกระจายอำนาจ และจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(๓) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างระบบฐานข้อมูลระดับชาติ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับชุมชน กำหนดจุดยืนในประเด็นที่อาจมีข้อขัดแย้งในอนาคต เช่น เรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม (GMOs) เป็นต้น กำหนดมาตรการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและสิทธิภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการคุกคามภายนอก วางระบบการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างพันธมิตรกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ

๔.๒ ภาคเอกชน ต้องไม่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คุกคามต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างและสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม ซึ่งรวมทั้งแก่ชุมชนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจริยธรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม โดยผลิตสินค้าและบริการด้วยกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีที่สะอาด ส่งเสริมการสร้างคุณค่าจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้วยนวัตกรรมและเทคนิคทางการตลาด มีความยุติธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งยกระดับการผลิตและสร้างมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร สมุนไพร และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ

๔.๓ ภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และประชาชน มีบทบาทสำคัญ ดังนี้

(๑) การรักษาฐานทรัพยากรและสมดุลของระบบนิเวศ จะต้องสร้างประชาคมและเครือข่ายการอนุรักษ์ การจัดการ และการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น ถ่ายทอดยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรร่วมกับความรู้สมัยใหม่ ร่วมกันกำหนดกติกา หลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชนร่วมกัน เช่น ป่าชุมชน ลุ่มน้ำ และทรัพยากรชายฝั่ง เป็นต้น กำหนดมาตรการควบคุมกิจกรรมที่คุกคามหรือทำลายระบบนิเวศ เช่น การท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การค้าสัตว์ป่าและการเลี้ยงสัตว์หายาก เป็นต้น

(๒) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรต้องปลูกฝังค่านิยม ธรรมะ และเผยแพร่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนแก่สาธารณชน ทำแผนบริหารจัดการภายในชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์และเฝ้าระวังรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ รวมทั้งเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(๓) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำเป็นต้องส่งเสริมการเรียนรู้ทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง โดยเฉพาะด้านอาหารและสุขภาพ และต่อยอดไปสู่วิสาหกิจชุมชน การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่นให้ยั่งยืน การเชื่อมโยงชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเฝ้าระวังการเข้าถึงพันธุกรรมท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนภาครัฐในการเจรจาต่อรองกับต่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

๔.๕ สถาบันอื่น ๆ ได้แก่ สถาบันวิชาการและสื่อมวลชน เป็นต้น โดยสถาบันวิชาการควรมีบทบาทโดยให้การศึกษาแก่สาธารณชน รวมทั้งวิจัยและพัฒนา ร่วมกับนักพัฒนาและชุมชนในการติดตามและเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำฐานข้อมูล รวมทั้งสนับสนุนชุมชนและนักพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ในการรวบรวมข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลระดับชาติ ให้การศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการยกระดับและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และดึงศักยภาพของชุมชนออกมา ผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

สำหรับสื่อมวลชน ต้องเผยแพร่ตัวอย่างการอนุรักษ์และจัดการฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นตัวอย่างที่ดีของความสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งข่าวสาร ข้อมูล และองค์ความรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นเวทีในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ เพื่อสร้างฉันทามติและความสมานฉันท์ ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันของสังคม ส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้สนใจภูมิปัญญาไทยให้มากขึ้น สร้างความตื่นตัวแก่สาธารณชน โดยเผยแพร่กรณีศึกษาและบทเรียนที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาการจลลิตธิบัตร รูปแบบและเงื่อนไขที่นำไปสู่การแย่งชิงผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น



บทที่ ๖

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการประเทศ

๑ บทนำ

ท่ามกลางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารและเงินทุนอย่างรวดเร็วกว้างขวางในยุคโลกไร้พรมแดน ได้เกิดกระแสการตื่นตัวในสิทธิ หน้าที่ และค่านิยมใหม่ๆ กระจายไปทั่วโลก ก่อให้เกิดกระแสผลักดัน เรียกร้องให้การบริหารจัดการประเทศต้องคำนึงถึงความเป็นประชาธิปไตย การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน การพิทักษ์สิทธิมนุษยชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าประเทศไทยจะได้วางรากฐานการบริหารจัดการประเทศภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมานับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ จนมาถึงการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนหลักการและเจตนารมณ์ที่มุ่งเพิ่มระดับความเป็นประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ มีการกระจายอำนาจและกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประเทศอย่างกว้างขวางมากขึ้น ถือเป็น การวางรากฐานประชาธิปไตยอย่างมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาลไว้อย่างครบถ้วน ทั้งในเชิงโครงสร้าง กลไก กระบวนการ แต่การพัฒนาที่ผ่านมา ก็ยังไม่สามารถส่งผลให้ระบบการบริหารจัดการประเทศปรับเปลี่ยนสู่การมีระบบธรรมาภิบาลอย่างแท้จริงได้ คงเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนในเชิงรูปแบบ ที่ยังไม่สามารถพัฒนานำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงในทุกระดับ ทั้งนี้ เนื่องจากระบบการบริหารจัดการประเทศเป็นระบบขนาดใหญ่ที่มีกลไกซับซ้อน และยังมี การรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ในส่วนกลาง ระบบและกลไกการบริหารจัดการโดยรวม แม้จะเริ่มเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ก็ยังไม่เพียงพอและไม่เอื้อให้เกิดการสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จึงต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในการบริหารจัดการประเทศอย่างแท้จริง เพราะธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะเปิดให้ประชาชนมีเสรีภาพการพัฒนาภายใต้เศรษฐกิจเสรีนิยม มีความเป็นธรรมให้กับทุกภาคส่วนมากขึ้น โดยประสบการณ์ของนานาประเทศพบว่า ประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากหรือมีลักษณะเปิดทางการเมืองสูง จะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เกิดกระบวนการรวมตัวของประชาชน สร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นธรรม ความเสมอภาค และประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาที่สร้างความเป็นธรรม และความสันติสุขในสังคม

ภายใต้สถานการณ์ความท้าทายและเงื่อนไขที่ประเทศต้องเผชิญและปรับตัวเพื่อพัฒนาไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันตามวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ จึงกำหนดให้มียุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะมีส่วนสนับสนุนการขับเคลื่อนพันธกิจและยุทธศาสตร์อื่น ๆ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางดำเนินการ ดังนี้

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศจะมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของ “คน” ในทุกกลุ่มทุกภาคส่วนของสังคมไทย ให้มีพื้นฐานทางจิตใจที่ยึดมั่นใน “คุณธรรม” มีความซื่อสัตย์สุจริต และ “ความรอบรู้” อันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนได้อย่าง “มีเหตุมีผล” รู้จักสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถฝึกพลังเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบโครงสร้าง กลไก และกระบวนการบริหารจัดการประเทศ บนหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย ที่เปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยต้องมีการปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐ ทั้งระบบราชการและรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพโปร่งใส เน้นบทบาทในการอำนวยความสะดวกกำกับดูแล แทนการควบคุมและสั่งการ เน้นการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา ขณะเดียวกันต้องลดบทบาทอำนาจของราชการในส่วนกลาง และเพิ่มบทบาท มอบอำนาจและกระจายอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินการ การกระจายการจัดสรรทรัพยากรให้แก่ราชการส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และชุมชน ให้มีศักยภาพความสามารถรับผิดชอบการพัฒนาในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและภูมิสังคม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนและการปฏิรูปธุรกิจเอกชนให้เข้มแข็ง สุจริต โปร่งใส ลดการผูกขาด เป็นธรรมกับผู้บริโภคและธุรกิจคู่แข่ง พร้อมทั้งเร่งปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้าง “สมดุล” ในการจัดสรรและกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาให้ทั่วถึงและเป็นธรรม

นอกจากนี้ ยังต้องดำเนินการควบคู่กับการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคง เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพและความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพบทบาทของหน่วยงานที่มีภารกิจรับผิดชอบด้านการป้องกันประเทศ ความมั่นคงและการรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อผนึกพลังร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ดำเนินการป้องกันและพัฒนาประเทศให้สามารถพิทักษ์รักษาเอกราชสถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งสามารถสร้างความมั่นคงของประชาชนและสังคมให้มีความอยู่รอดปลอดภัย อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกัน” และส่งผลให้การบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศเกิดดุลยภาพทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง ซึ่งจะนำไปสู่สันติสุขและความยั่งยืน

๒ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๒.๑ วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมไทยภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (๒) เพื่อปรับโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการประเทศ เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น
- (๓) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและจิตสำนึกในสิทธิหน้าที่ของภาคประชาชน และประชาสังคม เพื่อให้สามารถเข้าร่วมในกระบวนการบริหารจัดการประเทศ และสามารถดูแลผลประโยชน์ของภาคส่วนต่างๆ ให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

๒.๒ เป้าหมาย

- (๑) ธรรมนูญสากลของประเทศ ทั้งในส่วนภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนเปรียบเทียบกับนานาชาติดีขึ้น โดยมีคะแนนระดับความโปร่งใสไม่น้อยกว่า ๕.๐ คะแนน ภายในปี ๒๕๕๔
- (๒) ประชาชนมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศเพิ่มขึ้น โดย
 - (๒.๑) ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ
 - (๒.๒) ประชาชนเข้ามาร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการด้านการพัฒนาและการวางแผนของภาครัฐเพิ่มขึ้น
- (๓) ลดกำลังคนภาครัฐการให้ได้ว่าร้อยละ ๑๐ ภายใน ๕ ปี เพื่อให้ระบบราชการมีขนาดกระทัดรัด มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และมีขีดสมรรถนะสูงขึ้น สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานทุกส่วนราชการ
- (๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดหารายได้ของตนเอง มีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้น สามารถเพิ่มบทบาทในการจัดบริการสาธารณะให้ประชาชนในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล
- (๕) ให้มีการศึกษาวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมสันติวิธีเพิ่มขึ้นในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๓

แนวทางการพัฒนา

๓.๑ การเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยและวัฒนธรรมธรรมาภิบาล ให้เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังจิตสำนึกการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ยอมรับกติกาการอยู่ร่วมกัน ตระหนักในสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ และความเสมอภาค รวมทั้งอุดมการณ์ ค่านิยมที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และวัฒนธรรมธรรมาภิบาลให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเยาวชนและผู้เฒ่าในสังคมทุกระดับ เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม พร้อมทั้งวางรากฐานกระบวนการประชาธิปไตยทางตรงให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเพิ่มประสิทธิภาพกลไกกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมทั้งการเมืองให้เข้มแข็งและเป็นอิสระมากขึ้น

(๑) รมรณรงค์สร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาลแก่เยาวชน และประชาชนทุกกลุ่ม ทุกภาคส่วนในสังคมอย่างต่อเนื่องจริงจัง โดย

(๑.๑) สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ เสรีภาพ และความเสมอภาค พัฒนาให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดจิตสำนึกในการป้องกันดูแลและมีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้และวัฒนธรรมประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ผ่านสื่อทุกประเภทด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เข้าใจง่าย โดยภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ และจัดสรรเวลาออกอากาศที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้แก่รายการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล รวมทั้งสอดแทรกในรูปแบบข่าว ละคร บทเพลง และการละเล่นพื้นบ้าน

(๑.๒) สนับสนุนสถาบันและหน่วยงานการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน จัดทำหลักสูตรวิชาการจัดกิจกรรม ฝึกอบรม เวทีสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ว่าด้วยวัฒนธรรมประชาธิปไตย การเสริมสร้างปลุกฝังค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตย และปลุกฝังจริยธรรม คุณธรรม ตั้งแต่เยาว์วัยให้มีจิตสำนึกการปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต และประพฤติปฏิบัติตนเป็นปกติวิสัย

(๑.๓) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคราชการ บ้าน สถาบันทางศาสนา โรงเรียน ประชาสังคม และสื่อในการปลุกฝังจิตสำนึกในเรื่องหลักการประชาธิปไตยและวัฒนธรรมประชาธิปไตย รวมทั้งธรรมาภิบาล เพื่อให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนจนถึงวัยทำงาน ตระหนักและเชื่อมั่นในแนวทางการอยู่ร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๑.๔) จัดทำคู่มือจริยธรรมของประชาชนและเยาวชน เพื่อให้ประชาชนและเยาวชนใช้เป็นกรอบยึดถือปฏิบัติในการดำรงชีวิต และสถานศึกษาใช้ประกอบการเรียนการสอน

(๑.๕) สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมสันติวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้สามารถ พัฒนาการอบความคิด หลักการ แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และวัฒนธรรมธรรมาภิบาล ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

(๑.๖) สนับสนุนให้มีพื้นที่สาธารณะทางสังคมเพิ่มขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ระดมความคิดเห็น ปรีกษา ทาหรือ และร่วมติดตามตรวจสอบ อย่างสร้างสรรค์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการประเทศ และการกำหนดนโยบายสาธารณะ

(๒) พัฒนาภาวะความเป็นผู้นำประชาธิปไตยที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ในสังคมทุกระดับให้เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมไทย โดย

(๒.๑) เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธี และมีวัฒนธรรมธรรมาภิบาลที่พร้อมรับการตรวจสอบและรับฟังความเห็นจากประชาชน และภาคส่วน ต่าง ๆ เพื่อสามารถถ่ายทอดและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคม ชุมชน และท้องถิ่นทุกระดับ

(๒.๒) จัดทำแผนพัฒนาผู้นำทางสังคมในทุกระดับ รวมทั้งผู้นำที่มีตำแหน่งหน้าที่ ที่มีอำนาจ และมีบทบาทชี้้นำการพัฒนาให้กับเยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป ให้ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล อย่างเคร่งครัด มีความซื่อสัตย์สุจริต เทียงธรรม มีค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม สามารถแบ่งแยกความสัมพันธ์ และประโยชน์ส่วนตัวออกจากตำแหน่งหน้าที่ และไม่ยอมรับนับถือผู้ที่มีพฤติกรรมไม่สุจริต รวมทั้ง ส่งเสริมยกย่องผู้นำที่มีพฤติกรรมความเป็นประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล เป็นตัวอย่างเผยแพร่แก่สังคม และมีบทลงโทษทางสังคมเมื่อมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้เป็นต้นแบบที่ดีงามของเยาวชนสืบต่อไป

(๒.๓) สร้างกลุ่มแกนนำในระดับครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และทุกภาคส่วนใน สังคม รวมทั้งสร้างเยาวชนธรรมาภิบาลในโรงเรียนและชุมชน โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มเป็นกลไกและ องค์กรเครือข่ายทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการรณรงค์สร้างกระบวนการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้าง วัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล และขยายผลสร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

(๒.๔) สนับสนุนองค์กรด้านวัฒนธรรม มีส่วนร่วมรณรงค์เสริมสร้างความเป็นผู้นำ ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล และส่งเสริมบทบาทสภาวัฒนธรรมจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ การพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลในระดับพื้นที่

(๓) เสริมสร้างการพัฒนาการเมืองให้โปร่งใส สุจริต เพื่อสนับสนุนการสร้าง วัฒนธรรมประชาธิปไตยและวัฒนธรรมธรรมาภิบาล โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมจัดทำ แผนพัฒนาการเมืองแบบมีส่วนร่วม และกำหนดมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรมของนักการเมือง และ ยึดถือปฏิบัติ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ในสังคม รวมทั้งสนับสนุนการบริหารพัฒนาประเทศให้มีธรรมาภิบาลตามระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓.๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ เพื่อให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเข้าถึงอำนาจการตัดสินใจตามหลักประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาประเทศเพื่อสร้างความเป็นธรรม สร้างความสมดุล สามารถมีบทบาทในกระบวนการตรวจสอบภาครัฐให้ดำเนินการอย่างโปร่งใส ลดการทุจริตประพฤติมิชอบในภาคราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของการยอมรับและการไว้วางใจกัน

(๑) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้มแข็ง และมีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น

(๑.๑) สนับสนุนการรวมตัวของภาคประชาชนเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันที่เข้มแข็ง ทั้งแนวดิ่งและแนวราบ

(๑.๒) ส่งเสริมภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมเป็นกรรมการ อนุกรรมการของภาครัฐทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค จังหวัด และชุมชนท้องถิ่น เพื่อเข้าร่วมในการกำหนดนโยบายการวางแผนจัดทำแผนยุทธศาสตร์ภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด ชุมชน การตรวจสอบการถ่วงดุลการบริหารจัดการภาครัฐ โดยให้มีสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน มีสิทธิให้ความคิดเห็น และสามารถติดตามตรวจสอบได้

(๑.๓) สนับสนุนให้มีกลไกที่ปรึกษาภาคประชาชนในระดับชาติและระดับปฏิบัติการในพื้นที่ ตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับท้องถิ่น เพื่อให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนา และการบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบ สามารถสะท้อนความพึงพอใจและความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) เสริมสร้างความเข้มแข็ง และประสิทธิภาพของกลไกการตรวจสอบภาคประชาชน

(๒.๑) พัฒนาสื่อให้สามารถรายงานข่าวสารในเชิงสืบสวนที่มีข้อมูลถูกต้องครบถ้วน และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนที่เป็นอิสระและเข้มแข็ง กำกับดูแลและตรวจสอบสื่อมวลชนด้วยตนเอง ให้ความร่วมมือกับสื่อมวลชน และมีจรรยาบรรณในการผลิตและนำเสนอสื่อต่างๆ ต่อสังคม ปลอดจากการแทรกแซงของรัฐ หรือกลุ่มผลประโยชน์ธุรกิจใดๆ พร้อมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ผลิตสื่อในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงอย่างอิสระ โดยให้มีองค์กรคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

(๒.๒) พัฒนารอบและวิธีการในการร่วมมือกันในระหว่างองค์กรเอกชน/ภาคประชาสังคมกับภาควิชาการ ให้มีลักษณะเป็นเครือข่ายที่กว้างขวางรวมทั้งสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนาอื่นๆ ได้แก่ ภาคสื่อสารมวลชน ภาครัฐ เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้สามารถศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกได้กว้างขวาง และสร้างพลังในการตรวจสอบการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ

(๓) สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมสันติวิธีและจัดให้มีกลไกที่ส่งเสริมการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

(๓.๑) เผยแพร่ สร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างวัฒนธรรมสันติวิธีให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกกลุ่มให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ใช้ฉันทามติในการแก้ไขปัญหา เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์

(๓.๒) ทบทวนบทบาทหน้าที่ของกลไกระงับความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ประชาพิจารณ์ ฉันทานุมัติ ฯลฯ และศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ หารูปแบบวิธีการและกลไก ตลอดจนหาแนวทางปรับกลไกที่มีอยู่ให้สามารถทำหน้าที่ระงับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม ในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี ให้การดูแล และให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ขั้นตอนการฟ้องร้อง การประกันตัว การดำเนินคดี การสืบพยาน จนกระทั่งคดีสิ้นสุดแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีกลไกที่ปกป้องผู้แจ้งเบาะแส/พยานในเรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบ การชดเชยค่าเสียหาย ใ้บุคคลเหล่านั้นและผู้ที่มีความเสียหายจากผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานของภาครัฐ

(๕) เร่งรัดการก่อตั้งองค์การภาคสังคมตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เป็นองค์การแทน ที่เป็นอิสระเข้ามาถ่วงดุลการใช้อำนาจของระบบราชการ เช่น องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อม องค์การอิสระคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

๓.๓ สร้างภาคราชการและรัฐวิสาหกิจที่มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล เน้นการ อำนวยความสะดวกแทนการกำกับควบคุม และทำงานร่วมกับหุ้นส่วนการพัฒนา

(๑) พัฒนาระบบราชการและข้าราชการให้ทันสมัย โปร่งใส และมีขีดสมรรถนะสูงขึ้น โดย

(๑.๑) มีกลไกนโยบายระดับชาติส่งเสริมการขยายการให้บริการในรูปแบบ รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่หน่วยราชการทุกแห่ง และบริหารจัดการงบประมาณให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๑.๒) จัดให้มีการศึกษาวิจัยในทุกส่วนราชการ ภารกิจใดมีความจำเป็นที่จะได้ ดำเนินการต่อไป หรือสมควรเปลี่ยนแปลง ยกเลิกหรือเพิ่มเติม ควบคู่ไปกับการดำเนินการปรับปรุง อำนาจหน้าที่ โครงสร้าง ระบบงาน และอัตรากำลังให้สอดคล้องเหมาะสมกับความจำเป็นในแต่ละ หน่วยราชการ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่า สถานการณ์ และปัจจัยอื่นประกอบ พร้อมทั้งจัดทำแผน เสริมสร้างขีดความสามารถของข้าราชการ เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในบทบาท ภารกิจ หน้าที่ และนโยบายปรับลดจำนวนกำลังคนภาครัฐ

(๑.๓) พัฒนาหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์กร รูปแบบพิเศษที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลให้มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ได้แก่ องค์กรมหาชน องค์กรลักษณะพิเศษภายในกระทรวง หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ เป็นต้น ทั้งในเรื่องการกำหนดอัตรา เงินเดือน เบี้ยประชุมของคณะกรรมการ แนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งจัดให้มีระบบการติดตาม ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๒) พัฒนาระบบราชการและข้าราชการให้ยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติราชการ โดย

(๒.๑) ปรับทัศนคติข้าราชการให้เห็นความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข วัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธีและธรรมาภิบาลอย่างเข้มข้น เรียนรู้และตระหนักถึงประโยชน์และความจำเป็นในการทำงานร่วมกับภาคประชาชนในกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง โดยให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาประสิทธิภาพ จัดทำระบบสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เข้ารับราชการ และในระหว่างรับราชการเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ เน้นในประเด็น

๑) ส่งเสริมให้ข้าราชการยึดถือหลักคุณธรรม จริยธรรมที่แยกเรื่องส่วนตัว ออกจากส่วนรวม รวมทั้งทำงานแบบมีอาชีพ สามารถให้ความเห็น และข้อเสนอแนะตามหลักวิชาการ อย่างตรงไปตรงมา ปลูกฝังข้าราชการให้มีจิตสำนึกสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะ พร้อมรับผิดชอบต่อส่วนรวม และพร้อมรับการตรวจสอบจากภาคประชาชนและภาคอื่นๆ

๒) ส่วนราชการยึดและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเคร่งครัดโดยให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อผู้ร้องขอโดยเร็ว รวมทั้งสร้างหลักประกันให้ข้าราชการเกิดความมั่นใจ และกล้าเปิดเผยข้อมูล การทุจริตประพฤติมิชอบ

(๒.๒) พัฒนาระบบประเมินผลการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในส่วนราชการ และในระดับบุคคล โดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน และนำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาการจัดสรรรางวัล ประจำปีของส่วนราชการ รวมทั้งการพิจารณาความดีความชอบในระดับเจ้าหน้าที่ และให้มีบทลงโทษ สำหรับส่วนราชการ/ข้าราชการที่ผลการประเมินต่ำกว่าเกณฑ์ ทั้งนี้ควรพิจารณาให้มีหน่วยงานกลางเป็นผู้ดำเนินการประเมินผล และรายงานผลต่อสาธารณะ

(๓) พัฒนาระบบบริหารจัดการของรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสพร้อมรับการตรวจสอบ

(๓.๑) สร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน ศึกษาจัดเตรียมโครงการและกำหนดหลักเกณฑ์การตัดสินใจลงทุนที่รอบคอบและเหมาะสม ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำนึงถึงความจำเป็น ความคุ้มค่า ผลประโยชน์ของประชาชน และขีดความสามารถในการดำเนินงานและการเงินขององค์กรบนพื้นฐานของความโปร่งใส เพื่อให้การดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจตอบสนองความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม โดย

๑) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินโครงการของรัฐวิสาหกิจอย่างเป็นระบบ และมีการเผยแพร่ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้องอย่างครบถ้วน เพื่อสร้างความเข้าใจ ให้เกิดความร่วมมือ และการยอมรับ

๒) สร้างวัฒนธรรมองค์กรของรัฐวิสาหกิจที่มุ่งประสิทธิภาพและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร สามารถปรับกลยุทธ์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ความรับผิดชอบ ต่อสังคม การมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

๓) เร่งแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจที่ขาดทุน โดยจัดทำแผนแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูกิจการรัฐวิสาหกิจที่ขาดทุน กำหนดเป้าหมายและมาตรการที่ชัดเจน และผลักดันไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง พิจารณาความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่มีอยู่ในการสร้างมูลค่าและหารายได้เพิ่มให้แก่องค์กร พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์การอุดหนุนการให้บริการที่ขาดทุนในแต่ละประเภทที่ชัดเจนและเหมาะสม ทบทวนความจำเป็นในการยุบ จำหน่าย จ่ายโอน หรือคงสภาพรัฐวิสาหกิจ ในกรณีเป็นกิจการที่เอกชนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว

(๓.๒) เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในกิจการของรัฐวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการให้บริการสาธารณะได้อย่างเพียงพอ ทั้งถึง ในราคาที่เป็นธรรม และลดภาระการลงทุนภาครัฐ โดยพิจารณากำหนดรูปแบบการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนให้เหมาะสมกับลักษณะและโครงสร้างของกิจการแต่ละประเภท กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขป้องกันไม่ให้เกิดภาวะการเปลี่ยนแปลงการผูกขาดจากภาครัฐไปสู่การผูกขาดโดยภาคเอกชน ตลอดจนพัฒนากลไกการกำกับดูแลที่เข้มแข็งเพื่อให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม โปร่งใส โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศส่วนรวม และคุ้มครองผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม สำหรับรัฐวิสาหกิจด้านสาธารณูปโภคที่มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ภาครัฐจะยังคงความเป็นเจ้าของอยู่

๓.๔ การกระจายอำนาจการบริหารจัดการประเทศสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพ และกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ท้องถิ่นมีบทบาทสามารถรับผิดชอบในการบริหารจัดการบริการสาธารณะ ตลอดจนแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

(๑) ปรับโครงสร้าง กลไก และหลักเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรภาครัฐให้กระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนเพิ่มขึ้น

(๑.๑) สนับสนุนการนำระบบบริหารเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจ/งานตามประเด็นยุทธศาสตร์ และการมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารการพัฒนาในระดับภูมิภาค และสร้างความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นชุมชน ให้เป็นระบบที่ริเริ่มแก้ปัญหาพัฒนาพื้นที่ โดยนำเอาปัญหาความต้องการของประชาชน รวมทั้งศักยภาพและภูมิสังคมของพื้นที่มากำหนดยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดย

๑) สนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนที่ริเริ่มโดยกลไกกระบวนการชุมชน และพัฒนาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ สร้างชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งจัดการตนเองได้ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการบูรณาการเชื่อมโยงแผนชุมชนกับแผนท้องถิ่นและแผนระดับต่าง ๆ ในพื้นที่ทั้งระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนยุทธศาสตร์ภาค เพื่อสามารถสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ชุมชนได้ตรงความต้องการอย่างแท้จริง

๒) สนับสนุนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัดที่มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ และตอบสนองความต้องการของพื้นที่ในระดับท้องถิ่น ชุมชน โดยคำนึงถึงภูมิสังคม ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอนของการจัดทำ การแปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และการร่วมตัดสินใจในการดำเนินการและการติดตามประเมินผล ควบคู่ไปกับการพัฒนากระบวนการทำงานที่เอื้อต่อการบริหารงานแบบบูรณาการ มีระบบฐานข้อมูลกลาง เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด และมีระบบการติดตามประเมินผล

๓) สนับสนุนการบูรณาการยุทธศาสตร์ระดับกระทรวงและกรมที่คำนึงถึงประเด็นยุทธศาสตร์และปัญหาความต้องการในระดับพื้นที่ ภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญต่อการพัฒนากลไกบริหารจัดการที่ประสานเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ในระดับส่วนกลางกับระดับพื้นที่ให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔) ปรับกระบวนการทำงานและระบบบริหารงานด้านการเงิน การพัสดุ การคลัง ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานแบบบูรณาการของภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด และพื้นที่ พร้อมทั้งพัฒนาระบบติดตามประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ในทุกระดับ โดยเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประเมินผลและตรวจสอบถ่วงดุลในการบริหารการพัฒนาเชิงพื้นที่

(๑.๒) ปรับระบบงบประมาณระดับจังหวัด ใช้ระบบงบประมาณแบบบูรณาการในระดับพื้นที่ ให้สามารถรองรับภารกิจภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค โดยใช้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสถานการณ์ปัญหา และคำนึงถึงการบริหารงบประมาณอย่างคุ้มค่า เปิดเผย และโปร่งใส พร้อมทั้งให้จังหวัดสามารถปรับเปลี่ยนงบประมาณได้อย่างเหมาะสมภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ตลอดจนสนับสนุนให้ปรับสถานะจังหวัดเป็นหน่วยขอรับการสนับสนุนงบประมาณได้ในระยะต่อไป

(๑.๓) พิจารณาทบทวนปรับบทบาทกระทรวง กรม จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน เพื่อสามารถดำเนินภารกิจที่สนับสนุนเชื่อมโยงกันอย่างเกื้อกูล สามารถประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม และประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่และบริหารดำเนินการเบ็ดเสร็จในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น โดย

๑) กระทรวงควรปรับบทบาทเป็นหน่วยกำหนดยุทธศาสตร์ พัฒนานโยบาย และชี้เป้าเป้าหมายการพัฒนา สำหรับกรมหรือกลุ่มภารกิจควรปรับบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุนความรู้ วิชาการใหม่ และบริหารจัดการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่กำหนด

๒) จังหวัด ควรปรับบทบาทเป็นเจ้าภาพบริหารจัดการภารกิจราชการทุกเรื่องในพื้นที่จังหวัด สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ตามนโยบายรัฐบาลและส่วนกลางกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งควรมีบทบาทสนับสนุนช่วยเหลือองค์กรท้องถิ่น และเป็นหน่วยปฏิบัติตามในระดับพื้นที่ กรณีที่ท้องถิ่นไม่สามารถปฏิบัติภารกิจนั้นได้

(๒) กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบจัดบริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสร้างความเจริญในเศรษฐกิจ สังคม แก่ท้องถิ่นชุมชน

(๒.๑) พัฒนาเพิ่มขีดความสามารถองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการเงิน การคลัง และการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โดย

๑) เพิ่มขีดความสามารถความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพึ่งพาตนเอง ด้วยการพัฒนาจัดเก็บรายได้ของตนเองเพิ่มขึ้น สามารถจัดบริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของประชาชน และทันต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น โดย

- ขยายฐานรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเอง ควรดำเนินการนำระบบภาษีทรัพย์สินมาใช้แทนภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องถิ่น โดยเร่งรัดการประกาศใช้ร่าง พ.ร.บ. ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.....

- ส่งเสริมให้ท้องถิ่นนำระบบการจัดบริการสาธารณะแบบคืนทุนมาใช้ และระบบการจัดเก็บค่าบริการตามหลักการผู้ใช้บริการเป็นผู้จ่ายให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนผู้ใช้บริการมีส่วนร่วมรับภาระการลงทุนอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

๒) พัฒนาระบบงบประมาณและระบบบัญชีของท้องถิ่น โดยนำระบบงบประมาณแบบแสดงผลการดำเนินงาน และระบบบัญชีแบบพึ่งพิงจ่ายไปประยุกต์ใช้ในส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพสามารถรองรับการถ่ายโอนภารกิจและเงินอุดหนุนแบบใหม่ได้

๓) เพิ่มขีดความสามารถองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ และปรับกระบวนการทำงาน เปิดสู่สาธารณชนมากขึ้น โดย

- ปรับใช้ระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อยกระดับขีดความสามารถของฝ่ายบริหารและพนักงานท้องถิ่น ให้มีการทำงานแบบมืออาชีพ มีความคิดริเริ่ม ทำงานเชิงรุก มีทักษะในนโยบายสาธารณะและการบริหารชุมชน มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ควบคุมต้นทุน พร้อมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานบริการสู่ความเป็นเลิศ สามารถปรับการทำงานได้รวดเร็วทันสถานการณ์

- นำระบบการบริหารการงบประมาณและการคลังสมัยใหม่มาใช้ ลดการขยายตัวของหน่วยงานและพัฒนารายได้ให้มากขึ้น รวมทั้งใช้ประโยชน์เทคโนโลยี และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนให้เห็นประโยชน์ในการผลิตบริการสาธารณะแบบคืนทุน เพื่อเพิ่มทางเลือกในการจัดการทางการคลัง ใช้กลไกการตลาดในการจัดบริการสาธารณะมากขึ้น

■ ปรับระบบการทำงาน โดยยึดหลักการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ความรับผิดชอบต่อชุมชน และมีความโปร่งใสมากขึ้น โดยเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานสู่สาธารณชน ปรับระบบการทำงานและลดระเบียบขั้นตอนให้น้อยลง และสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการทำงาน ตลอดจนการจัดบริการสาธารณะร่วมกับองค์กรท้องถิ่น และร่วมติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของท้องถิ่นได้

(๒.๒) ปรับบทบาทระหว่างรัฐบาลส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนขีดความสามารถด้านการคลัง และการบริการสาธารณะของท้องถิ่น โดยส่วนกลางปรับบทบาทจากการควบคุมมาเป็นอำนวยความสะดวก กำหนดมาตรฐานการบริการ ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิควิชาการ โดย

๑) พัฒนาระบบเงินโอนและเงินอุดหนุนสู่ท้องถิ่น ที่สามารถเป็นเครื่องมือและกลไก รักษาดุลการคลังและวินัยทางการคลังของรัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมความเป็นอิสระของท้องถิ่นเพื่อรองรับการจัดแบ่ง และการถ่ายโอนภารกิจการจัดบริการสาธารณะแก่ท้องถิ่น ทั้งนี้การจัดสรรเงินอุดหนุนระบบใหม่ควรคำนึงถึงการลดช่องว่างทางการคลังระหว่างท้องถิ่นด้วยกันเองเป็นหลัก

๒) พัฒนาระบบการจัดบริการสาธารณะของส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชน โดยปรับระบบการจัดบริการที่มีการถ่ายโอนอำนาจการซื้อบริการสาธารณะให้แก่ท้องถิ่น และให้หน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่ผลิตและขายบริการดังกล่าวให้ท้องถิ่น รวมทั้งการถ่ายโอนภารกิจให้ท้องถิ่นในกรณีที่ท้องถิ่นสามารถผลิตเองได้ และการมอบอำนาจให้ท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมบริการบางประเภทแทนส่วนกลาง พร้อมทั้งพัฒนามาตรฐานบริการสาธารณะของท้องถิ่นให้มีระบบการสร้างหลักประกันสุขภาพทั้งระบบประกันคุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำ และระบบส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนการพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

๓.๕ ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และเป็นบริษัทภิบาลมากขึ้น จัดให้มีกฎ ระเบียบ และสร้างแรงจูงใจให้ธุรกิจเอกชนทั้งที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจเอกชนทั่วไปเข้าร่วมในกระบวนการบริษัทภิบาลเพิ่มมากขึ้น และสร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อผู้บริโภค และเป็นธรรมกับธุรกิจคู่แข่ง ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปันผลประโยชน์คืนสู่สาธารณะ รวมทั้งสนับสนุนสถาบันวิชาชีพ กลุ่ม และชมรมให้มีบทบาทในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนให้มากขึ้น

(๑) มีมาตรการส่งเสริมกรรมการและผู้บริหารรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ และผู้บริโภคมากขึ้น โดยมีการกำหนดบทลงโทษที่เด็ดขาดสำหรับผู้บริหารที่กระทำผิดเกี่ยวกับการฉ้อฉล และใช้ข้อมูลภายในเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพรรคพวก รวมทั้งมีข้อกำหนดให้บริษัทที่จะจดทะเบียนในบริษัทต้องให้กรรมการ และกรรมการตรวจสอบของบริษัทผ่านการฝึกอบรมเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดีด้วย

(๒) กำหนดมาตรการส่งเสริมให้ผู้ลงทุนรายย่อยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารธุรกิจ สร้างความตระหนัก เปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นรายย่อยที่มีความสนใจสามารถเข้าร่วมประชุมได้ในหลายช่องทาง และสามารถลงคะแนนเสียงในการประชุมผู้ถือหุ้นผ่านอินเทอร์เน็ต/ไปรษณีย์ เป็นต้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์จากการลงทุน และร่วมพิจารณาผลการดำเนินงานของบริษัทตามหลักการของธรรมาภิบาล

(๓) จัดให้มีมาตรการจูงใจแก่ธุรกิจเอกชนในตลาดหลักทรัพย์และภาคธุรกิจทั่วไป ที่ได้รับการรับรองความเป็นบริษัทภิบาล ในด้านสิทธิที่จะได้รับการบริการที่สะดวกรวดเร็วจากภาครัฐ และ/หรือจากคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

(๔) ให้องค์กรกำกับดูแลธุรกิจเอกชนมีความเป็นอิสระจากฝ่ายบริหาร เพื่อที่จะให้กลไกในการควบคุมและตรวจสอบธุรกิจเอกชนมีอิสระ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนและผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ในเรื่องความโปร่งใส มีความเที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

(๕) รมรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้ธุรกิจเอกชน ผู้บริหาร/กรรมการ ผู้ถือหุ้น ตลอดจนประชาชนทั่วไป รู้ถึงประโยชน์ในการกำกับดูแลธุรกิจที่ดี ที่จะนำมาซึ่งความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางธุรกิจ และก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีในด้านความโปร่งใส ประเทศชาติและสังคมโดยรวมจะได้รับประโยชน์ทางอ้อมด้วย และที่สำคัญต้องประกอบอาชีพโดยซื่อสัตย์ ยุติธรรมต่อผู้บริโภค

(๖) ส่งเสริมสถาบันวิชาชีพ สมาคมวิชาชีพ กลุ่ม ชมรมให้มีบทบาทในการสร้างธรรมาภิบาลแก่ภาคธุรกิจทั่วไป ส่งเสริมสถาบันวิชาชีพ สมาคมวิชาชีพ กลุ่ม ชมรมผู้ประกอบการด้านธุรกิจประเภทต่าง ๆ ให้มีความเข้มแข็งและมีขีดความสามารถในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล และตรวจสอบการดำเนินงานทั้งในระดับองค์กรธุรกิจและปัจเจกบุคคลในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ ให้มีความโปร่งใส มีจริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ และซื่อสัตย์ต่อภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมทั้งมีบทบาทในการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการธุรกิจให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการธรรมาภิบาล

๓.๖ การปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอนกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างความสมดุลในการจัดสรรประโยชน์จากการพัฒนา โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายที่ลดการใช้ดุลพินิจของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ให้มัน้อยที่สุด รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งของกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่เอื้อต่อผู้ประกอบการขนาดเล็ก และผู้ประกอบการใหม่

(๑) ศึกษา ทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

(๑.๑) ตรวจสอบกฎหมายที่มีลักษณะการสร้างความไม่สมดุลในการจัดสรรผลประโยชน์ อาทิ กฎหมายที่ให้สิทธิประโยชน์แก่ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อมหรือภาคชุมชน กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคและสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้บริโภคในฐานะผู้คานอำนาจภาคธุรกิจเอกชน

(๑.๒) ปรับปรุงวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองให้มีความครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ซึ่งเป็น *มาตรฐานกลาง* ในการปฏิบัติราชการทางปกครองของหน่วยงานรัฐทุกแห่งที่ทำหน้าที่ทางการปกครอง (ได้ยกเว้นในส่วนของการพิจารณาทางนโยบายของรัฐบาล องค์กรที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ และศาล) เพื่อหน่วยงานจะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้มีความโปร่งใส ถูกต้องและเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมสาระของพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางการปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนี้

๑) เพิ่มเติมข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่สามารถออกกฎของฝ่ายปกครองให้มีข้อห้ามครอบคลุมทั้งในประเด็นความสัมพันธ์ในลักษณะครอบครัว ญาติ พี่น้อง และความสัมพันธ์เชิงธุรกิจกับบุคคลหรือองค์กรที่จะได้ประโยชน์จากการออกกฎ

๒) มีข้อกำหนดให้การออกกฎ ระเบียบของกระทรวงที่มีลักษณะให้การส่งเสริมหรืออุดหนุน มีการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียทั้งทางตรงและทางอ้อม การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น และมีการชี้แจง และให้ข้อมูลเพิ่มเติม

(๒) ปรับปรุงกระบวนการตรากฎหมาย โดยเปิดโอกาสให้ภาคและกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการเสนอและตรากฎหมายให้มากที่สุด เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาดูแลผลประโยชน์ และคำนึงอำนาจกับภาคส่วนอื่น ๆ ซึ่งจะสร้างความสมดุลในการจัดสรรประโยชน์ ทั้งนี้การพิจารณาปรับแก้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้ครบกระบวนการทั้งระบบ ทั้งในส่วนกฎหมายหลักและกฎหมายลูก และกฎหมายระดับประเทศและท้องถิ่น พร้อมทั้งพิจารณาปรับแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกัน

(๓) สร้างความเข้มแข็งของกลไกการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ ได้แก่ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอื้อต่อผู้ประกอบการขนาดเล็ก และผู้ประกอบการใหม่ เพื่อสร้างบรรยากาศการแข่งขันที่เป็นธรรมในประเทศ

(๔) กำหนดให้มีกฎ ระเบียบให้โครงการ/มาตรการของรัฐ ต้องวิเคราะห์ความเหมาะสมและผลกระทบและเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการออกกฎระเบียบของกระทรวงที่มีลักษณะของการให้การส่งเสริมหรืออุดหนุนแก่ธุรกิจเอกชน จะต้องมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการ และผลกระทบก่อนเริ่มโครงการ และให้ระบุผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรง (จำนวนบริษัท และรายชื่อของบริษัท) และผู้ที่ได้รับผลโดยอ้อม รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลและเผยแพร่ผลกระทบของโครงการต่อสาธารณชน

๓.๗ การรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการประเทศสู่ดุลยภาพและความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพของหน่วยงานที่มีภารกิจรับผิดชอบด้านการป้องกันประเทศ ความมั่นคง และการรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อผนึกพลังร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ดำเนินการป้องกันและพัฒนาประเทศให้สามารถพิทักษ์รักษาเอกราช สถาบันพระมหากษัตริย์ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งสามารถสร้างความมั่นคงของประชาชนและสังคมให้มีความอยู่รอดปลอดภัย อันจะส่งผลให้การบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศเกิดดุลยภาพทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความมั่นคง ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืน

(๑) พัฒนาขีดความสามารถของกองทัพให้มีประสิทธิภาพมีความพร้อมในการป้องกันประเทศและตอบสนองต่อภัยคุกคามในทุกรูปแบบสถานการณ์ได้ฉับไว มุ่งพัฒนากองทัพให้มีขนาดกำลังพลที่เหมาะสม มีคุณภาพ มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ยึดหลักธรรมาภิบาล ควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย พัฒนาเทคโนโลยีทางทหารที่ใช้ศักยภาพด้านต่าง ๆ และทรัพยากรภายในประเทศเป็นสำคัญ

(๒) ระดมสรรพกำลัง และทรัพยากรของกองทัพร่วมสนับสนุนการพัฒนาแก้ไขปัญหาคriticalของประเทศ ร่วมกับหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้กำลังพล ยุทธโศภรณ์ของกองทัพ ร่วมดำเนินการกับหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ในภารกิจด้านการจัดระเบียบชายแดน การพัฒนาแก้ไขปัญหาคriticalที่ส่งผลต่อความมั่นคงของมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวโน้มจะทวีความสำคัญมากขึ้นในทุกขณะ เช่น ปัญหาจากภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ ปัญหาโรคระบาดสายพันธุ์ใหม่ๆ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ และแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง เป็นต้น โดยมีการเตรียมความพร้อมการเผชิญเหตุอย่างเป็นระบบ และดำเนินมาตรการการป้องกัน มาตรการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาฉุกเฉิน และมาตรการฟื้นฟูภายหลังเหตุการณ์ เพื่อสามารถบรรเทาความเดือดร้อน ค้ำครองความปลอดภัยแก่ประชาชนและสนับสนุนให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการพัฒนาได้ทั่วถึงในทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลและชายแดน

(๓) สนับสนุนให้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านความมั่นคงภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับประเด็นความมั่นคงที่ครอบคลุมเชื่อมโยงในทุกมิติที่สัมพันธ์กัน และประเด็นความมั่นคงเฉพาะด้าน เฉพาะเรื่องที่มีความสำคัญสูง อาทิ ความมั่นคงชายแดน ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนชายแดนให้มีความเข้มแข็งมีส่วนร่วมในการพัฒนา พร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคล โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานกับการรักษาความมั่นคง การดูแลช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ประสบภัยจากทุพภิกขภัย กลุ่มผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนการจัดระเบียบชุมชนหมู่บ้านให้มีระบบป้องกันที่เข้มแข็ง และมีระบบบริหารจัดการที่ยึดพื้นที่ภารกิจและการมีส่วนร่วมโดยบูรณาการและสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมระหว่างหน่วยงาน และภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนในการจัดการแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในทุกระดับ

๔ บทบาทภาคีการพัฒนา

๔.๑ ภาคีรัฐ

(๑) มีบทบาทหลักในการรณรงค์สร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เสริมสร้างวัฒนธรรม ประชาธิปไตยและจิตสำนึกธรรมาภิบาลให้แก่ประชาชนทุกระดับ ทุกภาคส่วน และทุกสถาบัน/หน่วยงาน องค์การอย่างต่อเนื่องจริงจัง โดย

(๑.๑) สนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาผู้นำ *สร้างกลุ่มแกนนำ*ในระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และทุกภาคส่วนในสังคม ให้เป็นศูนย์กลางการรณรงค์สร้างกระบวนการเรียนรู้ การดำเนิน กิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย

(๑.๒) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐราชการ บ้าน สถาบันทางศาสนา โรงเรียน และสื่อในการปลุกฝังจิตสำนึกเด็ก เยาวชน ประชาชนในเรื่องธรรมาภิบาล สร้างความตระหนักและต่อต้าน การทุจริตประพฤติมิชอบ โดยสร้างเยาวชนธรรมาภิบาลในโรงเรียนและชุมชน จัดสรรงบประมาณ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องธรรมาภิบาลแก่ สถาบันทางศาสนา โรงเรียน และสื่อ

(๒) สนับสนุนสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา และสถาบันวิชาการต่างๆ สร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนและเยาวชน ให้เข้าใจสิทธิ หน้าที่ในระบอบ ประชาธิปไตย และยึดถือปฏิบัติในวิถีชีวิต โดย

(๒.๑) จัดทำหลักสูตรวิชาว่าด้วยวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย จัดให้มี กิจกรรมฝึกอบรม เวทีสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดพื้นที่สาธารณะทางสังคมเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ในระบอบ ประชาธิปไตย คุณธรรมกวีวิถีสังคมไทย วัฒนธรรมประชาธิปไตย

(๒.๒) จัดทำคู่มือจริยธรรมและธรรมาภิบาลของประชาชนและเยาวชน มีบทบาท ร่วมติดตามตรวจสอบการประเมินผลธรรมาภิบาลของส่วนราชการร่วมกับหน่วยราชการ

(๒.๓) ศึกษาวิจัยและสร้างนวัตกรรม เพื่อชี้้นำให้เกิดการเรียนรู้และวิเคราะห์ หาแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับการดำเนินวิถีชีวิต ของสังคมไทย

(๓) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าถึงอำนาจการตัดสินใจในการ พัฒนาประเทศในรูปของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการร่วมกับภาครัฐ พร้อมทั้งให้มีสิทธิ์รับรู้ข้อมูล ข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดทำแผนพัฒนาผู้นำทางสังคมในทุกระดับ เพื่อให้เป็นต้นแบบให้ เยาวชน ประชาชนได้ยึดเป็นต้นแบบที่ดีงามสืบต่อไป

(๔) พัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใสมากขึ้น โดย

(๔.๑) ปรับบทบาท ภารกิจให้เหมาะสมกระชับรัด และคุ้มค่า มีการพัฒนาการให้บริการ/ ดำเนินงานในรูปแบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ องค์กรลักษณะพิเศษ องค์กรมหาชน หน่วยงานบริการรูปแบบพิเศษ เป็นต้น มากขึ้น พร้อมทั้งมีการศึกษาวิจัยเพื่อมีการปรับลดขนาดกำลังคนให้เหมาะสมเพื่อลดงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร โดยมีการพัฒนาหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์กรรูปแบบพิเศษที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลดังกล่าว

(๔.๒) พัฒนาศักยภาพข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เข้ารับราชการ และในระหว่างรับราชการเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นในประเด็นสำคัญๆ คือ การทำงานแบบมีอาชีพ สามารถให้ความเห็น และข้อเสนอแนะตามหลักวิชาการอย่างตรงไปตรงมา ปลุกฝังข้าราชการให้มีจิตสำนึกสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะ พร้อมรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสามารถแยกเรื่องส่วนตัวออกจากส่วนรวม ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งพัฒนาระบบประเมินผลการเสริมสร้างธรรมาภิบาลทั้งในระดับองค์กรและในระดับบุคคล โดยผู้ตรวจราชการประจำกระทรวงและหน่วยงานตรวจสอบภายในเป็นผู้ประเมินเบื้องต้น และนำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาการจัดสรรรางวัลประจำปีของส่วนราชการ การพิจารณาความดีความชอบในระดับเจ้าหน้าที่ และรายงานผลการปฏิบัติราชการขององค์กรต่อสาธารณะ

(๕) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ภาค กลุ่มจังหวัด และจังหวัด ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ และตอบสนองความต้องการของพื้นที่ในระดับท้องถิ่น ชุมชน โดยคำนึงถึงภูมิสังคม ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการพัฒนากระบวนการทำงานทั้งด้านการเงิน การคลัง พัสดุ ที่เอื้อต่อการบริหารงานแบบบูรณาการ มีระบบฐานข้อมูลกลางเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด และมีระบบการติดตามประเมินผล

(๖) ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณ ให้ตอบสนองและสนับสนุนภารกิจของกลุ่มจังหวัด/จังหวัด และสนับสนุนให้ปรับสถานะจังหวัดเป็นหน่วยรองรับการสนับสนุนงบประมาณได้ในระยะต่อไป พร้อมทั้งปรับบทบาทหน่วยงานระดับกระทรวง กรม และจังหวัด โดยกระทรวงควรปรับบทบาทเป็นหน่วยกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายและชี้แนะเป้าหมายการพัฒนา กรมหรือกลุ่มภารกิจ ควรปรับบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุนความรู้วิชาการใหม่และบริหารจัดการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และจังหวัดควรปรับบทบาทเป็นเจ้าภาพบริหารจัดการภารกิจราชการทุกเรื่องในพื้นที่จังหวัด รวมทั้งมีบทบาทสนับสนุนช่วยเหลือองค์กรท้องถิ่น และเป็นหน่วยปฏิบัติงานในกรณีที่ท้องถิ่นไม่สามารถปฏิบัติภารกิจนั้นได้

(๗) ปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม โดยการเปิดโอกาสให้ภาคีและกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมโดยการตรวจสอบกฎหมายที่มี ลักษณะการสร้างความไม่สมดุลในการจัดสรรผลประโยชน์ กฎหมายที่เปิดโอกาสการใช้ดุลยพินิจของ เจ้าหน้าที่มากเกินไป การสร้างความเข้มแข็งของกลไกการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ

(๘) จัดทำการวิเคราะห์โครงการและผลกระทบก่อนเริ่มโครงการสำหรับโครงการ/ มาตรการของรัฐที่มีลักษณะของการให้การส่งเสริมหรืออุดหนุนแก่ธุรกิจเอกชน และให้ระบุผู้ที่จะได้รับ ผลประโยชน์โดยตรง (จำนวนบริษัท และรายชื่อของบริษัท) และผู้ที่ได้รับผลโดยอ้อม รวมทั้งมีการ ติดตามประเมินผลและเผยแพร่ผลกระทบของโครงการต่อสาธารณชน พร้อมทั้งปรับปรุงพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยเพิ่มเติมข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่สามารถ ออกกฎของฝ่ายปกครองที่ห้ามมิให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะญาติ พี่น้อง โดยให้ขยายครอบคลุมถึง ความสัมพันธ์เชิงธุรกิจด้วย ในขณะเดียวกันการออกกฎ/ระเบียบของกระทรวงต้องมีการรับฟังข้อคิดเห็น ของผู้มีส่วนได้เสียทั้งทางตรงและทางอ้อม

(๙) กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยส่วนกลางปรับ บทบาทจากการควบคุมมาเป็นการอำนวยความสะดวก กำหนดมาตรฐานการบริการและสนับสนุนทาง เทคนิควิชาการ ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาระบบเงินโอนและเงินอุดหนุนสู่ท้องถิ่นใหม่ ที่คำนึงถึงการ ลดช่องว่างทางการคลังระหว่างท้องถิ่นด้วยกันเองเป็นหลัก และพัฒนาระบบการจัดบริการสาธารณะ ของส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนามาตรฐานบริการสาธารณะของท้องถิ่นให้มีระบบการสร้างหลักประกัน คุณภาพทั้งระบบประกันคุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำ และระบบส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนการ พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการส่งเสริมพัฒนาองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้พึ่งตนเอง สามารถจัดเก็บรายได้ของตนเอง จัดบริการสาธารณะได้ทันต่อการขยายตัว ทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนให้เข้าร่วมเป็นหุ้นส่วน ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ตลอดจนพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถทำงานแบบมืออาชีพ ยึดหลักความรับผิดชอบต่อชุมชนและมีความโปร่งใสมากขึ้น รวมทั้ง นำระบบการบริหารงบประมาณและการคลังสมัยใหม่มาใช้

๔.๒ องค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญ

โดยองค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญ (คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน) ควรมีบทบาทสนับสนุนการเสริมสร้าง ธรรมาภิบาลในภาครัฐและภาคการเมือง โดยการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ และนักการเมืองให้มีความโปร่งใส สุจริต และสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐ สนับสนุนงบประมาณการบริหารจัดการและการดำเนินงานให้เพียงพอ

๔.๓ ภาคเอกชน

(๑) ภาคธุรกิจเอกชน ประกอบธุรกิจด้วยความโปร่งใส มีจริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ และซื่อสัตย์ต่อภาคที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมทั้งมีบทบาทในการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการธุรกิจให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการบรรษัทภิบาล

(๒) คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมสถาบันกรรมการไทย รมณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้ธุรกิจเอกชน ผู้บริหาร / กรรมการ ผู้ถือหุ้น ตลอดจนประชาชนทั่วไป รู้ถึงประโยชน์ในการ “กำกับดูแลธุรกิจที่ดี” ที่จะนำมาซึ่งความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางธุรกิจ และก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีในด้านความโปร่งใส จัดให้มีข้อกำหนดให้บริษัทที่จะจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ได้ ต้องให้กรรมการและกรรมการตรวจสอบของบริษัทผ่านการฝึกอบรมการกำกับกิจการที่ดีด้วย

(๓) สถาบัน สมาคม ชมรม กลุ่มทางด้านวิชาชีพ พัฒนาจัดทำจรรยาบรรณในแต่ละวิชาชีพและใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อกำกับควบคุมภาคธุรกิจในสังกัดให้ดำเนินธุรกิจอย่างมีธรรมาภิบาล มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

๔.๔ สถาบันวิชาการ และรัฐวิสาหกิจ

(๑) ภาควิชาการ พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลและการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ และเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อกระตุ้นสังคมให้ตื่นตัว ตระหนัก และเข้าร่วมในการตรวจสอบปัญหาที่เกี่ยวกับธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาล และการทุจริตประพฤติมิชอบ ตลอดจนพัฒนาเครือข่ายที่แน่นแฟ้นกับสื่อ ภาคประชาสังคม และองค์กรเอกชน เพื่อที่จะป้อนข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนให้แก่แนวร่วมในการต่อต้านทุจริตประพฤติมิชอบ

(๒) ภาครัฐวิสาหกิจ ปรับปรุงวัฒนธรรมองค์กรให้มุ่งประสิทธิภาพและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบ มีการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน เร่งแก้ปัญหา รัฐวิสาหกิจที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน โดยจัดทำแผนฟื้นฟูที่มีเป้าหมายและวิธีการดำเนินการที่ชัดเจนเหมาะสมกับรัฐวิสาหกิจแต่ละประเภท พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการลงทุนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า

๔.๕ ภาคประชาสังคม ประชาชน สื่อ และภาคชุมชน

(๑) ภาคประชาสังคม พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อสามารถถ่ายทอดและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมบทบาทสภาวัฒนธรรมจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางเผยแพร่พัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับพื้นที่

(๒) ภาคประชาชน

(๒.๑) ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องในลัทธิ หน้าที ความรับผิดชอบ พัฒนาความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ หรือให้เกิดจิตสำนึกในการปกป้อง ดูแล และมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในเวทีสาธารณะ และสามารถเข้าร่วมกำหนดและตัดสินใจนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน

(๒.๒) รวมตัวกันเป็นองค์กรต่างๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันที่เข้มแข็ง และร่วมกันจัดตั้งองค์การอิสระต่างๆ เช่น องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรอิสระคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น และเข้าร่วมเป็นกรรมการ อนุกรรมการของภาครัฐ เพื่อสามารถเข้าร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ

(๓) ภาคสื่อมวลชน

(๓.๑) เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมสันติวิธี ผ่านสื่อทุกประเภทในรูปแบบที่หลากหลาย เข้าใจง่าย โดยสอดแทรกในข่าวละคร บทเพลง และการละเล่นพื้นเมือง

(๓.๒) มีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคมและนักวิชาการตรวจสอบภาครัฐได้อย่างเข้มแข็ง และได้รับความไว้วางใจจากสังคม โดยมีการกำหนดมาตรฐานการนำเสนอข่าว มีการควบคุมการปฏิบัติงานภายใต้จรรยาบรรณทางวิชาชีพที่เข้มงวด รักษาความเป็นกลาง ความเป็นอิสระในการเสนอข่าว

(๓.๓) พัฒนาความสามารถในการรายงานข่าวในเชิงสืบสวนที่มีประเด็นเชิงลึก มีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับ และค้นหาข้อมูลและข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน

(๔) ภาคชุมชน เข้าร่วมในกระบวนการบริหารการพัฒนาในชุมชนท้องถิ่น โดยเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับจังหวัด เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และเข้าร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การจัดทำโครงการและการจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนร่วมติดตามตรวจสอบการดำเนินงานให้โปร่งใส สุจริต และเป็นธรรม



บทที่ ๗

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและ การติดตามประเมินผล

๑ บทนำ

ตลอดระยะเวลา ๑๐ ปีนับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา ที่ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาใหม่ ยึดการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการเชื่อมโยงกันทุกมิติเป็นองค์รวม พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคมในทุกชั้นตอนการพัฒนา โดยวางแนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ แต่กระบวนกรแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และ ๙ ไปสู่การปฏิบัติภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ดังกล่าว ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร สาเหตุอันเนื่องมาจากในปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจทำให้ต้องเร่งฟื้นฟูแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและลดผลกระทบที่มีต่อคนและสังคม ส่งผลให้การดำเนินยุทธศาสตร์สำคัญกระทำไม่ได้เต็มที่ อีกทั้งแนวคิดที่ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนายังเป็นเรื่องใหม่ที่หน่วยงานส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ จึงทำให้ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่

อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๕๖ ที่เป็นการวางรากฐานธรรมาภิบาลเพื่อรองรับการปรับบทบาท ภารกิจ และกลยุทธ์การบริหารจัดการภาครัฐให้มุ่งสู่การดำเนินงานที่มีมาตรฐาน สามารถวัดผลงานที่ชัดเจน เปลี่ยนแนวคิดจากการควบคุมและดำเนินการเองของรัฐมาเป็นการทำงานด้วยและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ตลอดจนเกิดเครื่องมือและระบบตรวจสอบ รายงานการประเมินผลการปฏิบัติการภาคราชการระดับต่างๆ ที่นำไปสู่การบริหารงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งกระบวนกรดังกล่าวมีส่วนช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาในส่วนของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ยังคงยึดกระบวนการทัศน์การพัฒนาใหม่ดังกล่าว และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมในการดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการพัฒนาตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน อันเป็นการระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและนอกภาครัฐและผนึกพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้เป็นเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ของแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมตลอดทั้งร่วมติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจในหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และการประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้กับภาคีทุกภาคส่วน ในทุกระดับ ควบคู่ไปกับการจัดกลไกและกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ด้วยการจัดทำและใช้แผนระดับต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและปรับระบบการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณ รวมทั้งปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบให้เอื้อ พัฒนาสร้างองค์ความรู้ เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนให้สัมฤทธิ์ผล และให้มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

๒ วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติระดับต่าง ๆ ที่บูรณาการเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๒.๒ เพื่อปรับระบบการจัดสรรทรัพยากรและระบบงบประมาณให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม

๒.๓ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

๒.๔ เพื่อศึกษาวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ พร้อมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ หนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

๒.๕ เพื่อให้มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและสร้างเครื่องชี้วัดการพัฒนาให้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ

๓ แนวทางการพัฒนา

๓.๑ เสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาจัดทำแผนปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ ที่บูรณาการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับ

(๑) การจัดแบ่งบทบาทหลักที่ชัดเจนของภาคีพัฒนา เพื่อสามารถดำเนินการกิจและความร่วมมือให้สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ โดย

(๑.๑) ภาครัฐ ต้องปรับบทบาทจากผู้กำกับ ควบคุม สั่งการ และดำเนินการเอง มาเป็นผู้ประสานสนับสนุน บริการอำนวยความสะดวก สามารถทำงานกับภาคีพัฒนาในลักษณะหุ้นส่วน การพัฒนาที่คำนึงถึงความต้องการของประชาชน

(๑.๒) ภาคเอกชน ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน ผู้บริโภค มีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการจัดการที่โปร่งใส เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ และเข้ามามีบทบาทร่วมจัดบริการสังคมและกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ร่วมกับภาครัฐ

(๑.๓) ภาคสถาบันต่าง ๆ อาทิ สถาบันศาสนาจะมีบทบาทเป็นแหล่งเผยแพร่ หลักธรรม ปลูกฝังทัศนคติการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต การช่วยเหลือเกื้อกูลคนในสังคมและร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สถาบันการศึกษาจะมีบทบาทเป็นแหล่งให้ความรู้ สร้างศักยภาพ และกระบวนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนและคนทุกกลุ่มวัย สื่อจะมีบทบาทในการตรวจสอบเผด็จการ เป็นสื่อกลางสะท้อนข้อเท็จจริง สร้างความรู้และกระแสสังคมเชิงสร้างสรรค์

(๑.๔) ภาคชุมชน ต้องมีศักยภาพขีดความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการรวมกลุ่ม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สามารถมีบทบาทเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) สร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ให้กับภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถมีส่วนร่วมขับเคลื่อน การพัฒนาและจัดทำแผนปฏิบัติในระดับต่าง ๆ ผลักดันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การปรับวิธีคิด ทัศนคติค่านิยม เกิดความตระหนักเข้าใจ พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน สามารถนำไปเป็น แนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้

(๓) สนับสนุนการจัดทำ และใช้แผนระดับต่าง ๆ ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ภายใต้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการบูรณาการที่ยึดพื้นที่ ภารกิจและการมีส่วนร่วม โดย

(๓.๑) ใช้กลไกกระบวนการ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อให้ภาครัฐสามารถประสานบทบาท ภารกิจ แนวทาง และมาตรการ ตลอดจนวิธีการทำงาน ไปในทิศทางที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณอย่างเหมาะสม เกิด การบูรณาการในแนวราบระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สามารถเชื่อมโยงบทบาทจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้องมาหนุนเสริม และนำไปสู่การจัดทำแผนการลงทุนภาครัฐในระยะ ๓ ปี ที่ครอบคลุมแนวทาง มาตรการที่มีลำดับความสำคัญสูงของแต่ละยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

(๓.๒) ใช้กลไกกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติ ราชการประจำปีของส่วนราชการ ขับเคลื่อนและบูรณาการเข้ากับมิติภารกิจงานตามอำนาจหน้าที่ปกติ ของกระทรวง ทบวง กรม และมิติพื้นที่ในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ตลอดจนมิติตามระเบียบวาระงาน พิเศษ หรือวาระแห่งชาติที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานมาร่วมดำเนินการอย่างมีบูรณาการ เพื่อสามารถจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

(๓.๓) ใช้กลไกกระบวนการ แผนชุมชน สร้างการบูรณาการและความเชื่อมโยงกับแผนท้องถิ่นและแผนระดับต่าง ๆ โดยกระบวนการแผนชุมชนจะเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน ทุนทางสังคม ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ สามารถจัดการตนเองให้บรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนาได้ ส่งผลให้ชุมชน ครอบครัว และคนในครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมตลอดทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาในพื้นที่ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน และเชื่อมโยงให้เกิดการบูรณาการกับแผนท้องถิ่นและแผนในลำดับที่สูงกว่า อาทิ แผนจังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาภาค

(๔) สนับสนุนให้มีกลไกที่ปรึกษาภาคประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยสนับสนุนการจัดตั้งกลไกที่ปรึกษาภาคประชาชน ในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น เพื่อให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนา การจัดระบบบริหารและบริการ รวมทั้งการติดตามประเมินผลที่สามารถสะท้อนความพึงพอใจของประชาชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการดำเนินงานภาคราชการให้มีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการและประโยชน์โดยรวมต่อประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง



๓.๒ กำหนดแนวทางการลงทุนที่สำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพื่อภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนสามารถผลักดันนำไปขับเคลื่อนภายใต้บทบาทภารกิจของตน และสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการ รวมทั้งสามารถระดมการจัดสรรทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ โดย

(๑) การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ มีแนวทางการลงทุนที่สำคัญในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

(๑.๑) การพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ พัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข โดยเฉพาะการสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบประกันสุขภาพที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๓ ระบบ ได้แก่สวัสดิการข้าราชการ การประกันสังคม และการสร้างหลักประกันสุขภาพ ซึ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคร่วมกับชุมชนและนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพของแรงงานในระยะยาว

(๑.๒) การเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นการบริหารจัดการองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ควบคู่กับการให้มีกลไกหน่วยเคลื่อนที่ไปกระตุ้นให้เด็กทุกวัยและผู้ปกครอง ตื่นตัวในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยอันควร การจัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และสร้างโอกาสการศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยการให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่เชื่อมโยงกับความต้องการกำลังคนและการแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส

(๑.๓) การพัฒนาคุณภาพการวิจัยและพัฒนา ด้วยการปลูกฝังการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตั้งแต่วัยเด็กที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงทุกระดับการศึกษา การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ในกำลังคนระดับกลาง/ระดับสูง การสร้างสิ่งจูงใจทั้งด้านกายภาพและเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม

(๑.๔) การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ต่างๆ ที่เน้นการพัฒนาระบบและการสร้างเครือข่ายสหกรณ์ การเพิ่มทักษะความรู้ในการเป็นผู้ประกอบการ ควบคู่กับการขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ รวมทั้งการสร้างกลไกให้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมต่างๆ เป็นแหล่งทุนที่สำคัญ

(๑.๕) การสร้างหลักประกันสังคมให้ผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง รวมทั้งการดูแลผู้สูงอายุและคนพิการในชุมชน และให้มีบริการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่มีการดูแลชุมชนนอกระบบ ทั้งนี้ให้ชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทร่วมในทุกกิจกรรม

(๑.๖) การบูรณาการการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สร้างกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ ที่ทำให้สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่าง ๆ และปัญหาเสพติดลดลง รวมทั้งการลดข้อขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

(๑.๗) การแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างบูรณาการทั้งการพัฒนาด้านกายภาพ และการพัฒนาฐานความรู้ ที่ขับเคลื่อนโดยภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทชัดเจนระหว่างภาคราชการ ส่วนกลาง ระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ชุมชน ดำเนินถึงความพอเพียง และนำไปสู่ความสุข

(๑.๘) การเสริมสร้างทุนวัฒนธรรมและการนำไปสร้างสรรค์คุณค่าทาง เศรษฐกิจ ที่อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ไทย สืบสาน ไปสู่คนรุ่นต่อไป และนำวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ในการสร้าง นวัตกรรมให้กับสินค้าและบริการ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

(๑.๙) การส่งเสริมบทบาทสื่อและภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ใน การผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่เด็กและเยาวชนมีบทบาทร่วม การรณรงค์สร้างภูมิคุ้มกันสื่อร้ายและสร้างกระแส ครอบครัวยุคใหม่ผ่านสื่อทุกรูปแบบ ควบคู่กับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในด้านการศึกษา การพัฒนา กำลังคน การสร้างอาชีพแก่ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ และการร่วมเฝ้าระวัง รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(๒) การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน มีแนวทางการลงทุนที่สำคัญ ในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

(๒.๑) การปฏิรูประบบการออม ให้มีความครอบคลุมครบถ้วนสำหรับกำลัง แรงงานของประเทศทั้งหมด ๑๓ ล้านคน ทั้งขยายการออมภาคบังคับ ปฏิรูปกองทุนบำเหน็จบำนาญ และการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ

(๒.๒) การขับเคลื่อนการรวมกลุ่มและการพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน ในสาขาการผลิต และบริการที่มีศักยภาพ รายสาขา/รายพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถใน การแข่งขัน การพัฒนาการรวมกลุ่มในเชิงอุตสาหกรรมและในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะในสาขาอาหาร ยานยนต์ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริการท่องเที่ยว รวมทั้งการขับเคลื่อนผู้ประกอบการพัฒนาคลัสเตอร์ และ ติดตามประเมินผลการพัฒนาคลัสเตอร์ในภาคการผลิตและบริการ

(๒.๓) ปฏิรูประบบนวัตกรรม (Innovation System Reform) อย่างครบวงจร ทั้งสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย จัดตั้งกองทุนและบริษัทร่วมทุน และสำนักงานอนุญาต รวมทั้งศูนย์การ กระจายนวัตกรรม เพื่อสามารถพัฒนานวัตกรรมได้อย่างก้าวกระโดด

(๒.๔) สร้างฐานการทำ Value Creation ในภาคเกษตรโดยการวิจัย ปรับปรุง และกระจายพันธุ์ที่ดีในสินค้าเกษตร ให้เกษตรกรใช้อย่างทั่วถึงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของ สินค้าหลักที่สำคัญที่เป็นอาหาร สมุนไพร พลังงาน และไฟเบอร์ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา โดยภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการผลิตและตรวจสอบคุณภาพพันธุ์หลัก แล้วสนับสนุน ให้สถาบันเกษตรกรและชุมชนเป็นผู้ผลิตเป็นพันธุ์ขยายและกระจายสู่เกษตรกรในพื้นที่

(๒.๕) ลดต้นทุนด้านขนส่งและโลจิสติกส์ พัฒนาและขยายขีดความสามารถของโครงข่ายการขนส่งทางราง ทางน้ำ ทางท่อ ระบบการขนส่งสนับสนุน (Feeder) และศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าตามจุดยุทธศาสตร์ฐานการผลิตของประเทศ เพื่อรองรับระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Multimodal) รวมทั้งการลงทุนพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกทางการค้า และการพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนการพัฒนาโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้มีความสมบูรณ์ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้พลังงานของระบบขนส่งสาธารณะเพื่อลดต้นทุนเชื้อเพลิง

(๒.๖) การลงทุนเพื่อพัฒนาบริการภาครัฐ พัฒนาโครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศภาครัฐ และระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) เช่น ระบบสาธารณสุข (e-Health) ระบบการศึกษา (e-Education) และระบบบริการภาครัฐ (e-Services) เป็นต้น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของเทคโนโลยี และความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อรองรับการให้บริการแก่ประชาชน และภาคธุรกิจ

(๒.๗) การลงทุนเพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่สมดุลและเป็นธรรม ขยายโครงข่ายการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคมให้ครอบคลุมพื้นที่ชนบท และการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนและชุมชน สร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาความรู้ของนักเรียนและประชาชนในชนบท รวมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในพื้นที่ชนบทให้ทั่วถึง เพียงพอ ตลอดจนการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรม และการลดน้ำสูญเสียของโครงข่ายระบบประปา

(๒.๘) สร้างความมั่นคงด้านพลังงาน จัดหาแหล่งพลังงานทั้งในและต่างประเทศเพิ่มเติม รวมทั้งหาแหล่งพลังงานใหม่ๆ ที่มีความคุ้มค่าเชิงพาณิชย์หรือมีต้นทุนต่ำ ตลอดจนการสำรองแหล่งพลังงาน รวมทั้งเร่งพัฒนาเทคโนโลยีและการลงทุนแหล่งพลังงานทดแทน เช่น การผลิตก๊าซโซลาร์และไบโอดีเซล การขยายสถานีบริการก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์ (NGV) การวิจัยพัฒนาพลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม เป็นต้น

(๓) การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการลงทุนที่สำคัญในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

(๓.๑) พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดเขตพื้นที่และสร้างแนวกันเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจน โดยรัฐดำเนินการร่วมกับชุมชนในการกำหนดแนวเขต ใช้แผนที่ ๑:๕๐๐๐ เป็นฐานในการจัดทำระบบข้อมูล ดำเนินการสอบสวนสิทธิ์และจัดทำทะเบียนการบุกรุกใช้ประโยชน์ รวมทั้งการวางระบบกระจายการถือครองที่ดินให้ผู้ไร้ที่ทำกินมีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง

(๓.๒) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยการสร้างฝายต้นน้ำเพื่อเพิ่มการเก็บกักน้ำไว้ในดิน พัฒนาระบบประปาให้พอเพียงทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพิ่มขีดความสามารถของการเก็บกักแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม ปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ ขุดสระน้ำในไร่นา พัฒนาแหล่งน้ำใหม่เพิ่มเติมในพื้นที่เหมาะสม พัฒนาระบบเชื่อมโยงกระจายน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน วางระบบสารสนเทศการจัดการ ๒๕ ลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ รวมทั้งการฟื้นฟูน้ำใต้ดินในกรุงเทพและปริมณฑล และปรับปรุงระบบติดตามน้ำใต้ดินในพื้นที่วิกฤต

(๓.๓) **ควบคุมและบรรเทาอุทกภัย** โดยปรับปรุงระบบระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมืองที่เสี่ยงภัยจากน้ำหลากล้นตลิ่ง จัดทำระบบข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ การเตือนภัยพื้นที่ต้นน้ำและการพยากรณ์ระดับน้ำ การเตือนภัยน้ำท่วม แผ่นดินถล่ม การสร้างความปลอดภัยเขื่อน

(๓.๔) **ลงทุนในการสร้าง ขยาย และปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียรวม และระบบกำจัดขยะชุมชนแบบรวมศูนย์ทั่วประเทศ**ให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมพื้นที่วิกฤตและแหล่งท่องเที่ยว โดยรัฐบาลกลางร่วมสนับสนุนงบประมาณบางส่วนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเก็บค่าบริการบำบัดกำจัดของเสียให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการดำเนินการ

(๓.๕) **ปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องยนต์และพลังงานที่สะอาด** เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ โดยภาครัฐลงทุนปรับเปลี่ยนระบบเครื่องยนต์และพลังงานเชื้อเพลิง ที่ใช้กับรถยนต์ของทางราชการและรถประจำทาง ชสมก. ทั้งหมด มาใช้เครื่องยนต์และพลังงานที่สะอาด

(๓.๖) **การสนับสนุนธุรกิจ Recycle และการจัดการของเสียอันตราย** โดยรัฐกำหนดมาตรการจูงใจด้านภาษี ผลักดันให้สถาบันการเงินให้สินเชื่อเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ประกอบการธุรกิจทั้งชุมชนและเอกชน ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการจัดการของเสียอันตราย ปรับปรุงและออกกฎหมายระเบียบ กฎหมายเพื่อรองรับและเพื่อให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบซากผลิตภัณฑ์ของตน การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์จากขยะชุมชนเพื่อเป็นพลังงาน และหาเทคโนโลยีในการลงทุนที่เหมาะสม

(๓.๗) **สร้างระบบจัดการฐานข้อมูลและสร้างศูนย์ข้อมูลระดับชาติด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ** ที่มีรายละเอียดด้านอนุกรมวิธาน คุณสมบัติ การใช้ประโยชน์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยระบุชุมชนเจ้าของภูมิปัญญา โดยให้มีระบบบริหารจัดการที่สามารถคุ้มครองการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อการค้าโดยไม่เป็นธรรม

(๔) **การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ** มีแนวทางการลงทุนที่สำคัญในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อาทิ

(๔.๑) **รณรงค์ปลูกจิตสำนึกธรรมาภิบาล** ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธีแก่ประชาชนทุกระดับ ทุกภาคส่วน และทุกสถาบัน/หน่วยงาน/องค์กร ดำเนินการผ่านสื่อทุกประเภทด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เข้าใจง่าย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สนับสนุนสถาบันการศึกษา/วิชาการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพิ่มพื้นที่สาธารณะทางสังคมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบนโยบายสาธารณะต่างๆ

(๔.๒) **การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้าร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ** ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบในกระบวนการบริหารจัดการประเทศ โดยการแก้ไข ปรับปรุง กลไก ขั้นตอน และกระบวนการดำเนินการของภาครัฐ โดยเฉพาะโครงการที่ใช้งบประมาณสูง โครงการที่มีลักษณะสนับสนุน/ส่งเสริม/ควบคุม ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างขวางทั้งทางตรงทางอ้อม เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคีที่มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน คณะอนุกรรมการ

(๔.๓) ปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ ขั้นตอน กระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยศึกษา ทบทวน เพื่อจัดทำหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีลักษณะผูกขาด กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศของ ส่วนราชการในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชน ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยผลการศึกษา/วิเคราะห์โครงการ และรับฟังความคิดเห็น จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพิ่มเติมกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อภาคเกษตรกรรม ภาคเศรษฐกิจชุมชน ภาคชุมชน

(๔.๔) การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และ วัฒนธรรมธรรมมาภิบาล โดยสนับสนุนการลงทุนด้านการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องหลากหลาย ทั้งจากประสบการณ์ของทั้งในประเทศและต่างประเทศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมมาภิบาล วัฒนธรรมสันติวิธี ตลอดจนหลักการที่ว่าด้วยการขัดแย้งกันของผลประโยชน์ ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้มีกรอบแนวคิด แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

(รายละเอียดตามเอกสารภาคผนวก ๑)

๓.๓ เร่งปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้ บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ภายใต้กรอบการปรับปรุงพัฒนา กฎหมายที่เอื้อต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้าง ศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันการทุจริต การกระจาย ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ตลอดจนการมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในยุคโลกาภิวัตน์ และเร่งรัดการพัฒนาบุคลากรทางกฎหมายให้มีความรู้ความสามารถทันต่อความจำเป็น ของทางราชการและการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมีแนวทางการปรับปรุงและเร่งผลักดันออกกฎหมายใน ด้านต่าง ๆ ดังนี้

(๑) ด้านสังคม โดยมีกฎหมายที่ต้องเร่งผลักดันให้มีการประกาศใช้พร้อมทั้งเร่งรัด ปรับปรุงแก้ไขและยกร่างขึ้นใหม่ โดย

(๑.๑) เร่งผลักดันให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ ร่างพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.

(๑.๒) เร่งรัดปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย อาทิ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิต พ.ศ. พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๔๒

(๑.๓) ผลักดันให้มีการยกร่างกฎหมายใหม่ อาทิ กฎกระทรวงว่าด้วย คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเอกชน พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องตีมแอลกอฮอล์ พระราชบัญญัติ คຸ່ມครອງสิทธิชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมชุมชน

(๒) ด้านเศรษฐกิจ โดยมีกฎหมายที่ต้องเร่งผลักดันโดยเร็วพร้อมทั้งเร่งรัดปรับปรุงและ กฎหมายที่ต้องผลักดันให้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดย

(๒.๑) เร่งผลักดันออกเป็นกฎหมายโดยเร็ว อาทิ ร่างพระราชบัญญัติธุรกิจ สถาบันการเงิน พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติสถาบันคຸ່ມครອງเงินฝาก พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติ แพรนไซส์ พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการ กำหนดมาตรการป้องกันการค้านำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติบรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติ พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติบริหารการขนส่ง พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ นครท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการน้ำ พ.ศ.

(๒.๒) เร่งรัดปรับปรุงกฎหมาย อาทิ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน (ฉบับที่) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติ เครื่องหมายการค้า (ฉบับที่) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุนซึ่งสินค้าจากต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. ๒๕๒๒

(๒.๓) ผลักดันให้มีผลบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยเฉพาะในประเด็นพฤติกรรมอำนาจเหนือ ตลาด พระราชกฤษฎีการองรับพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ร่าง กฎหมายกระทรวงการคลังว่าด้วยการออก การโอน การวางหลักประกัน และการจำหน่ายตราสารหนี้

(๓) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีกฎหมายที่ต้องเร่งผลักดันโดยเร็ว พร้อมทั้งเร่งรัดปรับปรุงแก้ไข โดย

(๓.๑) เร่งผลักดันออกเป็นกฎหมายโดยเร็ว อาทิ ร่างพระราชบัญญัติเสริม การจัดการของเสียอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ร่างกฎหมายควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและ การแบ่งปันผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัยและเพื่อการค้า ร่างกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ

(๓.๒) เร่งรัดปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่....) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติสงวนและคຸ່ມครອງสัตว์ป่า พ.ศ. พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่....) พ.ศ.

(๔) ด้านธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการประเทศ โดยมีกฎหมายที่ควรต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข อาทิ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่....) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่....) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ (ฉบับที่....) พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ (ฉบับที่....) พ.ศ.

(รายละเอียดตามเอกสารภาคผนวก ๒)

๓.๔ ศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ที่จะช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้และการเผยแพร่ขยายผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับการปฏิบัติและระดับนโยบายได้ต่อไป โดยมีประเด็นสาระงานวิจัยหลัก ๆ ตามประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อันได้แก่

(๑) การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ควรดำเนินการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ อาทิ การศึกษาผลกระทบจากการขยายอายุการเกษียณเป็น ๖๕ ปี ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษาการอบการลงทุนทางสังคมเชิงรุกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (KPI) อย่างมีบูรณาการ การศึกษาประเภทของกิจกรรมในภาคการผลิตและบริการตามลำดับขั้นการพัฒนา การศึกษาการลงทุนด้านสุขภาพที่มุ่งพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร

(๒) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ควรดำเนินการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ อาทิ การศึกษาเชื่อมโยงเครือข่ายการวิจัยองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

(๓) การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ควรดำเนินการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ

(๓.๑) ด้านการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม ควรมีการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมและการพัฒนาระบบการออมระยะยาว และการศึกษาระบบการเงินระดับรากฐาน

(๓.๒) ด้านการการปรับโครงสร้างการผลิตให้ผลิตภาพการผลิตและคุณค่าของสินค้าและบริการ บนฐานความรู้และความเป็นไทย ควรดำเนินการศึกษาวิจัยในด้านต่าง ๆ อาทิ

๑) การปรับโครงสร้างด้านเกษตร ควรมีการศึกษาวิจัยโอกาสและความเป็นไปได้ในการเพิ่มพูนมูลค่าสินค้าเกษตรและการเพิ่มผลิตภาพการผลิต การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตผลการเกษตร ในกลุ่มสินค้าที่มีการเน่าเสียง่ายและมีปัญหาราคาคตกต่ำเป็นประจำทุกปี การศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของไทยที่มีศักยภาพทางการตลาดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุและการตระหนักเรื่องสุขอนามัยของผู้บริโภค การศึกษาวิจัยความต้องการของตลาดในการรองรับสินค้าเกษตรในกลุ่มต่างๆ ที่มีการเพิ่มมูลค่าและมีศักยภาพในด้านการตลาด

๒) การปรับโครงสร้างด้านอุตสาหกรรม เน้นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก เพื่อให้มีการลงทุนในการสร้าง พัฒนาและขับเคลื่อนอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูง และอุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องด้านชีวภาพ การวิจัยเพื่อพัฒนาและประยุกต์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่สำคัญ ๘ สาขานำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรม

๓) การปรับโครงสร้างภาคบริการ เน้นการศึกษาประสิทธิภาพการผลิตภาคบริการของประเทศไทย การวิจัยตลาดการท่องเที่ยวในเชิงลึกเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างตลาดกับรสนิยมและความต้องการสินค้า และบริการอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการใหม่ที่มีศักยภาพตลอดทั้งห่วงโซ่มูลค่า อาทิ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพ และสปา ธุรกิจก่อสร้างและซ่อมเรือต่อเรือไทย

๔) การค้าและการลงทุน ควรมีการศึกษาในเชิงลึกถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุนในเชิงบวกของประเทศ การศึกษาในเชิงลึกเพื่อกำหนด/ปรับปรุงมาตรการส่งเสริมการลงทุนทั้งที่อยู่ในรูปสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร สิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ภาษีอากรเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และสนับสนุนนักลงทุนไทยไปลงทุนในต่างประเทศ

(๓.๓) ด้านปัจจัยสนับสนุนการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุน ควรดำเนินการศึกษาวิจัยทางด้านต่างๆ อาทิ

๑) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการโลจิสติกส์ ควรมีการศึกษาสำรวจการเคลื่อนย้ายสินค้าเต็มรูปแบบทั่วประเทศ การศึกษาและจัดทำข้อมูลต้นทุนโลจิสติกส์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การประเมินผลการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ไทย การศึกษาเพื่อพัฒนาธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ การศึกษาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลภาครัฐและโลจิสติกส์เพื่อการนำเข้าส่งออก การศึกษาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายโลจิสติกส์เชื่อมโยงกับต่างประเทศ ตลอดจนการศึกษาวิจัยและส่งเสริมให้มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์

๒) ด้านพลังงาน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์เพื่อการผลิตไฟฟ้า เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพลังงานทางเลือกอื่น ๆ มาทดแทนการใช้ก๊าซธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการศึกษาพัฒนาประสิทธิภาพเซลล์แสงอาทิตย์ การศึกษาตลาดของไบโอดีเซลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน

(๔) การพัฒนาฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ควรดำเนินการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ อาทิ

(๔.๑) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการศึกษาเพื่อวางระบบการจัดทำอนุกรมวิธานความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ การศึกษาวิจัยเพื่อเชื่อมต่อกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่

(๔.๒) การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากร ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและผลกระทบจากการพัฒนา การศึกษาวิจัยเพื่อวางระบบการจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองและพื้นที่อนุรักษ์ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง การศึกษาวิจัยและสำรวจเพื่อการพัฒนาทรัพยากรแร่ในอนาคต การศึกษาบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระบบลุ่มน้ำ และการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ และเพิ่มมูลค่าน้ำ

(๔.๓) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษาพัฒนาแนวทางการตลาดเพื่อส่งเสริมเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ศึกษาแนวทางและมาตรการส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลขยะมูลฝอย ศึกษาแนวทางการใช้เครื่องมือทางการเงินการคลังส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่สะอาด

(๕) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ ควรดำเนินการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ อาทิ

(๕.๑) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกทั้งในด้านการเสริมสร้างและยกระดับธรรมาภิบาลในระบบราชการไทย การปรับกฎหมายระเบียบราชการเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในสังคม การศึกษาวิจัยระบบการจัดสรรทรัพยากรที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งของภาคการพัฒนาในระดับพื้นที่/จังหวัด/ท้องถิ่น การปรับปรุงบทบาทภารกิจ หน้าที่ระบบงานและขนาดหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยความคุ้มค่าในการปฏิบัติภารกิจภาครัฐ และการสร้างระบบจัดการความรู้ในองค์กร และ e-Government

(๕.๒) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้เข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ ควรมีการติดตามติดตามประเมินผลบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการประเทศ

(๕.๓) การเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย ควรมีการศึกษาบทบาทผู้นำทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล การวิจัยแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนสังคมไทย

(๕.๔) การกระจายอำนาจและการพัฒนาพื้นที่ ควรมีการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในเรื่องสำคัญ อาทิ

๑) ด้านการกระจายอำนาจ เน้นการศึกษาทบทวนปรับบทบาทภารกิจของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมเกื้อกูลกัน การพัฒนาขีดความสามารถด้านการเงิน การคลังและการบริหารจัดการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบดำเนินการที่ได้รับ การถ่ายโอนอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการจัดการรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับอย่างสอดคล้องกับภารกิจ และความต้องการใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการศึกษารูปแบบทางเลือกและมาตรการเพิ่มขีดความสามารถองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาจัดเก็บรายได้ของตนเอง และมีการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบการดำเนินนโยบาย การกระจายอำนาจ ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายส่งเสริมการกระจายอำนาจ

๒) ด้านการพัฒนาพื้นที่และเมือง ควรมีการศึกษาแนวโน้มและผลกระทบของการขยายตัวของเมืองและระบบชุมชนในระดับประเทศ ภาคและพื้นที่เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค การจัดทำและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศ การวางยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองและระบบชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนในพื้นที่ศูนย์กลางเศรษฐกิจหลักของประเทศ การศึกษารูปแบบ ระบบและกลไกการบริหารจัดการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่เชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นกับภูมิภาคและส่วนกลาง

(๕.๕) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและติดตามประเมินผล ควรมี การพัฒนาระบบติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาทุกระดับ การติดตาม ประเมินผลสำเร็จการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และแผนการบริหารราชการแผ่นดิน โดยใช้ดัชนีชี้วัดผลกระทบการพัฒนา และการพัฒนาระบบข้อมูลและระบบบริหารจัดการสถิติเพื่อการ วางแผนและติดตามประเมินผลในทุกกระทรวง ทบวง กรม

(รายละเอียดตามภาคผนวก ๓)

๔ การติดตามประเมินผล

๔.๑ พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกกระดับ โดย

(๑) สนับสนุนการพัฒนาภายใต้ระบบติดตามตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน โดยให้มีมาตรฐานและมีวิธีวัดผลงานที่ชัดเจน ง่ายต่อการเข้าใจ สามารถตรวจสอบและเปรียบเทียบผลระหว่างหน่วยงานได้ รวมทั้งสามารถวัดผลได้ในทุกระดับตั้งแต่ระดับพื้นที่ หน่วยงาน และระดับบุคคล

(๒) สนับสนุนให้ทุกส่วนราชการพัฒนาเข้าสู่ระบบตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม มีความคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของประชาชน

(๓) สนับสนุนการพัฒนาและจัดทำดัชนีชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ในระดับภาพรวมของแผนฯ ระดับยุทธศาสตร์ และความเชื่อมโยงกับแผนระดับอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อาทิ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการระดับกระทรวง ระดับภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด และระดับท้องถิ่น ชุมชน รวมทั้งพัฒนาดัชนีชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเป็นเครือข่ายการติดตามประเมินผลให้เกิดการยอมรับและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ต่อไป

(๔) สร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างทักษะกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ด้านการติดตามประเมินผล และการจัดทำดัชนีชี้วัดการพัฒนาแก่บุคลากร หน่วยงาน องค์กร และภาคีการพัฒนาในทุกกระดับ รวมทั้งเผยแพร่รายงานด้านการติดตามประเมินผลสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

๔.๒ สนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานกลางระดับนโยบาย ตลอดจนระดับพื้นที่และท้องถิ่น โดย

(๑) สนับสนุนให้หน่วยงานระดับนโยบายด้านข้อมูลพัฒนาระบบข้อมูล ฐานข้อมูล และระบบบริหารจัดการสถิติเพื่อการวางแผนให้ตอบสนองต่อการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ส่งเสริมการพัฒนาข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวังและบ่งชี้ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศรษฐกิจสังคมของประเทศและระดับโลก ติดตามตรวจสอบการดำเนินนโยบาย การประเมินผลการทำงาน และการใช้จ่ายงบประมาณ โดยเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายข้อมูลข่าวสารเป็นระบบที่ทันสมัย ถูกต้อง แม่นยำ ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ ง่ายต่อการเข้าถึงและการจัดเก็บข้อมูล ใช้ประโยชน์ได้รวดเร็ว

(๒) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายข้อมูลร่วมกันโดยให้จังหวัดประสานกับสถาบันการศึกษา ในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนและติดตามประเมินผลในระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชน และ ส่งเสริมการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชนเข้ากับส่วนกลาง ให้เป็นระบบที่ เข้าถึงได้ง่าย และใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว



ภาคผนวก ๑

แนวทางการลงทุนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๑ ด้านเศรษฐกิจ

๑.๑ การปฏิรูประบบการออม ให้มีความครอบคลุมครบถ้วนสำหรับกำลังแรงงานของประเทศทั้งหมด ๑๓ ล้านคน ทั้งขยายการออมภาคบังคับ ปฏิรูปกองทุนบำเหน็จบำนาญ และการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ

๑.๒ การขับเคลื่อนการรวมกลุ่มและการพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน ในสาขาการผลิตและบริการที่มีศักยภาพ รายสาขา/รายพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น พัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม สำหรับอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและโอกาสด้านตลาด ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจในอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพที่ต้องปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการพัฒนาการรวมกลุ่มในเชิงอุตสาหกรรมและในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะในสาขาอาหาร ยานยนต์ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป บริการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนผู้ประกอบการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent) และติดตามประเมินผลการพัฒนาคลัสเตอร์ในภาคการผลิตและบริการ ภายใต้แนวทางการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม

๑.๓ ปฏิรูประบบนวัตกรรม (Innovation system reform) อย่างครบวงจร ทั้งสถาบัน การศึกษา สถาบันวิจัย จัดตั้งกองทุนและบริษัทร่วมทุน และสำนักงานอนุญาต รวมทั้งศูนย์การกระจาย นวัตกรรม เพื่อสามารถพัฒนานวัตกรรมได้อย่างก้าวกระโดด

๑.๔ สร้างฐานการทำ value creation ในภาคเกษตรโดยการวิจัย ปรับปรุง และกระจายพันธุ์ที่ดีในสินค้าเกษตร ให้เกษตรกรใช้อย่างทั่วถึงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของสินค้าหลักที่สำคัญที่เป็นอาหาร สมุนไพร พลังงาน และไฟเบอร์ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน ยางพารา เป็นต้น โดยภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการผลิตและตรวจสอบคุณภาพพันธุ์หลัก แล้วสนับสนุนให้สถาบันเกษตรกรและชุมชนเป็นผู้ผลิตเป็นพันธุ์ขยายและกระจายสู่เกษตรกรในพื้นที่ เช่น กรณีศูนย์ข้าวชุมชน เป็นต้น และการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีบางส่วนอาจสนับสนุนให้ภาคเอกชนเป็นผู้ผลิตควบคู่กับภาครัฐ โดยรัฐเป็นผู้ตรวจสอบและรับรองคุณภาพพันธุ์ดีที่จะจำหน่ายให้เกษตรกร เช่น ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

๑.๕ ลดต้นทุนด้านขนส่งและโลจิสติกส์ พัฒนาและขยายขีดความสามารถของโครงข่ายการขนส่งทางราง ทางน้ำ ทางท่อ ระบบการขนส่งสนับสนุน (Feeder) และศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าตามจุดยุทธศาสตร์ฐานการผลิตของประเทศ เพื่อรองรับระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Multimodal) รวมทั้งการลงทุนพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น ระบบ Single Window Entry และ One Stop Service เป็นต้น และการพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนการพัฒนาโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้มีความสมบูรณ์ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้พลังงานของระบบขนส่งสาธารณะเพื่อลดต้นทุนเชื้อเพลิง

๑.๖ การลงทุนเพื่อพัฒนาบริการภาครัฐ พัฒนาโครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศภาครัฐ และระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) เช่น ระบบสาธารณสุข (e-Health) ระบบการศึกษา (e-Education) และระบบบริการภาครัฐ (e-Services) เป็นต้น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของเทคโนโลยี และความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อรองรับการให้บริการแก่ประชาชน และภาคธุรกิจ

๑.๗ การลงทุนเพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่สมดุลและเป็นธรรม ขยายโครงข่ายการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคมให้ครอบคลุมพื้นที่ชนบท และการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนและชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และการพัฒนาความรู้ของนักเรียนและประชาชนในชนบท รวมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในพื้นที่ชนบทให้ทั่วถึง เพียงพอ ตลอดจนการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรม และการลดน้ำสูญเสียของโครงข่ายระบบประปา

๑.๘ สร้างความมั่นคงด้านพลังงาน จัดหาแหล่งพลังงานทั้งในและต่างประเทศเพิ่มเติม รวมทั้งหาแหล่งพลังงานใหม่ๆ ที่มีความคุ้มค่าเชิงพาณิชย์หรือมีต้นทุนต่ำ ตลอดจนการสำรองแหล่งพลังงาน รวมทั้งเร่งพัฒนาเทคโนโลยีและการลงทุนแหล่งพลังงานทดแทน เช่น การผลิตก๊าซโซลาร์และไบโอดีเซล การขยายสถานีบริการก๊าซธรรมชาติสำหรับยานยนต์ (NGV) การวิจัยพัฒนาพลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม เป็นต้น

๒ ด้านสังคม

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศในช่วง ๕ ปีข้างหน้า เน้นประเด็นการลงทุน ดังนี้

๒.๑ การพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร ที่มุ่งการส่งเสริมการป้องกันการรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ พัฒนาคูณภาพบริการและการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข โดยเฉพาะการสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบประกันสุขภาพที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๓ ระบบ ได้แก่ สวัสดิการข้าราชการ การประกันสังคม และการสร้างหลักประกันสุขภาพ ซึ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคร่วมกับชุมชนและนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพของแรงงานในระยะยาว

๒.๒ การเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารจัดการองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ควบคู่กับการให้มีกลไกในลักษณะหน่วยเคลื่อนที่ไปกระตุ้นให้เด็กทุกวัยและผู้ปกครอง ตื่นตัวในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยอันควร การจัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และสร้างโอกาสการศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยการให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่เชื่อมโยงกับความต้องการกำลังคนและการแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส

๒.๓ การพัฒนาคุณภาพการวิจัยและพัฒนา ด้วยการปลูกฝังการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตั้งแต่วัยเด็กที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงทุกระดับการศึกษา การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ในกำลังคนระดับกลาง/ระดับสูง การสร้างสิ่งจูงใจทั้งด้านกายภาพและเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม

๒.๔ การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ ที่เน้นการพัฒนาระบบและการสร้างเครือข่ายสหกรณ์ การเพิ่มทักษะความรู้ในการเป็นผู้ประกอบการ ควบคู่กับการขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนทุกระดับชุมชนและระดับชาติ ที่รวมทั้งการสร้างกลไกให้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมต่าง ๆ เป็นแหล่งทุนที่สำคัญ

๒.๕ การสร้างหลักประกันสังคมให้ผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง รวมทั้งการดูแลผู้สูงอายุและคนพิการในชุมชน และให้มีบริการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่มีการดูแลชุมชนน่ายู่ ทั้งนี้ให้ชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทร่วมในทุกกิจกรรม

๒.๖ การบูรณาการการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สร้างกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ ที่ทำให้สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่าง ๆ และปัญหายาเสพติดลดลง รวมทั้งการลดข้อขัดแย้งในชุมชนด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

๒.๗ การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการทั้งการพัฒนาด้านกายภาพและการพัฒนาฐานความรู้ ที่ขับเคลื่อนโดยภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทชัดเจนระหว่างภาคราชการส่วนกลางระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ชุมชน คำนึงถึงความพอเพียงและนำไปสู่ความสุข

๒.๘ การเสริมสร้างทุนวัฒนธรรมและการนำไปสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจ ที่อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ไทย สืบสานไปสู่คนรุ่นต่อไป และนำวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ในการสร้างนวัตกรรมให้กับสินค้าและบริการ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒.๙ การส่งเสริมบทบาทสื่อและภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่เด็กและเยาวชนมีบทบาทร่วม การรณรงค์สร้างภูมิคุ้มกันสื่อร้ายและสร้างกระแสครอบครัวอบอุ่นผ่านสื่อทุกรูปแบบ ควบคู่กับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในด้านการศึกษา การพัฒนา กำลังคน การสร้างอาชีพแก่ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ และทั้งการร่วมเฝ้าระวัง รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๓

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๑ พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อกำหนดเขตพื้นที่และสร้างแนวกันเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจน โดยรัฐดำเนินการร่วมกับชุมชนในการกำหนดแนวเขต ใช้แผนที่ ๑:๔๐๐๐ เป็นฐานในการจัดทำระบบข้อมูล ดำเนินการสอบสวนสิทธิ์และจัดทำทะเบียนการบุกรุกใช้ประโยชน์ รวมทั้งการวางระบบกระจายการถือครองที่ดินให้ผู้ไร้ที่ทำกินมีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง

๓.๒ พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ โดยการสร้างฝายต้นน้ำเพื่อเพิ่มการเก็บกักน้ำไว้ในดิน พัฒนาระบบประปาให้พอเพียงทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพิ่มขีดความสามารถของการเก็บกักแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม ปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ ขุดสระน้ำในไร่นา พัฒนาแหล่งน้ำใหม่เพิ่มเติมในพื้นที่เหมาะสม พัฒนาระบบเชื่อมโยงกระจายน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน วางระบบสารสนเทศการจัดการ ๒๕ ลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ และการฟื้นฟูน้ำใต้ดินในกรุงเทพและปริมณฑล และปรับปรุงระบบติดตามน้ำใต้ดินในพื้นที่วิกฤต

๓.๓ ควบคุมและบรรเทาอุทกภัย โดยปรับปรุงระบบระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมืองที่เสี่ยงภัยจากน้ำหลากล้นตลิ่ง จัดทำระบบข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ การเตือนภัยพื้นที่ต้นน้ำและการพยากรณ์ระดับน้ำ การเตือนภัยน้ำท่วม แผ่นดินถล่ม การสร้างความปลอดภัยเขื่อน

๓.๔ ลงทุนในการสร้าง ขยาย และปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียรวม และระบบกำจัดขยะชุมชนแบบรวมศูนย์ทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมพื้นที่วิกฤตและแหล่งท่องเที่ยว โดยรัฐบาลกลางร่วมสนับสนุนงบประมาณบางส่วนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย อปท. เก็บค่าบริการบำบัดกำจัดของเสียให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการดำเนินการ

๓.๕ ปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องยนต์และพลังงานที่สะอาด เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ โดยภาครัฐลงทุนปรับเปลี่ยนระบบเครื่องยนต์และพลังงานเชื้อเพลิง ที่ใช้กับรถยนต์ของทางราชการและรถประจำทาง ขสมก.ทั้งหมด มาใช้เครื่องยนต์และพลังงานที่สะอาด

๓.๖ การสนับสนุนธุรกิจที่นำกลับมาใช้ใหม่และการจัดการของเสียอันตราย โดยรัฐกำหนดมาตรการจูงใจด้านภาษี ผลักดันให้สถาบันการเงินให้สินเชื่อเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ประกอบการทั้งชุมชนและเอกชน ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในการจัดการของเสียอันตราย ปรับปรุงและออกกฎระเบียบ กฎหมายเพื่อรองรับและเพื่อให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบซากผลิตภัณฑ์ของตน และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์จากขยะชุมชน โดยเฉพาะเพื่อเป็นพลังงาน และหาเทคโนโลยีในการลงทุนที่เหมาะสม

๓.๗ สร้างระบบจัดการฐานข้อมูลและสร้างศูนย์ข้อมูลระดับชาติด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีรายละเอียดด้านอนุกรมวิธาน คุณสมบัติ การใช้ประโยชน์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยระบุชุมชนเจ้าของภูมิปัญญาให้มีระบบบริหารจัดการที่สามารถคุ้มครองการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อการค้าโดยไม่เป็นธรรม

๔ ด้านธรรมาภิบาล

๔.๑ **ธรรมาภิบาลด้านคุณธรรม** ค่านิยมวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมสันติวิธีแก่ประชาชนทุกระดับ ทุกภาคส่วน และทุกสถาบัน/หน่วยงาน/องค์กร โดยสนับสนุนการลงทุนด้านการณรงค์ผ่านสื่อทุกประเภท สอดแทรกในรูปแบบข่าว ละคร บทเพลง และการเล่นละครพื้นบ้านด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เข้าใจง่าย และให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สนับสนุนสถาบันการศึกษา/วิชาการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จัดกิจกรรม และร่วมจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน การเพิ่มพื้นที่สาธารณะทางสังคมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปกป้องหรือ และร่วมติดตามตรวจสอบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะต่าง ๆ และการจัดทำแผนพัฒนาภาวะผู้นำทางสังคมทั้งในระดับประเทศ ระดับหน่วยงาน ระดับชุมชน และระดับเยาวชนในโรงเรียนให้เป็นต้นแบบที่ดีงามของสังคม

๔.๒ **การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้าร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ** ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบในกระบวนการบริหารจัดการประเทศ โดยการแก้ไข ปรับปรุงกลไก ขั้นตอน และกระบวนการดำเนินการของภาครัฐ โดยเฉพาะโครงการที่ใช้งบประมาณสูง โครงการที่มีลักษณะสนับสนุน/ส่งเสริม/ควบคุม ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างขวางทั้งทางตรงทางอ้อม ควรต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคีที่มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือคณะกรรมการและส่งเสริมการรวมตัวของภาคประชาชน/เครือข่ายประชาชนเป็นองค์การมหาชนที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำการต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบ การคุ้มครองผู้บริโภค การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๔.๓ **ปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ ขั้นตอน กระบวนการ** เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยศึกษา ทบทวน เพื่อจัดทำหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีลักษณะผูกขาด กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศของส่วนราชการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยผลการศึกษา/วิเคราะห์โครงการ และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพิ่มเติมกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อภาคเกษตรกรรม ภาคเศรษฐกิจชุมชน ภาคชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ เพื่อป้องกันการกระทำอันไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการอื่น

๔.๔ สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และวัฒนธรรม
ธรรมาภิบาล โดยสนับสนุนแหล่งทุนด้านการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องหลากหลายอย่าง
ครบถ้วน พิจารณาจากทั้งประสบการณ์ของในประเทศและต่างประเทศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
ประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาล วัฒนธรรมสันติวิธี ตลอดจนหลักการที่ว่าด้วยการขัดแย้งกันของ
ผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น เพื่อให้มีกรอบแนวคิดและแนวทางที่เหมาะสมกับ
บริบทไทย



ภาคผนวก ๒

กรอบแนวทางการพัฒนากฎหมายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๑ เป้าประสงค์

เพื่อปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย พร้อมรับกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตในยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีความมั่นคงและยั่งยืน รวมทั้งมีการพัฒนาบุคลากรทางกฎหมายให้มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น

๒ กรอบการปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย

พัฒนาเพื่อเอื้อต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การแก้ไขปัญหาความยากจน การป้องกันการทุจริต มีการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ และเร่งรัดการพัฒนากฎหมายให้มีความรู้ความสามารถทันต่อความจำเป็นของทางราชการ และการเปลี่ยนแปลงของโลก

๓ แนวทางการปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย

๓.๑ ด้านเศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันกับต่างชาติได้ดีในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะการลดต้นทุนด้านต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การสร้างบรรยากาศของการลงทุน ดึงดูดนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้ธุรกิจไทยในการเปิดตลาดเสรีหรือข้อตกลงการค้าเสรีทวิภาคีหรือพหุภาคี หรือด้านต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา และให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา สามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตบนพื้นฐานความรู้และความเป็นไทย โดยมีกฎหมายที่ต้องเร่งผลักดันออกเป็นกฎหมายโดยเร็ว กฎหมายที่ต้องเร่งรัดปรับปรุง และกฎหมายที่ต้องผลักดันให้มีผลบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

(๑) กฎหมายที่ต้องเร่งผลักดันออกเป็นกฎหมายโดยเร็ว

- ร่างพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. ... เพื่อเป็นเครื่องมือพื้นฐานให้การกำกับดูแลสถาบันการเงินมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการดำเนินธุรกิจการเงินของกิจการที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ในส่วนที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างได้ สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันเหตุการณ์ ระบบสถาบันการเงินมีเสถียรภาพ รวมทั้งให้การคุ้มครองลูกค้ารายย่อย
- ร่างพระราชบัญญัติสถาบันคุ้มครองเงินฝาก พ.ศ. ... เพื่อคุ้มครองเงินฝากของประชาชนในสถาบันการเงิน โดยเฉพาะลูกค้ารายย่อย เสริมสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงิน และสร้างวินัยทางการเงินทั้งกับผู้ออมและสถาบันการเงิน ให้มีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและคำนึงถึงความเสี่ยง
- ให้มีความชัดเจนของข้อกฎหมายและการบังคับใช้กับธุรกรรมทางการเงินในปัจจุบัน ให้คุ้มครองผู้เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น ธุรกรรมลีสซิ่ง และแฟคเตอร์ริง ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการจัดหาเงินทุนของภาคธุรกิจในปัจจุบัน อาจต้องปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ตราไว้นานแล้วให้ครอบคลุม หรือตราเป็นกฎหมายใหม่เป็นการเฉพาะ เช่น ร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจแฟคเตอร์ริง พ.ศ. ... ร่างพระราชบัญญัติเลตเตอร์ออฟเครดิต ทรัสตรีซีท และแอสแตนด์บายเครดิต พ.ศ. ... ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยอนุพันธ์ทางการเงิน พ.ศ. ... เป็นต้น
- ร่างพระราชบัญญัติแฟรนไชส์ พ.ศ. ... เพื่อจัดระเบียบการประกอบธุรกิจแฟรนไชส์โดยกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งกำหนดมาตรการคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ซื้อแฟรนไชส์
- ร่างพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ... เพื่อให้มีการนำสินทรัพย์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจซึ่งไม่สามารถจำนองหรือจำนำได้มาใช้เป็นหลักประกันการกู้ยืมเงินได้ ทำให้ภาคธุรกิจเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากยิ่งขึ้น
- ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกำหนดมาตรการป้องกันการนำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น พ.ศ. เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันการนำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น
- ร่างพระราชบัญญัติบริษัทวิสาหกิจแห่งชาติ พ.ศ. ... กำหนดจัดตั้งบริษัทวิสาหกิจแห่งชาติ เพื่อให้การบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐมีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูง

■ ร่างพระราชบัญญัติบริหารการขนส่ง พ.ศ. เพื่อปรับโครงสร้างการบริหารจัดการกิจการขนส่งของประเทศ โดยแบ่งแยกกลไกดำเนินนโยบาย การกำกับดูแล และการประกอบกิจการออกจากกัน กำหนดกลไกให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

■ ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการนครท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ พ.ศ. เพื่อจัดตั้ง อปท.รูปแบบพิเศษ

■ ร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการน้ำ พ.ศ. ... เพื่อให้มีระบบกำกับดูแลการประกอบกิจการน้ำที่มีความเหมาะสมและโปร่งใส ส่งเสริมการประกอบกิจการน้ำที่มีประสิทธิภาพ ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

■ ร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ.

■ ร่างพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.....

■ ร่างพระราชบัญญัติพัฒนาเมือง พ.ศ. ...

■ กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ประกอบการท่าเรือระหว่างประเทศ และการบริหารจัดการขนส่งสินค้า

■ กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรกำกับดูแลกิจการไฟฟ้า

■ กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจและการกำกับดูแลกิจการก๊าซธรรมชาติ

(๒) กฎหมายที่ต้องเร่งรัดปรับปรุง

■ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... เพื่อปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ เพิ่มบทบาทการส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนไทยในต่างประเทศ เพิ่มสิทธิประโยชน์ให้แก่ผู้ได้รับการส่งเสริม และยกเลิกสิทธิและประโยชน์ที่อุดหนุนการส่งออกให้สอดคล้องกับข้อตกลง WTO

■ ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่...) พ.ศ. ... เพื่อจำกัดขอบเขตกฎหมายล้มละลายมิให้ใช้บังคับแก่ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เกษตรกร และผู้ใช้แรงงานที่มีได้มีกิจการทางการค้าและพาณิชย์

■ ร่างพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่...) พ.ศ. ... โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในการแก้ไขปรับปรุง

- ร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. ... โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในการแก้ไขปรับปรุง
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการตอบโต้การทุ่มตลาด และการอุดหนุนซึ่งสินค้าจากต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๕๒ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- ดำเนินโครงการปรับปรุงกฎ ระเบียบ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับโลจิสติกส์ เพื่อยกระดับโลจิสติกส์ไทยให้พัฒนาสู่ระบบที่มีประสิทธิภาพสูงและได้มาตรฐานสากล
- กฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ
- กฎหมายเกี่ยวกับกิจการสนามกอล์ฟ และกิจการสปา

(๓) กฎหมายที่ต้องผลักดันให้มีผลบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.๒๕๕๒ โดยเฉพาะในประเด็นพฤติกรรมอำนาจเหนือตลาด
- พระราชกฤษฎีการองรับพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๕๔
- ร่างกฎกระทรวงการคลังว่าด้วยการออก การโอน การวางหลักประกัน และการจำหน่ายตราสารหนี้

๓.๒ ด้านสังคม

(๑) กฎหมายที่ควรเร่งผลักดันให้มีการประกาศใช้

- พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.
- ราชอาณาจักรการจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ กฎหมายทั้ง ๒ ฉบับเป็นการสนับสนุนการพัฒนากำลังคน โดยพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพให้มีมาตรฐานเทียบได้กับระบบสากล หากไม่กำหนดและประกาศใช้กฎหมายทั้ง ๒ ฉบับในระยะแผนฯ ๑๐ อาจส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานที่เป็นผลมาจากการเลือนไหลและการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี

■ ร่างพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. กฎหมายฉบับดังกล่าว มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยภาคเอกชน ซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาเอกชนมีความชัดเจนและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

■ ร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. เป็นกฎหมายว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพ รวมทั้งกำหนดแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ และความร่วมมือด้านสุขภาพทั้งภาครัฐและประชาชน เป็นการสร้างเสริมสุขภาพของบุคคล ชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืน

■ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. กฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นการคุ้มครอง ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชน ซึ่งได้มีการยกร่างแล้ว แต่อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

(๒) กฎหมายที่ควรปรับปรุง/แก้ไข

■ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ. ... กฎหมายฉบับดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแล้ว โดยมีเงื่อนไขให้ปรับปรุงบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนในการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้จัดและส่งเสริมการจัดการศึกษา แทนการจัดการศึกษาด้วยตนเอง หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเร่งดำเนินการปรับปรุงและประกาศใช้ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

■ พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๕๒ กฎหมายฉบับดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมแพทย์พื้นบ้าน/แพทย์แผนไทย การคุ้มครองสมุนไพร การมีกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย แต่การกำหนดมาตรฐานระหว่างแพทย์แผนไทย กับแพทย์แผนปัจจุบันควรกำหนดให้มีความแตกต่างกัน พร้อมทั้งควรตรวจสอบและปรับปรุงประเด็นที่มีความขัดแย้งกับพระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ เรื่องสมุนไพรที่นำมาทำยาโรค เพื่อทำให้การแพทย์แผนไทยเป็นแพทย์ทางเลือกที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพได้อย่างแท้จริง

■ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ เช่น การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย กิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตลาด/สถานที่จำหน่ายอาหาร สินค้าในที่สาธารณะ ควรปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนของกลไกการดำเนินงานในระดับท้องถิ่นโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการเรื่องสาธารณสุขในแต่ละท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

■ พระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และ พระราชบัญญัติ สหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นกฎหมายที่สนับสนุน และควบคุม ดูแลการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ภาค ประชาชน/ของชุมชน ควรมีการปรับปรุงให้ครอบคลุมและรับรองสถานะทางกฎหมายของกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งการพิจารณาควรนำพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาพิจารณาควบคู่ด้วย เพื่อลดความขัดแย้ง และปรับปรุงให้มีความคล่องตัวและเป็นการส่งเสริมการออมภาคประชาชนให้สามารถดำเนินการได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

(๓) กฎหมายที่ควรมีการยกร่างใหม่

■ กฎกระทรวงว่าด้วยคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเอกชน กฎหมายดังกล่าว จะช่วยให้การบริหารจัดการการศึกษาโดยภาคเอกชนมีความชัดเจนและนำไปสู่คุณภาพทางการศึกษามากขึ้น

■ พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเครื่องตีแมลงกอสอลล์ เพื่อเป็นการลดปริมาณการ บริโภคเครื่องตีแมลงกอสอลล์และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความเสียหายอัน เนื่องมาจากผู้ตีแมลงกอสอลล์ในสังคมไทย โดยมีสาระสำคัญและมาตรการครอบคลุมประเด็น ลดการบริโภค การบำบัดรักษาผู้ติดแอลกอฮอล์ รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากผู้ตีแมลงกอสอลล์ (ร่างใช้แทนพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งล้าสมัย)

■ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมให้มีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของชุมชน

๓.๓ ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การจัดการของเสียอันตราย พัฒนา ฟื้นฟู คุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน โดยเฉพาะ การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ในเขตอุทยานแห่งชาติในการส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า รวมทั้งการใช้ ประโยชน์ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว การนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์เพื่อการ ศึกษาวิจัยและเพื่อการค้าอย่างสมดุลและยั่งยืน

(๑) กฎหมายที่ต้องเร่งผลักดันออกเป็นกฎหมายโดยเร็ว

■ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้ แล้ว พ.ศ. โดยกำหนดให้มีกองทุนรองรับการบริหารจัดการองค์กรและดำเนินการในการสรรหาเงินทุน หมุนเวียนตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนอิสระไม่ขึ้นกับภาคราชการ การเก็บค่าธรรมเนียมการ จัดการของเสียจากผลิตภัณฑ์ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ติดตามการปฏิบัติตามกฎหมาย

■ ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. โดยกำหนดเรื่องสิทธิในทรัพยากรน้ำ กำหนดเรื่ององค์การบริหารจัดการ กำหนดให้มีกองทุนดำเนินงาน กำหนดเรื่องการพัฒนาฟื้นฟู คุ้มครอง และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ กำหนดเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ขาดแคลนน้ำ รวมถึงการชลประทาน โดยมีบทกำหนดโทษทางอาญา

■ ร่างพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. เพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ในเขตอุทยานแห่งชาติ การจัดตั้งเงินกองทุน

■ ร่างกฎหมายควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัยและเพื่อการค้า เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการขอเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรพันธุกรรมไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ทั้งการใช้ประโยชน์ภายในประเทศและระหว่างประเทศ กำหนดกลไกการให้อนุญาตเข้าถึงและกลไกการเจรจาต่อรองผลประโยชน์ระดับชาติ และกำหนดหน่วยงานกลางและหน่วยงานรับมอบอำนาจ

■ ร่างกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การควบคุมดูแลความปลอดภัยในการเคลื่อนย้าย การดูแล และการใช้ประโยชน์และการศึกษาวิจัยสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ กำหนดกลไกและหน่วยงานรับแจ้งการพิจารณาให้อนุญาตในการเคลื่อนย้ายดูแลใช้ประโยชน์การศึกษาวิจัยสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม และกำหนดหน่วยงานประเมินความปลอดภัยทางชีวภาพ

(๒) กฎหมายที่ต้องเร่งรัดปรับปรุง

■ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่...) พ.ศ. โดยแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยแก้ไขบทนิยามคำว่า “สนามบินพาณิชย์” โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนดนิยามคำว่า “สนามบินพาณิชย์” ให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกรมการขนส่งทางอากาศ

■ ร่างพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. เพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยกำหนดชนิดสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง สัตว์ป่าในบัญชีตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ การห้ามล่า การครอบครองการค้า การเพาะพันธุ์เพื่อการค้า การจัดตั้งสวนสัตว์สาธารณะ การกำหนดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การคุ้มครองบริเวณที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การจัดตั้งเงินกองทุนอนุรักษ์สัตว์ป่า การให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

■ พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. โดยแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหลักกรรมสิทธิ์ และส่วนควบ และให้สอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรี ว่าด้วยสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคล โดยแก้ไขปรับปรุงให้ไม้สักและไม้ยางในป่า และในที่ดินกรรมสิทธิ์มีการควบคุมที่แตกต่างกัน พร้อมทั้งให้อำนาจการออกหนังสือรับรองไม้ในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองและหามาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

■ ร่างพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่...) พ.ศ. เพื่อลดขั้นตอนในการขอเข้าใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว

๓.๔ ด้านการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

(๑) กฎหมายที่ต้องเร่งปรับปรุง

■ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่...) พ.ศ. เพื่อให้มีคณะกรรมการองค์การอิสระผู้บริโภคตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๗ และให้มีกองทุนเพื่อการพัฒนา งานคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งแก้ไขสถานะของ สคบ. ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

■ ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ปรับปรุงเพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาล โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาวิกฤตเร่งด่วน ให้การบริหารราชการแผ่นดินมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ ยกเลิกการเป็นนิติบุคคลของกรมและจังหวัด เป็นต้น

■ ร่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. แก้ไขเพิ่มเติมขอบเขตให้ครอบคลุมหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐทุกแห่ง เพิ่มหลักการให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ

■ ร่างพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. เพื่อปรับปรุงวิธีการงบประมาณให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณและนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะการมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ การกระจายอำนาจการจัดการงบประมาณ ลดขั้นตอน และปรับเปลี่ยนบทบาทของสำนักงานงบประมาณ

ภาคผนวก ๓

การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

หัวข้อและสาระสำคัญโดยสังเขปของงานศึกษาวิจัย (Research areas) ที่สำคัญและจำเป็นต้องดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพื่อสร้างองค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้หนุนเสริมการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติที่สำคัญ จำแนกตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีดังนี้

๑ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

๑.๑ การศึกษาผลกระทบจากการขยายอายุการเกษียณเป็น ๖๕ ปี ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งการศึกษาโครงสร้างอาชีพของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างเศรษฐกิจ ตลอดจนกลไกการบริหารจัดการที่เหมาะสมในบริบทสังคมไทย

๑.๒ การศึกษาการรอบการลงทุนทางสังคมเชิงรุกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (KPI) อย่างมีบูรณาการ ด้วยการขับเคลื่อนแนวทางหลัก (Key Success Factor) ที่ผลตอบแทนทางสังคมสูงและจัดทำข้อเสนอแผนงานโครงการการลงทุนทางสังคมที่มีการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีดุลยภาพ

๑.๓ การศึกษาประเภทของกิจกรรมในภาคการผลิตและบริการตามลำดับขั้นการพัฒนา ตั้งแต่กลุ่มที่ยังมีความจำเป็นต้องอาศัยความได้เปรียบจากการใช้แรงงานเป็นหลักและมูลค่าเพิ่มและการสร้างมูลค่าให้สินค้าและบริการมีน้อย กลุ่มที่มีการใช้องค์ความรู้มากขึ้น มีการแปรรูปการเกษตร มีตราสินค้าของกลุ่มอุตสาหกรรม รวมทั้งมีการวิจัยและพัฒนา และกลุ่มที่ใช้ความรู้และโอกาสในการผลิตสินค้าและบริการที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับลูกค้า และให้มีการสะท้อนความต้องการกำลังคนในแต่ละกลุ่ม ตลอดทั้งแนวทางการพัฒนาและบริหารกำลังคนในแต่ละกลุ่ม

๑.๔ การศึกษาการลงทุนด้านสุขภาพที่มุ่งพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร ทั้งการส่งเสริมและป้องกันเป็นการเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง สามารถลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อผลิตภาพแรงงาน

๒ ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ

๒.๑ การศึกษาเชื่อมโยงเครือข่ายการวิจัยองค์ภาคประชาสังคม ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จที่จะทำให้ภาคประชาสังคมเข้มแข็ง กลไกการดำเนินงาน การบริหารจัดการองค์ภาคประชาสังคมและการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลของภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือระดับพื้นที่ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

๓ ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน

๓.๑ การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม

(๑) การศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมและการพัฒนาระบบการออมระยะยาว โดยให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งทิศทางและขนาดของผลกระทบ เพื่อสามารถกำหนดแนวโน้มนโยบายในการส่งเสริมการออมได้อย่างเหมาะสม และศึกษาเรื่องระบบการออมระยะยาวของประเทศที่จะต้องเร่งให้ขยายขนาดและครอบคลุมประชาชนส่วนใหญ่ได้ โดยศึกษาระบบการออมที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และระบบการออมที่ต้องมีเพิ่มเติม โดยศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการของต่างประเทศ ผลกระทบ และความเสี่ยงระยะสั้นและระยะยาว

(๒) การศึกษาระบบการเงินระดับฐานราก เพื่อวางระบบที่ช่วยเสริมบริการของระบบการเงินเชิงพาณิชย์ เพื่อกำหนดรูปแบบและกฎระเบียบในการดำเนินงานที่เหมาะสมกับเงื่อนไขและโครงสร้างสังคมไทย โครงสร้างภาคการเงินของประเทศ รวมทั้งการคุ้มครองผู้บริโภค

๓.๒ การปรับโครงสร้างการผลิตให้ผลิตภาพการผลิตและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย

(๑) การปรับโครงสร้างภาคเกษตร

(๑.๑) การศึกษาวิจัยโอกาสและความเป็นไปได้ในการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและการเพิ่มผลิตภาพการผลิต (Productivity) ในกลุ่มสินค้าสร้างรายได้หลักจากการส่งออก โดยเฉพาะสินค้าที่ส่งออกในรูปวัตถุดิบแปรรูปเบื้องต้นจำนวนมากซึ่งมีมูลค่าเพิ่มน้อย ทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสให้ต่างประเทศ อาทิ ยางพารา ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย เพื่อผลักดันผลการวิจัยให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

(๑.๒) การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตผลการเกษตร ในกลุ่มสินค้าที่มีการนำเข้าเสียง่ายและมีปัญหาโรคตกต่ำเป็นประจำทุกปี ทำให้ภาครัฐต้องเข้าไปแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการแทรกแซงราคาอย่างต่อเนื่อง อาทิ ผลไม้ (ลำไย ทุเรียน เงาะ ลิ้นจี่ มังคุด) ผัก (กระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่) เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ในระยะยาว

(๑.๓) การศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของไทยที่มี ศักยภาพทางการตลาดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุและการตระหนัก เรื่องสุขอนามัยของผู้บริโภค อาทิ พืชสมุนไพร สินค้าเกษตรอินทรีย์ พืชพลังงาน ซึ่งการสนับสนุนของ ภาครัฐที่ผ่านมายังอยู่ในวงจำกัดและไม่แพร่หลาย ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนา

(๑.๔) การศึกษาวิจัยความต้องการของตลาดในการรองรับสินค้าเกษตรในกลุ่ม ต่าง ๆ ที่มีการเพิ่มมูลค่าและมีศักยภาพในด้านการตลาด เพื่อให้สามารถวางตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ ด้านการตลาดที่เชื่อมโยงกับด้านการผลิตที่ภาครัฐมีการส่งเสริมและสนับสนุน

(๒) การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม

(๒.๑) การศึกษาวิจัยในเชิงลึกเพื่อให้มีการลงทุนในการสร้าง พัฒนา และ ขยับเคลื่อนอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูง (Potential industries) และอุตสาหกรรมใหม่ (New-wave industries) โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องด้านชีวภาพ (Bio-based Industries) ทั้งนี้ จะต้อง ศึกษาวิจัยเพื่อให้สามารถระบุถึงระดับกลุ่มอุตสาหกรรมย่อย (Segment of industries) และระดับสินค้า (Products) ที่จะมุ่งเน้นให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value creation) ให้เกิดขึ้นตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value chains) รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงกับภาคบริการให้เป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

(๒.๒) การวิจัยเพื่อพัฒนาและประยุกต์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่สำคัญ ๘ สาขานำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรม เทคโนโลยี ๘ สาขา ได้แก่ การผลิตขั้นสูง อิเล็กทรอนิกส์-ยานยนต์ นวัตกรรมชุดศิลป์ ระบบฝังตัว เชื้อเพลิงชีวภาพ ระบบเซลล์แสงอาทิตย์ ไบโอบลาสติก (Bio-Plastics) และผลิตภัณฑ์ยางที่ใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบ โดยมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยี ศึกษารูปแบบ/แนวทางการใช้กลไกตลาด (Market Mechanism) ควบคู่ไปกับกลไก/มาตรการของภาครัฐ (Government mechanisms/measures) ที่เป็นผลให้การบริหารจัดการเทคโนโลยีสามารถสร้างประโยชน์ ได้ในเชิงพาณิชย์

(๓) การปรับโครงสร้างภาคบริการ

(๓.๑) การศึกษาประสิทธิภาพการผลิตภาคบริการของประเทศไทย (Productivity in the Thai Services Sector) โดยให้ความสำคัญต่อปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการผลิต และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตสาขาบริการโดยใช้ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรมและทักษะความชำนาญ ซึ่งจะได้มีการสำรวจสาขาบริการสำคัญและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดประสิทธิภาพการผลิตทั้งในรูปของผลผลิตของสาขาบริการและที่มาของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากสาขาบริการที่มีการใช้เทคโนโลยีระดับสูงด้วย ตลอดจนมีฐานข้อมูลด้านการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการของประเทศที่สนับสนุนการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาบริการเพื่อสนับสนุนการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับประเทศ รายสาขา และระดับธุรกิจได้

(๓.๒) การวิจัยตลาดการท่องเที่ยวในเชิงลึกเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างตลาด (Market segmentation) กับรสนิยมและความต้องการสินค้า (Product) และบริการ/อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related services and incentives) ภายใต้แนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีส่วนในการกระตุ้นและสร้างความเชื่อมโยงกับภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism development) โดยที่การพัฒนาในรูปแบบนี้จำเป็นต้องมีข้อมูลด้านการตลาดที่มาจากการวิจัยในเชิงลึกเพื่อให้ได้ทราบถึงพลวัตรของความต้องการ/ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (Traveler segment) ที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมของภูมิภาคและความเป็นไทย ในบริบทที่เน้นให้ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวคุณภาพและมีการพัฒนาสินค้าและบริการอย่างเป็นระบบครบวงจร

(๓.๓) การศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการใหม่ที่มีศักยภาพตลอดทั้งห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) อาทิ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา บริการสุขภาพและสปา ธุรกิจก่อสร้าง และซ่อมเรือ/ต่อเรือไทย

(๔) การค้าและการลงทุน

(๔.๑) การศึกษาในเชิงลึกถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุน (Investment Climate) ในเชิงบวกของประเทศ ศึกษาต่อยอดจากการสำรวจ ประสิทธิภาพการผลิตและบรรยากาศการลงทุนในปี ๒๕๔๗-๒๕๔๘ (PICS) ในเชิงลึกและลงรายละเอียดถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลัก และมีผลกระทบต่อการสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีและการกระตุ้นให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎ ระเบียบและการกำกับดูแล รวมทั้งการให้บริการของภาครัฐ เพื่อให้มีการกำหนดแนวนโยบายที่เหมาะสมเพื่อมุ่งแก้ไขอุปสรรคในระดับรากฐานของปัญหา รวมทั้งให้มีการปรับปรุงกฎ ระเบียบและการกำกับดูแลและอุปสรรคดังกล่าวด้วย ซึ่งจะทำการดำเนินการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งในระดับภาพรวม (Macro)/ระดับสาขา (Sector)/และระดับอุตสาหกรรม (Industry) ส่งผลกระทบต่อทั้งผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการแข่งขันในต่างประเทศและเศรษฐกิจภายในประเทศควบคู่กันไป ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

(๔.๒) การศึกษาในเชิงลึกเพื่อกำหนด/ปรับปรุงมาตรการการส่งเสริมการลงทุน ทั้งที่อยู่ในรูปสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรและสิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ภาษีอากร (Tax-based incentives and non-tax incentives) เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศรวมทั้งสนับสนุนนักลงทุนไทยไปลงทุนในต่างประเทศ โดยมุ่งศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุนเฉพาะสาขาที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และแนวทางการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งต้องครอบคลุมและผสมผสานกันทั้งมาตรการ/สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรและที่ไม่ใช่ภาษีอากร เพื่อดึงดูดการลงทุนตรงจากภายนอก (FDI) รวมทั้งการสนับสนุนนักลงทุนไทยไปลงทุนในต่างประเทศ จำเป็นต้องมีการศึกษาเชิงลึกเพื่อกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิผลต่อการส่งเสริมการลงทุนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ จะต้องมีการศึกษาถึงการปรับปรุงกลไกและรูปแบบในการบริหารจัดการที่มีความคล่องตัวทั้งในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การบริหารจัดการในเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓ ปัจจัยสนับสนุนการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุน

(๑) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการโลจิสติกส์

(๑.๑) การศึกษาและสำรวจการเคลื่อนย้ายสินค้าเต็มรูปแบบทั่วประเทศ เป็นการต่อยอดโครงการนำร่อง Commodity Flow ระยะที่ ๑ ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อออกแบบระบบการเก็บข้อมูลการเคลื่อนไหวของสินค้า ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๘ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.)

(๑.๒) การศึกษาและจัดทำข้อมูลต้นทุนโลจิสติกส์ต่อ GDP ซึ่งเดิมได้ดำเนินการโดย สพศ./สศช. และสิ้นสุดโครงการแล้วเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๘ ทั้งนี้ในขั้นตอนต่อไปควรเร่งดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลที่มีอยู่ และจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครอบคลุมค่านิยาม และคัมรวมโลจิสติกส์ เพื่อให้สะท้อนภาพต้นทุนและมูลค่าเพิ่มที่แท้จริงของอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ได้ถูกต้องและสมเหตุสมผลมากขึ้น และเพื่อให้มีข้อมูลครบถ้วนตาม คัมรวมของกิจกรรมโลจิสติกส์ที่ได้มาตรฐานสากล และสร้างมาตรฐานในการคำนวณต้นทุนโลจิสติกส์สำหรับประเทศไทยที่มีความละเอียดและถูกต้องแม่นยำมากขึ้น รวมทั้งศึกษาและคำนวณต้นทุนโลจิสติกส์ที่ลึกลงไปในแต่ละภาคการผลิต

(๑.๓) การประเมินผลการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ไทย เพื่อพัฒนาชุดของดัชนีชี้วัด (Key Performances Indicators: KPI) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศในภาพรวม และเพื่อสำรวจสถานภาพและพัฒนาระบบข้อมูลด้านโลจิสติกส์ รวมทั้งแนวทางการจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดและพัฒนา KPI เพื่อให้สามารถใช้ KPI การพัฒนาระบบโลจิสติกส์เป็นเครื่องมือในการวัดสถานภาพความก้าวหน้า และระดับการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศได้อย่างต่อเนื่องต่อไป และเพื่อติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศ โดยใช้ระบบดัชนีชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมา

(๑.๔) การศึกษาเพื่อพัฒนาธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (LSPs) โดยพิจารณาแนวโน้มพัฒนาการของการค้าระหว่างประเทศ สถานการณ์เศรษฐกิจและธุรกิจของภูมิภาค แนวโน้มการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และเงื่อนไขภายในประเทศ เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสและภัยคุกคามของธุรกิจผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ (LSPs) ซึ่งจากการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศพบว่า แนวโน้มการเจริญเติบโตของ LSPs ประมาณ ๓-๔ เท่าของ GDP เห็นว่าเป็นโอกาสอันดีในการสร้างมูลค่าเพิ่มจาก LSPs ทั้งนี้ จำเป็นต้องหาแนวทางผลักดันของภาครัฐและภาคเอกชนในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และแนวทางป้องกันภัยคุกคาม อันเนื่องมาจากปัจจัยที่มีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงไป

(๑.๕) การศึกษาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลภาครัฐและโลจิสติกส์เพื่อการนำเข้าส่งออก (Thailand Single Window e-Logistics) โดยศึกษาทบทวนระบบขั้นตอนและเอกสารเกี่ยวกับการนำเข้า-ส่งออกในปัจจุบันทั้งหมด (System Review) และกำหนดมาตรฐานรายการข้อมูลและแบบฟอร์มเอกสารเพื่อการนำเข้า-ส่งออกที่มีการลดรูป ลดความซ้ำซ้อนและใช้มาตรฐานร่วม (Simplification, Harmonization และ Standardization) ซึ่งจะเป็ข้อมูลพื้นฐานด้านโลจิสติกส์เพื่อการนำเข้าส่งออก และพัฒนาไปสู่ e-Logistics

(๑.๖) การศึกษาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายโลจิสติกส์เชื่อมโยงกับต่างประเทศ เช่น การศึกษาโอกาส ลู่ทางการวางระบบเชื่อมโยงด้านโลจิสติกส์ ทั้งที่มีอยู่ในประเทศ และเครือข่ายในต่างประเทศ รวมทั้งวางแผนเพื่อขยายเครือข่ายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน อินเดีย และจีน ซึ่งปัจจุบันมีงานศึกษาบางชิ้นกำลังดำเนินการโดย สกว.

(๑.๗) การศึกษาวิจัยและส่งเสริมให้มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ เช่น RFID Intelligent Packaging และรถกึ่งพ่วงแบบพิเศษ B-Double เป็นต้น

(๒) ด้านพลังงาน

(๒.๑) การพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์เพื่อการผลิตไฟฟ้า เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพลังงานทางเลือกอื่น ๆ มาทดแทนการใช้ก๊าซธรรมชาติ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ แสงอาทิตย์ ลม ความร้อนใต้พิภพ พลังลม แต่การดำเนินการยังมีปัญหาอุปสรรคต่างๆ และขีดจำกัดในการพัฒนา และเมื่อพิจารณาถึงเชื้อเพลิงอื่น ๆ เช่น น้ำมัน ถ่านหิน ซึ่งภายในประเทศมีไม่พอเพียง จำเป็นจะต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศซึ่งมีราคาแพงและเปลี่ยนแปลงตามสภาวะตลาดโลก ดังนั้น พลังงานจากนิวเคลียร์เป็นทางเลือกทางหนึ่งสำหรับประเทศไทยในอนาคต เนื่องจากค่าเชื้อเพลิงมีราคาถูก ทำให้ต้นทุนการผลิตไฟฟ้าต่ำ อย่างไรก็ตาม จะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน และมีมาตรการด้านความปลอดภัยอย่างเข้มงวด มีการตรวจสอบอุปกรณ์ และระบบต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อมิให้มีการรั่วไหลและเป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมและประชาชนในบริเวณโรงไฟฟ้า นอกจากนี้ต้องมีวิธีจัดการกากกัมมันตภาพรังสีที่ถูกต้องอีกด้วย

(๒.๒) การศึกษาพัฒนาประสิทธิภาพเซลล์แสงอาทิตย์ เพื่อให้มีความคุ้มค่าในการใช้งาน ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บพลังงานได้นานขึ้น และมีความเหมาะสมกับภูมิอากาศร้อนชื้นของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่อยู่ในท้องที่ห่างไกลและไม่มีไฟฟ้าใช้ ประหยัดต้นทุนในการวางระบบสายส่งไฟฟ้าและลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ รวมทั้งลดมลภาวะเนื่องจากพลังงานจากแสงอาทิตย์เป็นพลังงานที่สะอาดและมีความยั่งยืน

(๒.๓) การศึกษาตลาดของไบโอดีเซลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายการผลิตวัตถุดิบโดยละเอียด ทั้งด้านปริมาณ และพื้นที่เพาะปลูก โดยสามารถประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการในการผลิตเพื่อน้ำมัน ไม่เกิดความขาดแคลน หรือในทางกลับกันไม่เกิดภาวะล้นตลาด และไม่บิดเบือนการเพาะปลูกเพื่อการอื่นเดิมเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นที่เพาะปลูกจำกัด และสินค้าเกษตรหลายชนิดเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก และการบริโภคในประเทศ ในลักษณะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การผลิตเพื่อทดแทนน้ำมันอยู่แล้ว

๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

๔.๑ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๑) การศึกษาเพื่อวางระบบการจัดทำอนุกรมวิธานความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและนักพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน เพื่อประเมินศักยภาพความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ชุ่มน้ำ และระบบนิเวศ จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายของชนิดพันธุ์ พันธุกรรม รวมทั้งศึกษารวบรวมชนิดพันธุ์ที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ และพันธุกรรมพืชท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสายพันธุ์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ความสำคัญของงานวิจัยคือ เพื่อสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการพร้อมไปกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชนและผลประโยชน์ของประเทศจากการแย่งชิงทรัพยากรพันธุกรรม

(๒) การศึกษาวิจัยเพื่อเชื่อมต่อกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ เช่น การพัฒนาสมุนไพร การแพทย์แผนไทย การพัฒนาองค์ความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ การศึกษาวิจัยระบบนิเวศเกษตร และระบบนิเวศดิน จุลินทรีย์ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ทั้งนี้ ความสำคัญของงานวิจัยคือ เพื่อสร้างคุณค่าจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เชื่อมต่อกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สมัยใหม่

๔.๒ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากร

(๑) การศึกษาวิจัยเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและผลกระทบจากการพัฒนา เช่น ระบบนิเวศชายฝั่ง ระบบนิเวศลุ่มน้ำ ระบบนิเวศและพื้นที่เปราะบาง เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพ

(๒) การศึกษาวิจัยเพื่อวางระบบการจำแนกประเภทพื้นที่คุ้มครองและพื้นที่อนุรักษ์ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง รวมทั้งศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์อย่างยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการป่าชายเลนชุมชน การจัดการป่าต้นน้ำ

(๓) การศึกษาวิจัย และสำรวจเพื่อการพัฒนาทรัพยากรแร่ในอนาคต โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และความจำเป็นของคนรุ่นต่อไป รวมทั้งการศึกษาแนวทางการภาวะมลพิษจากเหมืองแร่ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สนับสนุนการศึกษาวิจัยร่วมระหว่างผู้รู้ในชุมชน นักพัฒนา และนักวิชาการ เพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองได้

(๔) บทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระบบลุ่มน้ำ โดยการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีกว่า ๘๐๐ ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการลุ่มน้ำ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำ สู่ระบบความรู้สากลที่สามารถเรียนรู้และนำไปต่อยอด ประยุกต์ใช้กับลุ่มน้ำต่างๆ ที่ยังขาดระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำควรมีการนำระบบ IT และภูมิสารสนเทศเข้าประยุกต์ใช้ด้วย เพื่อความถูกต้อง สมบูรณ์และสามารถสร้างแบบจำลองในสถานะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนบริหารจัดการ

(๕) การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำชลประทานการถ่ายโอนงานที่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของภาครัฐไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษาระบบ อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้เกิดความสูญเสีย และการกระจายน้ำไปสู่กลุ่มผู้ใช้ไม่มีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในส่วนที่ยังขาดความชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ และเพิ่มมูลค่าน้ำ

๔.๓ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน

(๑) ศึกษาพัฒนาแนวทางการตลาดเพื่อส่งเสริมเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประเมินผลนโยบายและผลการดำเนินงานการจัดซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของภาครัฐที่ผ่านมา เพื่อปรับแนวทางและพัฒนาความหลากหลายของสินค้า เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง พัฒนาฐานข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์หลากหลาย และเตรียมความพร้อมของระบบให้การรับรองผลิตภัณฑ์ รวมถึง กำหนดมาตรการสนับสนุนแก่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยการให้สิทธิประโยชน์ทางด้านราคา รวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจแก่หน่วยงานและบุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับกลไกการจัดซื้อจัดจ้าง

(๒) ศึกษาแนวทางและมาตรการส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลขยะมูลฝอย เพื่อให้มีการสนับสนุนธุรกิจรีไซเคิลให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะกลุ่มผู้คัดแยกวัสดุมีค่า กลุ่มพ่อค้าคนกลางรับซื้อวัสดุมีค่า และกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมที่แปรรูปวัสดุเหลือใช้หรือขยะไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าต่อไป จำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางและมาตรการส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลขยะมูลฝอย เพื่อลดปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งการศึกษาจะครอบคลุมถึงอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนธุรกิจรีไซเคิลด้วย

(๓) ศึกษาแนวทางการใช้เครื่องมือทางการเงินและการคลังส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่สะอาด ศึกษาความเป็นไปได้และแนวทางการใช้เครื่องมือทางการเงินและการคลัง เพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการผลิตที่สะอาด เพื่อประหยัดการใช้ทรัพยากร จูงใจให้ประชาชนลดและคัดแยกขยะ หรือจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมกับสินค้าที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือจัดเก็บภาษีในพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อจัดสรรมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นต้น

๕ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ

๕.๑ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ เพื่อให้มีการปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องหลักธรรมาภิบาล จำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยในเชิงลึก ทั้งในด้านการเสริมสร้างและยกระดับธรรมาภิบาลในระบบราชการไทย การปรับกฎหมายและระเบียบราชการเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในสังคม การศึกษาวิจัยระบบการจัดสรรทรัพยากรที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาในระดับพื้นที่/จังหวัด/ท้องถิ่น การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ หน้าที่ ระบบงาน และขนาดหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งการวิจัยความคุ้มค่าในการปฏิบัติการกิจการภาครัฐ และการสร้างระบบจัดการความรู้ในองค์กร และ e-Government

๕.๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้เข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ การติดตามประเมินผลบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการประเทศ อาทิ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกำหนดนโยบายในแผนงานโครงการของภาครัฐ

๕.๓ การเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย เพื่อให้มีขบวนการเสริมสร้างและพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนและทุกระดับของสังคม มีประเด็นที่จำเป็นต้องศึกษาวิจัยในเชิงลึก ๒ ด้าน คือ ๑) การศึกษาบทบาทผู้นำทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล และ ๒) การวิจัยแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนสังคมไทย อาทิ การปลูกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตยกับการศึกษา การผลักดันวัฒนธรรมประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน

๕.๕ การกระจายอำนาจและการพัฒนาพื้นที่ ควรมีการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในเรื่องสำคัญๆ อาทิ

(๑) การศึกษาทบทวนปรับบทบาทภารกิจของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมเกื้อกูลกัน มุ่งให้สามารถดำเนินภารกิจภายใต้หน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน สนับสนุนเชื่อมโยงกัน รวมทั้งศึกษาหาแนวทางการจัดการการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการเพิ่มขีดความสามารถการบริหารจัดการเพื่อการบริหารขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน

(๒) การพัฒนาขีดความสามารถด้านการเงิน การคลังและการบริหารจัดการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบดำเนินภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจำเป็นต้องมีการดำเนินการวิจัยใน ๒ ประเด็นสำคัญ ดังนี้ ๑) **การจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับอย่างสอดคล้องกับภารกิจ และความต้องการการใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** มุ่งให้สามารถกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรรายได้ที่เป็นธรรมเท่าเทียมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับขนาด รูปแบบ ภารกิจหน้าที่การให้บริการขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงขนาดรายจ่ายที่จำเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับ สามารถจัดสรรรายได้ให้สอดคล้องกับภารกิจอย่างแท้จริง และ ๒) **การศึกษา รูปแบบ ทางเลือกและมาตรการการเพิ่มขีดความสามารถองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาจัดเก็บรายได้ของตนเอง** มุ่งให้สามารถนำรูปแบบ แนวทางและมาตรการที่มีอยู่เดิมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างทางเลือกใหม่ๆ ในการขยายฐานรายได้ และใช้ระบบจัดเก็บค่าบริการ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

(๓) การติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจ ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายส่งเสริมการกระจายอำนาจ มุ่งให้มีการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจ โดยมีดัชนีชี้วัดที่ชัดเจนและการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเสริมสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้การกระจายอำนาจ รูปธรรมจากการดำเนินงานในพื้นที่ ตลอดจนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายที่ส่งเสริมกระบวนการกระจายอำนาจให้สัมฤทธิ์ผล

(๔) การศึกษาแนวโน้มและผลกระทบของการขยายตัวของเมืองและระบบชุมชนในระดับประเทศ ภาคและพื้นที่เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค มุ่งเน้นการศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับความเป็นเมือง ตลอดจนรูปแบบกระบวนการสู่ความเป็นเมืองและทิศทางการขยายตัวที่ชัดเจน สามารถกำกับผลกระทบการขยายตัวของเมืองและระบบชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ และด้านสังคมคุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจและระบบการผลิตสาขาต่างๆ โดยศึกษาทั้งในระดับภาพรวมของประเทศ ระดับภาค และพื้นที่เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคของประเทศ

(๕) การจัดทำและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศ (National Spatial Development Framework) มุ่งศึกษาชี้แนะรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ในระดับประเทศ ภาค กลุ่มจังหวัด เพื่อกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่หลักระดับภาค/และอนุภาค ควบคู่กับการพัฒนาระบบและศักยภาพชุมชนสำคัญ ๆ ให้มีบทบาทสอดคล้องกับศักยภาพและสภาพภูมิสังคม มีการวิเคราะห์การผลิตสาขาและกลุ่มสินค้าและบริการที่มีศักยภาพในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งการชี้แนะการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงพื้นที่และชุมชนระดับต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ตลอดจนมาตรการเสริมด้านการบริหารจัดการเพื่อผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนในทางปฏิบัติ อันจะช่วยเสริมสร้างให้เกิดความเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่ชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล และสนับสนุนการพัฒนาประเทศสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

(๖) การวางยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองและระบบชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนในพื้นที่ศูนย์กลางเศรษฐกิจหลักของประเทศ (บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนบน) มุ่งเน้นการศึกษาวางยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนบน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ กทม. และปริมณฑล เชื่อมต่อพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกและพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกให้เป็นกลุ่มเมือง/มหานครที่น่าอยู่ เป็นต้นแบบของเมืองที่มีคุณภาพของประเทศเป็นฐานการกระจายความเจริญและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

(๗) การศึกษารูปแบบ ระบบและกลไกการบริหารจัดการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่เชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นกับภูมิภาคและส่วนกลาง มุ่งเน้นการศึกษากลไกและระบบการบริหารจัดการและประสานขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ชุมชน ที่เริ่มจากกระบวนการแผนชุมชนเชื่อมโยงกับแผนท้องถิ่นและแผนพื้นที่ในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภาคและประเทศ ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมหนุนให้เกิดการบูรณาการการพัฒนา และการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการในระดับพื้นที่และชุมชนอย่างแท้จริง

๕.๕ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและติดตามประเมินผล เพื่อให้การพัฒนา ระบบติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาทุกระดับ จำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยใน ๒ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) การติดตามประเมินผลสำเร็จการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และแผนการบริหารราชการแผ่นดิน โดยใช้ดัชนีชี้วัดผลกระทบการพัฒนา และ ๒) การพัฒนาระบบข้อมูลและระบบบริหารจัดการสถิติเพื่อการวางแผนและติดตามประเมินผลในทุกกระทรวง ทบวง กรม

